

Jus. 1907

Dumilescu T. Maiorescu
for ministra,
respectos omagiu

GENERAL C. N. HÉRJEU

General Hérjeu

ROSTUL CUVINTELOR

DISCIPLINA,

DOCTRINA,

INIȚIATIVA.

Donațiunea Maiorescu

Pro patria, pro rege, semper.

51740 ✓

ATELIERELE SOCEC, BUCUREȘTI

1907

371.035.7

355.133

359

NTROI 1953

Biblioteca Centrală Universitară
"Carol I" București
51300
Cota.....

RC62/10

B.C.U. "Carol I" - Bucuresti

C51740

INTRODUCERE

Armata a fost până astăzi privită ca un organ a cărui unică menire este războiul, și, ca atare, i s'a cerut numai să fie neîncetat pregătită pentru a intra în războiu. Dar războaiele s'au făcut din ce în ce mai rari, generațiunii întregi de cetățeni au trecut prin toate elementele cari întocmesc puterea armată a unei țări, fără să fi mirosit praful de pușcă aiurea decât pe câmpurile de tragere în țintă și de manevre; puști și tunuri au fost scoase din serviciu și înlocuite prin altele de sisteme mai noi, fără să fi fost încercate o singură dată pe câmpul de bătaie; chiar și steaguri, învechite și prăpădite de lucrul vremii, au fost așezate în muzeele armatei fără ca pânza lor să fi fost vreodată umflată de vântul războiului.

Armata muncește, armata se instruește, armata se pregătește de războiu. Dar războiul nu vine nici azi, nici mâne, și munca nesfârșită a armatei e munca zadarnică și rostul ei începe să se peardă, urmărind un țel care se depărtează din ce în ce mai mult în întunericul anilor ce, trec.

Așa fiind, armata nu mai poate avea o singură menire: războiul. Astăzi, armata unei țări civilizate e socotită ca o întinsă școală, unde generațiunile de ce-

tăţeni vin, rânduri-rânduri, nu numai ca să înveţe practica războiului, ci şi ca să-şi întărească puterile trupeşti şi sufleteşti prin îndeplinirea datoriei ostăşeşti, care e partea cea mai însemnată şi mai curată a datoriei cetăţeneşti. Armata privită astfel e continuarea şi ~~şi~~ sfârşitul şcoalei propriu zise, e marea educatoare a naţiunii, e baia în care se căleşte trupul şi sufletul tineretului.

Armata e întocmită din două elemente: unul trecător, soldatul; altul statornic, ofiţerul.

Ofiţerul, element statornic al armatei, e chemat să desăvârşească educaţiunea cetăţenească a soldatului şi să-l prefacă, prin călire, din fer în oţel; misiunea lui nu e numai militară, ci şi socială, şi aceasta din urmă e cu atât mai înaltă cu cât are ca scop educaţiunea morală a individului. „Superioritatea unei meserii se măsoară prin partea de ideal ce ea însuşeşte. Ori, nu cunosc nimic mai înalt decât idealul profesiei ofiţerului, aşa cum o înţeleg eu: ofiţerul, chip de călugăr laic, legat de sărăcie, supunere şi abnegaţiune, ca să-şi poată da trupul şi sufletul apărării patriei, — servitor respectuos al legii, — susţinător neclintit al soldaţilor săi, exercitând asupra-le nu numai terea şi legitima-i autoritate de şef — dela care nu trebuie să abdice nici odată — dar şi blândul şi frăţescul preceptorat, de care mintea şi sufletul acestor mari copii au trebuinţă . . . Să mi se arate o meserie a cărei nobleţă se potriveşte cu aceea a meseriei ofiţerului astfel înţeleasă şi astfel practică“.¹⁾

¹⁾ L'officier éducateur (leçons faites à l'Ecole Polytechnique) par George Duruy (Paris 1904).

Chemarea ofițerului în timp de pace e dar îndoită: el trebuie să fie în acelaș timp și instructor și educator al elementului trecător, adică învățător al soldatului; de aceea, și regimentul trebuie să fie un așezământ de cultură și educațiune militară pentru soldați, întocmai cum școala militară este pentru ofițeri. În timp de războiu, instructorul și educatorul militar se preface în conducător de trupe.

*

Calitatea unică și neînălăturată a militarului este să știe și să voiască a îndeplini ordinele superiorilor săi. Știința să capătă prin instrucțiune profesională și prin educațiune fizică; voința prin educațiune morală. Militarul, care știe și vrea să execute ordinele primite, se zice disciplinat. *Disciplina*, pe care se razămă întregul așezământ militar, este dar produsul instrucțiunei militare.

În războiu, conducerea trupelor se întemeiază pe disciplina lor, fără de care geniul militar cel mai desăvârșit nu va putea culege decât înfrângere. Dar și potrivnica e adevărată. Trupele cele mai disciplinate nu pot fi duse la biruință, dacă conducătorii lor vor fi lipsiți de știința de a le conduce, adică de adevărata știință militară, — potrivită timpului, armamentului și stării sociale în care ne găsim, — care se numește *doctrina*. Doctrina militară e quintesența științei și cunoștințelor militare ținute la zi.

Și nici aceasta nu e de ajuns. Nu e de ajuns a avea trupe disciplinate și conducători pătrunși de doctrina militară pentru a stăpâni talismanul biruinței. Mai trebuie încă o însușire conducătorilor de trupe, și aceea e tot atât de însemnată.

Un conducător de trupe de orice grad, mare sau mic, se poate găsi de multe ori lăsat să judece singur hotărîrea ce se cade a luă într'o acțiune la care cooperează, sau trebuie să coopereze. Și dacă judecata sa îl duce la două hotărîri, el trebuie să știe a alege pe cea care răspunde mai mult împrejurărilor, și să aivă curajul a da urmare hotărîrii ce a luat. Dreapta judecată a situațiunilor în care se poate găsi o trupă și curajul de a luă o hotărîre și de a o îndeplini, constituiese cea mai mare facultate, care se cere militarului conducător de trupe: *inițiativa*.

Însă, inițiativa, oricât de trebuincioasă este pentru conducerea trupelor, ar fi o adevărată primejdie pentru armonia operațiunilor, dacă nu s'ar sprijini pe o doctrină unică, adică pe adevărata știință militară, singură în stare a-i regulă pasul și a înlătură neajunsul pornirilor individuale în acțiunile cari nu admit de cât o singură voință, o singură cugetare, o singură hotărîre.

Știința militară se capătă prin instrucțiune. Instrucțiunea este, în ultima analiză, cimentul care leagă la un loc disciplina, doctrina și inițiativa.

Căutând dar, în studiul ce urmează, să așez rostul disciplinei, doctrinei și inițiativei, scopul meu a fost să scot și mai mult în vază trebuința neînlăturată a instrucțiunii militare.

*

Prin instrucțiune profesională și educațiune morală armata japoneză a putut, în mai puțin de 40 de ani, să se pregătească ca să-și încerce puterile cu una din cele mai vechi și mai tari armate europene. În acest

scurt timp, Japonia ajunge să aibă o armată desăvârșit instruită, pătrunsă de știința adevărată a războiului modern, însuflețită de o vitejie fără samăn, de un patriotizm ferbinte și de un spirit de solidaritate neîntrecut.¹⁾ Și cu toate acestea nu trecuse, cum am zis, nici 40 de ani de când Japonezii erau tot atât de slabi cum sunt astăzi Chinezii. Ei însă au studiat știința militară și prin ea s'au făcut tari. Au învins fiindcă au știut să se bată mai bine de cât Rușii. Au știut să se bată fiindcă au avut ofițeri buni, cari i-au instruit și pregătit pentru războiu. Armata rusească, veche și încercată în nesfârșitele războaie din veacurile trecute, nu numai că nu pregătise nimic pentru a întreprinde războiul din Mandeiuria, dar încă se pare că nu căutase, măcar o clipă înainte de a începe ostilitățile, să-și dea sama de ce va fi un războiu în veacul al 20-a cu o mare putere.

Intrebuințarea fără nici un rost a artileriei la Wafangu, formațiunile învechite ale infanteriei în celelalte bătălii, și alte greșeli tactice, neconținut repetate, au făcut să se vadă că, de când se adoptase armele cu tragere rapede, nici un consiliu superior al armatei ruse nu se întrunise în Petersburg pentru a cercetă dacă nu venise vremea să se facă tabla rasă de tradițiunile tactice, în mare parte, din timpul lui Șuvarof, pentru a adoptă altele mai potrivite mijloacelor actuale de luptă. Așa de pildă: infanteristul rus continuă încă a purta baioneta la armă în timpul marșului; la începutul anului 1904, căpeteniile armatei credeau încă că focul, oricât

¹⁾ Le principe de la liaison des armes et la guerre russo-japonaise par le général Lombard, chef de la mission française à l'armée japonaise de Mandchourie. (Revue militaire générale Janvier 1907).

de întetit ar fi, nu putea face față izbirii unei mase de trupe cu arma albă. Această doctrină era susținută, la începutul războiului, de marea majoritate a ofițerilor; și a trebuit să se facă atâtea crude încercări pe câmpul de bătaie, pentru ca să se priceapă adevărata doctrină militară, să se lepede una câte una toate ereziile tactice, cari mai aveau trecere, și să se refacă instrucțiunea armatei.

Armata rusă e plină de calități materiale și morale, una singură i-a lipsit: calitatea intelectuală. Cu un armament nou și fără cusur, cu efective îndestulătoare, ținându-se mai totdeauna în apărare pe pozițiuni bine alese și tare organizate, ea e totuși continuu bătută, fiindcă ofițerii și soldații ruși au fost inferiori ofițerilor și soldaților japonezi în instrucțiune militară.

Războiul prin care a trecut această armată ne face să vedem și mai limpede că ofițerul de astăzi trebuie să fie un ascet războinic, un specialist pasionat, neconținut doritor de a și înmulți cunoștințele militare; și că soldatul nu mai poate fi privit ca o ființă brută pe care o împingem înainte, ca un automat inconstient de ceea ce e menit să facă, ci ca o ființă gânditoare chemată să-și dea sama de ceea ce are să facă și în stare de a săvârși un ordin primit cu pricepere și îndemănare. Țara care va nesocoti această constatare, înțeleaptă și neatacată în falș de nimeni, își va pregăti singură armata nu pentru războiu ci pentru înfrângere sigură în războiu.

Cercetând și analizând cauzele cari au împins neconținut armatele ruse la înfrângere în războiul mandciurian, le putem grupa astfel:

1. Lipsa de autoritate morală și intelectuală a înaltului comandament, urmare fatală a incapacității lui. În tot cursul acestui războiu, unica grijă a generalismului a fost să-și păstreze reputațiunea militară neatinsă, căutând să descaree pe comandanții în subordine toate greșalele cari de drept revin incapacității sale militare.¹⁾

La Wafangu, el face răspunzători pe Stakelberg și pe Alexeief de înfrângerea armatei. La Takikiao, pleacă, când trebuie, de pe câmpul de bătaie ca să nu se compromită. Părăsește Liao-Yangul când putea încă să reziste; merge la Yentai, unde ia rele dispozițiuni, da ordine încureate și face să se piardă Orlof. Uită să ordone a se ridica harta topografică a regiunii dintre Taitze-Ho și Șa-Ho; și când se hotărăște, în Octomvre, să iee ofensiva trimite pe Stakelberg să facă un marș de explorare într'o țară necunoscută. La Sandepu el aruncă toată vina asupra lui Gripenberg, de și singur e răspunzător de pierderea fără nici un folos a 20.000 de luptători, când avea bunul prilej să încerce o ofensivă generală sprijinită pe izbânda netăgăduită a atacurilor acestuia.

Toată preocuparea generalului Kuropatkin se concentrează în ideia de a păstră o armată nefolositoare și de a-și scăpa numele de bun conducător de trupe. Prin aceasta el s'a arătat elev indisciplinat al generalului Dragomirof, căci a sacrificat totul concepțiunii strategice:

¹⁾ Generalul Kuropatkin începuse de mult a mânui această aptitudine. Într'un studiu al său asupra bătăliilor dela Plevna, el pune toate greșalele făcute de generalii ruși la bătălia dela 30 August în sarcina comandamentului armatei de Vest încredințat A. S. R. domnitorul României.

asigurarea retragerii armatelor. Strategia de data aceasta a omorât tactica și a condamnat la înfrângere, de la începutul războiului, armata rusască.

2. Gelozia și neînțelegerea dintre generalii ruși. De sigur că lupta ascunsă, sau pe față, dintre vice-regele Alexief și generalul Kuropatkin a fost cauza primelor înfrângeri ale armatei ruse; de sigur că rivalitatea dintre generali, Kuropatkin și Gripenberg a provocat bătălia de la Sandepu și a făcut nefolositor sacrificiul a 20.000 de luptători și biruințele armatei acestui din urmă; de sigur că, pe deoparte incapacitatea generalului Stoessel, pe dealtă parte rivalitatea dintre el și generalul Smirnof, guvernatorul Port-Arthurului, au precipitat căderea acestei cetăți.

3. Inexactitatea neînchipuită a hartei făcută de statul-major. Intre râurile Hun și Șa, ca și mai înainte în munții dela răsărit, generalul Stakelberg a găsit, în momentul atacului, accidente de teren cari nu se potriveau de loc cu cele arătate pe planul său topografic.

4. Lipsa de legătură, de coordinare, între diferitele unități vîrîte în luptă. Lipsa desăvârșită de îndemănare, de observare, de judecată, de inițiativă, lenevia intelectuală, la mulți ofițeri din toată scara comandamentului. Triumful rutinei și lipsa dorinței de a se îndreptă.

5. Greșita întrebuițare a artileriei, printr'o răsipire neînțeleasă pe câmpul de luptă, care o făcea slabă pretutindeni.

6. Continuarea metoadelor de luptă învechite, cum de pildă marșul infanteriei în coloane strânse pe câmpul de bătaie și desfășurarea ei întârziată sub focul vrăjmașului. Lipsa deprinderii de a întrebuiță acci-

dentele terenului pentru a adăposti trupele în timpul evoluțiilor.

7. Lipsa unei idei directoare, eforturi descusute, pasivitate în rezistență, ordine trupelor de a-și păstra pozițiile fără a le veni în ajutor, fie pentru a le scoate din luptă și a le feri de o destrugere desăvârșită, fie pentru a le ajuta ca să se mențină pe pozițiune, sau ca să iee ofensiva.

Observațiunile acestea nu pot fi decât drepte, căci le-am cules din studiile cu caracter semi-oficial, din relațiunile atașăților militari francezi și din scrisorile corespondenților ziarelor franceze¹⁾. Origina lor fiind cunoscută, intențiunea nu poate fi bănuită. Franța, marea și generoasa aliată a Rusiei, are tot interesul ca armata aliatei sale să fie tare și bine condusă. Armata română, care a avut nemărginita cinste de a coopera ca armata rusească în cel mai mare războiu european, care a încheiat istoria militară a veacului 19-lea, e martoră credincioasă a virtuților și calităților ei ostășești, pe cari a căutat neîncetat să și le însușască. Dar, tocmai fiindcă caută să și însușască calitățile ei, trebuie să-i cunoască și cusururile pentru a ști să le deosăbească, să nu le amestice și să se ferească de a le imita.

*

¹⁾ La Guerre russo-japonaise par le Commandant R. Meunier, professeur à l'Ecole d'application de l'Artillerie et du Génie (Fontainebleau).

Le general Lombard, chef de mission française en Mandchourie.

Le Carnet de Campagne de Ludovic Naudeau (lettres de envoyé spécial) publié par «Le Journal» (Paris 1905).

În câmpul opus, altă doctrină, altă direcțiune, altă impulsione.

Armata japoneză nu datorește biruințele sale nici geniului, nici impulsunii personale a unui mare căpitan. Ea e condusă numai de o tovărășie de talente, de energii și de entuziazmuri. Ea datorește tot ce a făcut legării și topirii desăvârșite a tuturor voințelor sale individuale într'o singură voință colectivă.

Lucrul făcut de un generalisim, după cum îl înțeleg Japonezii, nu se potrivește de loc cu ceea ce făcea odineoară pe câmpul de bătaie un Napoleon. Alegerea unui plan de operațiuni nu mai e lăsată inspirațiunii unui singur om, ci e rezultatul chibzuei celor mai vrednici generali ai armatei. Chiar pregătirea materială a unei bătălii nu e lucrarea unui singur om, ci a unei colectivități. În ceea ce privește îndeplinirea unui plan general, ea e lăsată capilor de armate, în afacerile cărorora generalisimul, stabilit departe de acțiune în centrul unei nesfârșite rețele telegrafice, nu intervine decât ca un regulator însărcinat să supravegheze potrivirea desăvârșită a eforturilor lor și să le modifice direcțiunea după întâmplările bătăliei.

De sigur că acest colectivism războinic se datorește calităților nobile și înalte ale sufletului japonez. Dacă Japonezul e pătruns până la exagerare de simțul răspunderii individuale, așa că e încredințat că dacă un soldat nu-și face datoria pune în primejdie întreaga națiune, în schimb el nu e nici ambițios, nici nu pricepe faima. Li ajunge să fie considerat ca un bun servitor al patriei. Toate concepțiunile sale familiale și sociale îl fac să se peardă în colectivitate și să se sa-

crifice cu trupul și cu sufletul pentru mărirea neamului. El nu simte că trăiește decât ca o părticică dintr'un tot.

Eacă cum se face că o singură gândire, produsă din împreunarea mai multor gândiri, a putut să conducă atât de bine războiul din Mandciuria, fără să se nască cea mai mică rivalitate sau gelozie între generalisimul Oiama și comandanții de armate Kuroki, Oku, Nodzu, Noghi și Kamavura. Pentru ca doi generali să se invidieze trebuie ca amândoi să năzuiască la același titlu, sau la aceeași răsplată. Generalii japonezi nu urmăresc nimic pentru ei; ei nu se gândesc decât cum să mărească slava Japoniei. Ei își servesc țara, iar nu se servesc pe ei.

Cum s'ar putea oare descrie uitarea de sine, măreția virtuților capilor japonezi? Acești asceți militari, preocupați numai de sacerdoțiul lor, găsesse în gloria neamului răsplata îndestulătoare pentru sacrificiile lor. Ei au studiat totul, au prevăzut și organizat totul, ei nu lasă nimic întâmplării. Toți cu mintea ațintită la scopul comun, neconținut subordonați interesului general, se gândesc mai mult la îndeplinirea datoriei și la serviciul patriei decât la răsplătele ce-i așteaptă, sau la rivalitatea cu camarazii lor. Singura rivalitate dintre camarazii de orice grad stă în întrecerea la îndeplinirea datoriei către țară.

În aceasta a stat, și cred că va stă, tăria armatei și a neamului japonez.

O armată este ceea ce este poporul din care procede. Bravura Japonezului nu s'aseamănă cu aceea a unui exaltat, a unui fanatic, care stăpânit de o supraexcitare trecătoare se aruncă cu capul plecat asupra

primejdiei, cum s'ar aruncă un nebun furios într'o fântână. Ca să fie un erou, Japonezul n'are nevoie să-și excite nervii. Bravura sa e liniștită și zâmbitoare; ea-l lasă stăpân deplin pe toate facultățile sale; ea e inspirată numai de o nesfârșită dorință de a învinge, de o încredere mistică în soarta rasei și, mai cu seamă, de o mândrie națională care, când trebuie, devine sublimă.

Devotamentul tuturor pentru fiecare, și a fiecăruia pentru toți, munca celor mari la un loc cu cei mici, înfrățirea ofițerilor cu soldații, spiritul de inițiativă și de observațiune, care însuflețește deopotrivă pe soldat ca și pe general, un vicleșug drăcesc: eacă ceea ce explică biruințele nesfârșite ale armatei japoneze, eacă ceea ce a lipsit armatei rusești.

În războiul din Mandciuria se găsesc exemple numeroase, prin care se arată cum s'a dobândit, s'au pregătit, rezultate mari prin devotamentul, sagacitatea, stratagemile unui pumn de voluntari, sau prin deșteptăciunea unui biet sergent. Eacă un exemplu printre multe altele:

Între Kaotuling și Baniaputze se găseă o primă linie de șanțuri, a căror preajmă eră puternic apărată prin gropi de lup și rățele de sârmă. Cum Japonezii se înțelesese să deă asalt pozițiunii în revărsatul zilei, ei hotărîse să trimeată o coloană de voluntari ca să taie sârma în timpul nopții. Zece soldați de Geniu și un sergent-major se devotară acestei întreprinderi. Cerul eră senin, iar pământul acoperit cu o pătură groasă de zăpadă. În câteva secunde sergentul-major își face planul de operațiune. El cu oamenii săi aruncă părțile cele mai închise ale uniformei lor și să înfășoară cu

ștofe albicioase, cu piei de oaie, cu pânză albă; înlocuiesc sandalii, cari făceau prea mare zgomot, cu mai multe părechi de ciorapi suprapuși, și astfel echipați, în coloarea lunei, pleacă luând cu ei foarfeci pentru tăiat sârma și cartușe de fulmicoton. Mult timp ei se târăse pe pământ profitând de cele mai mici adăposturi, stând câteodată mai multe minute fără a se mișca, culcați pe zăpadă sau printre stânci. Santinelele ruse cari umblau dealungul parapetului nu-i văzură venind, dar, la un moment dat, auzind un mic zgomot dădură alarma și-și gătiră puștile pentru a începe focul. Japonezii ajunsesă într'un loc de unde nu se mai puteau mișca fără să fie văzuți. Numai câțiva metri îi mai despărțiau de întăririle rusești. Sergentul-major se hotărî să pună capăt acestei situațiuni omorând cu baioneta santinelele vrăjmașe. La un semnal, toți Japonezii se ridică dela pământ și se aruncă asupra Rușilor cari, luându-i drept niște stafii, se pun pe fugă scoțând strigăte deznădăjduite. Postul rus, aflat înapoi, crezându-se surprins, deschide focul asupra fugarilor. În timpul acestei învălmășeli, voluntarii japonezi își îndeplinesc însărcinarea tăind sârma și destrugând cu explozive o parte din parapetul întăririi. La orele 3 de dimineață detașamentul eră întors având un singur om ucis. Câteva ore mai târziu, sute de cadavre acopereau terenul din fața întăririlor rusești.

Acest exemplu arată îndeajuns ce poate să facă curajul, îndrăzneala, devotamentul, inițiativa, susținute de știința militară, fără de care ele, oricât de dezvoltate ar fi în oșteni, rămân neputincioase. Și soldații ruși au fost bravi, dintr'un punct de vedere special

poate chiar mai bravi decât japonezii, căci pe când aceștia înaintau asupra vrăjmașului în bande mici, rășlețe, adăpostindu-se la fiecare pas după cea mai mică undulațiune de teren, movila de pământ, șant, copaci, tufe, etc., soldații ruși înaintau la o moarte sigură cu rândurile strânse, cu capul sus, fără să caute a se ascunde, fără să încerce a-și scăpa vieața. Acesta este un curaj măreț, neîntrecut, dar plin de primejdii pentru cei ce-l mai practică astăzi; căci, dacă la începutul veacului trecut, în războaiele cu Turcii, se putea prin el câștiga victorii, în zilele armelor cu bătaie mare și cu tragere rapede, întrebuințarea lui nu poate duce de cât la înfrângeri sigure. Un asemenea curaj, neajutat de știința cea adevărată, în loc să fie de folos pentru o armată, este dăunător.

Știința militară se dobândește de soldatul și ofițerul japonez printr'o instrucțiune condusă cu pricepere și metoadă, iar bravura și simțul datoriei prin educațiunea morală, care se începe în școală, se continuă în societate și se desăvârșește în regiment.

Desăvârșita instrucțiune militară și educațiunea morală a militarului și a cetățeanului asigură oricând armatei aceeași unitate de vederi, aceeași convergență de sforțări, aceeași doctrină tactică, aceeași stăruință în execuțiune, aceeași voință de a merge tot înainte, de a învinge și de a stăpâni victoria.¹⁾

*

¹⁾ Ludovic Naudeau (le Carnet de Campagne publié par «Le Journal»).

Le comandant R. Meunier. La guerre russo-japonaise.

Războiul din Mandciuria a făcut să se vadă, în mod neîndoios, că arta războiului izvorăște din știința militară, căreia știința generală îi pune la îndemână tot ce produce și născocеște. Pentru a avea o bună armată, științificește pregătită pentru războiu, țările, cari țin la ființa și la viitorul lor, nu se dau la o parte dinaintea nici unui sacrificiu. Germania a ajuns astăzi să cheltuiască 1520 lei pe an pentru întreținerea și instrucțiunea unui oștean. Noi nu am depășit încă cifra de 700 lei. Judecând după cheltuială, am deduce ca soldatul român nu poate căpăta nici jumătate din instrucțiunea soldatului german.

În cea din urmă a mea lucrare, am schițat planul pregătirii armatei pentru războiu. Prin aceasta mi-am îndeplinit o înaltă datorie către armata în care servesc și către țară al cărei fiu credincios și devotat sunt; și, dacă a îndeplini o asemenea datorie este a face act de curaj moral, eu am avut acest curaj, „care, după mărturisirea unui mare om de stat, a ajuns foarte rar la noi, unde oportunismul corupe toate păturile societății noastre“.

51740
Mi-am luat răsplata muncii. Abia apărută, scrierea mea a scos la lumină chestiunea armatei, necunoscută până în acea zi, a făcut să se vadă, în cercurile diriguitoare, lipsele și neajunsurile organizării armatei și să se țină samă de ele. Din ziua, vrednică de amintire, în care s'a discutat în Cameră Deputaților chestiunea militară (13 Decembre 1905. . . .), un vânt binefăcător suflă asupra armatei noastre. Dar, nu trebuie să se creadă că chestiunea e rezolvită. Multe mai sunt de făcut până să prefacem armata noastră într'o uneltă desăvârșită

de războiu. Timpul odihnei nu a venit. Avem dar datoria să continuăm a lueră, fiecare după puterile sale, cu toată rîvna și cu toată dragostea pentru armată și pentru binele țării.

Impins de același imbold, duc înainte lucrul început acum trei ani.

Studiul ce urmează e continuarea studiului privitor la pregătirea armatei pentru războiu; el urmărește același scop și poartă aceeași deviză: pro patria, pro rege, semper.

GENERAL HËRJEU

10 Iulie 1907, Ploesti.

DISCIPLINA

DISCIPLINA

Înțelesul cuvîntului

Întăiele cuvinte, pe cari le am rostit ofițerilor și soldaților brigadei mele, în ziua când m'am găsit pentru întâia dată în mijlocul lor, au fost:

„Din ordinul Maiestății Sale Regelui mă veți recunoaște de comandant al vostru și vă veți supune la tot ce vă voi comanda în interesul serviciului, pentru executarea regulamentelor militare și îndeplinirea legilor țării.“¹⁾

Aceasta este, și trebuie să fie, formula cu care un ofițer se prezintă, sau este prezentat, trupeii a cărui comandă i se încredințează.

Pentru ce? Pentru că primul act, pe care un comandant trebuie să-l săvârșească în comandamentul său, este să ceară de la toți subordonații săi ascultare desăvârșită și statornică.

Ascultarea este manifestarea subordinațiunii, este confirmarea autorității comandamentului, este, în ultima

¹⁾ Formula din regulamentul asupra serviciului interior (transformată și completată).

analiză, temelia *disciplinei*, pe care regulamentul asupra serviciului interior o definește astfel:

„Statornicia cu care o trupă sau un militar păstrează regulele subordinațiunii, ordinea și credința în îndeplinirea îndatoririlor, se numește disciplina.“

Eacă un cuvînt scris cu litere mari în toate regulamentele și cărțile militare, pe care-l rostim de atâtea ori pe zi, care zilnic dă loc la răsplăte și la pedepse, dar al cărui *rost* mulți nu-l cunosc și prea puțini îl pricep.

Într'un cerc de ofițeri se va auzi spunându-se: „Colonelul N. e un strașnic comandant, fiindcă știe să țină o disciplină riguroasă în corpul său.“ Să nu credeim fără a cerceta, căci se poate întâmpla ca tocmăi în acel corp disciplina să fie necunoscută.

În alt cerc se va spune că „de când s'au suprimat pedepsele corporale disciplina a dezertat din oștire.“ Dacă efectul se poate discuta, de cauză să ne îndoim și să o căutăm aiurea, de voim a o găsi.

Se va mai auzi, poate, insinuându-se ca „reducerea serviciului la doi ani în armata activă va contribui la slăbirea disciplinei.“ Să nu ne formăm cu ușurință o convingere, dacă nu ne dăm bine sama de însemnătatea disciplinei și de mijloacele prin cari ea se obține.

*

Rădăcina cuvîntului „disciplină“ o găsim în verbul latinesc *discere* (a învăța); prin urmare, origina i-i de esența pedagogică, iar înțelesu-i primitiv a fost: *instrucțiune și direcțiune morală*.

În limba obicinuită se înțelege prin disciplină totalitatea regulelor cărora se supune o întrunire de oameni;

și, apoi, lărgindu-i înțelesul, chipul în care aceste re-
gule sunt observate de membrii întrunirii.

Ori-care ar fi scopul urmărit de o colectivitate, caracterul comun al disciplinei este mântinerea *ordinei*, de neapărată trebuință pretutindeni unde trăese și mun-
cesc la un loc mai mulți indivizi; iar regulele, cari o
constituiesc, trebuie cu atât mai mult păzite cu cât
scopul urmărit de colectivitate este mai înalt. Așa, de
pildă, paza lor e mai riguros cerută unei armate în
războiu, decât unei trupe în garnizona sa, echipagiului
unui vas în largul mării decât marinarilor debarcați
într'un port.

Apoi, și rigoarea pazei trebuie să crească măsurat
cu numărul indivizilor cari constituiesc colectivitatea,
căci și dezordinea crește cu numărul lor.

Plecând dela aceste considerațiuni premergătoare,
voiu încercă a pătrunde firea disciplinei militare, a-i
determină elementele cari o compun și a căută mijloa-
cele prin cari ea se poate ține și întreține în armată.

Dezvoltarea și întreținerea disciplinei

Cred că scopul și definițiunea disciplinei militare
se poate scoate din următoarele rânduri puse în capul
„Regulamentului de manevre pentru Infanterie” intrat
în vigoare în armata germană anul acesta. „O disciplină
de fer și încordarea tutelor puterilor sunt neapărate în
războiu. Lupta are nevoie de capi cu judecată dreaptă
și cu voință, de luptători plini de inițiativă, cari, prin
devotament către domnitorul și patria lor, să păstrze

nestrămutat hotărârea de a învinge chiar după moartea capilor lor“.

Factorii materiali ai luptei sunt doi: cel care coordonă mijloacele de luptă și ordonă întrebuințarea lor, și cel care primește ordinele și le execută. Disciplina e factorul moral care-i leagă și face ca voința celui dintâiu să se transforme în acțiune de cel de al doilea; ea e cimentul moral al celor doi factori materiali. Definițiunea ei poate dar fi așezată astfel:

Disciplina unei trupe armate constă în a se supune capilor ei, a respecta și observă cu strictetă legile și regulile militare.

Prin urmare, se va putea zice că o trupă e disciplinată când ofițerii și soldații cari o constituiesc își vor îndeplini datoria cu pricepere, tragere de inimă și unire desăvârșită.

Cu cât o armată e mai disciplinată cu atâta va fi mai tare, căci numai prin disciplină toate eforturile individuale se pot strânge în mâna capului ei și îndreptă către scopul ce el țintește. Scopul disciplinei e dar îndoit: să obțină dela individ tributul lui de muncă, și apoi să transforme muncele individuale într'un tot armonic.

Desvoltarea și întreținerea disciplinei în armată nu se pot face astăzi de cât prin instrucțiune și educațiune, și anume:

Prin instrucțiune morală, al cărui scop este mai întâiu să facă pe militar să priceapă rostul așezămintelor militare și să se convingă de trebuința lor, și apoi să priceapă regulile disciplinei militare;

Prin cultivarea virtuților ostășești individuale (acțiuni individuale), adică acele cari silesc pe individ să-și

facă datoria de soldat, din însăși pornirea lui, chiar dacă ar fi singur, departe de ochiul șefului sau; în fine

Prin influența și acțiunea șefilor și a camarazilor asupra individului (acțiuni colective), adică: nădejdea de răsplată, teamă de pedeapsă, întrecerea cu camarazii, împingerea înainte prin contagiune (automatie) și împingerea înainte de mulțime (mecanic).

Prin combinarea acestor trei mijloace se ajunge a se dezvoltă și mănține disciplina unei armate ca și a unei trupe. Acțiunea lor însă nu e de egală însemnătate și nu poate duce astăzi la aceleași rezultate.

În vremea trecută, acțiunile colective asupra individului aveau o mai mare înrîurire de cât astăzi și puteau înlocui în parte acțiunea virtuților ostășești și instrucțiunii morale. Ne putem lesne da sama despre acesta, comparând între ele metoadele de luptă din trecut și de astăzi. Să luăm, de pildă, compania cu efectivul ei de războiu de astăzi și să o conducem pe câmpul de luptă până la asaltul pozițiunii în formațiune strânsă, așa cum luptă ea după principiile vechei tactice. Compania în coloană ocupa un front de 25^m și o adâncime de 10^m. Când ea mergea strânsă la inamic, comandantul o avea de la început și până în momentul suprem în mână; dintr'o privire el vedea tot ce se petrecea pe frontul și în adâncimea unității sale, putea să vorbească oamenilor săi, să-i îmbărbăteze, să le făgăduiască răsplate, să-i amenințe cu pedepse, să împedec pe fricoși de a părăsi rândurile, să impună prin comande vii și scurte, pe cari soldații au fost deprinși din timp de pace să le execute automatie, ascultare și supunere la ori-ce moment al luptei. Luptătorii se vedeau, se supravegheau, se judecau unul

pe altul; se simțeau în sufletul lor susținuți prin apropierea camarazilor și prezența capilor lor, și scăpau astfel de frica care cuprinde pe om când se găsește singur în fața primejdiei. Oamenii din rândurile înaintate, dacă ar fi vroit să dea dosul, erau împinși spre vrăjmaș de rândurile dinapoi. Cu un cuvânt, compania mergând strânsă, militarii cei mai fricoși, sau mai lipsiți de voință, de devotament, de patriotism, erau împinși înaintea unii de puterea sugestivii, alții de instinctul imitațiunii, alții de avântul masei, iar alții de nădejdea răsplatei sau de frica pedepsei. Eacă dar ce înrîurire puteau să aibă acțiunile colective asupra individului, când lupta se dădea în formațiuni strâse și compacte. Aceeași influență mai pot avea și astăzi asupra cavaleriei, care luptă în ordine strânsă, și asupra artileriei care, în ofensivă ca și în defensivă, luptă stând mai mult timp pe aceeași pozițiune sub ochii și conducerea nemijlocită a ofițerilor și a șefilor de tun.

E cu totul altceva când compania se reslățește pe un front de 150 sau 200 m. și pe o adâncime de 400 până la 600 m. pentru a merge la vrăjmaș sub focul lui. Astăzi comandantul ei abia poate să vadă până unde se întind flancurile unității sale și unde încep unitățile vecine, și puțini din oamenii săi pot să-i audă glasul; nici comandanților de subîmpărțiri nu le poate vorbi de cât prin agenții de legătură. Un om cade, altul se pitulește după un adăpost; comandantul nu știe dacă glonte, sau frica, îi ține pe loc. Oamenii cari au intrat pe linia de luptă nu-și mai văd capii; ei nu au pe nimeni înaintea ca să-i îmbărbăteze, pe nimeni înapoi ca să-i împingă. Supunerea automată, suges-

tiunea vocii și a exemplului, constrângerea, totul dispare în reslățire, și luptătorului nu-i mai rămâne altă călăuză, mergând spre vrăjmaș, decât *datoria*, în care *volnța* sa va găsi putere ca să lupte și să învingă.

Și dacă acest adevăr nu a fost până astăzi dezis, va fi cu atât mai puțin în viitor, căci îmbunătățirile ce se aduc zi cu zi armelor de luptă, împing și mai departe organele răslețe de siguranță și de cercetare. Și dacă e așa, atunci, pentru a ne asigura cooperarea luptătorilor și armonia eforturilor lor individuale, nu putem să ne bizuim ca în trecut numai pe acțiunile colective, ci trebuie să căutăm o dreaptă cumpănă în acțiunile individuale, lăuntrice, și o vom găsi dacă vom ști să dezvoltăm în soldat cunoștințele și virtuțile ostășești, pe cari se întemeiază disciplina militară.

ELEMENTELE DISCIPLINEI

Pentru ca un militar să fie disciplinat, adică să poată ascultă și execută ordinele capilor săi, în orice împrejurare a vieții lui militare, trebuie să îndeplinească trei condițiuni:

Să cunoască rostul meseriei ostășești, adică să aivă idei de alcătuirea și menirea armatei (idei ostășești);

Să știe să practice toate cele privitoare la această meserie, adică să aivă obicinuința lor (deprinderi ostășești);

Să aivă dezvoltat în el simțul datoriei, și să-l

întrebuințeze ori când i se cere să-și facă datoria (sentimente ostășești).

Prin urmare, disciplina, adică supunerea la regulile militare, se întemeiază pe instrucțiune și pe educațiune; ea nu mai are ca în trecut unicul scop de a deprinde pe individ (militarul de orice grad) să se lase a fi condus, ci mai cu seamă de a-l face să se conducă singur pe câmpul de luptă. Prin instrucțiune armata ajunge să aivă *capi cu judecata dreaptă și luptători plini de inițiativă*; iar prin educațiunea sufletului, *ostași credincioși țării și domnitorului lor, gata oricând a-și face datoria și a birui chiar după moartea capilor lor.*¹⁾

Să studiem elementele disciplinei.

1. Ideile

Primul element al disciplinei sunt ideile, adică cunoștințele militare și rostul lor. Orice militar trebuie mai întâiu să poseadă știința militară pentru a o întrebuința apoi, când i se va cere, în războiu și pe câmpul de luptă. Dar a posedă știința nu e de ajuns, căci și un nepatriot poate fi versat în ale milităriei. Ci mai trebuie să o iubească și să-și dea seama de folosința ei. Și, ca să-și dea seama de folosul acestei științe — și implicit de folosul așezămintelor militare — trebuie să aivă în creierul și în inima lui adânc săpată ideea de patrie, de neam și de domnitor.

¹⁾ După cum cere regulamentul de manevre al armatei germane, aprobat la 29 Mai 1906.

Ideea de patrie, de neam și de domnitor. Când unui individ îi lipsește, din întregul ideilor ce a ajuns să câștige, ideea de patrie, sau când a perdut-o mulțămîtă influenței nefaste ce au avut asupra-i ideile celor fără patrie, nu e cu putință a-l face să înțeleagă rostul și folosul așezămintelor militare. Deci, cea d'întăie grijă a instructorului și educatorului militar va fi să facă pe cei cari nu au această idee să o pătrundă și să o câștige, iar pe cei cari o au să nu o peardă. Prin urmare, ideea inițială, de unde pleacă și pe care se razemă toate ideile folositoare și neînlăturate ale disciplinei militare, este ideea de patrie.

„Inainte de a aveà fabrici și uzine — a zis Gambeta nu târziu după dezastrosul răsboiu din 1870—71 — trebuie să avem o patrie, pe care toți cetățenii sunt datori să o apere... Puterea morală a unei armate nu-și găsește izvorul decât în *patriotism*, fără de care nici o armată, oricât de numeroasă ar fi, nu va pute nici să învingă, nici chiar să reziste; și această putere este mult mai trebuincioasă decât în trecut din cauza condițiunilor răsboaielor moderne¹⁾“.

„Trăim în veacul contrazicerilor și neprevăzutului. Fiindcă orice se poate întâmplă, trebuie să ne pregătim pentru toate. Ieri încă, președintele Roosvelt, seriind lui Mistral al nostru, — scrisoarea unui poet cătră alt poet — puneà mai presus de toate virtuțile unui popor „dragostea vetrei și a patriei, imitarea eroizmului și virtuților sublime“. Astfel se exprimă capul unei re-

¹⁾ Pregătirea armatei pentru răsboiu, vol. I, de General C. Hërjeu.

publice înțelepte, tari, dată cu trupul și cu sufletul artelor păcei. Și pentru a uni fapta cu vorba, același președinte comandă eurasate“. (Gabriel Hanotaux, fost ministru al afacerilor străine din Franța. *Le Journal*, 1906).

O armată nu poate să aivă putere morală dacă-i lipsește noțiunea patriei și patriotismului, căci, fără aceasta, puterea ei materială cade și se anulează, oricât de mare ar fi. „În afacerile militare trei părți se datoresc puterii morale, și numai o parte puterii materiale (Napoleon)“. „Puterea morală în acțiune mi s'a părut totdeauna superioară puterii fizice (Mareșalul Bugeaud)“.

Pentru armata noastră, alături de ideea *patriei și patriotismului* trebuie pusă o altă idee, care naște din ea și se întinde spre granițele gândului și visurilor noastre. Avem, slava celui de sus, o țară română, dar tricoul nostru nu acopere încă tot neamul românesc. Nu-l acopere, dar să tăcem și să nu uităm; și, alături de ideea de patrie și de patriotism, să săpăm adânc, și tot mai adânc, în creierul nostru de români ideea soră de *națiune și de naționalism*.

Disciplina armatei purecede din disciplina poporului care o dă; și, dacă ea se sprijine pe ideea de patrie și de neam, trebuie ca însuși poporul nostru să iubească țara și neamul românesc. Această iubire să naște în om și se transmite urmașilor săi prin educațiunea căpătată în școală și în casa părintească. Cânteecele rășboinice, cu cari mama își adoarme copilul în leagăn¹⁾,

¹⁾ *Femeia română feșe viitorul Țării* (Carmen Silva).

povestele neamului cu cari învățătorul face să intre în mintea și inima tânărului școlar trecutul glorios și suferințele îndurate de țările române, calitățile neîntrecute ale rasei noastre, eacă temelia pe care se va sprijini patriotismul omului adult, și prin urmare, al întregii națiuni. Casa părintească și școala la un loc constituiesc în Anglia, în Germania, în Japonia, oficina în care se pregătește patriotismul poporului.

„În Japonia, patriotismul, sub forma unui respect religios al străbunilor și a unui devotament nețărmurit către o monarhie aproape divinizată, este dat ca temelie nemărginită și nesfârșită a moralei.

„Din școala primară, japonezul învață că țara sa e superioară tuturilor țărilor din lume și că istoria sa națională este modelul moralei în toate timpurile.

„Mai târziu, cărțile, gazetele, teatrul, vieța publică întreagă, tind a mări în inima națiunii un patriotism exaltat.

„Astfel soldatul unește cumpătarea și rezistența, proprii rasei, cu disprețul morței și cu o mândrie sălbatică, cari fac din el un adversar de temut.

„Mulțămită spiritului de disciplină îneculcat în el din copilărie, dresarea lui nu cere decât câteva săptămâni; așa se explică iuțeala cu care rezerviștii au putut fi duși ca să astupe golurile produse în armatele de operațiuni de hecatombele dela Port-Arthur, dela Liao-Jang și dela Mukden, fără ca valoarea armatei să se fi micșurat cât de puțin¹⁾“.

¹⁾ La guerre russo-japonaise par le Commandant R. Meunier (Paris 1906).

Vorbind de însușirile poporului englez un distins scriitor spune:

„Pentru țara lui englezul are o ambițiune nemăsurată. Nici o sfortare, nici un sacrificiu nu cruță pentru a o ține în rangul întâiu. El vrea ca cetățanul cel mai de neam să stee în capul ei, și nu-i ar pare de loc bine să vadă domnind un simplu burghez. Mândria constitue fondul patriotismului englez și-l face tare și de temut. Pentru întregul neam englez, regele încarnează ideea de patrie; de acolo vin și respectul și credința lui. Cred chiar că englezul e convins ca regele îi aparține, că lucrează pentru binele țării și, implicit, pentru binele cetățanului. Sentimentul filial ce aveă poporul englez pentru bătrâna regina Victoria atingeă culmea. Pentru el regina eră „mama Angliei“ și ca atari o veneră nu numai ca pe o suverană dar și ca pe o mamă.

„Acum doi ani, ajungând la Londra, cu trei zile înainte de încoronarea regelui, am întrebat pe un hamal dacă regele eră in adevărat bolnav. „Doamna, înri răspunse acesta bruse, aruncând valizele în cărucior, regii și sărmanii nu au timp să fie bolnavi¹⁾“.

Am terminat citațiunea cu aceste cuvinte cari zugrăvesc viu iubirea, credința și respectul ce are poporul englez pentru domnitorul lui; și am căutat întradin să ajung aci pentru a constată potrivirea dintre sentimentele poporului englez și poporului nostru. Poporul român ș'a iubit totdeauna domnitorii, chiar și pe

¹⁾ *L'île inconnue*, par Pierre de Coulevain (Paris-Calmann-Levy, editeurs).

cei cari nu-i meritau iubirea și credința, pentru că în popor ideea de țară a fost tot una cu ideea de domnitor. Și astăzi, când el a avut norocul să vadă stând pe tronul țării mai bine de patruzeci de ani pe cel mai destoinic, pe cel mai înțelept și mai priceput cărmuitor, sentimentele de credință și respect către domnitor, moștenite dela generațiunile trecute, s'au curățit, au crescut și s'au înrădăcinat și mai adânc în el. Pe acest bun și mare domnitor văzându-l necurmat la muncă harnică și devotată binelui țării și cetățanului, de când eră tânăr și plin de putere până astăzi când e copleșit de ani și de trudă, poporul român a ajuns să-l venereze, să-l iubească, să se închine în numele lui, și prin el să întrupeze ideea de domnitor cu ideea de patrie. Și această iubire nețărmurită, poporul nostru o va trece dinastiei sale cu care țara și-a legat soarta; și astfel ideele de patrie, de națiune și de domnitor, întrupate într'una singură, vor forma ideea temeinică a disciplinei militare, după cum ele trebuie să formeze temelia disciplinei sociale. Pe o asemenea temelie și-a așezat Japonia năzuințele sale și prin ea și le a îndeplinit.

„Din punctul de vedere al factorilor morali, idealul cel mai înalt susține pe luptătorii noștri. Fiecare soldat știe că luptă pentru o idee mare, și aceasta-i face neîvinși; devotamentul către împărat însuflețește armata întreagă.

„Cu mare mirare vedem că în Europa se confundă instituțiunile noastre democratice cu poporul japonez. Avem, da, un parlamentarism foarte liber și un total de legi cu totul moderne. Dar, ca popor, suntem aris-

trocrații Asiei, și ideele noastre sunt ale celei mai de-săvârșite noblețe¹⁾“.

Ideea de armată. Un popor ca să trăiască liniștit și nesupărat, ca să propășască și să ajungă acolo unde aspirațiunile lui legitime, calitățile neamului și drepturile istorice îl îngăduie să năzuiască, are trebuință de mijloace cu cari să-și apere neatârnrarea, așezămintele, pământul și să-și pregătească viitorul.

Aceste mijloace nu le găsește, și nici că le va găsi aiurea, decât în armată. Rostul armatei și al tuturilor așezămintelor militare stă în *apărarea națională*, privită în toată lărgimea înțelesului acestor cuvinte.

Dar, oare, un popor nu poate să-și apere interesele prin mijloace pacifice? Pacifismul — neologism creat de visători — este și va rămâne o tendință cătră care ne îndreaptă inima, dar ne împiedică răcea judecată de a ajunge; pacifismul este un vis al filozofilor, pe care realitatea faptelor omenești nu-l lasă să se împlinească. Ori unde vor trăi popoarele, în bătrâna Europă ca și în tânăra Americă, războiul va rămâne o trebuință omenească ne înlăturată, iar armata instrumentul său de acțiune.

„Dezarmarea nu se poate împlini câtă vreme nu va exista un regim internațional, care să facă să dispară cauzele războiului“.

„Un războiu e mai preferat unei păci întemeiată

¹⁾ La guerre russo-japonaise, Vol. II, (Paris, Jules Tallandier, editeur).

pe nedreptate și părtinire“. (Mesagiul președintelui Roosevelt al Statelor-Unite Americane, Noevre 1906).

„Pacea nu se poate obține de cât ținând gata pentru luptă o armată bine pregătită“¹⁾.

„Acest idealism umanitar e, de altfel, potrivit cu tradițiunea franceză... Dar, știm, vai! cât el ne a costat. Nu numai o dată porumbul lui La Fontaine s'a întors la cuib „târându-și aripa și piciorul“. Și încă obiecțiunea principală nu e acolo; nu e în riscul și în desamăgirile probabile. Ea e, mai cu samă, în neliniștea, în înfricoșata dezarmonie a sentimentelor dintre națiunile europene asupra acestei chestiuni a raporturilor lor mutuale.

„De sigur că s'au produs mari schimbări. Popoarele nu se mai mănâncă, ci lupii, între ele. O nouă umanitate se rădică, căriia nimic din ceea ce e omenesc nu-i va fi străin. Nu e mai puțin adevărat că oarecari puteri, fie bătrâne ca Europa, fie născute de ieri, au încă destule tradițiuni feudale sau imperiale pentru ca răcea scoteală a capilor lor, sau pofta neașteptată a masselor, să rupă aripile visului și să readucă într'o clipă pe pământ pe locuitorii Empireului. . . .

„In mijlocul armamentului universal, imprudența unei dezarmări premature ne face să tremurăm. In fața grupărilor internaționale pregătite și mănținute de ani întregi, hotărârea unei izolări ar putea să devină dintr'o zi într'alta cea mai grozavă înșalare. Să întrebăm chiar pe umanitari: ce ar câștiga umanitatea din subjugarea și slăbirea neașteptată a acelor cari, dintre

1) Cuvinte rostite de împăratul Wilhelm al Germaniei (Pregătirea armatei pentru războiu, de Generalul C. Hérjeu.)

popoare, au luat cei dintâi în mână cauza umanității". (Gabriel Hanotaux. „Le journal“, decembre 1906).

Armata este, și va fi cred, cât va trăi omul pe pământ, necesară existenței statelor. Inșă, pentru a-și îndeplini menirea de instrument al apărării naționale, ea trebuie: să fie tare și bine așezată; să i se priceapă rostul; să se bucure de o deplină încredere, de respectul și de considerațiunea ce se cuvin unei asemeni instituțiuni; în fine, mădularele ei, de la soldat până la cea mai înaltă căpetenie, să aivă conștiința de menirea armatei și să lucreze din răspuțeri pentru a o ține sus și a o aveà oricând gata de a intrà în răsboiu.

Eacă o nouă idee, *trebuința armatei pentru siguranța țării*, care trebuie ținută în mintea militarului, dacă nu o căpătase în școală înainte de a intrà în rândurile armatei.

„Cea dintâie datorie a tânărului român devenit cetățan este *serviciul militar*; cea dintâie datorie morală și patriotică a școalei va fi de a face să pătrundă în mintea școlarului sentimentul acestei obligațiuni și de a-i dà o *educațiune militară premergătoare*, care să ușureze instrucțiunea lui de soldat, când va fi chemat sub drapel. Intervenirea școalei în pregătirea soldatului este neapărată în România din cauza serviciului sub drapel scurt și cu tendința de a se mai scurtà; și, mai cu seamă, din cauza organizării chiar a armatei noastre, care este mai mult o armată de miliții, asemănătoare, în ceea-ce privește massa infanteriei și caveriei, cu armata elvețiană“. ¹⁾

¹⁾ Pregătirea armatei pentru răsboiu (vol. I) de General C. Hérjeu.

Nu e de prisos să adăogăm că prin educațiune militară premergătoare, care cade în sarcina școalei, înțelegem mai cu samă educațiunea fizică precum și educațiunea civică și patriotică; și de aceea reproducem următoarele rânduri privitoare la educațiunea morală a soldatului japonez.

„Isbândeile japonezilor sunt mai cu samă datorite puterii morale a soldaților lor. Proba a fost dată de atâtea ori în cursul operațiunilor prin spiritul de ofensivă al capilor și al trupelor, prin tăria cu care aceste au îndurat perderi adesea foarte mari și suferințe îngrozitoare. E dar interesant să căutăm prin ce mijloace s'a dezvoltat forța morală a acestui popor. Acest rezultat pare că e dat în acelaș timp de calitățile rassei japonezului, și de educațiunea specială ce el primește în școală. Inzestrați cu o mândrie fără margine, cu o vanitate aproape bolnavă și cu o inteligență vie, japonezii mai sunt și din firea lor *disciplinați*. Ei privesc portul armelor ca o onoare.

„Acestea sunt daruri naturale pe cari Japonia a căutat să le cultive, *dând poporului o solidă instrucțiune patriotică*. Această misiune este înainte de toate a învățătorului; cea dintâie idee pe care el caută să o inculce copiilor este dragostea și devotamentul absolut pentru patria japoneză. În toate serbările patriotice sau militare, în toate ceremoniile funebre în onoarea soldaților morți pentru țară, un loc e rezervat școlariilor. Nici un prilej nu e lăsat să treacă fără a izbi tinerile spirite ale copiilor prin spectacole militare. Recrutul ajunge la regiment cioplit și chiar cu o educațiune fizică serioasă dobândită în școală. Sarcina ofițerilor instructori e astfel mult ușurată. Raporturile

dintre ei și soldați sunt însemnate printr'o familiaritate binevoitoare din partea șefului și respectoasă din partea subordonatului, ceea ce face disciplina ușoară".¹⁾

Da, *temeiul instituțiilor militare — disciplina — este educațiunea morală a poporului.* „Îți recomand un articol din Gazeta lui Spencer, seria bătrânul rege Wilhelm reginei Augusta (Octobre 1870). E împrumutat dintr'un ziar american, care vorbește de instituțiile noastre militare, bazate pe educațiunea morală a poporului nostru. Nu s'a scris nimic mai drept și mai adevărat asupra acestui lucru. Ți-am arătat mai de multe ori că aceasta este caracteristica instituțiilor noastre, și că nu vom pute niciodată să arătăm destulă recunoștință tatei și fratelui meu pentru că au acordat o importanță atât de însemnată întinderii organizării școlare, care a dat atâtea fructe frumoase într'o jumătate de veac".²⁾

„Forța unei națiuni nu stă numai în armatele sale, dar și în școalele sale. Înălțarea învățământului constituie unul din factorii principali ai renașterii naționale în același grad ca și refacerea fortărețelor și materialului de războiu.“ (Ernest Renan, după războiul din 1870).

Acesta este rostul și ținta educațiunii morale și civice în școală. Rostul educațiunii fizice nu poate fi mai bine înfățișat de cât prin următoarele cuvinte: „Gustul războiului, obiceiul exercițiilor cari-l pregătesc, eacă ceea ce caracteriză pe cetățeanul liberei Elveții.“³⁾

¹⁾ L'armée en 1906 par L. L. Klotz (Paris H. Ch. Lavauzelle).

²⁾ Pregătirea Armatei pentru războiu, (vol. I)

³⁾ „ „ „ „ „ (vol. I).

Educațiunea fizică trebuie să înceapă în școală și să se continue de către societățile de cultură fizică, după eșirea tânărului din școală, până la chemarea lui sub drapel. Metoda învățământului trebuie să fie rațională și așezată pe temelii pedagogice, adică instrucțiunea trebuie să fie progresivă și potrivită cu etatea școlariilor. În studiul ce am făcut asupra educațiunii fizice, în scrierea „Pregătirea armatei pentru războiu“, am schițat un asemenea program¹⁾ întemeiat pe proiectele de reorganizare ale Ministerului de Instrucțiune (dela 1889 încoace), pe circulările ministeriale ale fostului ministru Spiru Haret, pe dispozițiunile legii pentru organizarea comunelor rurale, și pe organizarea instrucțiunii fizice în țările cari au mers înaintea noastră, cum de pildă Elveția, Suedia, Norvegia, etc. Vederile mele în această privință fiind cunoscute, e de prisos să repet că actuala organizare a învățământului militar în școlile Statului, așa cum s'a așezat, este contrară principiilor pedagogice pe cari trebuie să se întemeieze educațiunea fizică a omului și nu poate răspunde scopului ce s'a urmărit. Modificarea ei se impune neapărat. Nu pot însă trece mai departe fără a arăta că argumentele de cari se servește domnul profesor Rădulescu-Motru, pentru a cere abrogarea legii, nu sunt întemeiate.²⁾

Legea instrucțiunii militare nu a fost impusă de lumea politică; ea răspunde unei înalte trebuințe, soarta

¹⁾ Pregătirea Armatei pentru războiu, (vol. I. pag. 138).

²⁾ Aceste argumente nefiindu-mi altfel cunoscute decât din dările de samă asupra conferințelor sale didactice, făcute de gazetele zărnice, tot ce voi spune le țin sub rezerva exactei lor reproduceri.

și viitorul țării și neamului românesc. Se poate ca alcătuirea și aplicațiunea ei să fie greșite, ideea însă e sănătoasă și nu trebuie aruncată. Dacă tendința legii este de a militariza școalele noastre în potriva principiilor pedagogice, această tendință trebuie neapărat părăsită. Dacă însă scopul legii este de a pune în școală temelia disciplinei națiunii, din care va eși mai târziu, când școlarul va deveni soldat, disciplina militară; dacă scopul îi este de a da școlarului un început de pregătire ostășască, așa că prin ea să se lege școala de regiment și să se ușureze transformarea școlarului în soldat, scopul e bun și răspunde ideii din care a izvorât legea.

Virtuțile, cari fac din cetățan un bun ostaș, sunt aceleași cari fac din om un bun și vrednic cetățan, ori-care ar fi starea lui socială, căci toate sunt de esența morală. Pentru ca un cetățan să devină bun soldat trebuie să aivă o educațiune morală — civică și patriotică — fără de care el nu va fi decât un rău cetățan, sau un fără patrie. Cine, deci, susține că calitățile militarului, chiar în parte, exclud calitățile cultivate de școală, nesocotește însăși principiile pedagogice pe cari se sprijine, sau tindem să sprijinim, învățământul militar, nesocotește însăși menirea armatei; căci dacă instrucțiunea militară are de scop să facă din cetățan un apărător conștient al țării și să-l deprindă cu ideea că e dator a-și sacrifica viața pentru ea, nu văd pentru ce această instrucțiune ar fi dăunătoare scopului urmărit de învățământul școlar. Intr'un singur caz aș admite incompatibilitatea între ambele învățăminte: când învățământul școalelor române ar tinde să

facă din tineret cetățeni cosmopoliți, adică când ar fi menit să ne desnaționalizeze neamul. Cum însă prin mintea nici unui român nu a putut trece, o clipă măcar, această idee, repet încă odată că principiul fundamental al legii e tot atât de sănătos, pedagogicește vorbind, în țara românească, cum e în Japonia, în Elveția, în Suedia și în alte țări.

O cauză de incompatibilitate, și aceea hotărâtoare, ar fi dacă disciplina militară ar tinde să încâtușeze voința și judecata școlarului. Cum însă din tot cuprinsul acestui studiu va reeși că disciplina se întemează pe cultivarea și dezvoltarea voinței, scop urmărit și de pedagogie, urmează ca, în nici un caz, calitățile morale și intelectuale cerute ostașului nu pot exclude calitățile cultivate de școala română.

Mă rezumez: legea organizării învățământului militar trebuie modificată, dar nu abrogată.

Ideea de ierarhie. Oricare ar fi colectivitatea, disciplina ei implică ideea ascultării ordinelor de jos în sus. Din ideea aceasta naște *ierarhia*, sau scara ierarhică, care va avea un număr de trepte cu atât mai mare cu cât colectivitatea va fi mai numeroasă. Această este de neapărată trebuință, și eacă pentru ce. Cauza care impune constituirea colectivităților într'o societate este împărțirea muncii. O colectivitate — al cărui caracter e activitatea — e constituită din două organe: organul de comandă, sau de direcțiune, și organul de execuțiune. Astfel fiind, dacă colectivitatea este mică, organul de direcțiune se adresează direct elementelor cari

constituiesc organul de execuțiune, și atunci scara ierarhică nu are decât două trepte. Când însă colectivitatea este numeroasă, organul director nu mai poate fi legat nemijlocit cu elementele organului de execuțiune, ci trebuie introdus un organ intermediar pentru transmiterea ordinelor și prevegherea execuțiunii; și, cu cât colectivitatea va crește în număr, cu atâta numărul organelor intermediare va trebui să crească și el. Însă toate aceste organe intermediare nu sunt altceva decât subîmpărțiri ale organului de direcțiune, adică niște trepte ale scării ierarhice, cari în marea colectivitate, pe care noi o numim armată, constituiesc ierarhia comandamentului. Eacă rostul și rațiunea de a fi ierarhiei militare.

Ierarhia militară e neapărat trebuincioasă și ea trebuie să corespundă diferitelor subîmpărțiri în cari se împarte colectivitatea armatei. dela cel mai mic grup, căprăria, până la întreaga colectivitate, armata țării. De aci e lesne să tragem încheierea următoare: dacă subdiviziunea armatei, dela mare la mic, răspunde unei trebuințe neînlăturate pentru a asigura cooperățiunea elementelor ei și buna executare a ordinelor venite de sus în jos, cu alte cuvinte pentru a asigura disciplina în armată, fiecărei subdiviziuni trebuie să corespundă un suborgan de comandament în scara ierarhiei militare, înzestrat cu toate prerogativele cuvenite rolului ce are în comandament, care să-i asigure puterea de autoritate și să impună ascultarea grupului corespunzător din marea colectivitate.

Așa se stabilește principiul ierarhiei și al subordonării militare.

Pe ierarhie se întemeiază *comandamentul militar*, adică totalitatea organelor cărora li să încredințează în

timp de pace instrucțiunea și pregătirea armatei pentru războiu, iar în timp de războiu conducerea ei pe teatrul de operațiuni și pe câmpul de luptă. Fiecare organ are rostul său în comandament, care se traduce prin atribuțiunile și importanța ce i s-a da. De aci o primă, dar însemnată, deducțiune: nici unui organ nu trebuie să i s-a știrbească nimic din atribuțiunile sale, nici să i s-a micșoreze importanța ce i s-a cade, pentru a se mări importanța organului inferior sau superior lui; orice călcare a acestei regule este jignitoare disciplinei. Apoi, interesul bunei ordine cere ca acțiunea comandamentului, pe întreaga scară ierarhică, să fie asigurată; pentru aceasta trebuie să fie continuate în comandament, adică să nu lipsească nici o treapta din scara ierarhiei — ceea ce însemnează că nu trebuie să se anuleze autoritatea și acțiunea nici unui organ de comandament — căci atunci însăși ierarhia se anulează și se transformă în anarhie, iar ordinea se prefăce în dezordine.

Ideea ierarhiei militare izvorând din trebuințele disciplinei se cere dar — fără cea mai mică abatere dela regula — ca fiecare organ de comandament să-și exercite în întregime atribuțiunile în mărginele cercului ce i s-a fixat, și că nici unul să nu facă ceea ce cade în sarcina altuia.

Am zis că ideea ierarhiei trage după ea *ideea subordinațiunii*; una fără alta nu poate trăi. Punctul de sprijin al subordinațiunii este autoritatea șefilor și încrederea în ei. Pentru ca disciplina să nu sufere în mâinile șefilor, trebuie ca, dela mic la mare, fiecare să aibă încredere neșarmurită în dreptul său de a comanda,

căci din această încredere naște autoritatea și respectul cari impun subordinațiunea; să însușească în cel mai înalt grad obiceiul comandamentului; și în sfârșit să aivă plina încredere în știința sa de a comanda, căci lipsa de încredere se traduce prin timiditate, și timiditatea atrage întârziere în luarea hotărârilor și deci poate expune o armată sau o trupă la mari neajunsuri.

Cu drept cuvânt, dar, voiu putea zice că disciplina unei trupe se măsoară cu gradul de respect și de încredere ce-i inspiră șefii. Pentru a întări cele ce spun cu autoritatea unui nume mai cunoscut, extrag următoarele rânduri din ordinul de zi dat de Generalul Oku (japonez) trupelor sale în ajunul sângeroasele bătălii dimprejurul Mukdenului:

„Șefii trebuie să învețe pe subordonații lor, prin instrucțiunile ce le vor da — că cea mai mică pregetare și nehotărâre pe câmpul de luptă poate să mărească numărul morților și răniților.

„Adevărata temelie a unei discipline tari stă în încrederea fără margine ce un șef trebuie să știe a inspira inferiorilor săi.

„Cum războiul are să țină încă mult, armata noastră trebuie să se distingă în toate. Ofițerii trebuie să continue a dobândi nouă cunoștințe; iar rezerviștii trebuiesc, la fiecare prilej proprice, instruiți din nou ¹⁾“.

În zilele de 7, 9 și 11 Septembrie (stil nou) 1877, Generalul Scobelef comandă succesiv trupe date de diferitele corpuri de armată cari operau la Plevna, din

¹⁾ La guerre russo-japonnaise (Paris, Jules Tallandier, éditeur).

cari cele mai multe nu-l cunoșteau de cât din reputație. Cu toate acestea, el știu să le unească într'o singură idee și să le arunce în luptă. Toate urmară cu entuziasm pe generalul alb, pe generalul care nu se poate răni, nici învinge. Aceasta e o pildă neîntrecută de puterea extraordinară a influenței morale asupra trupelor. Când un șef capătă încrederea unei trupe, aceasta se comunică aproape instantaneu la întreaga masă a trupelor, și se transformă în cea mai puternică pârgie a războiului.

Cum vedem, subordinațiunea nu e rezultatul unei dresări mecanice a militarului, ci o pornire conștientă, provocată de încrederea în știința și iscusința celor mai mari.

Ideia încrederii reciproce. — Oricare ar fi încrederea în valoarea șefilor, ea nu va ajunge dacă aceștia nu s'ar sprijini în operațiunile lor pe încrederea în subalternii lor și dacă militarii, oricare ar fi treapta ierarhiei pe care stau, nu ar avea plina încredere în ajutorul camarazilor lor. Aceasta este *ideia încrederii reciproce și a solidarității militare*.

Increderea reciprocă și solidaritatea izvorăsc din afecțiunea reciprocă dintre șefi și subordonați. Militarul care în toate actele serviciului vede îngrijire, sollicitudine, atențiune din partea șefului său, sfârșește prin a-l iubi; la rândul său, șeful care descopere în inferiorii săi o pornire neclintită ca să-l asculte și să-i execute ordinele, întrecere la îndeplinirea datoriei, nu poate decât să-i iubească. Numai din această iubire

reciprocă naște devotamentul reciproc, care a înseris în istoria războaielor atâtea fapte strălucite.

Solidaritatea trebuie să existe între toți membrii unei colectivități. Aceeași solidaritate trebuie să domnească între simplii soldați ca și între căprarii, ca și între cele mai mari unități de luptă. Fiecare individ, sau colectivitate, trebuie să fie pătruns de ideia că soarta tuturor atârna de soarta sa, că izbânda unei colectivități atârna de munca disciplinată și spornică a fiecărui luptător în parte, sau a colectivităților mai mici din care ea e alcătuită. Mai mult decât atâta. Fiecare militar trebuie să se pătrundă că izbânda, sau neizbânda, unei trupe poate să atârne de purtarea unui singur om; deci, fiecare e dator să înduplece pe camarazii săi ca să-și facă întreaga datorie, și să-i ajute, prin toate mijloacele ce are la îndemână, ca să și-o împlinească.

Prin urmare, ideia solidarității ne impune să facem pe militarul de orice grad să aivă, pe lângă încredere în șefi, și încredere în camarazii săi, să fie doritor a face mai mult și mai bine decât camarazii săi, a merge unde merg ceilalți, a nu se opri înaintea nici unui obstacol peste care camarazii săi au trecut. Toate acestea nu se pot dobândi decât prin educațiune morală, combinată cu instrucțiune tehnică profesională și cu educațiune fizică.

Cum vedem, încrederea reciprocă dintre camarazi, încrederea în șefi, încrederea șefilor în subordonații lor, toate se întemeiază pe *instrucțiunea militară*, care este unul din elementele însemnate și nediscutate ale disciplinei. Militarul de orice grad trebuie să stăpânească instrucțiunea profesională, care revine gradului și categoriei sale, și să-i

priceapă în mod desăvârșit rostul, căci el se va supune mai voios și va executa mai bine un ordin al cărui scop îl pricepe, adică va putea face act de disciplină, decât un ordin al cărui scop nu poate să-l pătrundă și pentru îndeplinirea căruia nu știe ce mijloace să întreprindă. Prin instrucțiune numai disciplina se poate intelectualiza. ¹⁾

2. Deprinderile

Deprinderile constituie al doilea element al disciplinei. Împrejurările în cari ne găsim în cursul vieții noastre se repetă, și prin urmare se repetă și actele ce săvârșim sub imboldul acestor împrejurări. Împrejurărilor ordinare ale vieții, noi adaptăm o linie de purtare ordinară, cu alte cuvinte contractăm obiceiuri sau deprinderi. Acestea sunt rezultatul combinațiunii unui caracter neschimbător cu împrejurări uniforme.

Pentru a modifica o deprindere trebuie a lucra asupra caracterului, dacă nu se pot modifica sau schimba împrejurările, adică a repeta de mai multe ori aceleași acte cari au o influență asupra caracterului.

Când o deprindere este contractată liber, fără o constrângere exterioră, ea tinde să fixeze caracterul în forma sa prezentă întărindu-l mai mult, făcându-l să-și peardă plasticitatea și să devină incapabil de orice schimbare. Urmările ei pot fi bune când caracterul e moral și deprinderile sunt bune; rale, când caracterul e imo-

¹⁾ L'instruction des officiers et l'éducation des troupes. par le Capitaine Paul Simon (Paris).

ral. Dar, deprinderea nu contribuie numai la fixarea caracterului, ci și la fixarea acțiunii noastre, ceea ce e o ra urmare, căci acțiunea trebuie să fie plastică, adică să se adapte situațiunii prezente.

Prin constrângere exterioară se poate modifica caracterul individului, făcându-l să repete de mai multe ori și des oare-cari acte, sau inculcându-i ore-cari deprinderi. Deprinderea, contractată astfel în mod silit, dă naștere cu timpul unei atitudini noi, unei trebuințe noi, unei tendințe, unui gust, cari puteau să nu existe în elev nici în germene. Urmările pot fi: bune, când printr'un lucru continu ajungem să îneculcăm unui caracter lenes gustul muncii fizice sau intelectuale; rale, când, impunând unui caracter indepedent supunerea pasivă, ajungem a-l face să prefere supunerea, care nu cere nici o muncă intelectuală, libertății, care are trebuință de munca intelectuală și implică răspundere.

Deprinderea fiind o specializare a acțiunilor noastre fizice, intelectuale sau morale, sfarsaste prin a ne da aptitudini pentru oare-cari funcțiuni și a ne face nedestoinici pentru altele ¹⁾).

Deprinderile cari pot fi folositoare militarului sunt forte multe; cele mai însemnate însă sunt: deprinderea muncii fizice și intelectuale, a atențiunii, a exactității, a curajului, a supunerii, a inițiativei, a higienii și a ordinei ²⁾).

Deprinderea muncii. Această deprindere are o mare însemnătate morală, fiindcă din ea naște dragostea muncii,

1) L'instruction des officiers et l'Education des troupes, par le Capitaine Paul Simon (Paris Ch. Lavauzelle).

2) Idem.

care este unul din izvoarele activității spontanee, adică a inițiativei

Obiceiul muncii fizice este de mare trebuință militarului pentru a-i întreține sănătatea și a-i da vigoare, sprintenie și îndemnare tehnică. Militarul deprins cu munca, simte necurmat trebuința mișcării și acțiunii; pe câmpul de luptă el nu va aștepta să fie îndemnat de șefi pentru a-și face datoria, sau a săvârși un act de inițiativă. Cel nedepins cu munca nu numai că va fi neputincios de a săvârși un asemenea act, dar nici acțiunile ce i se vor ordona, chiar de le va pricepe, nu le va îndeplini cu tot rostul lor; căci, neavând obiceiul muncii fizice, lenea, inerția, sau oboseala, îl vor împiedeca de a se mișca repede și la timp și de a conduce acțiunea până la ultima ei fază. Eacă una din cauzele cari împiedică manifestarea disciplinei în anumite împrejurări și face ca militarul, care în viața lui ostășească obicinuită trecea drept disciplinat, să comita de odată acte de indisciplină. ¹⁾

Dar munca fizică nu e de ajuns nici pentru om în general, nici pentru militar; ea trebuie însoțită de munca intelectuală, care dă obiceiul de a observa, de a asculta, de a judeca și de a socoti. Acest obicei cu timpul se transformă într'un îndemn impulsiv spre cercetările intelectuale, din care se naște inițiativa intelectuală. Militarul înzestrat cu inițiativă fizică și intelectuală poate fi în stare oricând să execute nu numai un ordin dat, adică să facă act de strictă disciplină, dar încă să să-

¹⁾ L'instruction des officiers et l'education des troupes par le Capitaine Paul Simon.

vârșească și acțiuni din propria-i pornire. De pildă, un ofițer este trimis cu un detașment să ocupe o pozițiune pe câmpul tactic. Merge, trecând prin toate fazele luptei, și ocupă pozițiunea. El ș'a făcut datoria. Dar dacă, după ce a ocupat pozițiunea un incident vine de schimbă situațiunea, așa că prezența detașamentului devine mai necesară în alt punct, acest ofițer, dacă e lipsit de inițiativă intelectuală și fizică, va rămâne cu trupa sa pe pozițiune așteptând un ordin superior, care să-i hotărască ce are de făcut. Din potrivă, altul cu inițiativă va judeca imediat situațiunea, va deduce ce are de făcut, va căuta mijloacele de acțiune, și, îndată ce ș'a hotărât planul de acțiune, îl va execută din propria-i pornire. Eacă, dar, cari sunt roadele deprinderii cu munca fizică și intelectuală.

*

Atențiunea și exactitatea în împlinirea îndatoririlor militare, dacă nu sunt date de pornirea firească o individului, se capătă prin aplicațiunea îndelungată a inteligenței, a voinței, a simțurilor și a membrilor corpului într'o direcțiune sau într'un scop dat.

Rezultatele oținute prin aplicațiune pot fi aparente sau reale.

Sunt aparente, când militarul nu caută să-și aproprie decât acele părți din totalul îndatoririlor militare, cari se dobândesc ușor, sau cari cad sub controlul zilnic și nemijlocit al șefilor, și pot să-i servească pentru a-și întemeia pe ele oare-cari drepturi la răsplăte. Acesta-i tipul militarului fățarnic și de pricopsală, care caută să satisfacă o aparență înșelătoare și să înlocuiască fon-

dul, spinos dar folositor, care-i lipsesește prin forma ușoară, frumoasă poate, dar dăunătoare armatei și deci țării cari-și pune nădejdea în ea. Când comandamentul iea aparența drept realitate, acordă diploma de onoare pentru bună disciplină și instrucțiune corpurilor bogate în asemeni specimene, și o refuză altora, lipsite de forma ademenitoare dar cu fondul mai solid.

Rezultatele sunt reale, când militarul conștiincios și pătruns de datoria lui caută să dobândească practica îndatoririlor militare, cari constituiesc fondul meseriei și fără de cari el nu va putea să-și facă datoria pe câmpul de luptă, adică să îndeplinească acte de adevărată disciplină.

Fiindcă obiceiul îndeplinirii acestor îndatoriri e mai greu de dobândit, datoria șefilor este de a le ave totdeauna în vedere și de a îndemna, prin toate mijloacele, pe subalternii lor ca să le practice cât de des; căci, numai astfel, atențiunea și exactitatea în îndeplinirea îndatoririlor vor fi întrebuințate cu folos la pregătirea militarului pentru războiu, adică la dezvoltarea disciplinei militare. De acest sfat trebuie să ținem samă pentru a eși din starea precară în care se găsește astăzi armata noastră, căci această stare a făcut pe o armată mult mai mare și mai tare să plătească scump nesocotința lui.

Sunt vrednice de ținut minte și de meditat cuvintele generalului Kuropatkin, fostul generalisim al armatelor rusești din Mandciuria, pe cari le reproduc:

„Voi, șefi de corp, sunteți pătrunși de însemnătatea comandamentului unui regiment. Din nenorocire până acum ați fost foarte mult absorbiți de scripte și

de administrațiune. În câteva circumscripțiuni, șefii de corp erau făcuți răspunzători de buna stare a vapselei trăsurilor trenului regimentar mai mult decât de pregătirea tactică a regimentului lor. Serviciul intendenței, care s'a arătat la înălțimea rolului său în războiu, va pute în timp de pace să vă descarce de o mulțime de chestiuni relative la îmbrăcăminte, echipament și hrană. Atunci șefii de corp și comandanții de companie vor încetă de a fi biurocrați și inspectori de magazii, instrucțiunea și, mai cu seamă, educațiunea trupei vor trece în rândul întâiu

„Siliți-vă a cunoaște pe subordonații voștri. Suntem săraci în oameni cari se disting prin independența lor, prin energie și inițiativă. Căutați-i, încurajați-i, puneți-i în vază. În timp de pace, acești militari se considerau ca niște ființe nesuferite, cu caracter rău, și siliți adesa să părăsască armata înainte de vreme. Din contră, se împingea înainte militari fără caracter, gata totdeauna să aprobe spusele șefilor lor. Amintiți-vă că în acest războiu am plătit scump de tot puțină grijă ce am avut de a da subordonaților noștri notele meritate.“¹⁾

Acesta e un rău, care, dacă nu se va extirpă, va deveni cancerul care va roade și destruge și armata noastră, cum a ros armata rusască, cum se zice că roade și armata franceză.

„Un neologism pe care Academia îl va trece în

¹⁾ Invățăminte trase din războiul Ruso-Joponez de Colonelul Neznamov, traducere de generalul A. Iarca. — La prochaine guerre, par le général H. Bonnal (Paris, R. Chapelot, éditeur, 1906).

curând în dicționarul său, *arivismul* (nu știu cum să traduc în românește acest cuvânt; pe *ariviști* îl traduc prin *venetici*, și nu greșesc) servește la noi ca să arate starea sufletească a ambițioșilor fără scrupule. Arivismul bântue mai mult sau mai puțin în toate armatele europene, dar nicăeri ca în Rusia.

„Înalții demnitari, cari compun curtea rusească, au, fiecare, clientela lor însetată de grade și de funcțiuni. Mai e acolo și garda imperială cu privilegiile ei nemăsurate.

„Aceste cauze nenumărate fac ca înaltul comandament rus să cadă adesea în mâni fără valoare.

„Armata franceză scăpase de arivism până în anii din urmă; de când însă a pătruns-o politica, a început și ea să sufere.

„Mulți ofițeri, mai mult sau mai puțin mediocri, cari altădată nu s'ar fi gândit să înainteze la alegere, își descoper deodată calitatea de republicani desăvârșiți și cu această calitate ademenesc pe aleșii națiunii ca să le deschidă drumul la înaintare.

„Nu ar trebui ca politica să ajungă pentru incapabili un domeniu de exploatat.

„*Adevăratul ofițer capabil așteaptă dela șefi răsplata valorii sale*; dar, dacă nu are mijloace ca să-și pună în vază meritele, clienții oamenilor politici îi iau înainte

„Dacă nu voim ca în caz de războiu să se petreacă și în armata noastră cele petrecute și arătate cu atâta sinceritate de generalul Kuropatkin, trebuie să depărtăm pe ofițerii noștri de acțiunea înjositoare a politicii; și pentru aceasta să dăm generalilor puterea

de a răsplăti, după cum li s'a dat și dreptul de a pedepsi“¹⁾

Fiindcă am reprodus aceste rânduri, ocupându-me de atențiunea și exactitatea îndeplinirii îndatoririlor militare, adică de ideea muncii, nu le comentez, ei le supun atențiunii militarilor de orice grad, și cred că nu ar fi rău dacă și oamenii noștri politici le-ar cunoaște și ar medita mai mult asupra lor.

Curajul. — Curajul este un element puternic al disciplinei, căci fără de el militarul, cel mai instruit și înzestrat cu sentimente ostășești, se va găsi adesea în neputința de a executa un ordin, dacă va fi împedecat de nervii trădători; și sub stăpânirea acestora, voința-i va fi nimicită de lipsa de curaj și va săvârși acte de indisciplină.

„Curajul este un compus foarte complex ale cărui principale elemente sunt: obiceiul de a gândi, de a voi și de a lucra în obosală, în suferință, în pericol; obiceiul de a vedea rănilor deschise și sângele curgând, de a auzi strigătele de durere, detunăturile și șueratul gloanțelor și obuzelor; voința de a învinge; sângele răce; temperamentul agresiv; încrederea în șefi, în camarazi și în tine însuși; încrederea superstițioasă în noroc; disprețul adversarului.“²⁾

Cred că această definițiune trebuie completată și modificată prin următoarea, admisă în armata japoneză

¹⁾ La prochaine guerre, par le général H. Bonnal.

²⁾ L'instruction des officiers et l'éducation des troupes, par le capitaine Paul Simon.

din înalt ordin imperial, care da cuvântului adăvărata lui înțeles.

„Curajul este de două feluri: curajul mic (temeritatea) și curajul mare (bravura). Soldatul trebuie să stăpânească curajul mare, adică să lucreze cu judecată, să vegheze asupra caracterului său și să-și cumpănească bine actele; să nu desprețuiască pe vrăjmaș, oricât de slab ar fi, și să nu-l teamă oricât de tare ar fi el.“¹⁾

Pentru a ne da mai bine sama de însemnătatea curajului militar și de manifestarea lui, am crezut că nu e de prisos a schița analiza lui psihologică, după lucrarea căpitanului Paul Simon, care m-a călăuzit de mai multe ori în studiul ce întreprind.

Stăpânirea obosălii și durerii ne stânjinește munca trupească și mintală; frica ne îndeamnă să fugim, sau să ne ascundem pentru a scăpa de pericol, câteodată chiar ne paralizează ca și suferința. Pentru a pute, dar, să rămânem activi și agresivi cu trupul și cu mintea, trebuie ca emoțiunile noastre active să precumpănească pe cele pasive. Această precumpănire poate să rezulte din puterea emoțiunilor active, sau din slăbiciunea emoțiunilor pasive; de aci rezultă două specii de curaj: unul născut din exaltarea unor anumite simțuri, și altul din nesimțire.

Nesimțirea la influențele apăsătoare este ceea ce se numește sângele răce, întrepriditatea. Această calitate adesea se moștenește, dar se și poate dezvoltă prin obicei, adică prin repetirea cât de deasă a unor cauze

¹⁾ Pregătirea Armatei pentru războiu (Vol II) de Generalul C. N. Hărjeu.

cari produc emoțiuni pasive. Oamenii cari îndură zilnic oarecari privațiuni, oarecari suferințe, isprăvesc prin a le suporta aproape fără a-și da sama de ele. Soldații cari pentru întâia dată aud șuerând gloanțele sau obuzele, sau văd căzând camarazii lor, simt o mare emoțiune; cu timpul însă devin nepăsători. Deci, printre elementele curajului, trebuie socotit obiceiul de a îndura oarecari oboseli și suferințe, și de a înfruntă oarecari pericole, cum de pildă: marșuri lungi urmate de exerciții de luptă; marșuri pe timp rău; marsuri și operațiuni de noapte; marșuri prin regiuni muntoase, pe drumuri răle și greu de străbătut; pentru ofițeri, practica sporturilor violente, cum vânătoarea, înotul, duelul, călăria, este un bun mijloc pentru a-i face să câștige sângele rece, adică să devină întrepizi.

Ofițerul trebuie să-și întretină și să-și dezvolte aptitudinile fizice, dobândite în școalele militare, printr'o activitate corporală neîntreruptă, — singură care-i poate garantă sănătatea corpului și a minței în îndelungata lui carieră militară, — trebuincioase pentru a dobândi sângele răce și întrepiditatea. Aptitudinile fizice îi sunt necesare și ca educator de oameni și ca conducător de trupe, căci adesea el va aveà prilejul să susțină prin pildă văzută explicarea unei mișcări, sau executarea unui ordin dat. De pildă, când un soldat sau o trupă s'ar codi să treacă peste un obstacol fie la exercițiile de sărituri, fie pe câmpul de manevre, sau de luptă, pilda ofițerului le va da curajul ca să învingă frica ce le stăpânește. Ca să ne facem o idee de însemnătatea ce să dă în Japonia exercițiilor fizice pentru a face din militar un luptător valid și curajos, voi arăta regimentul la cari

erau supuși rezerveiștii chemați sub drapel înainte de a fi trimiși în Mandciuria. (războiul din 1904-1905). Scopul acestui regim era ca să deprindă pe soldat cu greutatea și greutatea vieții de război, și apoi ca să despartă pe valizi de invalizii, cari urmau a fi reformați sau trimiși la spital.

Perioada de instrucțiune era de două luni. La început, exercițiile erau numai fizice, pentru a deprinde pe rezerveiști cu chinul și cu oboseala.

În întâia săptămână nu se făceau de cât marșuri militare, mărindu-se progresiv lungimea etapei. În a doua săptămână, distanța străbătută era îndoită și se mărea progresiv greutatea echipamentului pe care oamenii nu-l părăseau de cât noaptea.

La sfârșitul întâiei chinzene, rezerveiștii primeau întregul echipament de campanie. De aci încolo începea pentru ei lucrul cel mai chinuitor.

Fiecare teren de exercițiu avea la unul din capete o pistă, lungă cam de 250 metri, compusă din o serie de obstacole, pe care soldații trebuiau să le treacă cu arme și echipament de război. Întâiu venea un șanț de 3m. de larg, apoi un zid de piatră de 1.30m înălțime urmat de un al doilea șanț larg de 10m, peste care erau așezate bârne numai de treizeci centimetri de diametru. Aceste bârne serveau drept punți de trecere pentru oameni. Dincolo de șanț se află o linie de palance ascuțite de aproape 3m. înălțime. După ce treceau și pe aceasta, oamenii dădeau de obstacolul final: o întărire constituită din un parapet înaintea căruia era un șanț de peste 3 m. adâncime și 7 m. lărgime.

Numai după ce ajungeau să treacă cu ușurință peste toate aceste obstacole, rezerveiștii japonezi începeau

exercițiile din școala de companie, de batalion și din serviciul în campanie, precum și tragerea în țintă.

După două luni de întrenare fizică, în care timp nu se acordă aproape nici un repaos, toți cei cari putuse să reziste erau trimiși spre porturile de imbarcare. ¹⁾

Astfel pregătiți pentru războiu, soldatul și ofițerul japonez au făcut minuni de rezistență și de curaj în războiu. Soldatul purtând pe el o greutate mijlocie de 30 kilograme ²⁾ mergea și lupta săptămâni întregi fără răgaz și fără să simtă obosală, împins numai de puterile morale, datorită și curajului. Printre multe exemple de curaj și de rezistență la obosala săvârșite de el, voiu cită cazul batalionului I-ii din regimentul 21 de infanterie, care la lupta dela Chiuchampu a străbătut 900 m., până la 100 m. de linia rusască ³⁾, prin grupuri mici, făcând salturi foarte scurte, sub un foc istovitor, când pe brânci, când târându-se ca șarpele, când alergând cu capul la pământ. E greu de măsurat energia trupească și sufletească desfășurată de soldatul și ofițerul japonez în acest mers către pozițiunea dușmană, în timpul căruia japonezii aproape nu au întrebuințat focul. O altă pildă demnă de reținut ne-o dă armata generalului Oku, care, dela 23 Iuliu până la 2 August, făcând neînterupt 10 zile de marș, a dat

¹⁾ La guerre russo-japonnaise (Paris, Jules Tallandier, éditeur), Vol. II.

²⁾ L'armée en 1900 par L. L. Klotz, rapporteur du budget de la guerre (Paris, Ch. Lavauzelle)

³⁾ Questions de défense nationale par le Général Langlois (Paris, 1906).

6 lupte, și a câștigat, una după alta, însemnatele pozițiuni dela Takikeao, Niu-Chwang și Hai-Ceng.

Această pregătire fizică și morală a lipsit în mare parte soldatului rus, și — e trist de spus — mai cu samă ofițerului, după cum singur generalul Kuropatkin e silit să mărturisască :

„Ofițerii, zice el în ordinul dejă citat în altă parte, sunt lipsiți de rezistența fizică și nu știu, în afară de luptă, să-și eruce sănătatea. . . .“

E de prisos, zice generalul Bonnal, în scrierea sa „La prochaine guerre“, să înlocuim punctele de mai sus prin cuvintele pe cari fiecare din noi le ghicește.

Impasibilitatea moștenită, adică din naștere, nu se raportează numai la suferință și pericol, ci la tot soiul de excitațiuni. Ea este rezultatul unei ușoare iritabilități a centrelor nervoase, iar oamenii înzestrați cu această impasibilitate se zic că au temperamentul flegmatic. Oamenii cu un asemenea temperament devin cei mai buni militari, incapabili de a se abate vreodată dela disciplina militară. În luptă ei vor săvârși acte de bravură, adică de curaj mare; nici odată însă acte de temeritate, adică de curaj mic, cari adesa pot să compromită soarta unei bătălii și chiar a unei campanii și în totdeauna sunt dăunătoare disciplinei. Dacă Manliu își omoară fiul, fiindcă a învins fără ordinul său, nu o face pentru că a voit să destrugă în subalternii săi sentimentul inițiativei, ci pentru că a vroit să înfrâneze actele temerării, adică să consolideze disciplina în armată și prin ea să mărească autoritatea comandamentului.

Voința de a-și face datoria fără a se supune obo-

selei, suferinței și pericolului mai poate naște din sentimente variate, cum de pildă: credința religioasă, patriotismul, iubirea și devotamentul către șefi și camarazi, iubirea de glorie și speranța unei răsplăți, iubirea de sine (amorul propriu), la care se mai adaugă exemplul dat de alții, contagiunea emoțiilor, teama de pedepse, etc. Una, sau mai multe din aceste sentimente sunt în stare să facă pe om curajos și să săvârșească acte de erou.

Zugrăvesc această mare calitate ostășască, curajul, care izvorește din voința de a ne face datoria, cu următoarele cuvinte spuse de generalul Noghi după capitularea Port-Arthurului: „Unul din feciorii mei a murit în bătălia dela Nanchan, altul în lupta dela Colina de 203 metri. Ambele pozițiuni au fost cele mai însemnate pentru armata japoneză, și sunt fericit că sacrificiul vieții lor s'a făcut cu prilejul cuceririi acestor pozițiuni, căci simt că sacrificiul nu a fost în deșert. Existența fiilor mei nu eră nimica pe lângă scopul ce s'a atins“. Eacă o strălucită pildă de curaj moral unit cu abnegațiune.

Pentru ca curajul să existe trebuie ca impulsionea dată individului de unul sau mai multe din aceste cauze să fie mai mare ca rezultanta emoțiilor deprimante; în cazul contrar, militarul va fi stăpânit de *descurajare*.

Deprinderea supunerii (ascultării). Aceasta este de mare însemnătate pentru practica de toate zilele a datoriei militare și pentru conducerea luptătorului în

acțiune, cu care prilej ascultarea este un imbold al curajului.

S'a zis, și se zice, că ascultarea nu e naturală omului, fiindcă-i cere neconținut să-și sacrifice toate dorințele personale ale momentului de față, bunul traiu și câteodată chiar convingerile cele mai scumpe¹⁾.

Mai întâiu eu zic că ascultarea nu e potrivnică firii omului, de oarece încotro mi-întorc ochii capului și ai minții nu văd, nici nu simt, libertate absolută. Tot ce vedem, tot ce auzim, tot ce știm că există pe pământ și în nesfârșitul lumii, totul trăește, se mișcă, își îndeplinește menirea după legi hotărâte, din stăpânirea cărora nimic nu poate scăpa o clipă măcar. Există, neîndoios, o constrângere naturală universală din care radiază toate constrângerile naturale parțiale.

Omul, pe lângă constrângerile naturale cărora firea lui îl supune, s'a supus singur — nevoia sfātuindu-l — unei constrângeri convenționale din ziua când s'a hotărât să trăiască în societate; și această zi dăinuște de când el a venit pe pământ. Ascultarea care izvoarește din constrângerea ce și-a impus omul, când s'a constituit societatea, chiar dacă nu ar fi fost o constrângere naturală, a devenit atare prin moștenire dela generațiune la generațiune după o scurgere de atâtea sute de veacuri. Și așa fiind, eu zic că dacă ascultarea este un obicei moștenit de om, și ascultarea militarului, adică supunerea la regulile militare, este firească omului, după cum tot firesc este omului ca să se supună tu-

¹⁾ L'instruction des officiers et l'éducation des troupes par Paul Simon.

tulor regulelor impuse de societate, fără de cari societatea nu ar putea trăi.

Supunerea, sau ascultarea militarului, fiind o formă a deprinderii atavice a ascultării, se dobândește prin practica îndelungată și repetată a exercițiilor și lucrărilor și prin executarea ordinelor referitoare la diferitele regulamente militare, tactice sau speciale. Practica lor însă dă rezultate deosebite: prin unele se dobândește supunere automată, prin altele supuneri voluntare.

Instrucțiunea în ordine strânse se capătă punând în joc atențiunea și voința întregului organism; însă, pe măsură ce instrucțiunea înaintază, jocul voinții conștiente și a atențiunii scade, și execuțiunea devine încet-încet automată; și e natural să fie așa, fiindcă această instrucțiune constă din un număr oarecari de mișcări și de exerciții formulate în aceeași termeni, cari se execută totdeauna după aceleași comande ale șefului. Cu timpul, deci, executarea acestor mișcări, cum de pildă: „ruperea rândurilor, adunarea, întoarcerile, mărșuirea armeei, etc.“, se face punând în joc numai reflexele supunerii, fără ca voința să iee cea mai mică parte la executarea lor. Cu alte cuvinte, cu cât instrucțiunea ordinei strânse va fi mai dezvoltată, cu atât mai mult se vor dezvoltă în militar mobilele automate și se va confirmă supunerea automată; dar această dezvoltare se va face în paguba mobilelor conștiente ale supunerii, adică în paguba supunerii voluntare, fiindcă voința încetând de a luă parte la executarea unor asemenea mișcări nu va mai fi supusă la nici un exercițiu. Rezultatul la care s'ar ajunge prin aceasta, adică suprimarea supunerii voluntare, va fi dăunător disciplinei,

care are tot interesul ca să se dezvolte în soldat simțul voinței paralel cu instrucțiunea lui profesională.

Există în instrucțiunea militarului o altă categorie de exerciții și de lucrări, cari nu se fac după același tipic, ci cer, ori de câteori se fac, să se întrebuinteze alte mijloace potrivite locului și momentului. Astfel sunt: îngrijirile fiziologice, intelectuale și morale, cari trebuiesc date oamenilor, îngrijirile cari trebuiesc date animalelor, instrucțiunea în ordine rasipită, exercițiile de luptă pe terenuri variate, serviciul de siguranță, instrucțiunea ochitorului (artilerie), exercițiile pentru apărarea distanțelor, etc. Toate aceste exerciții și lucrări nu se execută imediat după comandă, ci după o gândire, mai mult sau mai puțin lungă, și în urma unui ordin formulat în termeni cari variază dela un caz la altul. Executarea lor nu se mai poate face automatic, ci cu concursul voinței, care chiamă în ajutorul ei judecata: și, cu cât ele vor cere o mai mare muncă corporală sau mintală, cu cât vor fi mai variate, cu cât militarii vor fi mai departe de șefii lor, adică izolați, cu atâta ei vor trebui să pună în joc mai multă voință, adică să facă act de supunere voluntară.

Supunerea voluntară se capătă prin astfel de exerciții și lucrări des repetate. Ea este mult mai trebuincioasă decât supunerea automatică, al cărui folos mulți îl contestă.

„Folosința acestia este contestată de mulți cugetători militari, cari observă că operațiunile războiului nu cer de loc mișcări mecanice, și se plâng că instrucțiunea acestor mișcări costă prea mult timp, care ar pute fi întrebuintat mai cu folos pentru alte exerciții.

„Examinând mai adânc chestiunea se ajunge la o încheiere mai puțin radicală. Obosala, suferința, emoțiunea provocată de un pericol iminent, dezorganizează în om mecanismul voinței conștiente; pe câtă vreme, aceleași cauze de depresiune au o influență mult mai mică asupra mecanismului supunerii automate, adică asupra părții inconștiente a aparatului mintal. . .

„Astfel, spuneți unei trupe prădădite de obosală și de emoțiune: „Indreptați-vă către cutare punct, mergeți în cutare formațiune“; s'ar putea întâmpla ca, cu tot devotamentul ei, să nu execute ordinul, fiindcă voința nu mai funcționează în oameni. Comandanți aceleleași trupe cu glas tare și cu autoritate: „Drepti-Înainte, marș“; trupa se va mișca în mod automat, inconștient, ca și cum ar fi fost ipnotizată.

„Automatizmul constituie deci un mijloc de a prelungi activitatea militarilor dincolo de marginile unde-duce supunerea voluntară. Ar fi dar o mare greșală ca să se suprimă un asemenea mijloc folositor¹⁾“.

Eacă care este rostul automatismului. Acest rost este recunoscut și de regulamentul tactic francez și de cel german.

„In toate exercițiile de evoluțiuni, instructorul caută să obțină corecțiune și preciziune la executarea mișcărilor Mai mult de cât oricând se afirmă trebuința de a întări în rânduri disciplina cea mai exactă.

„Când șeful judecă că e folositor să facă a se simți

¹⁾ L'instruction des officiers et l'éducation des troupes, par Paul Simon.

mai mult acțiunea voinței sale, comanda mișcării, la executarea cărora cere toată energia și preciziunea puțin-cioasă; astfel el își măntine autoritatea asupra trupei.

„Exercițiile de luptă pot, ca și exercițiile de evoluțiuni, să se taie prin câteva mișcări făcute cu cea mai mare preciziune; ele se termină totdeauna cu mișcări de această natură.

„Mișcările destinate a relua trupa în mână trebuie alese pe cât se poate printre cele a căror întrebuințare se justifica prin situațiunea momentului, așa ca spiritul soldatului să poată înțelege trebuința disciplinei în rânduri ¹⁾”

„Alături de exercițiile de luptă stau exercițiile de paradă, cari au o mare însemnătate pentru a măntine disciplina; ele trebuie executate cu cea mai mare preciziune. ²⁾”

Insemnătatea acestor prescripțiuni regulamentare este netăgăduită, și de aceea în cărțile de tactică se recomandă că chiar pe câmpul de luptă, când trupele înaintează sub focul adversarului, comandantii de unități trebuie să-și adune trupa, ori de-câte-ori ajunge din salt în salt, în pozițiuni adăpostite de vedere și de focuri; și aceasta nu atâta pentru a da un minut de odihnă oamenilor, cât pentru a-i ave în mână și a-i mai face să le simtă autoritatea și să deștepte în ei reflexele supunerii. Tot pentru acest motiv în actualul regulament de manevre francez s'a înscris din nou focul de salve: „focul de salve se execută în împrejurări excep-

¹⁾ Règlement sur les manoeuvres de l'infanterie, de l'armée française (1905).

²⁾ Règlement de manoeuvres pour l'infanterie allemande (traduit de l'Allemand, 1906).

ționale, mai cu samă în luptele de noapte și în momentele de criză (adică când liniile de luptă adverse au ajuns la o mică distanță una de alta), pentru a mănține ascendentul șefului. ". Aceeași menire i dă și regulamentul german: " focul de salve se execută în împrejurări excepționale; el poate fi întrebuințat cu folos pentru a surprinde un adversar, sau pentru a prinde trupa în mână prin mijlocul unei comande. "

Deprinderea inițiativei. Această deprindere naște din obiceiul muncii fizice și intelectuale, dar e produsul complex al mai multor elemente de ordin moral, intelectual și profesional. Ea e de trebuință neînlăturată nu numai comandantului de orice grad, dar chiar și soldatului. Fără ea disciplina pe câmpul de luptă nu se poate mănține.

Inițiativa făcând obiectul unui alt studiu, trecem mai departe.

Deprinderea igienei și a ordinii se capătă prin practicarea lor îndelungată și variată. Nu toți tinerii la încorporarea lor posedă ideea igienei și a ordinii; de aceea datoria educatorului militar este să le înculce această idee prin practica continuă și bine păzită: a curățeniei corpului, a îngrijirii sănătății, a curățeniei și întreținerii efectelor, a curățeniei locuinței și tuturilor loca-lor și curților cari se dau soldaților ca să se folo-sască de ele.

Vorbind de curățania corpului și de îngrijirea să-

nătății, nu ne putem opri de a aminti un adevăr banal, dar care adesa să uită. Războiul nu se face de cât cu oameni valizi și robuști. Curățenia corpului întreține sănătatea și-l ferește de complicațiuni în caz de boale accidentale, sau de rănire. În armată noastră nu se ia de toți în deopotrivă sama de acest adevăr, și de aceea soldatul intra în cazarmă fără să cunoască însemnătatea igienei corporale și se întoarce la vatra lui fără să fie pătruns de folosul ei. Cauza o atribuim mai totdeauna lipsei de mijloace, câte o dată lipsei de solitudine din partea șefilor și îndeosebi din partea medicilor militari, cari nu sunt îndeajuns higieniști și nu caută să-și îndeplinească datoria mai mult prin practica măsurilor preventive. Să nu le fie dar cu supărare a le aminti cum își înțelege medicul militar japonez datoria cu privire la igiena soldatului.

„În armata japoneză chemarea medicului este foarte însemnată.

„El măsoară rațiunile de hrană și regulează igiena soldatului. El e totdeauna în capul coloanei, cu cercetașii, analizând apele, analizând pământul, examinând puțurile și fântânele și neîngăduind să se bea decât apa care a fost găsită de el curată. El inspectează orașele unde au să cantoneze trupele; el așază cordoane sanitare împrejurul cartierelor suspecte. El însoțește furagerii și inspectează cu băgare de samă legumele și fructele. Dacă furniturele de hrană nu sunt sigure, dacă fructele trebuiesc coapte și apa feartă, el face să se afișeze instrucțiuni în toate părțile, și disciplina e atât de mare în cât toți, ofițerul superior ca și soldatul, să pleacă înaintea prescripțiunilor lui medicale.

„Medicii japonezi țin conferențe speciale soldaților pentru a-i învăța să-și gătească cum se cade bucatele, să se îmbăieze, să-și curățe unghiile, așa ca să aivă corpul curat, sănătos și viguros. În regiunile unde sunt mustișoare (moustiques), cari prin înțepături pot să propage friguri intermitente, soldații se îmbracă în musticare, cari se adaptă la chepiurile lor.

„Același lucru și în marină. Înainte de luptă, marinarii iau o baie și se îmbracă cu rufe sterilizate. În caz de rănire, plaga nu poate să se infecteze.

„Știți care e rezultatul miraculos al acestei stări de lucruri? Eacă-l. În armata rusă pentru un om ucis de gloanțe, sunt patru cari mor de boală. În armata japoneză, dela începutul războiului, nu au fost decât un mort la o sută de bolnavi.“¹⁾

Acesta trebuie să fie rostul medicului militar în întreținerea igienei și sănătății militarului.

Soldatul japonez datorește sănătatea, puterea de rezistență la obosală și la muncă și sprintenia corpului, abstenenței, regimului alimentar și cantității mari de apă ce consuma zilnic. Hrana lui în campanie constă din: 1 kgr. de orez, 100 gr. de carne și 2 litri de ceai sau cafea. Abstenența dela carne și dela băuturi alcoolice, și marea cantitate de apă ce consumă pentru băut și pentru igiena trupului, îl fac să sufere, fără ca sănătatea să-i fie atinsă, umezeala, curenții de aer și frigul. Apa se consideră atât de necesară sănătății omului și igienei trupului, în cât distribu-

¹⁾ La guerre russo-japonaise, librairie Jules Tallandier, editeur (Paris, 8 rue St. Joseph).

țiunea ei în timp de campanie se face sub supravegherea serviciului medical.

Băile constituiesc temelia igienei japoneze. Cel mai de rând nipon are obiceiul să-și spele de două ori pe zi tot trupul; dacă s'ar abate dela această regulă și s'ar afla, ar fi considerat de vecinii, sau de cunoscuții săi, ca lepădătură a societății.

Ar fi de dorit ca aceste obiceiuri japoneze să se introducă și în țara noastră, unde se zice că omul nu face decât două băi cât stă pe pământ: când se botează și când moare.

Dacă soldatul trebuie să fie totdeauna curat și sănătos, cu atât mai mult ofițerul trebuie să-și îngrijască sănătatea și să-și întrețină vigoarea, căci dacă într'o unitate constituită cade un soldat de boală, sau de obosală, unitatea nu se știrbește, ea rămâne tot ce a fost; dar, dacă cade un ofițer, subîmpărțirea lui rămâne fără comandant, un altul trebuie să-i iee locul, dacă se găsește, și valoarea unității descrește, ba chiar de multe ori se și anulează. Din cauză că ofițerii nu au știut să respecte regulile igienei și să-și cruțe sănătatea, armata rusă a avut să sufere atâtea pagube materiale și morale în ultimul războiu, de și bravura și devotamentul ei nu au fost în nimic inferioare bravurei și devotamentului armatei japoneze.

Și fiindcă vorbim de sănătatea luptătorului, un mare sfat îmi rămâne de dat. Pe lângă instrumentul de luptă caracteristic al fiecărei arme, ele mai dispun ca mijloc indispensabil de acțiune: infanteria de picior, cavaleria de cal. Fără picior bun, nu putem avea decât o infanterie oloagă, care nu va fi destoinică nici

pentru paza cetăților; fără cai valizi, cavaleria înce-tează de a mai fi armă deosebită și devine cel mult o infanterie mediocră; fără cai, artileria își perde cu desăvârșire proprietățile sale combative și se anulează. Prin urmare, una din grijile instructorului militar va fi să facă ca militarii de orice grad să capete obiceiul igienei picioarelor. Picioarul soldatului și mai cu seamă a infanteristului trebuie ținut totdeauna curat și sănătos. La trupele călări, soldatul va trebui deprins să-și îngrijască bine calul și să știe a-i da primele îngrijiri, în caz de boală, până la sosirea medicului; și, pentru a ajunge la aceasta, instructorul va stăruî ca soldații să-și iubească calul și să-l privească ca pe cel mai cre-dincios tovarăș de războiu.

3. Sentimentele

Sentimentele constituiesc al treilea element al dis-ciplinei, element de esență morală, zămislit din munca și din împreunarea sentimentelor morale, de cari mili-tarul, ca și cetățeanul, trebuie să fie însuflețit. Din acest element se naște puterea morală a armatei.

„Puterea morală a unei armate izvorăște, în primul rând, din educațiunea morală și fizică a națiunii. Sta-rea socială a fiecărei epoce istorice exercită o influență precumpănitoare nu numai asupra organismului mili-tar al unei națiuni, dar încă și asupra caracterului, facultăților și tendințelor conducătorilor armatei.

„In adevăr, armata nu e o ființă abstractă, ci reală, însuflețită și înzestrată cu aceleași calități și de

tecte, fizice, intelectuale și morale, ca și națiunea din care purcede; căci ea fiind o ființă colectivă e peste putință ca să nu fie influențată de societatea, de epoca și de evenimentele în cari trăește.

„Pentru a avè dar o bună armată trebuie ca ea să easă dintr'un popor moral și disciplinat, trebuie ca cetățanii, cari sunt chemați să o compună, să-și iubească țara și neamul și să aivă corpul și mintea sănătoase.

„Puterea morală, care intră ca factor însemnat în determinarea valorii unei armate, se dobândește dezvoltând educațiunea morală și instrucțiunea civică a națiunii, și căutând în același timp a îmbunătăți și calitățile fizice ale rasei. Grija aceasta revine familiei și școalei, a căror datorie este de a dà societăței buni cetățani, iar țării vâjjoși și devotați apărători“. ¹⁾

Mobilele morale care pot îndemna pe militar să-și facă datoria sunt: credința, speranța sau frica sancțiunilor naturale și sentimentele morale. ²⁾

Credința. Incepem cu cel dintâiu sentiment moral, care trebuie să împodobească sufletul unui militar: credința în Dumnezeu, și în nemurirea sufletului. Aceasta singură poate da ostașului destulă putere ca să învingă cele mai mari greutăți și să sufere chinul durerilor pentru a-și face datoria. Acestei credințe se atribue în

¹⁾ Pregătirea Armatei pentru războiu, vol. I, de generalul C. N. Hérjeu.

²⁾ L'instruction des officiers et l'éducation des troupes, par Paul Simon.

mare parte rezistența desperată și faptele de eroism legendar săvârșite de armata bură în Africa de Sud.

„Când se supune disciplinei, o face (*burul*) fiindcă se crede dator a o face, iar nu de teama celor cari au autoritate asupra lui (*în armata bură sentimentul autorității nu există*). El e adânc religios și crede că supunându-se va găsi milă înaintea lui Dumnezeu, care are grijă de cauza lui. Religiunea a contribuit mai mult decât îndemânarea la tragere să facă din bur un bun soldat. *Dacă armata bură ar fi fost compusă din oameni fără credință și indisciplinați, în loc de agricultori devotați, ea nu ar fi putut opune nici o rezistență. Religiunea Burilor a fost disciplina lor.*“¹⁾

Oare aceste rânduri, trase dintr'o carte scrisă și tipărită sub direcțiunea Statului-Major al armatei unei țări, unde bisericile au fost închise și crucea Mântuitorului aruncată din școală și cazarmă, nu sunt destul de convingătoare pentru a ne mai îndoii de rostul ce trebuie să aivă credința în educațiunea morală a cetățanului și în consolidarea disciplinei militare?

Țara noastră este mică. Armata ei nu poate fi mai mare decât o îngăduie numărul locuitorilor și mijloacele materiale pe cari le are. Dar vecinii ei sunt tari și numeroși. Numărului nu vom pute opune decât calitatea. Să întărim armata dezvoltând în națiune ideea de patrie și sentimentul religiunii, și să le întrebuițăm ca punct de razim al pârghiei care o mișcă: disciplina.

¹⁾ La guerre sud-africaine, par le Capitaine Fournier, (Tome 1-er), publiée sous la direction de l'Etat-Major de l'Armée (1902, Paris).

Și, așa, voiui zice de astă dată, cum am zis de atâtea ori: Invățământul religiei nu poate să lipsască din școală și din casarmă; pe religiune trebuie să întemeem educațiunea morală a școlarului și a soldatului; prin ea trebuie să ferim tineretul de a aluneca pe povârnișul necredinței și al scepticismului, cari împing, mai cu seamă pe omul ignorant, la perderea simțului moral. Fără credință nu poate fi disciplină.

*

Speranța și frica sancțiunilor naturale. Militarul, care are conștiință de menirea armatei, își dă sama de urmările ce poate avea o biruință sau o înfrângere pentru el, pentru neamul și pentru țara lui; și, dacă se iubește pe sine și-și iubește țara și neamul, de sigur că-și va îndeplini cu prisosință datoria, pentru a le cruța urmările răle și a asigura pe cele bune. Speranța urmărilor, bune și frica celor răle vor îndemna deci și ele pe militari la disciplină.

Sancțiunile naturale ale speranței sunt: lărgirea granițelor țării, gloria neamului, prosperitatea financiară și economică a Statului, cari sunt strâns legate de puterea militară a ei; gloria, sau renumele corpului, pe cari le dă bravura sau buna purtare a oamenilor săi; vigoarea, sprintenia, sănătatea, pe cari le capătă militarii prin exercițiile fizice, prin cumpătate și prin igienă.

Sancțiunile naturale ale fricii sunt: nimicirea armatei, rușinea neamului, desmembrarea țării, aservirea economică a statului prin tarife vamale dezaastroase impuse de învingător, ruina comerțului și industriei, îndemnitățile de războiu pe care le plătește cel învins,

urگیة invaziunii; umilința corpului din cari fac parte oamenii lași, sau cu purtare proastă; urmările rele pentru militarii cari nu practică exercițiile fizice, nu sunt cumpătați, sau nesocotesc regulele igieniei.¹⁾

Sentimentele morale. Sentimentele morale cari pot determina pe militar să-și facă datoria, sunt: patriotismul, devotamentul pentru suveran, pentru șefi și pentru camarazi, curajul, voința de a învinge, simțul onoarei și al demnității. Mă voiu ocupa aci numai de acele sentimente pe cari nu le am discutat nici cercetat în altă parte.

Voința de a învinge este forma cea mai largă a curajului activ. O trupă apără o pozițiune. La un moment dat e atacată, rezistă și silește pe atacator să se retragă; ea și-a îndeplinit datoria, dar nu a făcut decât act de curaj pasiv: a primit lovitura și nu a cedat. Dacă însă, în momentul când vede că adversarul șovăește, iea ofensiva, îl atacă, îl urmărește și-l distruge, ea, pe lângă că și-a îndeplinit datoria strictă ce i se impusese, a făcut mai mult: i se ceruse să se mănțină, pe o pozițiune, adică să nu se lase a fi învinsă; nu numai că nu a fost învinsă, dar încă a învins. Acesta e curaj activ născut din voința de a învinge, care e sancțiunea instinctului ofensivei.

Onoarea întrupează în ea toate datoriile militare

1) L'instruction des officiers et l'éducation des troupes, par Paul Simon. La prochaine guerre (le testament militaire de Kouroupatkine) par le Général H. Bonnal.

Acest înalt sentiment unit cu ideea de patrie formează deviza înscrisă pe drapel; ea atare, datoria către drapel este o datorie de onoare, după cum a ține la onoare este o datorie către drapel. Acest sentiment, care împinge pe militar cătră faptele cele mai nobile și de cel mai desăvârșit curaj, care-l face să merite respectul și stima camarazilor și concetățenilor săi, nu poate fi lesne ajuns de orcine și costă mult; dar onoarea, nu ar fi cel mai înalt sentiment moral, dacă s'ar dobândi cu mai multă înlesnire.

Onoarea militarului : se manifestă prin păstrarea jurământului făcut și prin îndeplinirea datoriei, adică prin acte de disciplină; prin purtare demnă și fapte corecte în toate actele vieții sale, fie ca om, fie ca militar; prin mândrie, respect de sine și încredere în sine.

Sentimentul onoarei impune militarului, mai întâiu să se stimeze onorat că servește în armată și-i poartă uniforma; și, apoi, să caute din răspuțeri ca și armata să fie onorată de a-l avea în rândurile ei.

Militarul trebuie să aivă punctul său de onoare deosebit și mult mai ridicat de cât punctul de onoare pe care-l are oricare alt om din societate.

„Cer tutulor ofițerilor din armata mea să țină, și de azi înainte, la onoare ca la juvaerul cel mai prețuit. E datoria cea mai sfântă a întregului corp ofițeresc, și a fiecărui ofițer în parte, ca să păstreze această onoare curată și neprihănită.

„Îndeplinirea acestei datorii însemnează îndeplinirea conștiințioasă și complectă a tutulor celorlalte datorii. Adevărata onoare nu ar putea fi fără credință până la moarte, fără curaj neclintit, fără hotărâre nemișcată,

fără ascultare împinsă până la uitarea de sine, fără observarea riguroasă a secretului profesional, fără îndeplinirea cu devotament a tuturilor datorielor, de la cele mai mari până la cele mai neînsemnate.

„Onoarea cere ca și în viața publică a ofițerului să se manifesteze acea demnitate, care lasă să se vadă că el are cunoștință că aparține unui corp însărcinat cu apărarea tronului și a patriei. (Rescriptul împăratului Germaniei, 2 Maiu 1874).¹⁾

„Aceste lecțiuni de înaltă moralitate militară nu sunt rezervate numai ofițerilor, și trupeii îi revin.

„Instructorul nu se mărginește să cetească soldatului german articolele cominatorii din codul de justiție militară, ci-i și explică obligațiunile morale ale rășboiului: datoria de a merge sub foc, de a ajuta pe camarazi, de a-și păstră în țara inimică conștiința și mânele curate. . . .

„Armata găsește expuse în documentele, cari sunt de întrebuițare curentă, principiile moralității profesionale, așa cum trebuie să fie înțelese de ofițer și de soldat. Cetindu-le se simte că cel care le edictează vorbește în numele națiunii și că are răspunderea de a face să se observe regulele pe cari le proclamă.

„Armata germană și corpul său de ofițeri se bucură în adevăr de un neprețuit avantaj moral: ele au un șef național, șef de pace și de rășboiu, un adevărat șef, iar nu un om împodobit cu acest titlu pentru câțva timp prin monitorul oficial. Șeful, împăratul Germaniei

¹⁾ L'officier Allemand, par le Capitaine André Gavet (Paris, 1906).

și generalisimul federal, exercită asupra corpului său de ofițeri o tutelă morală foarte activă ¹⁾“... :

Onoarea, care e puterea esențială a unui corp de ofițeri, nu se învață numai din carte și din documentele oficiale, ci se impune tutulor, aplicându-se principiul foarte simplu, dar foarte drept, că corpul este răspunzător de membrii săi.

Pentru păstrarea și dezvoltarea simțului onoarei — adică pentru mănținerea disciplinei — în armata germană trei factori intervin: autoritatea suveranului, care-i asigură sancțiunea morală; autoritatea consiliilor de onoare și tribunalelor de onoare, cari-i dă sancțiunea materială pedepsind pe membrii ei, a căror conduită nu răspunde sentimentelor onoarei și obligațiunilor particulare ale ofițerului, sau spălând de orice bănuială rău fundată onoarea unui ofițer, când acesta nu poate întrebuiți alt mijloc compatibil cu pozițiunea sa; în fine, acțiunea vieței corporativă, care face ca individul să se găsească sub acțiunea ne întreruptă și eficace a mediului special în care trăește, să fie însuflețit de spiritul de corp, să fie îmboldit de opiniunea corporativă care se manifestă în numele conștiinței profesionale colective, să-și îndeplinească datoria, să se instruiască, pentru a nu se simți căzut în opiniunea camarazilor săi¹⁾.

Onoarea și demnitatea cer ofițerului, atât în interesul bunului nume al colectivității, cât și în interesul disciplinei, să se supună următoarelor obligațiuni:

a) Să nu frecventeze decât casele unde se respectă bunele moravuri, și, oriunde merge, să nu uite nici că

¹⁾ L'officier allemand, par le Capitaine André Gavel (1906).

trebuie să se poarte ca un om bine crescut, nici că de onoarea lui e legată onoarea întregului corp al ofițerilor.

b) Să se țină departe de orice prilej, acțiune sau întreprindere, care ar pute deveni vătămătoare sie-și sau colectivității, adică: să nu se dea la petreceri cari ruinează sănătatea, la beție, la jocuri de noroc; să nu contracteze obligațiuni cari l-ar pute face bănuț de procedee necurate; să nu umble după câștiguri bănești prin căi și mijloace, a căror absolută corecțiune n'ar pute fi admisă de toți fără cea mai mică restricțiune; în fine, să nu-și dea cu ușurință cuvântul de onoare.

c) Să nu se dea la viața luxoasă, nici să facă abuz de bunul traiu, căci nu prin ele se poate căpăta o situațiune în armată, nici păstră onoarea pozițiunii câștigate. Abuzul bunului traiu mai duce și la moleciune, care e ruina calităților militare; iar dragostea luxului și a petrecerilor zdruncină corpul ofițerilor până în temelie.

d) Să se poarte cinstit și cu demnitate în toate împrejurările serviciului și să lupte din răspuțeri contra minciunii și fățarniceii: să nu facă raporturi scrise sau verbale dacă are cea mai mică bănuială de exaetitarea lor, căci un raport fals în timp de pace e dăunător instrucțiunii, educațiunii și disciplinei, iar în timp de războiu poate să cauzeze dezonoarea și chiar nimicirea unui corp sau a unei armate; să nu facă înscrieri neadevărate în scripte (de pildă în foiele de trageri); să arate unitatea care o comandă așa cum este, iar nu să caute prin artificii fățarnice a o arăta mai bună decât este;

e) Să nu acorde favoruri nemeritate, nici să cedeze solicitărilor și recomandațiunilor ori de unde ar veni,

căci numai așa se poate păstră nepătat prestigiul funcțiunii sau al comandamentului, se poate îndreptă moravurile și măntine disciplina neatinsă;

f) Să-și supravegheze și să caute neîncetat a-și rădica tot mai sus valoarea morală personală. Cea d'întâie datorie morală pe care-i o dictează onoarea este ca să câștige stima șefilor și respectul subalternilor; pentru aceasta militarul trebuie neîncetat să-și examineze conștiința ca să vadă dacă gradul la care a ajuns, situațiunea sa în armată, răsplătele onorifice, le-a căpătat prin sine însuși sau prin ajutoare lăturalnice. Când conștiința-i va spune că sie-și datorește totul, el va fi sigur de stima șefilor și se va pute bizui pe respectul și devotamentul subalternilor săi. Există pentru om o sănătate morală, cum există și o sănătate trupească; și militarul — și în deosebi ofițerul — e dator a îngriji pe cea d'întâie tot cu aceeași grijă cu care îngrijește pe cea de a doua. A îngriji de sănătatea morală însemnează a se feri de boalele morale, molipsitoare și nemolipsitoare. Eu consider ca cea mai periculoasă boala morală, boala lingușirii, slugărniceii și atrofiei demnității; în contra acestei boale, care amenință să devină endemică, trebuie să luptăm cu puterile unite, mari și mici, pentru a o stârpi cu desăvârșire și a redă armatei *sănătatea morală* care-i lipsește.

Manifestațiunile boalei sunt: lingușirea șefilor, cu scopul de a le câștiga protecțiunea, a dobândi o notă bună și chiar o propunere pentru înaintare; slugărniceia pe lângă persoanele influente, pentru a căpăta favoruri meritate sau nemeritate, cum de pildă: înaintarea în grad, fie la timp, fie în paguba camarazilor

mai merițoși (înaintare prin protecțiune); răsplatae onorifice, mutarea într'o garnizoană mai bună, etc.; denigrarea camarazilor sau a șefilor, fie pe față, fie pe căi lăturalnice și anonime; servicii electorale sau altele, făcute oamenilor zilei în contra convingerilor politice, sau în contra conștiinței și datoriei profesionale.

Aceste sunt rălele celei mai răle boale de cari are să se teamă o armată. Pentru a o stârpi, nu găsesc alt leac decât următorul:

Șefii să caute prin toate mijloacele a căpăta încrederea subordonaților lor, practicând neclintit dreptatea și nepărtinirea, călăuzindu-i și ajutându-i cu sfatul și cu fapta la nevoiele lor și ale familiei lor.

Inalta autoritate militară să reintegreze comamentul în drepturile și atribuțiunile cari-i revin, adică să-l îngăduie a administra răsplatae după aceleași reguli ca și pedepsele.

Inrâuririle politice să dispară din rândurile armatei; căci oamenii politici, ca niște patrioți buni și oameni culți ce sunt, trebuie să înțeleagă că pentru dânșii este o datorie de înalt patriotism a lăsa armata să-și vadă de rostul ei și a nu se amesteca în afacerile ei decât pentru a curmă sau îndreptă un rău, iar nu pentru a-l provoca¹⁾.

¹⁾ Nu trecuse mult de când scrisesem aceste rânduri, și o mare nenorocire se abătă peste țara noastră, amenințând să răstoarne și să strice totul în mersu-i cotropitor. In această grozavă încercare, armata își făcū datoria și țara fu scăpată. Atunci numai politicianii noștri se încredințară că armata nu e a partidelor, ci a țării, atunci numai ei văzură răul inconstient ce făcuse amestecând armata în luptele politice; și atunci din condeiul unui fruntaș politic eși următoarea ispășire de păcate:

Făcându-se așa, desigur că caracterele se vor îndreptă, căci nimene atunci nu va mai năzui decât la ceea ce poate ajunge prin puterile sale; desigur că autoritatea capilor oștirii se va întări, căci nu poate avea autoritate decât acela care a ajuns sus prin meritele sale necontestate, sau care știe că fără cuvântul său nu se poate distribui nici răsplăte, nici pedepse subordonaților săi; desigur că influențele lăaturalnice vor scade, căci atunci, fiecare știind că nu poate ajunge sau obține ceva decât prin meritele și drepturile sale recunoscute numai de șefii săi, nici o nevoie de a alerga la alte ajutoare nu va avea, nici o încercare de înjosire nu-i va

«Această armată ne-a redat o patrie materială și încă o patrie morală. Ea are, deci, toate drepturile la recunoștința țării. Dar, nu e de ajuns ca să-i trimitem călduroasele noastre felicitări și omagiul adâncii noastre admirațiuni; nu-i de-ajuns să deschidem liste de subscripțiune pentru a da soldaților săi banul mulțămirii noastre. Li datorăm ceva mai mult.

«Trebue ca partidele noastre să iee hotărîrea neschimbată de a lăsa armata afară și deasupra politicei. Acesta e dreptul său strict; numai astfel ea va putea să-și îndeplinească mai bine marea-i chemare...

«Da, datorăm aceasta armatei și nici o mărturisire de mulțămire nu o poate egală. Strămoșii dădeau oamenilor, cari bine-meritau dela patrie, nu o răsplată materială, ci o simplă coroană de dafin sau de stejar, și această cinste eră atât de înaltă încât trecea la nemurire pe cel care o dobândeă. A substrage armata, care a asigurat mântuirea țării, dela orice promiscuitate politică, a o așeză într'o regiune senină, unde nu pătrunde ecoul slăbăciunilor noastre, va fi pentru ea cea mai înaltă mărturisire de recunoștință din câte ne este îngăduit a-i da». (La Roumanie, 4 Avril 1907).

Consider aceste rânduri ca eșite din pana unui bun român, dar, oare, câți din frunțașii noștri politici le vor subscrie? Dee Domnul ca armata să rămână a țării și ca nimene, afară de șefii ei și șeful ei suprem, să nu se mai amestece nici în mersul, nici în trebele ei.

trece prin gând. Atunci numai caracterele se vor înălța și societatea va da membrilor armatei stima și considerațiunea ce ei merită.

g. Să respecte demnitatea inferiorilor. Raporturile dintre șefi și subalterni trebuie întemeiate pe considerațiunea că aceștia sunt colaboratori, fără concursul căroră un șef nu poate face nimic, nu este nimic. Datoria șefului este să-și instruiască subalternii așa ca să se poată servi de ei, iar nu să-i nesocotească, sau să se plângă pe toate cărările de nedestoinicia lor; căci, orice militar investit cu un grad, posedă de fapt brevetul de capacitate referent gradului. Numai în caz de vădită incapacitate, trupească sau mintală, e dat șefului să-și spună cuvântul cinstit și cu curaj, fără să țină atunci sama de altceva decât de interesul corpului și al armatei. Fiecare militar are drepturile sale bine definite la comandament, la exercitarea autorității, la onoruri, la respect și la represiuni, și nu e permis nimănui a știrbi nimic din aceste drepturi.

Cu cât autoritatea unui șef se scoboară la subordonați mai mici în grad și mai tineri, cu atât trebuie să fie mai părintească și mai blândă; totdeauna însă ea trebuie să aivă drept călăuză instrucțiunea și educațiunea militarului.

Purtarea unui șef — din orice treaptă a ierarhiei — cu soldații trebuie așezată pe ideea că aceștia sunt chemați sub drapel ca să învețe meșteșugul ostășesc; că regimentul pentru ei este ceea ce e școala pentru școlari, adică casa de instrucțiune și de educațiune; dar ca, pe când tânărul școlar, cât timp bate pragul școalei, e necurmat călăuzit și de sfatul și de ochii părinților săi,

soldatul, departe de familia lui, nu găsește cât va stă la regiment altă călăuză decât în șefii lui, nu primește sfaturi decât dela șefii lui, nu e îngrijit trupește și sufletește decât de șefii lui.

Șefii sunt dar, în același timp, și învățători și părinți ai soldaților; eacă de ce autoritatea lor trebuie să fie blândă și părintească, și să se manifeste prin sfaturi, prin povețe și prin răsplate, mai mult decât prin ocări și pedepse. În orice caz, pedepsele corporale nu mai pot constitui un mijloc de instrucțiune și de educațiune ostășească astăzi, când în toate țările se caută a întemeia instrucțiunea militară a soldatului pe educațiunea lui morală. Și, dacă aiurea se poate ajunge la acest rezultat cu elemente mai puțin inteligente, mai refractare la disciplină și mai puțin pregătite pentru viața militară; de sigur ca și la noi se va ajunge, și lesne, fiindcă românul are calități neîntrecute pentru serviciul militar.

h. Să infiltreze în subalternii săi iubirea armatei, și să facă din corpul ofițerilor adevărata temelie a armatei.

Pentru soldat iubirea armatei se identifică cu iubirea corpului în care a servit. Ca un soldat să-și iubească corpul și să ducă cu el, când s'o întoarce acasă, o bună amintire, trebuie să fi găsit în corp camarazi buni și șefi drepecți și binevoitori; trebuie ca trupul, mintea și sufletul lui să fi profitat ceva din șederea sub drapel; trebuie în fine ca traiul să nu-i fi fost greu, nici viața urită. De aci decurg atâtea îndatoriri, din cari unele sunt înscrise în regulamentele militare, iar altele constituiesc obligațiuni morale pentru șefi.

În întâia linie, cade în îndatorirea unui șef să în-

chege buna și statornica camaraderie între soldații unității sale, și să facă ca toți subalternii săi să-și îndeplinească cu strictetă datoriile militare și morale ca instructori și ca educatori ai soldaților.

Apoi, să privegheze ca nimic din drepturile soldaților să nu se știrbeze, sau să se nesocotească. În deosebi, un șef bun și conștiincios trebuie să supravegheze necurmat bunul traiu al soldatului.

Uritul și dorul de casă se pot alungă creând soldatului distrațiuni, cari să rupă monotonia și greutatea serviciului, și să fie în același timp folositoare educațiunii lui intelectuale, morale și fizice. Conferințele populare, spectacolele organizate în corp, petrecerile câmpenești, jocurile și luptele atletice, sunt atâtea mijloace prin cari mintea se recrează și se instruește, iar corpul să întărește.

Manifestațiunile exterioare ale serviciului militar, răsplatele ce se dau militarilor cu diferite privilejii, sunt încă chismate să mărească iubirea soldatului pentru armată și să-i fixeze în memorie momente din viața lui militară. Așa de pildă: prezentarea drapelului la recruți, făcută cu tot fastul militar, depunerea jurământului, serbarea patronului regimentului, ceremoniele militare cari au loc cu prilejul marilor sărbători naționale, solemnitățile cu cari se primesc ofițerii în corp când ieau comanda unităților lor, solemnitățile cari au loc când se distribue diferite răsplate acordate soldaților, gradelor inferioare și ofițerilor, când se trece în concediu contingentul cel mai vechiu, sunt atâtea momente cari se întipăresc în mintea soldatului și-l fac

să-și aducă aminte cu drag de timpul când își făcea termenul de serviciu.

Șefii nu trebuie încă să uite ca paradele militare, cele mai simple chiar, au un mare scop utilitar: mănținerea și confirmarea disciplinei prin întipărirea ce lasă în mintea soldatului partea aparentă și decorativă a execuțiunii lor. Pentru aceasta, le vor întrebuința ca mijloc de educațiune în toate prilejurile și sub toate formele. Astfel, comandantul companii va împărți el însuși armele recruților în fața contingentelor vechi, dând fiecărui arma de luptă cu mâna sa și însoțind actul cu cuvinte referitoare la datoria militarului către patrie. El singur va prezentă companiei pe noii gradați, și apoi îi va duce la subîmpărțirile lor și va prezentă fiecărui oamenii de sub comanda lui. La întoarcerea de la tragere, de la aprecierea distanțelor, sau de la alte exerciții, el va pune în capul coloanei oamenii cari au tras mai bine, sau s'au distins. Cele mai bune haine și efecte militare le va da oamenilor cu purtare mai bună și mai devotați serviciului.

În rândurile ofițerilor, spiritul de corp și iubirea armatei se întrețin nu numai prin sentimentul datoriei, dar și prin mijloace comunitare, cum de pildă: viața corporativă, rangul social, răsplata ce li se dă.

În Germania, mulțămită intensității vieții colective, corpul ofițerilor a ajuns la un grad de activitate individuală foarte rădicat, activitate care se afirmă prin numărul și valoarea cărților militare publicate în fiecare an și prin dezvoltarea continuă a presei periodice militare. Tot influenței spiritului corporativ trebuie să se atribue energia cu care ofițerul prusian își face ser-

viciul: el are conștiința de însemnătatea rolului colectiv al corpului ofițeresc, din care simte că face parte, și că-l reprezintă ori unde și ori când. Acestor însușiri, energiei și hotărârii cu cari ofițerii își fac datoria, armata germană datorește succesele sale mai mult decât capacității strategilor ei ¹⁾.

Dar eu sunt încredințat că corpul ofițerilor germani nu ar fi ajuns unde se găsește astăzi, dacă i s'ar fi nesocotit serviciile ce a adus patriei și nu i s'ar fi dat ceea ce i se cuvinea.

În Germania, ca și în alte țări, unde pare că s'a uitat, armata a făcut mărirea patriei. Prin războiul Prusia s'a ridicat și s'a mărit; prin războiul s'a rezidit imperiul german; și astăzi tot armata este chezașa viitorului națiunii germane. În schimb, armata este adânc respectată și corpul ofițerilor ocupă locul întâiu în societatea germană. Solda ofițerului german, de la gradul de căpitan inclusiv, este destul de mare pentru ca el să poată face față în mod onorabil cerințelor rangului său militar și social. Tânărul sublocotenent îndată ce a primit epoleta este admis la recepțiunile curței, privilegiu pe care nu-l împarte decât cu funcționarii civili cei mai înalți, cu cei cari au titlul de consilier privat sau de consilier de clasa întâia. În ordinea de precădere a curții, un comandant de corp de armată merge alături cu un ministru, colonelii cu rectorii universităților, și maiorii cu membrii Camerelor ²⁾.

Armata noastră e tânără și nu și-a câștigat încă

¹⁾ L'Officier allemand, par André Gavet (Paris, 1906).

²⁾ L'Officier allemand, par André Gavet (Paris, 1906).

atâtea drepturi la recunoștința țării și a națiunii ¹⁾. Totuși, prin ea s'a dobândit neatârănarea României, și oțelul din care s'a făurit coroana regatului a fost adus tot de ea din câmpiile bulgare. Dacă prin ea s'a întemeiat România de astăzi și dacă pe ea ne încumetăm să rezidim o Românie mare, se cade să întărim corpul ofițerilor, ca să facem din el o temelie solidă armatei de mâine.

Până astăzi puțin s'a făcut pentru întărirea acestui corp și pentru rădicarea valorii lui morale. Vieța corporativă nu e încurajată, nici stimulată de autoritatea superioară, care nu a găsit mijloacele trebuincioase ca să creeze în orașele de garnizoană cercuri militare, și să le înzestreze cu tot ce trebuie pentru ca să stimuleze vieța colectivă și să strângă pe ofițeri și familiile lor în casa militară. Cercurile cari există, aproape toate înființate de ofițeri, nefiind susținute decât de obolul lor, sunt în mare parte părăsite, căci nu au nimic care să îndemne pe ofițeri a le frecventă. Vieța colectivă și corporativă este foarte puțin dezvoltată în corpul ofițerilor noștri, și lipsa ei se manifestă prin lipsa de solidaritate, de stimul la lucru, de emulațiune la instrucțiune și de îndemn la acte generoase; în schimb, această lipsă poate da loc la acte solitare, puțin compatibile cu demnitatea corpului și cu cinstea ofițerului.

Rangul social al corpului ofițerilor nu e încă bine definit și aceasta din cauza lipsei de solidaritate a membrilor săi. La recepțiuni și la serbări oficiale, în lipsa

¹⁾ De când am scris aceste rânduri, ea a mai câștigat un mare drept la recunoștința patriei.

unui regulament de precădere, locul ce i sa da e tot-dauna cel din urmă, dacă nu cumva și acela e ocupat de întâii sosiți. Comandanții de diviziune cedează pasul prefectilor de județe, iar comandanții de regiment primarilor și membrilor consiliilor comunale. In regulă generală, societatea nu da ofițerului considerațiunea ce revine gradului și corporațiunii din care face parte, ci cea dedusă din relațiunile sociale și din situațiunea lui materială. Din acest punct de vedere, nu putem stabili nici o comparațiune între ofițerul român și cel german. Față cu ofițerul bulgar, chiar, comparațiunea îi este neprielnică, fiindca rangul social al acestuia e foarte ridicat. In rezumat, putem zice că ofițerul nostru se găsește în situațiune de inferioritate foarte pronunțată în societatea din care esă și în care trăește.

Nici din punctul de vedere al condițiunilor materiale, ofițerul nostru nu poate fi invidiat. Solda lui e prea mică și vieța prea scumpă ca să poată face fața obligațiunilor pozițiunii, pe care trebuie să o aivă în societate. Cine cunoaște condițiunile materiale, în cari trăește ofițerul german, știe tot ce a făcut statul, fie pe cale legală, fie pe cale de mutualitate, ca să-i înlesnească vieța, și să-l îngădue a face cinste rangului sau social. La noi aproape nimic nu s'a făcut pentru a asigura cel puțin un traiu confortabil militarului îmbătrânit în serviciul armatei. Solda unui comandant de corp de armata este adesea mai mică decât a unui prefect de județ; iar cu indemnitatea de locuința ce i sa da abia poate să închirieze o căsuță, în care un consilier comunal cu ceva dare de mână ar refuză să locuiască.

Rămân răsplatele onorifice, cari în alte țări con-

stituese în mare parte apanagiul militar. În țara noastră cu ele se răsplătesc de obicei alte servicii, mai mult sau mai puțin electorale, și servesc ca să întrețină, în lipsa de alte mijloace mai puțin onorifice, zelul și credința alegătorilor și amicilor oamenilor dela putere. Departe de mine ideea ca acest procedeu este exclusiv românesc; el e de sigur adus din afară, însă localizarea lui s'a făcut cu totul în paguba ideei care a provocat înființarea răsplătelor onorifice.

Astăzi avem trei ordine naționale și șapte medalii, cari se pot conferi în timp de pace. Cele trei ordine au fost create în următoarele împrejurări: ordinul Stelei României, a fost sigiliul pus pe actul independenței: el este eșit din gura tunului de la Calafat. Ordinul Coroanei României, creat în amintirea înălțării statului nostru la demnitatea de regat, e simbolul coroanei de oțel pe care armata a pus-o pe capul suveranului. Ordinul Carol I a fost creat în amintirea celei mai spornice și glorioase domnii, care în istoria țării nu găsește samăn decât în domnia lui Ștefan-cel-Mare. S'ar crede dar că, la conferirea acestor ordine, a trebuit să se dea armatei partea leului. Eacă ce i s'a dat.

Astăzi ¹⁾ în corpul ofițerilor armatei active se găsesc: Un general de diviziune, mare ofițer și unsprezece comandori ai Stelei României; 3 generali (din cari unul asimilat) mari ofițeri ai Coroanei Române; și 2 generali de diviziune comandori ai ordinului Carol I. Cu alte cuvinte: într'un corp de 37 generali, din cari mulți servesc în armata de patruzeci de ani și sunt la apusul carierii

¹⁾ 4 Ianuarie 1907.

lor, nu s'a găsit nici unul vrednic de a fi înălțat la demnitatea de mare cruce, nici a Stelei nici a Coroanei României, deși prin ei s'au bătut aceste ordine; într'un corp de 37 generali nu s'au găsit decât trei (din cari unul asimilat) vrednici de a fi ridicați abia la demnitatea de mare ofițer în unul din cele d'intâie două ordine; într'un corp de 37 generali nu s'au găsit decât doi vrednici de a li se conferi în anul jubilar ordinul Carol, dar și acestora nu li s'a dat decât cea din urmă clasă, deși sunt decanii generalilor din activitate și unii din cei mai înalți demnitari ai Statului, fiind comandanți de corp de armată; în fine, într'un corp de 37 generali, nu s'au găsit decât 11 căroră să li să dea cravata Stelei României, deși toți, afară de doi, au făcut războiul Independenței, unii din ei au peste 40 ani de serviciu cinstit și fără pată în armată, alții comandează diviziuni de mai mulți ani, iar alții sunt cavaleri ai ordinului de 30 ani și ofițeri de 12 ani.

În schimb, nu se poate generozitate mai părintească, risipa mai mare, lipsa de scrupul mai ca la împărțirea acestor decorațiuni funcționarilor publici, chiar din cea mai de jos clasă, proprietarilor de voturi și organizatorilor de întruniri publice. Pentru aceștia, orice prilej e bine venit ca să provoace o ploaie, dacă nu a rupere de nori, de decorațiuni; iar când sosește ziua, unică zi în an, hotărîită pentru decorarea militarilor, Cancelaria Ordinilor caută, cercetează și nu găsește decât niște mici și neînsemnate resturi, pe cari la rându-i le da . . . cui i să cere, iar nu cui i să cade. Și așa se face că astăzi avem comandanți de regiment simpli cavaleri ai ordinilor române, și comandanți de

brigada ori, de diviziune, de abia ofițeri ai Stelei României, pe când aproape pretutindeni se găsește directori de prefectura ofițeri, iar prefecti de județe comandori și chiar mari ofițeri ai Stelei României.

Acum, ca să se vadă cum se administrează distribuțiunea acestor răsplăți în alte țări, nu voi lua ca termen de comparațiune o țară monarhică, în care militarismul domnește, ca să nu se zică că judec eu părtinire, ci pe Franța unde domnește regimul republican și unde se da o goană înverșunată militarismului și chiar instituțiunii militare. În acea țară, din cei 47 mare-cruce ai unicului ordin național „legiunea de onoare“, 33 sunt militari și numai 14 civili. Mai e nevoie de vre-un comentariu?

Trec mai departe. Din cele șapte medalii, două aparțin ministerului de Războiu: medalia militară și medalia pentru un serviciu de de 25 ani; cea d'întâie fiind creată pentru a se răsplăti fapte de curaj, nu să da în timp de pace decât foarte rar (trec ani întregi fără să se dea o singură dată), deci ea poate fi socotită ca medalie de războiu; a doua medalie nu are tocmai caracterul unei răsplăți onorifice, căci să da ca o mărturie pentru anii serviți, și nu se poate conferi gradelor inferioare militare.

Celelalte cinci medalii aparțin Ministerului de externe (medalia serviciului credincios), Ministerului de instrucțiune și de culte și Ministerului de interne. Medalia serviciului credincios, se conferă gradelor inferioare, însă cu multă parcimonie. Medalia Bene-Merenti (a Ministerului de instrucțiune), menită să răsplătească meritele literare și științifice, nu s'a acordat până astăzi,

de când e înființată, la mai mult de douăzeci militari, deși sunt mulți ofițeri cari au dat la lumină lucrări de mare valoare, sau cari au profesat ani îndelungați la diferite școale militare din țară. Celelalte medalii, create de câțiva ani, aparțin ministerelor de instrucțiune-culte și de interne; ele nu se conferă de cât rar militarilor, și atunci nu în urma recomandațiunii Ministerului de războiu, ci după propunerea grațioasă a unui prefect sau a unui inspector școlar.

Eacă, dar, care e partea leului în regatul român la răsplatele onorifice. Eu cred că situațiunea de astăzi este o negațiune absolută a drepturilor celei mai mari și mai folositoare instituțiuni din țară; și, nesocotindu-i-să astfel drepturile, armata e jignită, iar corpul ofițerilor nu mai poate să năzuiască la rangul social ce i se cuvine prin serviciile aduse țării, prin serviciile ce i se cer și e dator să aducă oricând i se va ordona.

Mă rezumez zicând, că până în anul de față prea puțin s'a făcut ca să se rădicese situațiunea morală și materială a corpului ofițerilor.

*

Înainte de a încheia, să mă întorc puțin înapoi. Am spus că în Germania unul din rezultatele vieții colective și corporative a fost dezvoltarea vieții intelectuale, manifestată prin serieri de valoare și prin înmulțirea revistelor militare. Și în armata noastră o asemenea pornire se constată de câțiva ani. În bibliografia militară se zărește câteva lucrări de oarecare valoare literară și științifică, cari au atras atențiunea cercurilor militare din țară și chiar din străinătate; iar revistele periodice mi-

litare s'au înmulțit și conțin adesea studii, cari sunt citate și chiar traduse de revistele străine. Avântul luat de literatură militară mă îmbucură, căci mă face să nădăjduiesc că în curând ofițerul român va găsi în cărțile și revistele române hrana intelectuală de toate zilele, pentru a-și îmborsă și ține la zi instrucțiunea profesională. O singură pornire mă nemulțumește, căci are tendințe potrivnice demnității ofițerului și prin urmare disciplinei militare.

Sunt și voiu rămâne neclintit apărător al libertății presei militare, fiindcă această libertate, în care și eu și camarazii mei ne-am tocit pana în timp de aproape un sfert de veac, ne-a adus la viața intelectuală de astăzi. Sunt însă, mai presus de toate, servitorul ordinei, și de aceea nu voesc să văd libertatea condeiului transformându-se în licență. Pentru a înfrână orice tendință de abuz, găsesc că e neapărat trebuincios a se regulamentă și la noi dreptul de a scrie pentru militari, ca în armata germană, unde cea mai mare libertate este ocrotită ofițerilor.

În capul decretului imperial, din 23 Ianuarie 1897, găsim următoarele rânduri semnate de șeful suprem al armatei:

„Dau astfel cele mai mari ușurări progresului activității științifice a armatei mele, și sper în acelaș timp că ofițerii mei și funcționarii militari vor da probă de tact deosebit în publicarea lucrărilor lor, așa ca să înălătore orice incident și să contribue la binele armatei“.

Am reprodus aceste rânduri, din care răsufă toleranța cea mai largă, pentru ca de îndată să arăt măsurile preventive prin cari înalta autoritate militară a

căutat să asigure interesele disciplinei și rânduiei ostășești.

„Autorii nu sunt ținuți să-și arate numele și pozițiunea militară când scrierile lor sunt tipărite în *Militär Wochenblatt*, sau în ziarele ai căror redactori răspunzători s'au angajat cu Ministerul de Răsboiu ca să-i dea, când le va cere, numele ofițerilor autori ai scrierilor publicate. (Art. 6 al Decretului).

„In toate celelalte cazuri, numele ofițerului și pozițiunea sa trebuie înscrise pe publicațiune, sau trâmise Ministerului în momentul chiar când apare lucrarea. O dare de samă identică trebuie făcută de ofițer superiorului său direct... (Art. 7).

„Se poate întrebuința inițiale în locul numelui întreg. In acest caz, e de ajuns, dacă se întrebuințează totdeauna aceleași inițiale, să se facă cunoscut aceasta o singură dată, la început, autorității superioare (Art. 8¹).

Aceasta este măsura preventivă luată în Germania pentru a împedeca ca libertatea condeiului să degeneze în licență. Și la noi trebuie a se lua o așa măsură, fiind ca vād o oarecare pornire pe alunecuşul licenței; și, cum începutul e totdeauna mai greu, nu știu unde se vor putē opri cei cari obicinuesc a publica articole militare în gazetele politice, fără să le iscălească, când au încrederea că secretul profesional al directorului gazetei le garantează impunitatea. Mi-e teamă că vor merge prea departe cu libertatea condeiului, garantată de anonimat, și că vor transformā coloanele gazetelor politice puse la dispozițiunea lor

¹) L'Officier allemand, par le Capitaine André Gavet.

într'o arenă de box de condeiu, de unde va eși învins nu vre-unul din bravii luptători mascați, ci demnitatea corpului ofițeresc și disciplina militară. De aceasta mi-i teamă, și de aceea am crezut de cuviință ca într'un studiu asupra disciplinei militare se ating chestiunea libertății presei militare, cu care ea sta în strânsă legătură.

Incheere

Și acum să rezumez tot ce am zis.

Disciplina militară se obține prin instrucțiune profesională și fizică, dar se întemeează pe educațiunea morală. Prin ea ajungem să dominăm în om instinctul conservării și să-l facem să lupte chiar dacă acest instinct l'ar opri ¹⁾; nu trebuie însă să ne închipuim că am putea dobândi un asemenea rezultat numai printr'o instrucțiune de doi sau chiar de trei ani. Armata este ca o pădure care nu răsare de odată mare și stufoasă, ci e produsul muncii vremei îndelungate. Ca o armată să fie bună și adevăratul seut de pază al țării trebuie să fie și ea produsul muncii mai multor generațiuni de instructori și de educatori militari; și nici aceasta nu e de ajuns. Instrucțiunea armatei se desăvârșește în cazarmă și pe câmpurile de exercițiu și de manevre, dar se începe în școală sub călăuza învățătorilor, cari pregătesc sufletul și mintea viitorilor soldați și pun sămânța disciplinei națiunii, din care va răsări disciplina armatei. Ofițerul și învățătorul, eacă marii apostoli ai

¹⁾ Turenne în toil luptei își zicea : «Tremuri, trupule ; ai tremură și mai tare dacă ai ști unde am să te duc».

neamului românesc, cărora România le încredințează ursa ei.

Disciplina este caracteristica popoarelor libere și civilizate. Cele mai înaintate popoare din Europa, Germanii și Englezii, sunt și cele mai disciplinate. Dintr'un popor disciplinat iese o armată disciplinată. Prima republică franceză, deschizând Franciei porțile libertății, a întemeiat în armată cea mai strașnică disciplină, care apoi s'a răspândit în toate țările civilizate din Europa.

Armatele disciplinate sunt totdeauna și cele mai solide. Sub imperiul francez, trupele mareșalului Davout, cari erau cele mai disciplinate, s'au acoperit cu mai multă glorie. Victoriile armatei japoneze sunt rezultatul unei discipline desăvârșite.

Adevărata disciplină se întemeiază pe voință; deci ea trebuie înțeleasă și așezată astfel încât să îngăduie formarea voinței, dezvoltarea spiritului de inițiativă și deprinderea de a face acte de libertate sub călăuză rânduieii militare, căriia disciplina îi datorește ascultare necondiționată. Prin urmare trebuie, în interesul disciplinei, să dezvoltăm în soldat, alături cu instrucțiunea profesională, și educațiunea voinței.

Disciplina împunând astăzi observarea rânduieii, instructorii militari, de orice grad și din orice treaptă a comandamentului, sunt datori să caute a face să fie înțeleasă și iubită, așa că cei cari i se supun să fie inșiși păzitorii ei. Ea trebuie să cheme în ajutoru-i nu frica pedepselor, ci simțul datoriei, dreapta judecată, simțul ordinei, simțul cinstei personale și colective și apoi nădejdea răsplatei.

Aceasta este, și trebuie să fie, disciplina militară.

DOCTRINA

DOCTRINA ¹⁾

Ințelesul cuvântului

Până acum câțiva ani rar se auzia vorbindu-se de doctrină în armata noastră. Astăzi se vorbește de ea cam des. Nu zic că o fi rău; dar mie nu-mi prea plac cuvintele sforăitoare și nu ași vrea să le aud decât rar de tot, și, atunci, numai eșite din gurile militarilor cari le pricep rostul. Căci, eu văd ușurința cu care intră în obiceiul cuvintele sunătoare și umflate, pentru a se face paradă cu ele, sau a se ascunde, când nevoia cere, ceea ce lipsește fondului, singurul la care țin să fie totdeauna umflat, dar plin și să nu sune a dogit.

Doctrina își are rostul ei în armată, un rost foarte însemnat, și de aceea tocmai nu trebuie să fie luată în deșert, cum e luat camarada ei, inițiativa. E curios cum cele mai bune dispozițiuni își perd creditul, dacă aplicațiunea le a fost greșită, ori nu îndeajuns călăuzită. Astăzi, când imputăm cuiva o neregulă în serviciu, ni sa da neschimbat scuza următoare: vina cade asupra subordonatului meu, căruia, conform Inaltului Ordin, a trebuit să-i

¹⁾ Conferință ținută în ziua de 9 Fevruar 1907 la Cercul Militar din Ploești.

respect dreptul de inițiativă. Și dacă într'o zi s'ar întâmpla ca o trupă să nu aivă ce mânca, de sigur că un spirit subtil ar putea să găsească cusur tot inițiativei . . . bucatarilor. Sub umbrarul inițiativei multe indolențe se pot adăposti de arșița datoriei și a muncii.

Aceleași neajunsuri se întâmplă și doctrinei. Biata doctrină, toți o mângâie, toți îi fac cu ochiul, doar le o fi de ajutor. De la mare până la mic, toți cer o leacă de doctrină, și se plâng că nu li se dă, cum se plâng copiii că nu li se dă luna. O fi făcut multe neajunsuri lipsa doctrinei, dar eu nu o cred vinovată dacă manevrele noastre nu esă tocmai bine, dacă comandantul de batalion nu știe să-și scoată din luptă unitatea sa, când se ordonă retragerea, dacă comandantul de regiment nu știe să intre la timp în acțiune cu batalioanele sale, dacă comandantul de brigadă nu știe să dea o îndrumare sănătoasă instrucțiunii regimentelor sale. Eu, în toate aceste, nu găsesc decât un singur vinovat, instrucțiunea, adică lipsa ei.

Dar atunci, care e rostul doctrinei, ce legătură are ea cu instrucțiunea și cu educațiunea ofițerilor și trupei, adică cu pregătirea armatei pentru războiu?

*

Pentru a preciza rostul doctrinei; trebuie a o defini, adică a-i mărgini înțelesul; cum însă ceea ce se cuprinde în înțelesul cuvântului doctrina și în urmările lui e vast și complex, definițiunea e greu de formulat. Neputând-o face direct, voi căuta a o deduce, prin analogie, cercetând origina cuvântului, pe care o găsesc în doctrina credințelor filosofice și religioase.

Prin doctrină se înțelege totalitatea opiniunilor adoptate de o școală filosofică, sau a dogmelor profesate de o religie. Pentru ca o opinie, sau o dogmă, să poată intra în constituirea unei doctrine, adică să formeze punct de doctrină, sau regulă în religie și în filosofie, trebuie să fie privită de credincioși, sau de adepți, ca expresiunea sigură a adevărului.

Religiunile păgâne aveau rituri, libațiuni, ofrande, sacrificii, aveau chiar martiri, dar nu aveau dogme, adică o doctrină formulată și profesată de preoți și impusă tuturilor credincioșilor.

Cristianismul, voind să înlocuiască vechile religii, a căutat să-și demonstreze superioritatea; dar, neavând la îndemână nici un mijloc de constrângere, a trebuit la început să recurgă la înduplecare, adică la convingere, și deci să înceapă prin învățământ. De aci esă marea însemnătate atribuită doctrinei, de aci numirea de dogmă (învățătura) rezervată expresiunii adevărilor absolute.

Doctrina lui Hristos a fost eminentemente practică. Departe de a încerca să dea soluțiuni complete unor probleme privitoare la Dumnezeu și la ordinea supra naturală, ea a căutat să lumineze omul asupra adevăratelor sale raporturi cu Dumnezeu, asupra sentimentelor ce trebuie să aivă și asupra purtării sale față cu El. Mai târziu însă s'a căutat a ști mai mult: raporturile dintre Dumnezeu și Hristos, natura sfântului spirit, raporturile lor reciproce. Năzuința a fost bună, dar negăsindu-se date sigure, pe cari omul să le poată pătrunde, s'a căutat ipoteze mai mult sau mai puțin probabile; și, astfel, doctrina religiei creștine a ajuns

astăzi să se întemeeze nu numai pe adevăruri nediscutate, ci și pe dogme în înțelesul restrâns, adică de adevăruri necesare, cum de pildă: deciziunile conciliilor, deciziunile papilor, scrierile părinților bisericeii, cărțile oficiale aprobate ca expunând doctrina bisericeii.

Cred că raportându-me la cele de mai sus voiu pute formulă înțelesul și rostul doctrinei militare.

Prin doctrina militară se înțelege întrunirea tuturor regulilor constitutive ale științei militare, privite de cei cari o profesază ca expresiunea probabilă a adevărului.

Fiecare regulă, sau dogmă, constitutivă, formată la rândul ei din mai multe reguli parțiale, constituiește un punct de doctrină sau o unitate de doctrină ¹⁾. Deci, formula doctrinei militare mai poate fi și astfel așezată: *întrunirea unităților de doctrină admise în știința militară constituiește doctrina militară.*

Știința militară în timpurile trecute avea și ea regulile ei, căci operațiunile războiului se săvârșiau după anumite reguli și norme, dar nu avea o doctrină; și explicațiunea o găsim în faptul că regulile războiului se învățau de către oamenii de meserie practicând războiul. Știința militară eră dar o știință empirică. Dela un timp încoace, războaiele devenind din ce în ce mai rari, știința războiului nu se mai poate căpăta pe teatrul de operațiuni și pe câmpul de bătae, dându-i-să ca mijloc de constrângere glonțul, obuzul, baioneta, sabia

¹⁾ Să nu se confunde o unitate de doctrină, care e o parte a doctrinei, cu doctrina unică. O doctrină e constituită dintr'un complex de unități de doctrină. Intr'o armată trebuie să domnească o singură doctrină militară.

și lancea, ci numai prin învățământ, înlocuind constrângerea prin convingere. Eacă dar de unde pleacă însemnătatea ce se dă astăzi doctrinei militare.

Doctrina militară se întemeiază și pe date positive adică pe adevăruri necontestate, dar și pe ipoteze, mai mult sau mai puțin, probabile; de aceea unitățile de doctrină, adică regulele cari o constituiesc, nu pot fi privite decât ca expresiunea probabilă a adevărului. Căci, dacă izvorăște din regulamentele de luptă și de marșuri, din directivele înaltului comandament, din scrierile oficiale și din scrierile frunțașilor militari, regulele ei nu pot fi luate ca adevăruri, matematiceste, absolute, ci ca adevăruri relative, supuse controlului și neconținut modificate. Așa fiind, dogmatismul, care susține ca spiritul omenesc e în stare să cunoască adevărul așa cum el este, adică absolut, nu trebuie admis în chestiuni de doctrină militară.

Acesta este înțelesul ce cred că trebuie să se dea doctrinei militare. Și dacă acesta e, să vedem care poate fi rostul doctrinei în practicarea științei militare.

PRINCIPIILE PE CARI SE ÎNTEMEIAZĂ DOCTRINA MILITARĂ

1-iul principiu. Artă răsboiului la o epocă dată atârnă de mijloacele de acțiune de cari ea dispune: arme, mijloace de comunicațiune și de informațiuni.

Când efectul armelor de luptă, și în special al armelor de asvârlire, eră mic, când mijloacele de co-

municațiune erau răstrânse, iar cele de informațiune lipsau aproape armatelor, războaiele erau târăgănitore și obiectivele geografice obligatorii. Așa se aplică pentru ce în veacurile trecute armatele erau atrase de cetăți și se răfuiuau sub zidurile lor; așa se explică pentru ce talente militare, ca Condé, Turenne, Vilhelm d'Orange, Frederic-cel-Mare, înzestrate cu capacitate, energie și voință, puneau atâta încetineală în operațiunile războiului. Așa se explică pentru ce un războinic ca Condé, care vede cel dintâiu limpede ca soarta țărilor se răfuește mai puțin sub zidurile cetăților decât în bătăliile deschise, unde priceperea comandantului și valoarea trupelor au la îndămână câmp deschis de acțiune, care voește înainte de toate să se bată și caută bătălia, nu a putut să dea zbor tendințelor sale, ci a fost silit ca în cele șase campanii pe cari le-a întreprins să nu aivă decât patru bătălii, și nu a putut nici odată ajunge până la capitalele țărilor inimice. Ca și ceilalți generali ai veacului său, el își trece timpul asediând cetăți fără nici o însemnătate, sau manevrând împrejurul unui inamic care se strecoară lateral; și totuși voința lui neclintită a fost ca să se bată ¹⁾.

„Cercetând progresele armelor de foc dela războiul de treizeci de ani până la marea revoluțiune franceză, se poate vedea atât prin judecată, cât și prin constatarea faptelor istorice, cum aceste progrese au transformat metoadele de războiu dela Marele Condé până la Napoleon. Doctrinile tactice în vigoare cătră anul

¹⁾ L'éducation militaire de Napoléon par le Capitaine J. Colin (section historique de l'Etat-major de l'Armée), Paris.

1780 se deosebesc de cele din veacul precedent, și singura cauză fundamentală a acestei deosebiri este progresul armelor“ ¹⁾.

Al 2-a principiu. — Principiile și regulile artei războiului trebuiesc potrivite cu progresele mijloacelor de luptă.

Acest principiu este o urmare a celui dintâiu. Meritul cel mare a lui Napoleon a fost că a ținut, mai mult ca toți contimporanii săi, sama de el și a căutat să-și sprijine pe el toate concepțiunile militare. „Ca și Condé, ca și Frederic, el iea armata așa cum era, cu armele sale și cu procedeele sale de marș și de luptă; și cum ar pute face altfel când principiile, cari au să-l călăuzească, i-au fost inspirate de armament, de tactică și de organizarea din timpul său“ ²⁾. Să întărim aceasta printr'o probă.

La începutul războaelor revoluțiunii franceze, austriacii, cari au fost cei dintâi vrăjmași ai francezilor, întrebuintează trupe ușoare, compuse în mare parte din Tirolieni, oameni sprinteni și vânători încercați. Aceștia, în timpul luptei, se ascundeau după copaci, în șanțuri, după sprincene de pământ, sau încă se furișeau până când ajungeau pe flancul coloanelor, sau a liniilor de bătaie, și astfel aduceau pierderi mari francezilor, ale căror batalioane în linie se pomeneau zăcimate de un

¹⁾ L'éducation militaire de Napoléon, par le Capitaine J. Colin (section historique de l'Etat-major de l'Armée). Paris.

²⁾ Idem.

vrăjmaș pe care nici nu-l vedeau. Aceasta a durat câțva timp, până când generalul Custine și apoi generalii Dumouriez și Montesquiou au găsit leacul. Ca să facă față tirolienilor austriaci, ei au creat companii ușoare, compuse din soldați, aleși din regimentele de infanterie, și din ofițerii cei mai inteligenți. Aceste companii au servit ca exemplu întregii armate; ele se băteau numai în tiraliori¹⁾. Eacă origina tiraliorilor; eu ea începe o nouă tactică de luptă, pe care Francezii o numiră: „la tactique des tirailleurs en grande bande”. De acest mijloc de luptă s’au servit mai întâiu generalii revoluțiunii și apoi Bonaparte, care l-a transformat într’un instrument de luptă fără samăn.

În afacerile militare, ca în toate celelalte, e o mare știință, știință de a merge totdeauna cu timpul său, iar nu în potriva lui. Ca și Napoleon, Moltke a știut să mlădieze arta războiului, după mijloacele timpului; și astfel, ținând sama în combinațiunile sale strategice de nouile mijloace de comunicațiune — căile ferate, cari până la 1866 nu fusese întrebuințate decât cu multă sfială în operațiunile de războiu — și de mijloacele de informațiune — telegraful și presa — ; iar în operațiunile tactice de proprietățile armamentului — pușca cu bătaie mai mare și cu tragere mai rapede, tunul ghintuit, cari impuneau infanterii formațiuni mlădioase și puțin vulnerabile — a putut să ducă armatele prusiane la victorii desăvârșite în cele două mari campanii din a două jumătate a veacului trecut.

¹⁾ Conférence sur l’histoire de la tactique, par le lieut.-colonel Bazin. (Paris. Librairie R. Chapelot).

Din potrivă, armata rusă, care a nesocotit acest principiu și a păstrat cu sfințenie tradițiunile șuvaroviene, rasinvechite și în dezacord cu mijloacele timpului, a plătit scump greșala în războiul din 1877—78 și mai scump în cel din 1904—905.

Dăm ca pildă tactica generalului Kuropatkin în războiu. Din instrucțiunile tactice date de el corpurilor de armată, două idei domnitoare es în vază, amândouă deopotrivă de tari ca să pună pedică oricării porniri spre ofensivă.

Întâia idee constă în păstrarea unei rezerve puternice — numită strategică — care mai niciodată nu e întrebuințată, ci păstrată pentru altă ocaziune, afară numai dacă nu e consumată, om cu om și oarecum după cererea vrăjmașului. Această rezervă conține totdeauna o mare cătățime de artilerie, de care nimeni nu se folosește; neajuns mare pe care însuși generalul Kuropatkin l-a recunoscut în cea din urmă a sa instrucțiune.

A doua idee este ca o mișcare ofensivă nu trebuie să înceapă niciodată înainte de a se recunoaște cu cea mai mare exactitate valoarea forțelor potrivnice și locurile lor. Cum însă această condițiune nu se poate mai niciodată satisface, urmează că nici ofensiva nu se poate lua decât excepțional, și atunci chiar cu multă sfială, din cauza temei de a nu fi fost rău informat.

Acest din urmă punct merită să fie reținut, fiindcă privește rolul avant-gardei. În legătură cu mulți scriitori militari, generalul Kuropatkin crede că lupta trebuie precedată de o recunoaștere, care să dea comandantului toate informațiunile asupra puterilor și dispozițiunilor

vrăjmaşului, și astfel să-l îngăduie a primi sau re-
fuză lupta.

A crede în reușita unor asemeni recunoașteri e
o naivitate. Cu bătaea armelor de astăzi și cu răpezi-
ciunea tragerii, vrăjmașul nu va arăta decât ceea-ce
vroeste. Astăzi recunoașterea potrivnicului începe odată
cu începutul luptei și nu se sfârșește adesa decât când
vine timpul asaltului. Și deci, singurul rezultat la care
ne putem aștepta dela o asemenea recunoaștere este
determinarea unei frice exagerate în stare de a împe-
decă ofensiva.

Prin urmare, informațiunile capitale trebuie să do-
bândite printr'un serviciu de spionare și de explorare
strategică, iar organelor imediate de recunoaștere nu
trebuie să li se ceară altceva decât să găsească con-
turnul aparent al vrăjmașului și, după împrejurări,
să-i pipăie puterea de rezistență, sau să-i limiteze miș-
carea de înaintare.

Avant-garda, în particular, nu poate avea altă
chemare decât de a da comandamentului timpul și
spațiul trebuincioase pentru a pute lua dispozițiunile
indicate de situațiune.

Când mergem spre inamic, mergem ca să ne batem,
deci orice pas înapoi după luarea contactului, sub pre-
text de inferioritate numerică, sau altul, este o înfrân-
gere mascată, dacă nu cumva chiar o înfrângere mărtu-
rurisită.

Așa au judecat Davout la Auerstädt, Forey la Mon-
tebello, Alvensleben la Rezonville, și rezultatele ce au
dobândit sunt cunoscute de toți.

Aplicațiunea doctrinei potrivnice acestiia a avut

totdeauna ca rezultat că, orice neizbândă a avant-gardei, s'a repercutat asupra grosului, și ca urmare: neîntrebuițarea puterilor disponibile. Doctrina rusă a făcut neputincioase ofensivele dela Mutienling, Liao-Yang, Șa-ho, Sandepu și Mukden. De ea s'a zis cu drept cuvânt: armata rusască se destinde pentru izbire (ofensiva) întocmai ca un are învechit și ruginit¹⁾.

O altă pildă, tot atât de probatoare, din tactica luptelor. Sub Condé și Turenne bătăliile se dădeau înăuntrul localităților, căci, din cauza bătăii neînsemnate și încetinelii tragerii armelor de foc, marginile satelor și pădurelor nu puteau pune stavilă înaintării atacatorului. Doăzeci de ani mai târziu, armele de foc perfecționându-se, o trupă care ar fi ocupat marginea unei localități putea prin mijlocul focului să împedice înaintarea trupei vrăjmașe, și, prin urmare, apărarea localităților se putea face de pe margine iar nu din interiorul lor. Pentru spiritele sagaci, îmbunătățirea armelor de foc a impus schimbarea mijloacelor tactice ale apărării localităților; pentru cele nevolnice de asemeni deducțiuni, apărarea localităților a rămas supusă tot învechitului principiu tactic, așa că apărătorul a renunțat, fără să-și dea sama, la cel mai mare avantaj pe care i-l poate da situațiunea sa tactică: de a bate cu focuri pe înimicul care înaintează descoperit în timpul marșului de apropiere, de când intră în zona bătută de armele de foc până când ajunge la marginea localității.

¹⁾ La guerre russo-japonaise par le Commandant R. Meunier (Paris, 1906).

Al 3-a principiu. Victoria se câștigă mai mult prin organizarea comandamentului decât prin capacitatea generalului de căpetenie.

„Cât timp armatele au fost puțin numeroase, serie Bronsart von Schellendorf, mișcările și procedările lor de luptă au fost hotărâte de regulamente; atunci trebuința de a ave, pentru comandament, ofițeri instruiți și încercați eră mai puțin simțită“. În zilele noastre, întrebuințarea armatelor cu efective mari operând departe de ochii generalisimului, într'un scop strategic comun, nu mai îngăduie pe un singur om să conducă astfel de masse. Astăzi victoria se câștigă mai mult prin organizarea comandamentului, făcută de mai înainte cu pricepere și judecată, decât prin capacitatea generalului de căpetenie¹⁾.

Eacă un al treilea adevăr nediscutat, pe care trebuie să se razime doctrina militară.

Germanii au crezut că vor găsi soluțiunea acestui problem:

În *inițiativa* lăsată tutulor șefilor de unități.

În *doctrina*, care permite tutulor ofițerilor să vorbescă aceeași limbă și să se conducă, în toate împrejurările, cum ar fi făcut superiorii lor;

În organizarea unui *mare stat-major*, creatorul și conservatorul doctrinei militare.

„Inițiativa este un puternic element de succes, când ea se îndeplinește după ideile comune, uniform învățate și admise. Germanii gândesc că *efectele ei nu*

¹⁾ André Gavet. L'officier allemand (Paris).

sunt de temut într'o armată unde domnește aceeași doctrină, întreținută de un personal de ofițeri foarte restrâns, de o compozițiune foarte omogenă, de cea mai mare valoare și neconținut supus direcțiunii efective a șefului marelui stat-major.

„Mulțămită acestei doctrine unice, propagată de sus până la cea mai de jos treaptă a ierarhiei militare, generalii germani stimează că situațiunile cele mai neprevăzute ale războiului vor fi pretutindeni văzute și descurcate în acelaș chip; că greșalele individuale se vor repara ca printr'un fenomen de echilibru general; ca, în sfârșit inițiativa departe de a constitui un pericol pentru unitatea de operațiuni, va înzeci activitatea șefului, fără a impietă vreodată asupra drepțurilor sale“¹⁾.

Trebue să precizăm bine înțelesul ce se dă, mai sus, cuvântului : *doctrină*. „Trebue, zice autorul dela care am împrumutat citațiunea, să nu se iee expresiunea „doctrina unică“ în înțelesul strâns al literei. Marele stat-major nu are „doctrină“, dar șeful său este asigurat că gândirea și intențiunile sale vor fi înțelese, sau cel puțin presupuse, de ofițerii cari s'au desăvârșit lucrând sub direcțiunea sa. Doctrina luată în înțelesul literal al cuvântului ar fi moartea studiului neatârnat, a judecății și a inițiativei.

Mă rezumez: Sporirea efectivului armatelor moderne și marea perfecționare a armelor au impus împărțirea muncii pentru conducerea lor, cu alte cuvinte au impus crearea organelor subalterne ale înaltului comandament;

¹⁾ André Gavel. L'officier allemand (Paris...)

ființa acestor organe a avut ca urmare firească și neînlăturată acordarea inițiativei; dar, pentru a împedeca ca inițiativa organelor comandamentului în subordine să nu destrugă unitatea de acțiune și să compromită reușita războiului, i s'a dat ca corectiv doctrina. Eacă legătura neînlăturată dintre comandament, inițiativă și doctrină. Una fără celelalte își perde rostul și nu poate să existe.

„Pentru a conduce mai multe armate, cari au ca obiectiv unic voința de a le aduce să iee parte împreună la izbirea hotărâtoare, e astăzi mai puțin nevoie de a recurge la acele concepțiuni fulgerătoare cari țîșureau din creerul unui Condé, unui Turenne și unui Bonaparte, și cari înspăimântau pe adversar înainte chiar de a-l atinge. Ele nu s'ar mai potrivi nici cu încetineala neînlăturată cu care se fac evoluțiunile tactice ale mașelilor actuale, nici cu împărțirea obligatorie a comandamentului superior. Trebuie însă ca creerul care conduce să aivă o neîndoită rigoare de deducțiune, o tărie, o preciziune și o metoadă cari nu se dobândesc decât print'o îndelungată gândire și judecată, și prin desăvârșite studii. Trebuie celor cari execută o comunitate de doctrină și de vederi generale, cari îngădue pe fiecare să-și însușască *ideea directoare* și să se conducă, aproape sau departe de șef, în strânsă unire cu ea, fără să aștepte — ceeace ar fi de altfel fără puțință de acum înainte — ca să fie dus neconținut de mână“¹⁾.

Subordonatul, lipsit de tutela șefilor săi obișnuiți, are stricta datorie de a se inspira din ceeace el poate

¹⁾ Les maîtres de la guerre, par le Lt.-Colonel Rousset (Paris).

să cunoască, sau să ghicească, din gândul șefului său absent, pentru a-și hotărî purtarea ce trebuie să aivă: făcând altfel, ar călăuzi principiul convergenței efortărilor, coordinării acțiunilor în timp și în spațiu, condițiune neînălăturată pentru izbânda oricărei întreprinderi colective.

Desigur că, pentru a se hotărî ce purtare trebuie să aivă în asemeni împrejurări, subordonatul, accidental emancipat, va fi călăuzit îndeajuns dacă va cunoaște intențiunile generale ale șefului său și, mai mult încă, dacă va cunoaște felul său de a vedè, cu un cuvânt dacă va există între amândoi o doctrină unică.

Doctrina este folositoare, dar nu poate avè ființă dacă n'a fost din timp de pace, între șef și subordonat, contact frecvent, schimb de idei, discuțiune chiar, transfuziune de fluide, stabilire de echilibru intelectual și moral, cari nu sunt altceva decât însăși doctrina.

Spiritul de disciplină, combinat cu o doctrină unică, va readuce la ordine pe oricine care, lăsat pentru un timp fără orientare, ar putè să săvârșască fapte dăunătoare armoniei acțiunii.

Șeful nu va fi neliniștit de hotărârile personale pe cari le va luà subordonatul său, departe de dânsul, dacă-l va ști pătruns de doctrina comună și doritor, înainte de toate, de a concurà la împlinirea scopului comun. El nu va fi neliniștit dacă va observà, prea târziu, că a uitat, în ordinele și instrucțiunile ce a dat, vre-un punct însemnat, sau chiar dacă s'a înșelat asupra unui punct de amănunte¹⁾.

¹⁾ Commandant Leroux : Initiative (Revue Militaire Générale. Paris, Mai 1907).

Desigur că astăzi fără asimilarea ideii directoare, care nu se poate dobândi fără doctrină, cooperațiunea comandanților în subordine nu e putincioasă nici pe câmpul strategic, nici pe cel tactic. Când armatele erau mici, un Napoleon, un Frederic, aveà o acțiune directă pe câmpul de bătaie, puteà chiar să miște singur ițele acțiunii. Astăzi aceasta nu se mai poate. Moltke, în îndelungata-i carieră nu a fost de față decât la trei mari bătălii: Sadova, Saint-Privat și Sedan, și la aceste mai mult ca spectator decât ca actor. Fiecare fusese prevăzută și combinată de el; dar, de îndată ce se trăgeà prima lovitură de tun, el se dădea deoparte și lăsà pe comandanții de armată să se descurce singuri, după cum le dictà ideea directoare pe care o cunoșteau, și pentru realizarea căreia o singură călăuză, doctrina, le erà deajuns. Astfel, nici una din aceste memorabile bătălii nu a fost, ca cele ale lui Napoleon, regulată de una și aceeași voință. Mai mult încă: la bătălia dela 18 August, pe care Moltke o schițase ca o adevărată bătălie napoleoneană, imprudența unuia din comandanții de armată erà să compromită rezultatul zilei, așa că marele stat-major și regele, cari fusese de față la înfrângerea suferită, credeau bătălia perdută: cu toate aceste, după câteva ore, armata prusiană eși învingătoare. Restabilirea lucrurilor și câștigarea victoriei nu s'a datorit întâmplării, ci numai faptului necontestat că Germanii știau să lupte, pe cât timp Francezii nu știau decât să se bată cu curaj; și știința luptei erà dată Germanilor de doctrină, rezultatul instrucțiunii pe care Moltke o răspundeà în toată armata prin mijlocul statului-major ¹⁾.

¹⁾ Les maitres de la guerre, par le Lt.-Colonel Rousset, (Paris).

Al 4-a Principiu. Știința comandantului se capătă atât prin practicarea ei cât și prin cetirea și meditatea scrierilor militare de valoare.

Al patrulea adevăr absolut pe care se sprijine doctrina militară este: Știința comandamentului se capătă atât prin practicarea ei, cât și prin cetirea și meditatea scrierilor militare de valoare bine așezată. Practicarea științei militare nefiind astăzi îndestulătoare pentru a iniția pe ofițerii din diferitele trepte ale ierarhii în arta comandamentului, nu ne rămâne decât al doilea mijloc, de care putem dispune oricând pentru a confirma în ei știința grea a comandamentului. Numai prin instrucțiune, adică prin cetire și meditațiune, se poate complectă și confirma capacitatea șefilor în arta comandamentului.

Acest mijloc este neînălăturat mai cu samă pentru ofițerii din treptele cele de sus ale scării comandamentului, căci doctrina nu se poate stabili fără a se chema în folosul ei învățămintele din trecut. Și ceea ce spun e un adevăr atât de absolut, încât se aplică chiar și genielor celor mai puternice.

Napoleon însuși își formează și coace doctrina militară, răsfoind și cetind scrierile de artă și de filozofie militară cele mai cunoscute pe vremea lui. Căpitanul J. Colin într'o însemnată lucrare¹⁾ ne arată cum s'a

¹⁾ L'éducation militaire de Napoléon, par le Capitaine J. Colin (à la section historique de l'Etat-major de l'Armée. Paris).

făcut educațiunea acestui mare căpitan; din aceasta extrag următoarele:

Napoleon și-a însușit primele noțiuni de artă militară în anii 1788 și 1789 la școala de Artilerie din Auxonne; dar nu a putut să le împingă departe la acea epocă. Lecțiunile baronului du Teil, exercițiile pe teren, cetirea cărților lui Guibert, lui Feuquières și, fără îndoială, a lui Bourcet: eacă tot ce a putut să compună primele sale studii tactice. După 1789 el e mai tot timpul în Corsica, unde își dezvoltă mai mult calitățile morale decât cunoștințele tehnice. Dela 1791, când evenimentele politice și sociale îi arată drumul ce are să urmeze, încep meditațiunile sale asupra artei comandamentului, pe care le așează pe baza solidă a studiilor anterioare. Primele sale studii au o înrăurire hotărâtoare asupra spiritului său: pe ele se întemeiază ideea ce dânsul va ave asupra războiului și bătăliei, și cele două sau trei principii esențiale ale doctrinei sale strategice.

Printre noțiunile ce a primit, sunt unele pe cari nu le poate nici arunca, nici discuta: armele și întrebuințarea lor — tactica elementară — îi sunt impuse. Ceeace a învățat despre luptă, despre traiul și acțiunea unei armate, s'a fixat în spiritul său sub formă de imagine, mai mult decât ca teorie abstractă, și nu mai ese. De altă parte, el a meditat asupra obiectului și naturei războiului cetind cărți filozofice; prin urmare, el poate trece la studiul părților celor mai înalte ale științei militare, luând ca punct de plecare concepțiunea ce și-a făcut despre luptă, bătălie, armată, și sprijinindu-se pe doctrina sa filozofică.

Guibert și Bourcet îi dau noțiunile asupra mișcă-

rilor trupelor înainte și în timpul bătăliei, asupra împărțirii lor în coloane, detașamente sau diviziuni, asupra legăturii lor. Ceeace știe despre luptă și mișcările trupelor îl îngăduie să înțeleagă și să pătrundă marea tactică.

Tot Guibert și Bourcet, apoi Lloyd și Feuquières, și mai cu seamă du Teil, îl fac să mediteze asupra celor mai înalte părți ale științei militare, și să isprăvească prin a se pătrunde de aceste idei generale, de aceste idei simple și fundamentale, pe cari le-a auzit afirmându-se în discuțiunile cărții „L'Usage de l'Artillerie Nouvelle“. El vede de îndată întrebuintarea artileriei în războiul de câmpie, de munte, de asediu, la apărarea coastelor, la trecerea râurilor mari, etc.

El găsește în Feuquières și Bourcet elementele geografice îndestulătoare pentru a concepe un plan de campanie.

Străbătând rapide toate părțile științei militare, Bonaparte a cântărit fiecare argument, a analizat și și-a însușit teoriile discutate de maestrul lui. Din materialele împrăștiate înaintea lui, el aruncă pe cele răle; remaniază, completează, topește pe cele judecate bune și pune temelia unui sistem perfect...

În mijlocul tuturor acestor meditațiuni, el e dominat de ideile cari au inspirat pe du Teil și în parte pe Guibert, de acele idei simple pe cari le-a adunat în primele sale studii de artilerist; și aceste idei îi domină doctrina și lucrările sale. Concentrare de eforturi, mobilitate, activitate și legătură între părțile unei armate, eacă fondul doctrinei napoleoneane, și aceasta nu este câtuși de puțin altceva decât principiile cari răsufală din toate lucrările veacului al 18-lea.

Concepțiunile sale geniale, cari în aparență par spontanee, sunt produsul unei doctrine neschimbate, sinteza a câtorva concepțiuni vage, schițate de maestrul lui. Strategia lui Napoleon e eșită din tactica plămădită în veacul al 18-lea și perfecționată de dânsul.

Anul 1792 este hotărâtor pentru el. El dă la o parte din spiritul său toate cauzele de greșală, și-l supune pentru totdeauna puterii tiranice a judecății. . . . O parte din entuziasmul său, din sensibilitatea sa, s'a dus; matematicul singur a rămas: de acum, numai judecata răce și calculul îl vor călăuzi fără nici un corectiv. Nimic nu-l va mai face să se abată dela soluțiunile fixate prin judecată; cu toată puterea creierului său, cu toată voința-i neînduplecată, Napoleon va lucra stăpânit de indiferența suverană a unei pături nepersonale; el nu se va lăsa mișcat de nici o emoțiune, de nici o ispită, el va lua cu o liniște înfricoșătoare hotărârile cele mai grozave dar mântuitoare, cari ordonă sacrificarea a o sută de oameni pentru a scăpa o mie.

Am dat într'adins pilda cea mai tipică pentru a pune și mai mult în vază că doctrina se întemeiază pe instrucțiune, iar instrucțiunea pe studiu, cetire și meditare. Geniul lui Napoleon nu a izbucnit spontan; geniul său există, însă închis în ființa sa sufletească, în stare latentă. Sub influența unor buni maestri — profesorii săi — și prin studiu întreținut și spornic, această forță ascunsă, fiind pusă în mișcare, a produs acel lucru extraordinar, pe care noi îl atribuim geniului său militar. Prin studiu și meditațiune Napoleon a rădicat arta de a comanda la cel mai înalt grad de perfecțiune, în care metoada a precumpănit totdeauna știința.

Fără instrucțiune tehnică oare geniul născut în Mozart ar fi putut face din el una din gloriile cele mai curate și nobile ale Artei?

Doctrina, fără instrucțiune solidă, nu poate exista. Instrucțiunea se începe în școală și se continuă până când, retrași din armată, simțim că nici puterile trupești nici cele sufletești nu ne mai îngăduie să-i fim folositori. De aci tragem încheierea următoare:

Școala nu este chemată numai să dea ofițerilor instrucțiunea tehnică și educațiunea militară cuvenită gradului la care aspiră, ci și să pună temelia unei instrucțiuni solide și să dezvolte în elevi gustul studiului și al meditațiunii. Pentru aceasta, așezarea școalelor noastre militare trebuie să fie făcută cu multă cumpănă, cu judecată și cu pricepere; iar profesorii trebuie să însușască, pe lângă știința profesională, și calitatea de eminenti educatori.

În altă parte¹⁾, am arătat cum e astăzi și cum cred că trebuie să fie alcătuit învățământul în școalele noastre militare. Nu mă opresc de a repeta și aci că menirea unei școale de ofițeri nu trebuie să fie numai de a pregăti armatei buni instructori, ci mai cu seamă de a asigura cultura generală militară a tinerilor ofițeri, de a dezvolta în ei dreapta judecată și priceperea lucrurilor militare. Căci, orice instructor este în același timp și educator în timp de pace și conducător de oameni în timp de războiu; și, fără cunoștințe solide, căpătate în școală și apoi întreținute și completate prin studiu

¹⁾ Pregătirea armatei pentru războiu, Vol. II: Instrucțiunea ofițerilor.

și practică în viața lui militară, un ofițer nu va putea face față acestor trei chiemări.

În țara noastră, dacă ținem samă de cultura generală care se cere la admiterea în școalele de ofițeri (școala militară de infanterie și cavalerie și școala militară de artilerie și geniu), aceste sunt niște adevărate școale superioare; și ca atari, învățământul ce se capătă în ele nu poate și nu trebuie să fie limitat la niște cunoștințe elementare ale științei militare, ci împins mult mai departe. Căci, dacă e adevărat că, pe temeiul unei culturi generale căpătată în liceele statului, un student se poate specializa în știința dreptului, a matematicelor, sau a literilor, frecventând cursurile facultății respective, nu văd pentru ce un elev militar cu aceeași cultură generală nu ar putea căpăta, în același grad, cunoștințe militare urmând cursurile unei școale de ofițeri. Și dacă este așa, învățământul militar în aceste școale trebuie pus pe același picior cu învățământul superior universitar, iar nu scoborît la nivelul învățământului din școalele secundare (licee sau gimnazii).

Am spus-o, o spun și o voi spune ori când prilejul mi se va înfățișa. Învățământul militar trebuie bine așezat și bine condus, căci școala face pe elev; și, un ofițer care nu a căpătat gustul și putința de a se instrui în școală, va fi, în general, incapabil de a dobândi mai târziu cunoștințele militare, al căror câmp se întinde pe măsura ce el se va urca pe scara ierarhiei militare.

Dar, instrucțiunea dobândită în școale, ca și cea dobândită mai târziu prin studiu, practică și meditațiune, trebuie să aivă rostul ei, căci, cum zice Herbert

Spencer „progresul inteligenței individuale este stânjănit de îngrămădirea cunoștințelor rău mistuite. Nu toate cunoștințele îngrămădite în creer prețuese ceva, ei numai cele cari sunt prefăcute în mușchii spiritului“.

„Căci cunoștințele eruditului nu numai că sunt rău clasate, dar sunt încă și neînțelese și vagi. Numai prin cercetare și critică personală, adică prin exercițiu intelectual, se poate ajunge a pricepe bine, a verifica, a preciza, cu un cuvânt a asimila cunoștințele împrumutate de la altul. Ori, lucrul de asimilare cere ca să ne oprim mult timp asupra aceluiași obiect; și eruditul, ca să învețe de toate, nu poate decât să sboare, ca fluturul, de la un lucru la altul. Cum ar putea el să-și întemeieze judecăți precise, solide și înțelepte, asupra unor noțiuni neînțelese sau necercetate în deajuns.

„Apoi, erudițiunea duce la răul obiceiului de a recurge, pentru a rezolvi problemele cari se prezintă, mai mult la memorie decât la judecată. Eruditul, oricare va fi chestiunea ce se discută, va ave totdeauna o maximă a vreunui mare om, o soluțiune istorică a copiă, sau o soluțiune gata de aplicat, pe care a cetit-o în vre-o carte. De nouă-zeci și nouă de ori la sută condițiunile prezentului se deosibesc de cele la cari se raportează maxima marelui om, soluțiunea istorică sau cea găsită în carte; și atunci, toate aceste lucruri memorate nu servesc decât ca să ne facă să adoptăm o linie de purtare, care nu se potrivește de loc cu situațiunea de față.

„In sfârșit — cel din urmă rău — erudițiunea îngăduindu-ne să vorbim de toate cu citațiuni și pilde în ajutorul discursului ce facem, are marele neajuns

social de a da aparențe de capacitate unor oameni cari de fapt sunt incapabili. Neavând, cele de mai multe ori, competența specialității, autoritățile, chemate să aleagă persoanele cărora trebuie să li se încredințeze diferitele sarcini sociale, se înșală ușor de niște discursuri fără fond și fără tărie, spoite numai cu oarecare știință. Și astfel se întâmplă că se încredințează adesea funcțiuni importante unor strălucite incapacități¹⁾.

Cred că aceste linii, de o înțelepciune fără margine, arată limpede cum trebuie dobândită și transformată în sânge și în mușchi știința militară, din care va eși adevărata doctrină. Ce încheiere trebuie să tragem din aceasta? O încheiere atât de însemnată, încât pe ea se razimă valoarea corpului ofițerilor.

Profesorii militari trebuie aleși, iar nu culeși. Profesorul este instructorul și educatorul viitorului instructor și educator militar; și, dacă acestui din urmă îi cerem atâtea calități intelectuale, profesionale și morale, în ce grad trebuie să le însușească profesorul militar? Eacă o întrebare care va pute să pară curioasă celor cari au fost, sunt și vor fi chemați să se intereseze de soarta învățământului militar. Corpul profesoral al școalelor superioare din țară, cum de pildă sunt: școala de poduri și șosele și facultățile universitare, se recrutează sau prin calea concursului, sau prin alegerea bazată pe titluri și lucrări, cari stabilesc capacitatea concurenților. Legea a făcut tot ce a știut ca să garanteze propășirea învățământului. Se ajunge greu profesor la una din aceste școli; în schimb cei ajunși au drepturi și

¹⁾ Paul Simon. *L'instruction des officiers*. (Etude sociologique)

morale și materiale bine stabilite, de cari nimeni nu se poate atinge.

Pentru a asigura învățământul în școalele noastre militare nu există nici legi, nici regulamente. Au fost școale cari s'au creat și s'au suprimat fără nici o lege (școala de administrațiune, școala garzilor de artilerie și de geniu, școala subofițerilor), așa că nu se știe nici pentru ce s'au înființat nici pentru ce s'au desființat. Recrutarea profesorilor se face fără nici o normă, fără nici o condițiune legal, sau regulamentar, impusă candidaților. Legăturile de camaraderie, protecțiunea, lipsa de amatori, mutările și permutările dintr'o garnizoană în alta, sunt singurii factori cari fac și desfac corpul profesorilor militari. De altfel, greșesc când dau numirea de corp, unui mănunchiu de ofițeri pe cari nici o altă putere morală sau legală nu-i unește, decât aceea de a-și face datoria după temperament, aptitudini și împrejurări, cât timp vor fi lăsați să profeseze. Am văzut cursuri predate astăzi de un general, sau colonel, și mâni de un căpitan sau chiar de un locotenent; am văzut profesori fără să profeseze, înlocuindu-se cu ofițeri improvizați, de azi până mâni, profesori fără titlu și fără cunoștinți suficiente; am văzut ofițeri cari, fiind numiți profesori fără a fi solicitat sarcina, sau necrezându-se apti pentru a o îndeplini, nu au acceptat numirea; în fine, am văzut ofițeri, culți și capabili de a profesa, cari, numiți profesori la mijlocul său către sfârșitul anului de studiu, nu au putut fi la înălțimea reputațiunii ce-și stabilise.

Fiindcă toate aceste adevăruri nu pot fi contestate de nimenea, nu se cade a huli instituțiunile noastre cul-

turale, ci să ne învinuim pe noi înșine că, știind pricina răului și având mijloace de îndreptare, nu facem nimic pentru a-l înlătura. Și lucrul este așa de simplu: să considerăm profesoratul ca o înaltă datorie militară și să dăm răsplata cuvenită celor destoinici de a o îndeplini; să provocăm concurența binefăcătoare, și celor aleși să le asigurăm stabilitatea în interesul învățământului, căruia trebuie a i să subordonă toate celelalte; progresul neputându-se câștiga decât prin stabilitate și prin continuitate de doctrină și de metodă, să se dea fiecărui profesor unul sau mai mulți ajutoari după însemnătatea cursului — dintre cari să se aleagă înlocuitorul, când titularul va fi silit să se retragă; să se dea profesorilor mijloacele materiale trebuincioase pentru a-și pute perfecționa cursul ce profesează: supliment de soldă pentru cumpărare de cărți și material de studiu; înlesniri pentru călătorii de studiu în țară; misiuni speciale în străinătate, etc.¹⁾

Cu aceste măsuri eu cred că am pute însgheba, fiind dată dorința de cultură a ofițerilor noștri, un corp destoinic de profesori militari, și cu el am pute îndrepta învățământul militar, care astăzi suferă de anemie, și rădică mult mai sus cultura cea adevărată a corpului ofițerilor. Am zis cea adevărată, ca să o opun celei de astăzi, care duce pe tinerii ofițeri fără experiență, doritori de a se instrui, dar mai doritori de a ajunge cu orice preț, la semi-cultură, la erudițiune

¹⁾ De câțiva ani se tramit regulat ofițeri la manevrele armatelor străine. Printre cei tramiși nu știu dacă am descoperit vre-un profesor dela Școala de Răsboiu, sau dela Școala Specială de Artilerie și de Geniu.

prefăcută, pe care în inconștiința lor o iau drept cultura adevărată, ca apoi să-și întemeieze pe ea aspirațiuni tot atât de exagerate cât sunt și de nemeritate. Acestei culturi surogate datorăm astăzi faimoasele articole militare ne semnate, publicate în ziarele politice, în cari, dacă pe ici pe colo zărim interesul armatei, pretutindeni nu vedem decât interesul individual, necazul pe camarazi, năzuința de a atinge pe furiș vre un șef neagreat, și mai presus de toate nerăbdarea de a ajunge sus și de a vedeà sub picioare pe toți potrivnicii locului sau gradului la cari năzuiese autorii lor. Tot ei, datorăm profuziunea scrierilor de mică valoare și micul număr al celor de valoare netăgăduită. Ne apărat ca o cultură necomplectă și neadevărată nu poate duce la rezultate mai bune.

Ca să ne dăm mai bine sama de rezultatele rodnice la care poate duce învățământul sănătos și bine așezat din școalele militare, voiu împrumutà dintr'o scriere, nu de mult apărută, a generalului H. Bonnal următoarele rânduri¹⁾:

„La epoca când fu organizat învățământul Școalei Superioare de Răsboiu (1878), tactica generală nu se născuse. De strategie nici nu erà vorbă, căci generalul Lewal (comandantul școalei) declarase într'o conferință memorabilă, făcută în 1878, ca termenul: strategia, trebuiă șters din vocabularul militar. Acest eminent ofițer general a găsit mai târziu drumul la Damasc, și numeroase sunt scrierile ce a publicat asupra *științei strategiei*.

¹⁾ Général Bonnal. Questions militaires d'actualité. Paris, 1906

„Învățământul *tacticei generale*, sau a celor trei arme combinate, a început la 1885 cu generalul Mailard, pe atunci maior și profesor de tactică infanteriei. Lecțiunile sale asupra bătăliei dela Saint-Privat au însemnat o cotitură în evoluțiunea artei militare în Franța. Ele i-au fost inspirate de o conferință a generalului Cardot, pe atunci maior, asupra bătăliei napoleoneane.

„Cătră aceeași epocă, maiorul Langlois, care mai târziu ajunge general de diviziune și membru în Consiliul superior al Armatei, a fundat *doctrina tacticei artileriei* și a de terminat, dinainte, condițiunile ce trebuia să îndeplinească tunul cu tragere răpede.

„În fine, generalul Humann, în anul 1878, și generalul Cherfils, douăzeci de ani mai târziu, au pus bazele *Învățământului cavaleriei*, care a ajuns sub profesoratul actual al locotenentului-colonel Bourdériat să fie considerat ca model de învățământ.

„În anul 1892, cel ce serie aceste rânduri (generalul H. Bonnal) a predat *strategia* napoleoneană și apoi strategia lui Moltke, studiând adânc câteva fragmente din campaniile lor, după metoda întrebuițată pentru întâia dată la începutul veacului al 19 de celebrul Scharnhorst ¹⁾“.

În anul 1883, colonelul Delambre, ajuns mai târziu general de diviziune, studiând legătura fortificațiunii cu tactică și cu strategia, a pus temelia fortificațiunii actuale și a contribuit la complectarea doctrinei militare. Mai mult încă, întemeindu-se pe studiile generalului Lewal asupra războiului, el a ajuns să stabi-

¹⁾ Général H. Bonnal. Questions militaires d'actualité.

lească de atunci principiile întrebuințării fortificațiunii trecătoare în ofensivă, principii admise mai apoi de școala germană și verificate astăzi de războiul ruso-japonez.

Eacă care e rostul învățământului școlar. În școala de războiu s'au plămădit doctrinele tacticelor celor trei arme, doctrina tacticei generale, adică doctrina bătălii și doctrina strategii, adică doctrina războiului. Acestei înalte școale se datorește astăzi în Franța doctrina științei militare. Tot ce s'a găsit mai cult în armată, fruntașii, aleși printre fruntași, au fost aduși la școala de războiu ca să pună temelia științei militare și dintr'un haos de idei să scoată ideea cea adevărată, principiul științei.

Prin aceleași mijloace s'a căutat în Franța a se radica învățământul și în Școala de Aplicațiune de Artilerie și de Geniu, dându-i-se ca profesori cei mai iluștri specialiști. În această școală s'au pus bazele învățământului tehnic și special și s'a lucrat alături cu școala de războiu la propășirea științei militare. Militarii de valoare, cari ca profesori au ilustrat această școală, sunt numeroși și cunoscuți în lumea militară. Cursul de arta militară, unul din cele mai complete din câte cunosc, a fost definitiv așezat între anii 1880 și 1884 de maiorul Delambre, din Geniu, pe care mai târziu îl găsim director de studii la școala superioară de războiu, și de maiorul Delanne din Geniu, mai târziu general și șef al statului-major al armatei.

Cursul de fortificațiune permanentă și de tactică a războiului de asediu este în special legat de două nume: Generalul Cosserson de Villenoisy, fondatorul istoriei

fortificațiunii și Colonelul Delair, care între anii 1881 și 1883 dă forma definitivă cursului, care va servi ca model de învățământ mai în toate școalele militare din lume; în acest curs specialiștii și constructorii au găsit și vor găsi un izvor nesecat al artei fortificațiunii și al științei războiului de asediu. Cursul de geografie militară, a fost creat în Franța de maiorul Marga, astăzi general. Pentru a strânge materialul trebuincios, acest distins militar a fost trimis în fiecare an în misiuni speciale în Franța și în străinătate și, mai mult decât atâta, a fost trimis chiar ca atașat militar la Haga, pentru a pute completa și termina în liniște lucrul început la școala dela Fontainebleau. Cursul de artilerie a fost ilustrat de doi distinși artileriști, generalii Didion și Muzeau, cărora știința și arma le datorește în parte progresul la care au ajuns către sfârșitul veacului trecut. Tehnica construcțiunii încă datorește mult profesorilor eminenți ai școlii, din rândurile cărora cităm pe generalii Ardant, Chassinat, Petit și Goetschy. Topografia și recunoașterile militare sunt opera desăvârșit; a doi iluștri militari și oameni de știință, colonelii Goullier și Lehagre.

Astfel s'a așezat în Franța învățământul militar. O fi având cusururile lui. Se poate, dar nu aci e locul să cercetez cauza. Ținta mea a fost alta: să demonstrez că școalele militare franceze, ca și Academia de Războiu din Germania, nu sunt numai așezăminte de cultură militară, dar și laboratorii, unde se studiază, se analizează și se sintetizează știința militară. Demonstrațiunea cred că e făcută. Concluziunile să le tragă cei

ce vor ceti rândurile aceste, le vor pricepe rostul și-mi vor înțelege gândul.

Dar oare, e de ajuns ofițerului cultura din școală? Am spus-o și o repet: nu.

Ofițerului de stat-major nu-i e de ajuns, chiar dacă ar ave cultura ofițerului de stat-major prusian sau francez, dacă nu va pute să-și dezvolte instrucțiunea specialității lui într'un alt așezământ de cultură: marele stat-major, care trebuie să fie un fel de uzină intelectuală, *un fel de seminarium al științei militare*. Eacă ce scrie generalul Bonnal în această privință, vorbind de organizarea școlii de răsboiu dată de generalul Lewal în anul 1878 și păstrată aproape neschimbată până astăzi:

„Organizând-o astfel: generalul Lewal ave intuițiunea că statul-major al nostru nu va pute să fie multă vreme încă organizat după modelul statului-major prusian, și că trebuie deci să se ceară școlii superioare de răsboiu rezultate analoage cu cele ce procură împreună academia de răsboiu și marele stat-major prusian.

„Dar, cu toată înalta cultură a ofițerilor admiși în școala superioară de răsboiu, superioară culturii ofițerilor germani când intră în academia de răsboiu, experiența a arătat că trebuie să se țină socoteală de de doi factori: de timp și de organizare.

„Școala de răsboiu nu a putut jucă rolul academiei de răsboiu și nici rolul marelui stat-major. Ea a fost și rămâne o instituțiune bună în sine, dar hibridă, care ține și de una și de alta din cele două mari centre intelectuale ale armatei germane¹⁾“.

¹⁾ Le général H. Bonnal. Questions militaires d'actualité, 1-ère série. (Paris, 1906).

Ofițerului de artilerie, sau de geniu, nu-i va fi de ajuns cultura câștigată în școli, dacă nu va găsi în regimente sau în stabilimentele armei, mijlocul de a-și spori cunoștințele.

Ofițerul de infanterie, sau de cavalerie, a cărui cultură profesională la eșirea din școală e mult mai modestă decât a celor precedenți, nu va putea dobândi cunoștințele cerute gradului și sarcinei sale în comandament, dacă nu va găsi în corpul său o adevărată școală de aplicațiune militară.

Cu alte cuvinte, marele stat-major și regimentul sunt, în principiu, cele două centre de cultură, în cari ofițerii eșiți din școalele militare își continuă instrucțiunea militară aferentă. Urmarea firească a acestei constatări nu poate fi alta decât că aceste două organe trebuiesc neapărat să fie adevărate centre de cultură. Astăzi nu sunt, căci nu au mijloace ca să fie; mâne poate să fie; poimâne trebuie să fie, căci altfel așezământul armatei va fi primejduit.

Al 5-a principiu. Pentru a putea dobândi o doctrină în tactica luptei trebuie a introduce metoada științifică în studiul factorilor morali ai luptei.

Încă un nou adevăr temeinic al doctrinei.

„Introducerea psihologiei și sociologiei științifice în programele de studiu ale elevilor ofițeri va avea un mare avantaj: acela de a ușura și de a grăbi stabilirea unei doctrine unice în materie tactică.

„Importanța precumpănitoare a caracterului odată

„admisă, scrie generalul Bonnal, care e calitatea stăpână
 „ce trebuie dezvoltată în capi? Vom răspunde fără sfială:
 „comunitatea de gândire, căci prin ea toate activitățile
 „concură la scopul pe care înaltul comandament își
 „propune să-l atingă, chiar dacă ordinele sale sufăr
 „întârzieri sau nu ajung la destinațiune...“

„Fără comunitate de gândire, inițiativele indivi-
 duale produc eforturi divergente, mai vătămătoare
 decât folositoare...¹⁾“.

Ori, comunitatea de gândire nu se poate întemeia
 decât pe știință, și știința nu e altceva decât întrunirea
 noțiunilor neîndoioase ce posedăm. Cât timp o chestiune
 rămâne nelimpedită, îndoioasă, fiecare o vede cum vrea,
 sau cum poate; și diferitele feluri de a vedea aceeași
 chestiune, constituiesc tot atâtea opinii cari ne despart
 unii de alții. Din potrivă, când știința a ajuns să
 lumineze o chestiune, toți o vedem așa cum e, și uni-
 tatea de gândire se întemeiază de evidența chiar a
 adevărului. Unitatea de gândire în chestiuni militare
 însemnează doctrina militară; deci, a crea o doctrină
 militară însemnează a stabili însăși știința militară.

Astăzi serviciul nostru în campanie stabilește în
 mod științific marșul și staționarea trupelor în toate
 împrejurările războiului, mecanismul serviciului de sigu-
 ranță în marș și în stațiune, cu un cuvânt toate Ches-
 tiunile militare unde factorii psihici nu intră în joc.
 Aceste chestiuni, dar, nu mai pot fi discutate decât în
 oarecari mici amănunte, și deci armonia inițiativelor
 șefilor în sub-ordine e aproape complect asigurată.

¹⁾ Paul Simon. L'instruction des officiers; l'éducation des troupes.

Din potrivă, chestiunile privitoare la luptă nu au putut fi până acum deplin luate în considerare, nici chiar în urma războiului din Mandciuria, din cauză că bătălia pune în mișcare atâția factori fiziologici și psihici, cari încă nu s'au putut îndeajuns analiza, observa și măsura.

Astfel, regulile bătăliei neputându-se încă stabili în mod științific, comunitatea de gândire asupra conducerii trupelor pe câmpul de luptă nu s-a putut obține nici ea; și prin urmare, armonia inițiativelor șefilor în sub-ordine nu ne este garantată. Pentru a o dobândi trebuie a se studia factorii psihici ai luptei cu cea mai desăvârșită metodă științifică.

Această metodă există și e mănuită cu izbândă de psihologii și sociologii de profesiune. Nu ne rămâne decât să ne-o asimilăm, cultivând științele create de ei.

Astfel, vom ajunge a fonda o *știință tactică*, ale cărei principii se vor impune tuturor, și prin care vom ajunge a asigura armonia inițiativelor pe câmpul de bătaie.

Concluziunea la care ajungem este: Ofițerii trebuie să aibă, de la începutul carierei lor, ochii și mintea ațintite asupra faptelor de ordin psihic și să se deprindă a le observa, analiza și măsura intensitatea și efectele lor la soldați și la trupe, în societate și în toate împrejurările vieții, în cazarmă, în garnizoană, în tabără, la manevre și, dacă se poate, în războiu. Deprinși astfel să vadă, să analizeze, să aprecieze și să deducă, vor fi în stare să adune în cursul carierei lor o mulțime de experiențe, de observațiuni și de inducțiuni asupra factorilor psihici ai luptei și asupra jocului lor. Toate aceste noțiuni, acumulate în creșterea lor și trecute în inconști-

entul lor, îi vor îngădui să judece sănătos caracterul soldaților și mijloacele de cari ei pot dispune în luptă.¹⁾

Adevăratul instrument de războiu este *omul*, armele ce i se dau nu sunt de cât instrumente accesorii; căci la rigoare, omul fără nici o armă poate încă merge și luptă, dar o armă, nemănujită sau necondusă de mână de om, nu poate nici merge, nici luptă. Și cu toate aceste omul, adică luptătorul, e cel mai puțin studiat, științific, de ofițeri, adică de conducătorii săi; și dacă nu-l cunoștem îndeajuns, nu vor putea nici să se folosească în luptă de toate proprietățile acestui instrument însușit, nici să înlăture prin educațiune și dresare defectele instrumentului. Deci, pentru mine rămâne bine hotărât că știința tacticii nu se poate concepe fără cunoștința desăvârșită a omului; și ca atare ea trebuie privită ca rezultatul împăcherii a două științe parțiale: știința omului și știința întrebuițării armelor de luptă. Și dacă este astfel, atunci modificările ce se aduc din timp în timp științei tactice nu trebuie considerate ca provocate numai de perfecționările armelor de luptă, cum se zicea până acum, ci și de evoluțiunile prin care trece omul: starea lui culturală, starea socială, tendințele lui. Eacă un mare adevăr pe care trebuie să se razime doctrina militară.

Pentru a înlătură din armata noastră necunoașterea factorului principal, omul, care împedică stabilirea doctrinei și prin urmare liberul exercițiu al inițiativei, propun a se introduce în școalele militare cursuri de fiziologie,

1) Aceste rânduri sunt extrase din însemnatul studiu al Căpitanului Paul Simon: *L'instruction des officiers*, . . . (pag. 198—201).

de psihologie și de sociologie aplicate la educațiunea soldatului și a trupei (individ și colectivitate), la tactica și la strategie, care curs să se dezvolte potrivit cu gradul ce ocupa școala în învățământul militar.

Al 6-a principiu. Armata se compune din arme și servicii cari sunt impuse de trebuințele războiului.

Cel din urmă, dar și cel mai însemnat, adevăr, pe care se întemează doctrina militară, este că armata se compune din arme și servicii cari sunt impuse de trebuințele războiului, și că, dezvoltarea ce se dă fiecării din ele, trebuie să fie proporționată cu lucrul ce-i revine în cooperatiune. Din acest adevăr deducem: că nu trebuie să lipsască armatei nici un organ trebuincios războiului, sau, invers, că nu trebuie să aivă organe nefolositoare războiului; și că în organismul armatei nu trebuie să existe nici organe paralizate, sau atrofiate, dar nici organe dezvoltate prea mult în paguba altora.

Scopul războiului este bătălia; scopul bătăliei este destrugerea vrăjmașului. Destrugerea vrăjmașului nu se poate făptui decât ajungând până la el, alungându-l din pozițiunile ce ocupă, răsipindu-i și nimicindu-i puterile, și punându-l, la sfârșitul sfârșitului, în neputința de a mai lupta.

Condițiunea neînălăturată pentru a destruge pe inamic, adică pentru a câștiga victoria, este ca să ajungem la el, pe pozițiunea lui: acesta este scopul. Implinirea lui este încredințată infanteriei. Mijloacele ajutătoare

ce se dau infanteriei pentru atingerea scopului sunt: artileria și trupele de geniu, ca să-i deschidă drumul înlăturând obstacolele materiale și cele create de focul vrăjmașului, și cavaleria, ca să-i asigure drumul înainte și pe flancuri.

Din considerațiunea aceasta esă rostul fiecării arme și principiul cooperățiunii lor pe câmpul de bătălie.

Infanteria personifică armata, de dânsa atârnă reușita bătăliei. Când înaintează, victoria se arată; când se dă înapoi, înfrângerea nu e departe. Așa este, dar relațiunile necontrolate ce ne veneau din Mandciuria, în timpul războiului ruso-japonez, și cari ne vorbeau de isprăvile uimitoare ale artileriei, au fost în stare nu numai să dea acestei arme o aureolă pe care nu o mai avusese înainte, cu toată afirmațiunea marelui Napoleon „că artileria regulează soarta națiunilor și armatelor“, dar încă să și micșureze însemnătatea infanteriei și chiar să facă pe unii să o nesocotească. Aceasta s'a întâmplat la noi.

Sfaturile noastre militare uitând învățămintele din trecut, uitând, sau neștiind, că o artilerie destoinică și superioară nu a fost în stare în războiul austro-prusian din 1886 să mântue soarta Austriei, au lăsat la o parte infanteria și nu s'au gândit, decât la artilerie, crezând că prin îmbunătățirea acestei arme vor asigura soarta regatului. Și atunci, s'a împărțit cămașa dreptului, și infanteria a rămas fără cămașă: i s'a luat și ceea ce trebuia să aivă, și ceea ce avea, ca să se dea artileriei. Dar, nici aceasta nu s'a folosit în deajuns, căci
parturiunt montes

De altfel, credința ce ne făcusem eră întrucâtva produsul doctrinei (falșe) germane, zămislită de generalul Von Sauer, care radicase la înălțimea unei dogme credința că progresele artileriei de câmp și artileriei grea de armată mărise atât de mult superioritatea mijloacelor de atac, în cât chiar cetățile cele mai tari puteau fi luate numai printr'un atac bruscat în două sau trei zile de luptă. O, ne asemănată artilerie, pe ce tron înalt te ridicase școala germană cu douăzeci de ani înainte de asediul Port-Arturului, unde trebuia să-ți reei locul ce ți se cuvine.

Dar, ideele au început să se limpezească. Războiul s'a isprăvit, și cele din urmă relațiuni, de sigur mai controlate, ne-au adus știrea că din 100 de răniți: 85 au fost răniți de pușcă, 12 de tun și 3 de arma albă (sototeala aproximativă). Vra să zică, infanteria a rămas în Mandciuria, deși poate vinovată, tot ce a fost până atunci, regina, pe când noi o detronasem fără să știm pentru ce.

O, nu. Și gluma își are rostul și timpul ei. Cu lucrurile serioase și în timpul de față, nu se cade să glumim.

În cartea ce am tipărit acum doi ani¹⁾ am scris următoarele rânduri: „Neapărat că multe se vorbese de isprăvile artileriei în războiul din Mandciuria. Nu trebuie însă să se uite că știrile se amplifică proporțional cu pătratul distanței. Ne apărat că o bună artilerie concură la câștigul victoriei tactice, dar numai infanteriei i-e dat să o desăvârșească. Tot infanteria va

1) Pregătirea armatei pentru războiu, 1905.

fi și de azi înainte regina victoriei. Ochii și gândul la ea. Ce am scris acum trei ani ¹⁾, astăzi s'a adevărit. și cereurile militare și politice au început să se ocupe de soarta infanteriei, așa că acum chestiunea infanteriei există și lumea competentă îi da interesul cuvenit. Și fiindcă și eu am contribuit cu ceva la rădicarea acestei chestiuni, mă simt moralicește dator a mă ocupa de rezolvirea ei și a-mi spune cuvântul.

Noul regulament de manevre german definește astfel infanteria: „Infanteria este arma principală. Ea luptă cu focul, în unire cu artileria. Ea singură rupe cea din urmă rezistență. Ei îi revine partea cea mai grea a luptei; ea face cele mai mari sacrificii; în schimb ea își pregătește cea mai mare parte din glorie.

„Infanteria trebuie să-și cultive pornirea ei naturală pentru ofensivă; toate acțiunile ei trebuie să fie dominate de singura idee: înainte, la inimic, cu orice preț. Această idee cere trupeii o valoare morală. Datoria esențială a educațiunii de timp de pace este de a întări și dezvoltă această valoare. *O infanterie energică, bine instruită și bine comandată are sorți de izbândă, chiar și în împrejurările cele mai grele și contra unui vrăjmaș superior în număr*“.

Regulamentul francez, cu un an mai vechiu, mărturisește același lucru: „Infanteria câștigă și păstrează terenul. Ea alungă pe vrăjmaș din pozițiunile sale. Ei îi revine sarcina cea mai grea, dar iarăși cea mai glorioasă din bătălie. Și tocmăi, pentru că ea are trebuința de toate puterile sale, de toată energia sa, și fiindcă

1) Rândurile de mai sus fusese scrise în 1904.

ea să sacrifice, fără să țină socoteală, în momentul atacului, trebuie oblăduită pentru a-i înlătura perderi nefolositoare în timpul desfășurării și a o aduce în foc adăpostită de vederile vrăjmașului, folosindu-se de teren pe cât va fi cu putință“.

*

Așa dar, războiul ruso-japonez a fost binevenit, căci el a reconfirmat principiile tacticei luptei, pe cari le cam sdruncinase campania anglo-bură, și dintre cari cel mai însemnat și netăgăduit este următorul: cu cât puterea armelor de foc crește, cu atâta rolul infanteriei pe câmpul de luptă se mărește și, ca urmare, cu atâta ea trebuie să fie mai tare și mai numeroasă.

Infanteria noastră astăzi nu e tare nici prin organizare, nici prin număr.

Organizarea e defectuoasă, fiindcă masa ei e constituită din elemente eterogene, slab încadrate cu ofițeri și cadre permanente. Un regiment se compune astăzi din două batalioane permanente și unu de miliții (zis teritorial); cu alte cuvinte aceste trei unități factice mobilizate nu vor avea nici aceeași valoare tactică, nici aceeași rezistență fizică, deși vor fi chiamate să manevreze și să lupte împreună.

Infanteria e slabă prin număr, căci în loc să mobilizăm 250 batalioane, cât ne îngăduie numărul populațiunii, nu putem astăzi mobiliza decât 146, și aceste de trei categorii.

Inferioritatea calitativă și cantitativă a infanteriei noastre fiind în fine recunoscută, e vorba să se îndrepte. Nu știu ce soluțiune se va da rezolvirii acestui pro

blem¹⁾; eu cred că, cea mai potrivită cu mijloacele de cari dispunem și cu cerințele militare, este aceea pe care am propus-o acum doi ani, și care, din discuțiunile urmate în revistele militare²⁾, pare a fi admisă de cercurile competente. De aceea, voiu aminti în scurt organizarea ce am propus atunci cu amendările impuse astăzi.

1. Regimentul rămâne constituit, ca și astăzi, din 2 batalioane permanente și 1 teritorial (pe cari îl numesc batalion de miliții).

2. La mobilizare regimentul se desdoește în: *un regiment activ* cu 4 batalioane, formate prin desdoirea celor două batalioane permanente; și *un regiment de miliții*, cu 2 batalioane, formate prin desdoirea batalionului teritorial.

3. În timp de pace, comandantul regimentului nu are nici o atribuțiune teritorială; el nu se ocupă decât de instrucțiune și administrațiune, cu alte cuvinte de pregătirea unității ce comandă pentru războiu.

4. Comandantul batalionului teritorial este și comandantul teritoriului din care se recrutează regimentul. Ca șef al autorității militare teritoriale, el are sub ordinele sale pe comandanții companiilor teritoriale, cari după legea recrutării de astăzi sunt auxiliarii comandanților depozitelor de recrutare³⁾. Tot ce e privitor la aplicarea legii de recrutare și la mobilizare intră în atribuțiunile sale, și ca atari el e pus sub ordinele directe

¹⁾ Scris în ziua de 22 Ianuarie 1907.

²⁾ Revista infanteriei, luna 1906.

³⁾ A se vedea Pregătirea armatei pentru războiu, Vol. I (legea pentru recrutarea armatei).

ale comandantului de brigadă. Ca comandant de batalion el atârână de comandantul regimentului, față de care răspunde de instrucțiunea și administrațiunea batalionului său.

5. Cadrul de ofițeri al unei companii, permanente sau teritorială, se compune din: 1 căpitan și 2 ofițeri subalterni.

Cadrul inferior al unei companii permanente se compune din:

Sergent-major (reangajat)	1	} 16
Sergenți instructori (reangajați)	2	
Sergenți de secțiune	4	
Furier	1	
Căprari.	8	
Soldați corniști și toboșari	2	} 104
Soldați (din cari 16 fruntași)	95	
Ordonanțe	3	
Cismari și croitori	2	
Bucătar (auxiliar)	1	
Sanitar.	1	
Total	<u>120</u>	

Efectivul de 120 gradați și soldați pentru o companie permanentă, este un efectiv minimal, în cazul când s'ar reduce serviciul activ numai la 2 ani.

Cadrul inferior al unei companii teritoriale (trupa permanentă) se compune din:

Sergent-major (reangajat)	1	}	19
Sergenti instructori (reangajați)	4		
Sergenti de secțiune.	4		
Furieri	2		
Căprari.	8		
Soldați corniști și toboșari	2	}	21
Soldați	11		
Cismari și croitori	2		
Ordonanțe	3		
Bucătar	1		
Conducător (pentru cai)	1		
Sanitar.	1		
Total	40		

O companie teritorială având a instrui în fiecare an cam 200 recruiți și a întreține instrucțiunea a 400—600 oameni din contingentele vechi, are neapărat nevoie de un cadru mai numeros decât o companie permanentă; pentru acest sfârșit i-am și prevăzut sporul neapărat trebuincios. De asemenea, i-am dat și un cadru de soldați permanenți, ca să-și poată pregăti singură gradele inferioare, corniștii și toboșarii companiei.

Astfel fiind constituite companiile, instrucțiunea infanteriei se va pute așeza pe temelii mult mai solide decât astăzi. Dar, de această chestiune mă voi ocupa în altă parte.

Dorese din suflet să se găsească o soluțiune practică mai bună decât aceasta, dar m'ar durè inima să văd că, sub cuvânt de a îndrepta starea infanteriei, i

s'ar dà o organizare, care, departe de a o îndreptà, i-ar mări boala de care suferè astăzi. Astfel, găsesè cã s'ar face rãu dacã s'ar adãogã regimentului un al treilea batalion permanent și s'ar lãsã compãniile cu efectivele și cu cadrul ofițeresc de astăzi; prin aceasta nu s'ar aduce nici o îmbunãtãțire instrucțiunii infanteriei și nici o îndreptare organizãrii și instruirii trupei teritoriale. De asemenea, nici prin crearea unui al doilea batalion teritorial, lãsându-se efectivele actuale, nu s'ar îndreptã organizarea infanteriei noastre, nici nu s'ar îmbunãtãți valoarea tacticã a regimentului mobilizat.

Cu propunerea ce fac, vom puteã ajunge, fãrã a depãși prea mult mijloacele de astăzi, sã mobilizãm: în întâia linie 36 regimente cu 4 batalioane și 9 batalioane de vãnãtori (socoteala fãcutã pentru 9 diviziuni de infanterie), trupe omogene, având aceeași instrucțiune tehnicã și aceeași aptitudini fizice; iar în a doa linie, 36 regimente de miliții cu 2 batalioane; cu alte cuvinte vom ajunge sã dãm infanteriei tãria și numãrul cari astăzi îi lipsesc.

Desdoirea companiilor și batalioanelor pentru mobilizare e o operațiune foarte ușoarã, dacã e bine pregãtitã din timp de pace și dacã se dispune de un cadru îndestulãtor de ofițeri. De sigur cã dând unei companii numai 1 cãpitan și 2 ofițeri subalterni, mobilizarea ne va gãsi cu o lipsã egalã cu jumãtate din efectivul necesar pentru încadrarea companiilor mobilizate cu ofițeri din cadrul activ.

Prin urmare, ar trebui ca numãrul ofițerilor companiei sã fie òndoit, pentru a putè încadrã la mobilizare companiile active și de miliții cu ofițerii necesari

din cadrul activ. Acesta este un deziderat pe care mijloacele noastre actuale nu-l pot încă satisface. Tendința noastră trebuie să fie ca an cu an să sporim prin budget cadrul ofițerilor, până când vom ajunge să ne asigurăm mobilizarea infanteriei. Până atunci, însă, un lucru trebuie de îndată realizat.

Astăzi o mulțime de servicii parazitare, în regiamente și afară din corpuri, trăesc din spinarea cadrului unităților de luptă. În regiment: serviciul cazarmării, serviciul aprovizionării, serviciul armăturii, serviciul justiției militare, serviciul brigadei (adjutantul brigadei), serviciul depozitelor de recrutare; afară din corp: școalele militare, institutul geografic, și alte multe servicii temporale, cari neavând ființă bugetară, trăesc din avutul unităților de luptă sugându-le și sleindu-le micul lor cadru ofițeresc. Când aceste servicii, cari astăzi își duc zilele din miluială, vor avea personalul trebuincios înscris în budget, unitățile vor rămâne cu cadrul lor intact; iar la mobilizare toate serviciile, cari în timp de războiu nu funcționează, vor vărsa cadrul lor de ofițeri corporilor mobilizate, cari le vor întrebuința pentru a înjgheba cadrul nouelor unități mobilizate.

De sigur că aceasta nu trebuie considerată decât ca o măsură tranzitorie, până când mijloacele bugetare și mijloacele recrutării cadrului ofițerilor ne vor îngădui a spori acest cadru în raport cu trebuințele mobilizării. Pentru a grăbi însă complectarea cadrului de mobilizare, două măsuri se impun de îndată: sporirea numărului elevilor școalelor de ofițeri și crearea școalelor pentru pregătirea ofițerilor de rezervă. Lipsa acestor din urmă școale e recunoscută de toți cei cari

trăese în contact cu trupa și cunosc capacitatea profesională a ofițerilor noștri de rezervă.

Chestiunea cadrului inferior al unităților de luptă e foarte însemnată, dar rezolvirea ei atârnă de durata serviciului.

Pentru serviciul de 3 ani, e de ajuns a da companiei 2 sergenți instructori și 4 sergenți șefi de secțiune; a da mai mult, e fără nici un profit, și în timp de pace pentru instrucțiune și la mobilizare, căci rezerva armatei are subofițeri în deajuns pentru toate unitățile cari se mobilizează.

Dacă durata serviciului activ se reduce la 2 ani, numărul sergenților instructori trebuie îndoit, adică rădicat de la 2 la 4, pentru a asigura cadrul de instrucțiune al unităților de luptă.

Dar, și aci, voi face aceeași observațiune ca mai sus. Cadrul propus e îndestulător, cu condițiune ca să fie lăsat pe sama unităților, iar nu împrăștiat, în corp și afară din corp, la atâtea servicii parasitare cari trăese fără vieța budgetară.

Chestiunea subofițerilor de carieră e foarte însemnată: în timp de pace ei asigură instrucțiunea soldatului; în timp de războiu, ei complectează golurile ca drului ofițerilor. Traiul lor în armată trebuie asigurat printr'o lege bine chibzuită. Noua lege a reangajării gradelor inferioare în loc să le îmbunătățească soarta, le-a îngreuiat-o, așa că astăzi corpurile nu-și mai pot complectă cadrul subofițerilor reangajați. Neajunsul fiind constatat, revederea acestei legi se impune fără întârziere.

Cavaleria. — Compunerea normală a unui corp de armată este astăzi, dacă admitem regimentul de infanterie cu 4 batalioane:

8 regimente de infanterie	}	34 batalioane.
2 batalioane de vânători		
1 brigadă de cavalerie . . .	2 regimente	
8 grupuri de artilerie . . .	24 baterii.	

Cavaleria, de care dispunem, ajunge ca să constituim cele patru corpuri de armată, și să formăm două diviziuni de cavalerie independente, dând câte patru regimente fiecare.

Dacă cantitativ avem cavalerie, calitativ ne lipsește. Mai întâiu, fiindcă nu avem mijloace materiale ca să dăm regimentelor de călărași o instrucțiune solidă în același grad ca regimentelor de roșiori, a căror instrucțiune e îndreptată astăzi pe un bun drum, mulțumită solitudinii și luminății priceperii a fostului ei inspector, generalul S. Băicoianu și a actualului, A. S. R. Principele de Coroană. Calitatea cavaleriei noastre mai păcătuiește și din cauza inferiorității calului, adevăratul instrument de luptă și de acțiune a călărețului.

Am spus că dispunem de destulă cavalerie pentru a constitui cele 4 corpuri de armată și a forma două diviziuni de cavalerie independente. Cu această cavalerie vom pute face față pe larg trebuințelor războiului? Și cari vor fi aceste trebuințe într'un viitor războiu?

Judecând după războaiele cele mai recente: războaiele din 1870—71, din 1877—78 și din 1904—905, ajungem la următoarea încheiere:

Pe câmpul de luptă, acțiunea cavaleriei nu se mai

poate manifesta de cât pe aripele armatelor potrivnice; cum însă și aceste vor fi în viitor bine păzite și apărate de secțiunile de ciclisti și de mitralioze, cum chiar terenul în aceste părți va îngădui rar atacurile cavaleriei în masse mari, urmează ca rezultatele unor asemenea atacuri vor fi îndoielnice. De altfel, fiind dată lungimea mare ce ieau astăzi fronturile de luptă (10—30 kilometri), lesne se vede rezultatul neînsemnat ce va avea un atac de cavalerie chiar răușit asupra unei aripe. Putem dar zice că năvala cavaleriei pe câmpul de bătălie nu va mai pute avea loc și că, chiar, dacă o cavalerie ar izbuti să o facă, rezultatele ce ar dobândi ar fi atât de neînsemnate, încât nu ar cumpăni pierderile suferite. Aceasta e regula generală; contrarul, vor fi excepțiunile regulei.

Rămân luptele între cavaleriile potrivnice în perioada concentrării și a luării contactului între armatele potrivnice. Există un spirit rutinar care întreține necesitatea acestor lupte, pe cari adevărata doctrină militară le condamnă astăzi. Lupta cavaleriei în contra cavaleriei e stearpă. „Prima grijă a unei cavalerii de explorațiune, serie generalul Kessler, este de a căuta pozițiunile și mișcările infanteriei vrăjmașe. Ea va lupta cu cavaleria potrivnică dacă o va întâlni în drumu-i; această luptă însă va fi un mijloc iar nu un scop al explorațiunii. În prima perioadă a războiului, superioritatea unei cavalerii se va afirma prin valoarea informațiunilor ce ea va aduna, iar nu prin succesele parțiale ce va pute câștiga asupra rivalei sale“.

Singura misiune, putincioasă astăzi pentru cavalerie, rămâne explorarea și recunoașterea. Lupta nu mai poate

fi pentru ea decât un mijloc, iar nu un scop. Ea trebuie să știe să lupte cum să luptă astăzi, să înțeleagă că sabia sa trebuie să fie în multe împrejurări înlocuită prin carabină și susținută cu pușca sau mitraliosa.

Această misiune de explorare și de siguranță e foarte grea, și de aceea cavaleria noastră trebuie deprinsă să o îndeplinească cu știință și pricepere. Timpul vijălielor ecvestre a trecut de mult.

Pentru serviciile ce i să cer și poate da, cavaleria armatei noastre este, numeric, îndestulătoare.

Artileria.—Pentru constituirea celor patru corpuri de armată ne trebuie 96 baterii, la cari adăogând și 6 baterii ce se cuvî diviziunii a 9^a, obținem un total de 102 baterii. După noua organizare dată artileriei, vom ave, când ea va prinde ființa, 113 baterii, din cari scoțând 3 baterii călărețe și 8 baterii de obuziere, ne va rămâne 102 baterii, sau 34 grupuri: tocmai câte ne trebuiesc pentru constituirea marilor unități ale armatei noastre.

E de dorit ca organizarea dată artileriei să capete ființa cât mai curând, pentru ca să se restabilească cumpăna numerică între ea și infanterie. Cu acest număr de baterii vom ave o cumpănă dreaptă? Da.

În Germania, astăzi, un corp de armată, cu 24 până la 26 batalioane de infanterie, are 24 baterii de artilerie, adică aproape o baterie pentru un batalion. În Franția un corp de armată, cu 32 batalioane, are 20—23 baterii, adică 2 baterii pentru 3 batalioane. Noi vom ave 26 baterii (în care intră și 2 baterii de obuziere) pentru 34 batalioane, cu alte cuvinte ceva mai mult ca Franța.

Dar, dacă vom ține sama și de cele 72 batalioane de miliții mobilizate de regimentele de infanterie ¹⁾, cu cari se vor pute constitui alte mari unități tactice, raportul de $\frac{1}{1.3}$ dintre numărul bateriilor și numărul batalioanelor va cade la $\frac{1}{2}$, adică va fi de două ori mai mic de cât raportul admis în Germania: o baterie de artilerie pentru un batalion de infanterie. Observațiunea ce fac nu are altă însemnătate de cât aceea a unei indicațiuni. Deocamdată, toată atențiunea trebuie dată infanteriei, căci ea este arma cea mai înapoiată și mai părăsită din oștirea românească, căci ea este inferioară infanteriei armatelor vecine, căci fără infanterie suficientă și de bună calitate nu avem ce face nici cu artileria, nici cu cavaleria.

Deocamdată, numărul de 102 baterii de câmp e îndestulător și să căutăm a-l realiza, însă nu în paguba infanteriei. Și, numai când vom ajunge să avem 225 batalioane de infanterie, bine încadrate și înzestrate cu tot ce le trebuie pentru a se instrui și a se bate, numai atunci, zic, să ne gândim a mări numărul bateriilor pentru a ne apropiia iar de raportul $\frac{1}{1.3}$ pe care l-am admis mai sus.

Aci, însă, nu trebuie să se oprească discuțiunea asupra artileriei. Țm să cercetez și să limpezesc o altă chestiune, care privește organizarea artileriei noastre și care are o mare însemnătate.

Prin noua organizare dată artileriei s'a crescut numărul bateriilor, pentru a se dobândi raportul dintre infanterie și artilerie cerut de condițiunile tactice ale luptei, dar s'a redus numărul gurilor de fac din baterie dela 6 la 4; așa că din punctul de vedere al numărului

¹⁾ După planul meu de organizare.

gurilor de foc, cele 102 baterii de 75^{mm} cu 4 tunuri cu tragere răpede, fac cât 68 baterii cu 6 tunuri vechi. Acesta e un fapt brut constatat. Dar, tunul cu tragere răpede face cel puțin cât două tunuri de tipul celui aflat astăzi în serviciu, prin urmare, și 102 baterii noi vor prețui cel puțin cât 130 baterii vechi. Și ca să se confirme și mai mult superioritatea noii baterii, i s'a dat 12 trăsură cu obuze, în loc de 8 câte avea vechia baterie.

Fără să discut superioritatea bateriei cu 4 tunuri cu tragere răpede asupra bateriei cu 6 tunuri de model vechiu, voese să probez că ar fi fost bine să nu se reducă numărul tunurilor din baterie, căci o asemenea baterie nu poate constitui o bună unitate de luptă, ori cât de multe trăsură cu obuze i s'ar da.

Acum doi ani a apărut în Franța un remarcabil studiu asupra tacticii artileriei, scris de căpitanul F. Culmann, în care se discută pe larg chestiunea. De argumentele autorului mă voi servi ca să probez ceea ce susțin :

„Pentru artilerie, ca și pentru infanterie, totul este ca să se câștige superioritatea focului. În ce privește infanteria, în Germania ca și în Franța, toți s'au unit ca să admită ca, în principiu, numărul luptătorilor rămâne factorul esențial al succesului, cu toată creșterea puterii puștii.

„Artileria germană, primind acest mod de a vedea caută să obțină aceasta prin organizare și o tactică convenabilă.

„În Franța, unde nimenea nu s'a gândit să propună micșurarea efectivului companiei, când s'a adoptat arma cu tragere răpede, s'a scăzut la patru numărul tunurilor bateriei când s'a adoptat tunul cu tragere răpede. . . .

„E o mare greșală a se pretinde că se poate înlocui

într'o baterie de tragere doă tunuri prin doă trăsuri cu munițiuni, sau că se poate substitui tunului—adică instrumentului de destrucțiune—aprovisionamente numeroase de munițiuni. Aceste din urmă vor deveni rapide o *greutate moartă nefolositoare*, dacă, din cauza lipsei gurilor de foc, nu se va pute dobândi superioritatea tactică asupra artileriei vrăjmașă.

„Doă lucruri sunt de o potrivă trebuincioase: tunuri multe și munițiune multă. Dar această din urmă ajunge nefolositoare dacă cele d'întâi nu sunt îndestul.

„Cea mai desăvârșită continuitate de vederi domnind la marele stat-major din Berlin, aceste tendințe raționale, deja foarte vechi, nu se vor schimbă deodată când tunul model 1896 (cu tragere accelerată, 8 lovituri pe minut) va fi pretutindeni înlocuit prin tunul cu tragere rapidă (20 sau 25 lovituri pe minut). Chiar dacă, după o încercare îndelungată, s'ar decide, eeeace e foarte îndoios, ca să adopte bateria cu 4 tunuri, cum s'a făcut în Franța și în alte mici țări din Europa, Germanii vor mări desigur numărul bateriilor; și, în virtutea tradițiunilor lor cele mai neschimbate, se vor feri de a reveni la numărul de 90 guri de foc la fiecare corp de armată, pe care-l aveau în anul 1870, sau la numărul pe care-l avem noi astăzi. Intențiunile lor definitive nu ne sunt cunoscute; dar, de fapt, cu toată opiniunea contrară a câtorva scriitori de peste Rhin, bateriile armate cu noul material au fost lăsate tot cu 6 tunuri; și e sigur că numărul actual al gurelor de foc al unui corp de armată va fi măntinut, dacă nu mărit“.

Critica adusă baterii cu patru tunuri de un ofițer

de artilerie, dublat de un bun tactician, m'a impresionat când am cetit-o anul trecut în tabăra dela Hagieni, și m'a făcut să meditez mult asupra ei. Astăzi nu mai am nici o îndoială, când văd că însuși promotorul ideii baterii cu 4 tunuri, generalul Langlois, recunoaște inferioritatea baterii franceze față de cea germană și-i caută mijloace de îndreptare.

„Materialul nostru de artilerie, zice el, este excelent, dar proporțiunea gurelor de foc în corpurile noastre de armată este insuficientă. Dacă mâne Germanii conservă 6 tunuri în bateria lor cu tragere răpede, noi ne vom găsi într'o stare de inferioritate cu neputință de primit.

„S'a propus, într'un asemenea caz, să se rădice numărul gurelor de foc dela 4 la 6. Această măsură ar ave mari neajunsuri. Mai întâiu, metoadele noastre de tragere, prea rigide, se aplică numai bateriei cu 4 tunuri. Apoi, din doă una: sau, pentru a dà fiecării guri de foc numărul loviturilor de cari dispune astăzi, va trebui să se sporească numărul trăsurilor baterii cu 8 (2 tunuri + 6 chesoane), ceea ce ar fi prea mult; sau, pentru a nu mări numărul trăsurilor, va trebui să se suprim 2 chesoane, ceea ce ar face ca, în loc să se mărească, să se micșoreze *puterea ofensivă* a baterii, putere determinată de numărul global al loviturilor de care ea dispune. O altă soluțiune ar fi ca să se înființeze încă nouă sau zece baterii cu 4 tunuri pentru fiecare corp de armată; dar artileria e neputincioasă ca să procure personalul trebuincios.

„Soluțiunea următoare se impune: artileriei blindate străine să-i opunem o artilerie capabilă de a-i

străpunge pavăza: tunul *pom-pom*, adică tunul de calibru mic cu tragere percutantă extrarapidă. Să rădicăm cu baterii de pom-pom artileria noastră la cifra voită¹⁾...

Eacă la ce soluțiune precară ajunge un mare maestru al artileriei franceze, după ce recunoaște inferioritatea baterii cu 4 tunuri model nou. Eu cred că soluțiunea cea mai cinstită ce trebuie să se dea organizării artileriei noastre, fără întârziere, este să se mănțină numărul trăsurilor cu munițiuni (12) și să se adauge 2 tunuri, adică să avem bateria compusă din 6 tunuri și 12 che-soane.

Și înainte de a trece mai departe o constatare am să fac. În Germania, continuitatea de vedere și de judecată domnind la marele stat-major împiedică încercările nefolositoare și dăunătoare și asigură doctrina militară, care pleacă de acolo și se răspândește prin vinele armatei. În Franța, această continuitate de vedere nu există, organele de direcțiune lucrează fiecare după ideile sale; prin urmare, doctrină desăvârșită nu poate fi, și că atari greșalele, cari se repetă în fiecare zi, nu se pot înlătură. Eacă pentru ce statul-major francez nu s'a rădicat la înălțimea celui prusian. Câte nu avem și noi de învățat din mica discuțiune ce am făcut asupra alcătuirii bateriei noastre cu 4 tunuri. Artileria și statul-major nu pot să lucreze mână în mână?

În operațiunile ofensive, ea și în cele defensive, mitraliosa ca spijin al infanteriei, sau al cavaleriei, a jucat un rol însemnat în Mandciuria, și va jucă unul

¹⁾ Le général Langlois. Questions de défense nationale (mesures à prendre).

și mai mare în războaiele viitoare. Proprietățile ei caracteristice sunt de a avea o tragere eficace la distanțe unde pușca dă rezultate slabe și unde tunul nu se poate întrebuiți în bune condițiuni, adică între 800 și 1600 metri.

În ce proporțiune se va da cavaleriei și infanteriei, căror unități se va afecta: batalionului, regimentului sau brigădei, e chestiune secundară; principalul e că trebuie să se înzestreze cât mai curând armata noastră cu mitralioze în număr suficient și suficient aprovizionate.

Trupele de Geniu. — În lucrarea mea „Pregătirea Armatei Pentru Războiu“ am arătat insuficiența trupelor noastre de Geniu și lipsa unor specialități cari sunt de trebuință neînlăturată. Cele scrise de mine în 1904 sunt astăzi complet verificate și confirmate de războiul din Mandciuria.

După noua organizare dată trupelor de Geniu, un corp de armată nu are decât 3 companii de săpători-minari. Și în aceasta, organizarea armatei bulgare ne e superioară, căci ea dispune de 2 companii pentru fiecare diviziune. Prin urmare, comparativ cu această armată, ar trebui să avem 18 companii de S.-M. în loc de 12 câte avem. Lipsa e prea mare ca să mai poată fi suportată. „Rolul săpătorilor în luptă a crescut considerabil și efectivul unei companii de diviziune e cu totul mic, și trebuie ridicat la două, fără a prejudica dezvoltarea instrucțiunii tehnice a trupelor de infanterie“¹⁾.

Trupe de telegrafie și telefonie propriu zise nu avem, căci ele s'au întrupat după noua organizare cu

¹⁾ La guerre russo-japonaise, par le commandant Meunier (Paris, 1906).

trupele de căi ferate, pentru a forma un batalion cu 4 companii; cu alte cuvinte niște trupe speciale, cari intră în constituirea corpurilor de armată, și la trebuință a diviziunilor, s'au contopit cu trupele de căi ferate, cari rămân înapoi la dispozițiunea armatei. Prin urmare, și din punctul de vedere organic și din punctul de vedere numeric, trupele de telegrafie și telefonie, atât de folositoare armatelor, la noi fac greș. Această organizare ibridă trebuie înlocuită: să se lase batalionul de căi ferate cum a fost înainte, și să se înființeze un batalion de telegrafie și telefonie.

Nu avem în organizarea armatei noastre serviciul luminării câmpului de bătaie. Acest serviciu lipsește chiar și cetății București, ea și cum s'ar pute astăzi concepe apărarea unei cetăți fără un asemenea serviciu. Nu e vorbă, această cetate e lipsită și de un serviciu de aerostate; dar oare se cade să spun de câte e lipsită cetatea noastră, inima apărării țării?

O singură trupă tehnică mai complectă și ceva mai bine înzestrată avem: pontonierii.

Aceasta este astăzi situațiunea trupelor noastre de Geniu. Este ea dăunătoare armatei, cu alte cuvinte: situațiunea aceasta poate aduce neajunsuri operațiunilor armatei și cooperățiunii armelor pe câmpul de luptă? Desigur că da; și pentru a proba mă voiu mărgini, căci cadrul nu-mi permite mai mult, să invoc câteva mărturii în sprijinul meu.

Colonelul de ștat-major N. A. Danilov, din armata rusă, în comunicarea făcută la Academia de Răsboiu asupra răsboiului ruso-japonez, mărturisește că trupele de Geniu erau insuficiente, că unele specialități lipseau cu totul

(aerostațiunea, radio-telegafia), că armata nu avea de loc material telefonic. El adaugă aceste neajunsuri la celelalte cari au determinat perderea războiului¹⁾.

Colonelul Neznamov, șeful statului-major al diviziunii a 35-a, scrie următoarele în „Invățămintele trase din războiul ruso-japonez“²⁾: „In războiul cu Japonezii am avut continuu lipsa de material de telegrafie și telefonic. Atât infanteria cât și artileria n'aveau de loc, sau prea puțin. Intrebuințarea cea mai bună a telefonului este în serviciul unităților mai mici decât o diviziune, sau între staturile-majoare a două diviziuni vecine. Pentru unități mai mari e mai bun telegraful. — Fiecare corp de armată ar trebui să aivă balonul său cu tot ce trebuie pentru serviciul observațiilor (al recunoașterilor). — Nu lam întrebuințat proiectoare în timpul perioadei de staționare pe râul Șa. La stațiunea dela Su-Ya-Tung se găseau mai multe aparate puse pe platforme... Trupele nu știau că au dreptul să le întrebuințeze. Proiectoarele japoneze funcționau în toate nopțile întunecoase și contrariau mult punerea în stare de apărare a pozițiilor precum și recunoașterile detașamentelor noastre“.

„Neajungerea trupelor de Artilerie și de Geniu în armata noastră (franceză) este bătătoare la ochi. Lueru supărător, mai cu samă dacă se ține samă de însemnătatea ce ieau aceste două arme în tactica modernă, însemnătate atât de acuzată în cele din urmă războaie, și în deosebi în Mandciuria“³⁾.

¹⁾ România Militară. Iuliu 1906.

²⁾ Tradus de Generalul A. Iarca, comandantul Brigadei a 10-a de infanterie.

³⁾ Le Général Langlois. Questions de défense nationale.

Trupele de Geniu japoneze suferind pierderi enorme, vrând să destrugă sub focul inamicului apărările accesorii, au fost înzestrate cu scuturi purtate de oțel pentru apărarea lucrătorilor.

„Larga întrebuințare a comunicațiilor electrice, făcută în timpul războiului de comandamentul japonez, este una din caracteristicile campaniei. Comandantul unei armate era totdeauna legat cu marele cartier general, cu armatele vecine și cu fiecare din diviziunile sale (o armată japoneză nu era constituită din corpuri de armată, ci numai din diviziuni). La rândul său, generalul de diviziune era legat cu diviziunile vecine și chiar cu brigadele sale“¹⁾.

Și cu aceasta sfârșim prin următoarea constatare: organizarea armatei noastre nu satisface marele adevăr pe care se razimă doctrina militară, adică nu am ajuns să dăm tuturilor armelor o dezvoltare și o organizare potrivite cu lucrul ce li să cere în cooperațiune.

CUM SE CREEAZĂ ȘI CUM SE PĂSTREAZĂ DOCTRINA

Pregătirea unei armate pentru războiu presupune că există o doctrină unică în armată, care a pătruns în toate organele comandamentului de sus în jos și s'a transform t în muschi și în oase. Pentru ca doctrina să fie bună și să ducă la bune rezultate trebuie ca ofi-

¹⁾ L. L. Klotz. L'armée en 1906 (à propos du budget de la guerre), Paris.

terii din întreaga scară a comandamentului să fie instruiți și să lucreze fără preget în cabinet ca și pe teren¹).

Aluatul doctrinei se pregătește și se frământă în laboratoarele regimentelor, brigadelor, diviziunilor și corpurilor de armată, în școale și așezămintele tehnice, în cazarme, în poligoanele de tragere, pe câmpurile și în taberele de instrucțiune, pe câmpurile de manevre sau de bătaie. Acolo, pretutindeni, se pregătește materialul doctrinei militare. Odată pregătit și bine frământat, aluatul se preface în pâine intelectuală și se coace în cuptoarele marelui stat-major, de unde apoi se împarte, urmând calea scoboritoare, organelor armatei.

Astfel se întemeiază doctrina militară. Elementele sale se pregătesc de jos în sus; ajunse sus ele se cercetează, se coordonează și se preface în doctrină; și doctrina odată așezată se răspândește în armată de sus în jos, pentru ca organele ei constitutive să și-o asimileze și să i să supună, după cum credincioșii se supun doctrinei bisericicești.

Astfel s'a stabilit în Franța doctrina instrucțiunii și pregătirii trupelor pentru războiu. Colonelul Bonnal a încercat în timp de patru ani, în regimentul pe care l-a comandat, metoda sa de instrucțiune și de educațiune militară. Rezultatele obținute pe cale experimentală au urmat drumul urcător pentru ca principiile și regulile sale să se transforme în doctrină și să se impună armatei întregi.

Înainte de 1870 instrucțiunea trupelor franceze

¹) Général H. Bonnal. Questions militaires d'actualité (1906).

pentru războiu eră nulă. De atunci s'a lucrat în deajuns pentru întemeierea ei. Dar, adevăratul lucru n'a început decât de vr'o cincisprezece ani, de când tactica aplicată a devenit obiectul exercițiilor și manevrelor conduse cu metoada, după doctorina pregătită de generalul Maillard la Școala Superioară de Războiu, și transformată în doctrina oficială prin Regulamentul asupra Serviciului în Campanie din 1895. Eacă un exemplu de pregătire a unei doctrine în școală, de unde plecând a urmat drumul obicinuit pentru a se transforma în regulament și a se scobori și răspândi apoi, recunoscută ca doctrina oficială, în toate organele armatei.

Regulamentul francez asupra manevrelor infanterii din anul 1905 a fost tot astfel alcătuit. Ideele generalilor Bonnal, Hessler și alții, încercate pe câmpul de instrucțiune și de manevre și răspândite în armată prin presă, s'au ureat sus și s'au prefăcut în doctrină pentru a se scobori apoi sub formă de regulament.

Marele stat-major trebuie dar să fie centrul înaltelor studii concrete, pentru ca acolo să se fundeze doctrina militară, unica și nediscutată, și de acolo să se răspândească în rândurile armatei. Aceasta ar trebui să fie cea mai înaltă chiamare a sa, izvorâtă din îndatorirea ce are de a asigura pregătirea armatei pentru războiu; căci, o armată nu se poate zice că e astfel pregătită, când nu are o doctrină, care să-i asigure unitatea de gândire, pe care numai se întemeiază unitatea de conducere și unitatea de executare.

Pentru a pregăti armata de războiu trebuie să existe o *doctrină*, adică o știință militară admisă și recunoscută de toți; apoi o *metoadă* prin care să se

inoculeze doctrina în armată; în sfârșit, și aceasta constituie o condițiune indispensabilă, trebuie ca *doctrina să fie ținută la zi*. Condițiunea din urmă e absolută, căci doctrina militară nu trebuie privită ca o dogmă bisericească în veci neschimbată. Dacă n'ar fi așa, aceasta ar însemna moartea libertății studiului, a reflecțiunii și chiar a inițiativei, pentru care doctrina a fost creată. Dacă n'ar fi așa, doctrina nu ar mai pute asigura coordonarea forțelor materiale, cari se schimbă neîncetat, cu forțele intelectuale și morale, cari ar rămâne neschimbate, fiindcă doctrina n'a permis schimbarea științei militare. Într'o asemenea greșală a căzut totdeauna armata rusă, și cea din urmă greșală a costat-o pierderea unei întregi stăpâniri coloniale. „Istoria arată că în toate războaiele armamentul trupelor ruse era inferior armamentului adversar, iar tactica rusă nu răspundea nici o dată armamentului acestui din urmă. În războiul actual, nu numai că Rușii nu erau inferiori, dar întreceau chiar pe adversar în superioritatea armamentului; tactica lor însă a rămas ca mai înainte necorespunzătoare armamentului adversarului.“¹⁾

Prin doctrină, instrucțiunea armatei se îndrumează pe calea pregătirii ei pentru războiu. Dar nu e de ajuns a ave o doctrină, ci mai trebuie ca ea să fie impusă tuturilor, cu alte cuvinte să fie de aplicațiune obligatoare, căci altfel nu toți o vor urma; și atunci doctrina ne mai fiind unică, instrucțiunea va înceta de a fi uniformă și inițiativa pe teatrul de operațiuni nu va mai pute să se practice în toată plinătatea ei.

¹⁾ Colonelul N. A. Danilov. Comunicare făcută la Academia de războiu (din Petersbuerg) asupra războiului ruso-japonez.

Pentru a-i da această putere, care constrânge pe toți ca să o urmeze, doctrina trebuie impusă comandamentului armatei în numele suveranului, care după constituțiunea țării este capul armatei. Acesta este factorul permanent, autorizat și nediscutat, a cărui minte se gândește, ordona și imprimă direcțiunea, a cărui voință dă impulsione forței. Investit cu autoritatea, pe care i-o da acest înalt factor, marele stat-major poate să impună doctrina în armată, poate să controleze neîncetat mijloacele și procedeele de execuțiune precum și rezultatele dobândite, poate în fine să-și manifesteze existența în toate chestiunile de organizare și de instrucțiune.

„Unitatea de gândire și de doctrină, fără de care operațiunile armatelor nu pot să îmbrace caracterul de armonie indispensabilă succesului, această unitate prețioasă, șeful statului-major al armatei e singurul în stare să o asigure, pentru că singur dispune de personalul de stat-major. De aceea ar trebui ca el să fie persoana cea mai sus pusă în ierarhia militară.“¹⁾

Prin ofițerii de stat-major, șeful marelui stat-major caută să cunoască întregul mecanismu al armatei, să-și dea sama de conducerea instrucțiunii și de eficacitatea metoadelor de instrucțiune urmate. „De aceea ei (ofițerii de stat-major) se întorc din timp în timp la trupă pentru a se recăli în practică serviciului corpurilor de trupă; ei fac să li să simtă influența asupra tuturilor chestiunilor de organizare și de instrucțiune. Ei formează un organism ale cărui artere pătrund în întreaga armată

¹⁾ Général H. Bonnal Questions d'actualité.

pentru a culege învățăminte practice și a vărsa în același timp un curent de principii și doctrină“. (Bronsart vou Schellendorf. Serviciul de stat-major).

Astfel, prin mijlocul statului-major, impulsivitatea dată instrucțiunii de capul suprem al armatei se răspândește în toate direcțiunile în mod uniform, urmând căile naturale și practice; prin mijlocul lui, se vulgarizează metodele de instrucțiune admise și se răspândește în comandament principiile sănătoase, cari întrețin progresul în armată și o pregătesc cu adevărat pentru războiu; prin mijlocul lui se caută a se mântui doctrina unificată și a se modifica — adică a se ține la zi — pe măsura ce progresele armamentului și starea factorilor morali și intelectuali vor impune aceasta; în fine, tot prin mijlocul lui se controlează neconținut metodele de instrucțiune și, mijloacele de execuțiune pentru a se ajunge la unificarea instrucțiunii.

Chemarea statului-major e dar îndoită: să întocmească studiile privitoare la pregătirea războiului, și să îngrijească de instrucțiunea întregii armate. Dintre aceste două chiamări, singura pe care a îndeplinit-o până astăzi statul-major al nostru este cea d'întâie; pe a doua încearcă s'o îndeplinească, dar cu multă sfială și greutate. Cauza o găsim în insuficiența numărului ofițerilor de stat-major, în nepregătirea statului-major pentru această înaltă chemare și în sfârșit în conflictul de atribuțiuni cu direcțiunile ministerului de războiu; și de aceea:

Marele stat-major nu a putut să înșghebeze până astăzi o doctrină, fie sub forma de regulamente, fie sub forma de metode de instrucțiune, nici să dea o direc-

țiune mai bună organizării armatei. Tot ce se face în această privință, se face de alte organe, fără să se recurgă cel puțin la sfatul său. Cu alte cuvinte, în armată nefiind unitate de direcțiune, lipsește orientarea.

Marele stat-major nu a luat încă un contact mai strâns cu comandamentele și cu organele de execuțiune (corpurile de trupă), prin urmare nu cunoaște îndeajuns organismul armatei nici mijloacele ei de instrucțiune și de acțiune.

În fine, membrii săi nu au pătruns încă în întreaga armată pentru a culege învățăminte practice și a vărsa în acelaș timp un curent de principii și doctrină; cu alte cuvinte, statul-major nu a ajuns să creeze acel flux și reflux intelectual între el și armată.

Marele stat-major nu e răspunzător decât în parte de cauzele cari l-au împedecat până astăzi să devină un centru de înalte studii militare, de unde să se răspândească lumina și doctrina în armată. Am zis numai în parte, căci, dacă recunosc că a avut și are de învins multe puteri potrivnice, organice sau factice, sunt silit să mărturisesc că nu și-a manifestat destul voință de a le învinge. Ori, fără această voință, nu poate fi îsbânda.

În schimb, îi găsesc vina că nu a luat încă îndeajuns contactul cu armata și că nu a știut să creeze fluxul și refluxul intelectual între el și armată. Și eacă pentru ce.

Școala superioară de războiu a vărsat armatei, de când s'a înființat până astăzi, un număr destul de mare de absolvenți. Din aceștia, serviciul de stat-major și-a ales un număr oarecare de *pursangi*, cum i numește

generalul Bonnal. Nu am să cercetez nici dacă numărul aleșilor este de ajuns pentru trebuințele armatei, nici dacă cei aleși au fost cu adevărat aleși. Vroiu să spun numai că unii din cei reținuți în serviciul statului-major au fost încătușați în anumite servicii, unde s'au eternizat și si-au cam pierdut caracterul de ofițeri de stat-major; iar alții, o dată trecuți la trupă, au fost dați uitării.

Cei din întâia categorie, siliți de o îndatorire legală, au trebuit să iee la anumite epoci ale carierei lor contactul cu trupa; dar mulți din ei l-au luat numai ca să poată îndeplini condițiunea indispensabilă pentru înaintare, iar nu fiindcă s'au crezut datori, în mod moral sau legal, să ducă și să verse în corpurile de trupă produsul muncii lor științifice, cu care să contribuie la întărirea doctrinei. Cei din a doua categorie, după ce am fost trecuți în serviciul trupei, au fost aproape uitați ani nenumărați, așa ca învățămintele practice ce au cules acolo nu au putut fi aduse în laboratorul statului-major, pentru a se servi de ele la controlarea și ținerea la zi a doctrinei militare.

Care e urmarea a acestei stări de lucruri? Circulațiunea sângelui intelectual, care întreține vieța și puterea doctrinei militare, este aproape întreruptă; o parte din *pursângii* Statului-Major se prefac în excelenți ofițeri de adjutantură; iar altă parte părăsesc Statul-Major în profitul corpurilor de trupă.

Urmarea cum vedem nu e bună, dar se poate lesne înlătură:

1. Mărindu-se numărul admișilor în școala de războiu, pentru a vărsa în fiecare an corpurilor de trupă

un număr mai mare de absolvenți, și pentru a înlesni Statului-Major o alegere mai largă și mai bună de stagiari;

2. Făcând din marele Stat-Major o adevărată școală de ofițeri de stat-major;

3. Reducând numărul ofițerilor de stat-major dela comandamente, pretutindeni unde se va găsi prea mare.

Așa, găsesc că diviziunea noastră are un personal prea mare de ofițeri de stat-major față cu diviziunea germană, care nu are decât un ofițer de stat-major și unul de adjutantură;

4. Regulând în mod statornic stagiul la trupă al ofițerilor reținuți pentru serviciul Statului-Major (brevețați de stat-major), așa ca ei să știe că trecerea prin serviciul trupei nu este numai o obligațiune a legii de înaintare, ci mai mult o necesitate a instituțiunii în care servește, fără de care nici Statul-Major nu-și poate îndeplini chemarea, nici ei nu pot fi buni ofițeri de stat-major;

5. În sfârșit, ofițerii de stat-major trebuie să-și amintească neîncetat că Statul-Major este un membru al unui corp. Când corpul e bolnav, toate membrele lui sunt bolnave. Corpul este armata, și ea astăzi e cam bolnavă. Datoria Statului-Major, ca a tuturor militarilor, este să contribuie prin toate mijloacele la însănătoșirea ei trupească și sufletească. Căci, fără armată bună, adică bine organizată și bine instruită, nu avem ce face chiar cu cel mai bun serviciu de stat-major. „Geniul celor mai mari căpitani nu ar putea să țină cumpăna cusurului capital al armatei ruse:

lipsa absolută a unei organizări serioase și cinstite¹⁾“.

Folosul doctrinei militare este netăgăduit, dar ea nu poate să trăiască dacă nu există din timp de pace, între cap și subordonat, contact neîntreput, schimb de idei, transfuziune de fluide, stabilirea unui fel de cumpene intelectuale și morale, care nu e decât însăși doctrina militară.

Spiritul de disciplină combinat cu o doctrină unică va aduce la ordine pe oricine care, simțindu-se la un moment dat fără orientare, ar fi împins să se dea la acte militare dăunătoare armoniei acțiunii.

Doctrina unică e dar cu desăvârșire trebuincioasă pentru a asigura fără primejdie jocul liber al inițiativei în războiu. Ea este un fel de conștiință militară, care trebuie să funcționeze în noi alături cu conștiința morală.

Cu acest ajutor, cu acest regulator, manifestațiunile voinții individuale vor pute să se producă fără teama de a se atinge unitatea de acțiune. Doctrina într-un cuvânt va fi îndreptătorul neînlăturat al disciplinei²⁾.

Pentru a se putea făuri cu înlesnire și păstră această doctrină trebuie ca Statul-major al armatei și Înaltul Comandament să fie compuse din ofițeri culți, conștiincioși și devotați binelui armatei; mai trebuie încă ca o desăvârșită unire să lege aceste două organe.

Dacă nu mă pot pronunța asupra capacității înaltului comandament, mi-e cel puțin îngăduit să spun

¹⁾ Blancs et Jaunes. La guerre russo-japonaise J Tallandier (Paris).

²⁾ Initiative, par le comandant Leroux (Revue militaire générale, mai 1907).

că până astăzi nici o legătură nu l-a unit cu marele stat-major. De când s'au înființat corpurile de armată, comandamentele lor au fost nestrămutat ținute la o parte de tot ce s'a lucrat și studiat la statul-major al armatei; mai mult încă, s'a căutat, par'că întrădins, a se lăsa chiar afară din consiliul superior al armatei unii din comandanții corpurilor de armată. Călcând așa, putem oare nădăjdui că vom ajunge să înjghebăm în armata noastră acea doctrină uniică, acea unitate de vedere și de gândire ostășească, pe care toate armatele năzuesc a o înfiripă?

Trebue să ne gândim serios la urmările răle ale acestei stări de lucruri și să o îndreptăm cât mai de grabă.

Șeful statului-major al armatei este singur în stare să asigure unitatea de gândire și de doctrină în armată; el trebue dar să fie persoana cea mai sus pusă în ierarhia militară; el trebue să-și impună autoritatea sa intelectuală și morală asupra întregului comandament militar; instituțiunea în capul căreia el e pus trebue să fie un institut de înalte studii militare, în stare să asigure tuturor și fiecăruia aceeași doctrină și să impună metoade de comandament unificate (Général Bonnal. *Le Temps*, 1906).

Printre propunerile ce s'au făcut în cei din urmă ani, privitoare la o organizare mai sănătoasă a Marelui Stat-Major, găsesce nemerit a menționa pe următoarea:

Compunerea Statului-major al armatei din trei direcțiuni: militară, administrativă și geografică.

Direcțiunea militară cu atribuțiunile următoare:

1 Organizarea armatei și studiul organizării armatelor

străine; 2. Instrucțiunea generală a armatei, redactarea regulamentelor de manevră și de campanie a tuturor armelor și studiul regulamentelor străine; 3. Studii și învățămintele războaielor trecute și recente; 4. Chestiunile generale privitoare la mobilizarea și la pregătirea războiului; 5. Pregătirea efectivă a plănurilor de transport, de concentrare și de războiu; 6. Organizarea și funcționarea serviciilor generale ale armatei; 7. Tactica generală, modificările ce-i aduc îmbunătățirile armamentului și metoadelor, studiul tendințelor tactice ale armatelor streine.

Direcțiunea administrativă cu secțiunile următoare:

1. Secțiunea personalului statului-major și a misiunilor militare trimise în străinătate;
2. Secțiunea recrutării, chemărilor anuale, rezervelor, locurilor și mișcărilor trupelor, amănuntelor mobilizării diferitelor arme, servicii și întăriri;
3. Secțiunea serviciului executării materiale a manevrelor și exercițiilor în timp de pace;
4. Secțiunea pregătirii materiale a transporturilor cu calea ferată și pe apă.
5. Secțiunea materialului, care cuprinde și arhivele istorice și bibliotecile.

Cea din urmă secțiune din direcțiunea militară constituie sâmburile *direcțiunii militare a armatei*, adică institutul înaltelor studii militare cerut de generalul Bonnal. În această secțiune se vor chema dela corpurile de trupă, pentru un stagiu de un an sau doi, ofițerii superiori (coloneli, locotenenți-coloneli și maiori) pentru a aduce în laboratorul marelui stat-major cunoștințele câștigate în practica comandamentului și a-și primeni sângele cu sânge nou, necesar creerului care judecă și care trebuie necontenit să fie deschis tuturor ideilor noi.

Acești ofițeri, formați astfel în cea mai înaltă școală militară, vor trece unii la staturile-majoare ale comandamentelor, alții la comandamentul brigadelor de diferite arme.

Elementele doctrinei.

Doctrina militară este însăși știința militară, întemeiată pe principii și regule admise ca adevărate. Zic admise ca adevărate, de oare ce numai științele pozitive se razemă pe adevăruri absolute.

Ca într'o armată să poată exista o doctrină trebuie să se găsească cine să o făurească și apoi cine să o înțeleagă și să și-o asimileze. Cei chemați să stabilească doctrina, adică să așeze știința militară, trebuie să poseadă o întinsă cultură generală și militară; iar cei chemați să și-o asimileze trebuie să fie instruiți și să știe să judece. Dreapta judecată și instrucțiunea, produse ale inteligenței și aplicațiunii, sunt deopotrivă trebuincioase și unora și altora. Prin urmare, în armată nu se poate întemeia o doctrină până când corpul său de ofițeri nu a căpătat destulă cultură militară, ca să o poată pricepe și asimila; și fără doctrină nu poate să fie inițiativă, căci doctrina e călăuza inițiativei.

„Nu trebuie să se creadă că e deajuns să avem tot soiul de bune regulamente pentru a pregăti o armată de victorie. Regulamentele de manevre engleze, înaintea războiului anglo-bur, erau tot atât de bune ca ale celorlalte armate europenești; ele erau punct cu punct urmate, dar nu erau legate printr'o *doctrină generală*

comună. Căci să nu uităm că există un factor care nu atârână de texte, *educațiunea tactică, doctrina*, factor cu atât mai însemnat cu cât inițiativa devine mai neînălăturată. Această educațiune tactică trebuie făcută de comandamentul superior; lui îi cade datoria ca să stabilească doctrina și să o introducă în spirite.

„Fără doctrină, textele sunt nule; și decât texte fără doctrină, mai bine doctrină fără texte, cum eră în epoca napoleoneană.

„*Studiul mijloacelor, cari trebuiesc întrebuințate de comandament pentru a răspândi doctrina, ar fi un lucru interesant și profitabil tuturor*“.

Rândurile aceste, cari fixează atât de țăpân judecata ce ne facem de legătura dintre instrucțiune, doctrina și inițiativa, le am tras dintr'un însemnat studiu al generalului Langlois, în care el cercetează cauzele cari au adus pe Ruși să peardă cele trei bătălii din fața Plevnei în cursul lunelor Iulie și August (1877), și pe Englezi, luptele dela Colenso, dela Spion—Kop și dela Magersfontein, în campania anglo-bură¹).

Pentru a avè o doctrină și a o pricepe trebuie dar instrucțiune și iar instrucțiune. De aci izvorăște datoria strictă și neînălătură pentru ofițer de a se instrui, și de a-și lărgi cercul cunoștințelor pe măsură ce urcă scara comandamentului. Cu cât ne urcăm mai sus, cu atâta trebuie să fim mai instruiți, pentru a ne asimilă doctrina ce ne vine de sus și apoi a o răspândi celor ce se găsesec sub noi; cu cât ne urcăm mai sus

¹) Général Langlois. Enseignements de deux guerres récentes. (Paris).

cu atâta devenim colaboratori mai însemnați la acătuirea, mănținerea și ținerea la zi a doctrinei militare.

Doctrina militară, stabilește principiile științei militare, în stadiul la care a ajuns; deci, ea trebuie ținută la zi pentru a fi adevărata expresiune a științei actuale, după cum harta Statului-Major e ținută la zi pentru a rămâne deapururea icoană credincioasă a pământului țării.

Știința militară rezultând din intrunirea a doua științe parțiale: știința conducerii trupelor și știința bătăliei, doctrina războiului se formează și ea din doctrina strategiei și doctrina tacticei mari (generale).

La rândul său, doctrina tacticei mari e formată din împreunarea și cordonarea doctrinelor armelor cari cooperează pe câmpul tactic, adică din doctrina infanteriei, din doctrina artileriei și din doctrina cavaleriei.

Doctrina militară se compune din două elemente: elementul tehnic și elementul moral. Elementul tehnic stabilește principiile conducerii și întrebuințării puterilor materiale ale armatei sau ale unei armé, iar elementul moral cercetează influența puterilor morale și caută să se folosească de unele și să anuleze pe cele cari pot fi vătămătoare acțiunii unei arme sau cooperațiunii armelor.

Elementul tehnic al doctrinei se sprijine pe științe și pe date, mai mult sau mai puțin sigure, supuse controlului și verificării. De pildă, doctrina focului stabilește formațiunile cele mai prielnice, pe cari trebuie să le iee infanteria la diferite distanțe pentru a o face mai

puțin vulnerabilă și a-i măsura pierderile în marșul și evoluțiunile ei pe câmpul tactic. Elementul tehnic poate fi dar pus în formulă, cu alte cuvinte se poate reglementa. Deci regulamentele de manevre nu trebuiesc privite decât ca doctrina elementului tehnic al tacticii luptei; cu alte cuvinte ca chemate să dea prescripțiuni pentru instrucțiune și directive pentru luptă, întemeindu-se pe starea actuală a armelor de luptă și pe durata serviciului sub drapel.

Regulamentele cuprind dar principiile științei, iar nu stabilesc regule de aplicațiune. Ofițerii, din toată scara comandamentului, trebuie să găsească singuri procedări de aplicațiune, variabile după teren și împrejurări. Procedările aceste, completează doctrina elementului tehnic, cu alte cuvinte ele înșile constituiesc o parte din doctrina acestui element.

Pentru că instrucțiunea militară a comandamentului să se poată face, trebuie ca regulamentele să fie bune, adică să conțină principiile adevăratei științe, căci, dacă regulamentele nu sunt bune, procedările aplicațiunii lor devin false. De pildă: Regulamentul asupra serviciului în campanie rusescă prevede că în apropierea inamicului dispozitivul trupelor de pază să se apropie cât mai mult de formațiunea de luptă. Eacă o prescripțiune greșită, din care a răsărit o procedare și mai greșită: așezarea trupelor pentru repaos în ordine de luptă, care a dat loc la atâtea pierderi de lupte și bătălii în războiul ruso-japonez. Regulamentul asupra serviciului în campanie engleză, arătând mijloacele de formațiune și recunoaștere, destinate a lumina pe comandant și a-l îngădui ca să-și stabilească un plan de

luptă cuvincios, abia semnaleză lupta de ante-garda, în loc să însiste asupra nemărginitei însemnătăți a acestui organ ca mijloc de pipăire a adversarului în vederea stabilirii planului de luptă. Din cauza acestei lacune din regulament și a lipsei de doctrină, care să fi stabilit procedările de aplicațiune, englezii au suferit multe pierderi în războiul anglo-bur¹⁾.

Deci, doctrina elementului tehnic se întemeiază pe regulamente bune și pe procedări de aplicațiune trase dintr'o instrucțiune militară intensivă și bine condusă.

Elementul moral al doctrinei atârână de factorii morali pe cari-i găsim în luptător, adică în om, și de aceea trebuie să ne amintim neîncetat zicătoarea unui psiholog militar: „teoremul fundamental al tacticei este că omul nu are decât o piele și că ține la ea“. Bazându-ne pe acest teorem, vom așeză astfel principiul elementului moral.

„Pregătirea luptătorului pentru războiu constă în a exercită, a cultivă și a întări în el facultățile și pornirile de cari avem trebuință pe câmpul de bătaie; și, din potrivă, a conține și a stărpi pe cele vătămătoare pe câmpul de bătaie²⁾“.

Eacă un principiu țapăn pe care se poate așeză întreaga clădire a unei doctrine militare: cei doi factori, material și moral, trebuie să țină cumpăna dreaptă în alcătuirea doctrinei militare. „Geniul militar este ne-complect, serie mareșalul Marmont, dacă pe lângă com-

¹⁾ Capitaine Fournier. La guerre Sud-Africaine (Vol. II) Paris.

²⁾ Loukiane Karlovitch. Education et instruction des troupes ; 1-ère partie. Doctrine.

binațiunile pe cari le numese tehnice, un general nu știe să unească și cunoștințele inimei omului, dacă nu are instinctul să devineze ceea ce să petrece în sufletul soldaților săi și în sufletul vrăjmașului. Percepțiunea aceasta, atât de variată, constituie partea morală a războiului“.

În adevăr, știința războiului trebuie să țină samă în toate combinațiunile sale, pentru rezolvirea oricărei probleme, de patru factori: spațiu, timp, puterea materială a trupelor amice și inimice și în fine puterea lor morală; apoi trebuie să mai aivă în vedere ca puterea materială nu e dată numai de numărul luptătorilor și de calitatea armamentului lor, dar și de puterea lor de rezistență la un moment dat, și că acest sub factor fizic (rezistența fizică a luptătorului) este comandat de factorul moral, *puterea morală a luptătorului*.

Puterea morală a luptătorului și a comandantului, care se manifestă pe câmpul de luptă prin: voința de a se bate și a învinge, sânge răce, disciplină, îndârjire, devotament, îndrăzneală, rezistență, poate să facă față superiorității puterii materiale a adversarului. Întâiu, fiindcă ea va permite luptorilor să întrebuinteze mai bine armele de luptă; al doilea, fiind că-i va face să stee, sau să meargă cu resemnare, sub focurile dușmanului; al treilea, fiind că-i va îngădui să vîre frica în dușman prin îndrăzneala și dârjia lor.

Insemnătatea factorilor morali în orice operațiune militară este, cum am văzut, de căpetenie, și de aceea nu poate fi doctrina militară, care să nu țină samă de ei pentru a realiza coordonarea puterilor materiale cu

puterile morale ale armatei, adică pentru a pregăti armata de războiu și a o face să câștige victoria.

Doctrina stabilește știința militară, adică ne arată ținta la care trebuie să ajungem, dela soldat până la comandantul de căpetenie al armatei. Dar, pentru a ajunge la această țintă, adică la stăpânirea științei, trebuie să urmăm un drum: cel mai bun și mai scurt. Acest drum îl vom numi, *procedare de instrucțiune, sau metodă*.

Metoda este pentru doctrină ceea ce sunt comentariile pentru o lege. Comentariile greșite strică economia legii și din bună o fac ră. O metodă de instrucțiune greșită, rău așezată, care nu ține samă nici de timp nici de mijloace, ne va împedează totdeauna ca să ajungem la țintă, adică să pricepem și să ne asimilăm doctrina.

Din cercetarea însemnătății factorului moral al doctrinei militare, tragem un învățământ, de o mare însemnătate privitor la durata serviciului militar.

Instrucțiunea trupelor se compune din instrucțiune tehnică și educațiune morală; una completează pe cealaltă, fără să se poată înlocui una prin alta.

Când infanteria manevră și luptă în ordine strinsă, când soldatul încadrat luptă cot la cot cu camarazii săi, sub ochii veghetori ai capilor săi, instrucțiunea lui tehnică eră ușor de dobândit, iar durata serviciului lungă. Atunci instructorul-educator aveă la îndemână destul timp ca să dezvolte educațiunea morală a soldatului, și încă ca să se ocupe și de instrucțiunea de carte a analfabeților. Astăzi, totul e schimbat. Ordinea răsipită, întrebuintarea silită a formațiunilor puțin vul-

nerabile și mlădioase pentru a merge la atac, impun alte obligațiuni: obișnuința folosinței adăposturilor pământului, inițiativa pe care toți trebuie să o întrebunțeze, mănținerea neclintită a disciplinei chiar departe de ochii șefilor. Scopul instrucțiunii e astăzi cu totul schimbat: exercițiile din curtea cazărării s'au înlocuit cu exerciții pe terenuri neconținut variate; închipuirile de manevre s'au înlocuit — nu pretutindeni, dar nădăjduim că se vor înlocui — cu adevărate manevre, cari se apropie cât se poate de icoana războiului.

Pregătirea trupei pentru războiu e mult mai grea astăzi de cât a fost mai de mult, și totuși durata serviciului s'a scurtat.

Trebuie dar să mărturisim că astăzi instructorul dispune de mai puțin timp pentru a forma și consolida educațiunea morală a soldatului, iar de desvoltarea instrucțiunii de carte el numai are timp să se ocupe. Mărturisind această constatare necontestată de nimene, ne punem întrebarea: fiind data durată serviciului de astăzi și durată serviciului de mâne, care va fi și mai mică, se poate, ori nu, stabili o cumpănă dreaptă între instrucțiunea tehnică și educațiunea morală, care să ne îngăduie a pregăti trupa pentru războiu. Răspundem cu plina convingere: nu.

Pentru instrucțiunea tehnică a soldatului doi ani de serviciu la corp sunt de ajuns, trei ani erau prea mult. Pentru educațiunea lui morală, nici trei ani nu erau de ajuns, chiar dacă instrucțiunea tehnică s'ar fi redus la cea anterioară, când trupa manevră și luptă în ordine strânsă. Pentru ce? Pentru că instrucțiunea tehnică se capătă prin ajutorul mai multor organe și simțuri, vede-

rea, auzul, pipăitul, mânele, picioare, etc, cari toate cooperează la dobândirea ei; pe când educațiunea morală nu se capătă de cât prin munca judecății, care, ca să poată lucra și dobândi ceva, trebuie să se sprijine pe noțiuni prealabil câștigate și clasate în creerul soldatului. Instrucțiunea tehnică se face prin demonstrațiunea văzută și pipăită a lucrurilor; educațiunea morală numai prin mlădierea inteligenței. Instrucțiunea tehnică se poate dobândi, la rigoare, prin munca intensivă, chiar dacă tinerii soldați nu ar avea nici o pregătire prealabilă la incorporarea lor, pe câtă vreme educațiunea morală a soldatului abia se va pute însgehabă, și nici o dată desăvârși dacă nu se va pute răzâma pe educațiunea morală a cetățanului, dobândită în școală și în casa părinților.

Conclusiunile ce trag vor fi următoarele:

Educațiunea morală a tineretului trebuie să ne preocupe mai mult de cât instrucțiunea lui militară, căei durata serviciului de azi, și cea de mâne, nu ne permit să desăvârșim educațiunea morală a soldatului și prin urmare să-i dăm o pregătire completă pentru războiu.

Organizarea militară a școalelor Statului trebuie să urmărească educațiunea morală și cetățânească a tineretului școlar, confirmarea în el a sentimentelor patriotice și naționale și cultivarea aptitudinelor fizice necesare soldatului, adică: dezvoltarea armonică a organismului, rezistența la marșuri și la obosală, tragerea în țintă și mănuierea armelor de luptă; și la atingerea acestui scop ar fi trebuit să conlucreze profesorii, maestrul de gimnastică și instructorul militar; și ar fi mai trebuit ca instructorul să fie în același timp un bun educator mili

tar. Nu s'a făcut astfel, și de aceea găsește ca organizarea învățământului militar în școlile Statului a fost rău așezată, mai cu samă la școlile sătești, unde nici instructorul nu e în stare să pună temeiul educațiunii militare, nici elevul să o priceapă și să și-o însușească.

Incheiere.

În timp de pace guvernele statelor civilizate întrețin misiuni diplomatice, unele la altele, cu scop ca să reguleze pe cale diplomatică, în mod continuu, relațiunile dintre ele; sarcina esențială a acestor misiuni este să găsească *soluțiuni pacifice* pentru toate neînțelegerile și atingerile dintre state.

Aceste neînțelegeri, sau atingeri, pot fi: accidentale (conflicte de graniță, interesele supușilor cari locuiesc în țara vecină, interese economice, etc.); permanente (întinderea fruntarielor pentru a asigura dezvoltarea normală a populațiunii; deschiderea comunicațiunilor maritime, mărirea domeniului colonial, pentru a asigura dezvoltarea economică a țării, etc); în fine, istorice (revendicarea întinderii fruntarielor, sau urmărirea retrocedării unor întregi ținuturi dezlipite de trupul țării, sprijindu-se pe drepturi istorice, sau urmărirea îmbunătățirii soartei conaționalilor supuși altui stat.) Când interesele, rivalitatea, gelozia, ura, împiedică la un moment dat rezolvirea unei atingeri între două state pe cale pacifică, cu toate mijloacele artei diplomatice, nu rămâne altă soluțiune de cât rezolvirea ei pe cale violentă, întrebuițând mijloacele războiului.

Războiul nu este dar decât continuitatea politicii;

ceace le deosebește sunt mijloacele întrebuințate de fiecare. Politica întrebuințează misiunile diplomatice, războiul întrebuințează armata. Și una și alta trebuie să dispună neîncetat de mijloacele lor de acțiune. Aceasta e rațiunea de a fi a armatei; chemarea ei este de a fi fără încetare gata să rezolvească prin mijloace violente conflictele, pe cari nu le-a putut rezolvi politica.

Pentru aceasta, Statul-Major are datoria de a studia planurile de operațiuni, cari corespund eventualităților celor mai probabile deduse din împrejurările politice arătate mai sus; și, odată ce le-a stabilit, de a urmări realizarea mijloacelor de acțiune în raport cu mijloacele statelor întâmplător vrăjmașe. Tot ce privește armata, efective, organizare, armament, instrucțiune, trebuie să facă preocuparea de toate zilele a Statului-Major, pentru ca prin combinațiunea lor să obțină superioritatea armatei asupra armatei întâmplător potrivnică. Și Statul-major nu trebuie să uite că o țară deși mică poate să aivă o armată tare și puternică; că Fredericel-Mare, care domneà numai peste 5 milioane de Prusieni, a luptat cu suverani întovărășiți cari domneau peste 50 milioane de suflete; că Napoleon și-a preumblat armatele triumfătoare prin toată Europa coalizată, dar învinsă.

Și odată ce acesta și-a îndeplinit datoria, Guvernul, care știe că războiul este un instrument în serviciul politicei, are înalta datorie de a ține samă de studiile Statului-Major și de a da armatei tot ce-i trebuie pentru a face din ea un bun și sigur instrument al politicei sale.

Acesta e începutul și sfârșitul doctrinei războiului.

INITIATIVA

INIȚIATIVA

Ințelesul cuvântului

În scrierea mea „Pregătirea armatei pentru războiu“ am încercat să dau o dreaptă tălmăcire cuvântului *inițiativă*, care pe zi ce trece se întrebuințează mai des în convorbirile dintre camarazi, în sfaturile și directivele, în ordinele și instrucțiunile ce dăm și ce primim. E nevoie a-i îngrădi bine înțelesul pentru ca toți să-i priceapă rostul, și să se folosească de ea ca de cea mai bună armă, pe care astăzi trebuințele războiului o pun în mâna luptătorilor, dela soldat până la comandantul cel mai înalt.

Inițiativa (initium = început) însemnează acțiunea celui care propune, sau începe, cel dintâiu, un lucru oarecare. Această definițiune se sprijine pe următoarele presupuneri:

Că cel care se hotărăște să întreprindă ceva are libertatea de acțiune;

Că, voința lui fiind liberă, pune în mișcare mijloacele lucrătoare de cari dispune;

Că are desăvârșită cunoștință de lucrul pe care voește să-l săvârșască; și, în sfârșit,

Că acel lucru nu s'a făcut, sau nu se va face în momentul de față, de alții.

Eacă câte noțiuni intră în cuvântul inițiativă. Din unirea lor vom trage următoarea tălmăcire pentru inițiativa militară :

Inițiativa este manifestarea folositoare a unei voințe, ce lucrează liber, supunându-se spiritului general al regulii, pe care o numim doctrină militară.

Pentru ca un militar să se poată folosi de această facultate trebuie să fie înzestrat cu inteligență profesională, adică să poseadă instrucțiunea tehnică cuvenită comandamentului cu care este investit și totdeodată să știe să se folosească de ea — căci nu e tot una a ști, cu a face ce știi. Fără știință militară, adică fără doctrină, nu poate exista inițiativa.

Pentru ca voința să se deprindă a lucra în libertate, trebuie ea capii să acorde subalternilor dreptul de a și-o manifestă în toate împrejurările vieții militare, neopunând voinței decât respectarea regulii, adică respectarea regulamentelor, ordinelor, directivelor, instrucțiunilor superioare, sau cu un cuvânt respectarea doctrinei militare.

Inițiativa trebuie dezvoltată pe toată seara comandamentului, căci de ea vom ave nevoie în războiu, unde va luà adesa numele de îndrăzneală și va fi factorul neînălăturat al succesului. Pentru aceasta atât scriitorii militari, cât și regulamentele, opresc cu desăvârșire orice măsură, sau dispozițiune, care ar pute încatenà, sau aduce cea mai mică atingere inițiativei.

Regulamentul francez asupra manevrelor infanteriei din 1903 rădică inițiativa la înălțimea unei dogme și opreă cu stricteță restrângerea ei.

„Metoadele de comandament exercită asupra dezvoltării calităților militare a cadrelor cea mai fericită influență favorizând activitatea lor inteligentă. Ele trebuie întemeiate pe principiul următor:

„Comandantul superior fixează scopul și-l face cunoscut. Comandantul subordonat păstrează inițiativa mijloacelor; el rămâne neîncetat sub atârnuarea scopului urmărit, pe care trebuie să-l atingă, supunând măsurile luate situațiunii momentului.

„Această inițiativă este neapărată pentru a pregăti cadrele armatei ca să fie în stare a conduce trupele în diferitele împrejurări, ale războiului modern. Restrângerea inițiativei este cu desăvârșire oprită“.

Regulamentele armatei germane consideră inițiativa ca singurul mijloc prin care ofițerul, ca și soldatul, va pute învinge toate greutățile pe cari le va întâlni la fiecare pas în războiu. „Orice ofițer care nu va ști să lucreze cu inițiativă va fi nevrednic de gradul său“. In regulamentul asupra serviciului în campanie se găsesec următoarele rânduri: „In toate împrejurările, fie chiar și în cele mai extraordinare, orice ofițer trebuie să știe, fără a se sfi în fața răspunderii, să pună în joc persoana sa pentru a ajunge la scop, chiar fără să aștepte dela superiorii săi ordine amănunțite. Fie-care, dela capul cel mai înalt până la cel din urmă soldat, trebuie să fie neconținut convins că orice inacțiune, orice nehotărîre din partea sa vor fi totdeauna judecate cu mai

multă severitate decât o greșală în alegerea mijloacelor¹⁾.

Decretul imperial, prin care se aprobă noul regulament (1906) de manevre pentru infanteria germană, conține prescripțiunea: „Latitudinile lăsate în aplicarea regulamentului și în instrucțiune nu trebuie să primească nici o atingere“. Iar în corpul acestui regulament găsim următoarele rânduri: „Orice comandant de trupă, începând cu cel de companie, este răspunzător de instrucțiunea regulamentară a subordonaților săi, și de aceea nu e bine să i se restrângă alegerea mijloacelor. Capii nu trebuie să intervină decât atunci când observă greșale, sau întârzieri, în mersul instrucțiunii“.

Regulamentul nostru asupra serviciului în campanie (din 1905) formulează astfel înțelesul inițiativei: „Ofițerului îi incumbă sarcina formării și instruirii oamenilor, și pentru aceasta el trebuie să se impună nu numai prin superioritatea cunoștințelor sale, dar mai ales prin multa experiență și tărie de caracter. Increderea în sine este prima calitate necesară unui ofițer, și pentru aceasta el, eh iar în împrejurările cele mai grele, trebuie să știe să iee asupra-și întreaga răspundere și să-și îndeplinească însărcinarea fără a aștepta ordine amănunțite. Comandanții superiori trebuie să încurajeze și să înlesnească această inițiativă din partea subordonaților lor“.

Comandanții de orice grad sunt datori să exercite și să devalte în subordonații lor această prețioasă fa-

¹⁾ Pregătirea armatei pentru războiu, Vol. II. de generalul C. N. Hërjeu.

cultate, folosindu-se de toate împrejurările serviciului și vieții militare, căci după cum bine zice generalul Dragomirof „un șef care nu are inițiativă în timp de pace, nu va avea nici în timp de războiu“; și, când subordonații nu au inițiativă, greșala e, mai totdeauna, a superiorilor.

Dobândirea acestei facultăți se face încet, începând dela mic și dela ușor și urcându-ne progresiv spre mai mare și mai greu. Ofițerul, care a avut mânele legate la instrucțiunea și conducerea plotonului său, nu va putea desfășura inițiativa la instrucțiunea companiei și la conducerea ei pe câmpul de manevră.

Educațiunea acestei facultăți, adică dezvoltarea și confirmarea inițiativei în toate gradele comandamentului, trebuie să se facă călăuzită de doctrină și de control. Doctrina arată regula după care inițiativa trebuie să-și manifesteze acțiunea; controlul readuce pe cel ce se abate dela regulă în drumul regulei. Însemnătatea controlului în educațiunea și instrucțiunea militară este mare, căci numai el ne asigură respectul doctrinei, și ea atare ne deprinde a ne supune ei chiar și în timp de războiu, când controlul dispare și nu mai rămâne inițiativei decât o singură călăuză, doctrina.

Datoria unui comandant este așa dar îndoită: să lase subordonaților săi liberul exercițiu al inițiativei, dar să-i și călăuzască neîncetat în practicarea ei.

Cauzele cari au dat naștere inițiativei în armată

Comanda și conducerea marilor mase armate se întemeiază astăzi, în întregime, pe inițiativa capilor din

toată scara comandamentului, pe neatârănarea de care ei se bucură în limite determinate și pe răspunderea care e o urmare a acestei neatârănări. Din studiul războaielor trecute putem vedea cum s'a născut ideea inițiativei, cauza care a creat-o și cum s'a impus astăzi ca o dogmă în doctrina militară.

Veacul al 19-lea, aducând schimbări mari vechilor metode de războiu, a introdus un nou factor în știința conducerii războiului, *autonomia marilor unități*, care se manifestă pentru întâia dată în campania din 1812 și se confirmă definitiv în războiul din 1870—71.

Războaiele lui Napoleon lăsând urme adânci în Germania, a fost firesc că poporul german, dintre toate popoarele cel mai înzestrat cu darul de a cerceta ideile nouă și a le întrebuița în folosul său, a studiat cu pasiune patriotică războaiele napoleoneane pentru a extrage din ele tot ce va găsi nou și de folos. Și acest studiu l-a dus, în mod instinctiv, la cercetarea cauzelor cari au produs neizbânda lui Napoleon în războaiele din 1812 și mai cu seamă din 1813 și 1814.

În adevăr, în aceste războaie Napoleon se găsește deodată în fața unor mulțime de greutăți, pe cari nu le mai întâlnise în războaiele trecute; și aceste greutăți nu se pot atribui, în mare parte, decât sporirii prea mari a efectivelor aduse pe câmpul de bătaie, care împedecau pe un singur om de a lua sarcina conducerii lor. Silit, dar, a fost Napoleon să împartă comandamentul cu mareșalii săi, cari până atunci nu avuseser decât un rol pasiv în războaie; și cum aceștia nu erau pregătiți să schimbe rolul, geniul celui mai mare căpitan s'a văzut paralizat de nedestoinicia locotenenților

săi de a conduce mase mari, când se găseau în afară din cercul său de supraveghere.

De atunci încoace, efectivele s'au tot sporit, și cu ele a crescut și trebuința de a pregăti comandamentul în subordine ca să împartă, cu o măsură oarecare, atribuțiunile cari altă dată erau reunite în ființa unui singur cap, fără ca prin aceasta să se atingă cât de puțin unitatea de acțiune. Și astfel s'a format, încet-încet, doctrina nouă care hărăzește tutulor comandanților, dela cel mai mare la cel mai mic, partea de inițiativă ce li se cuvine.

În Germania, a prins întâiu rădăcină această doctrină, pe care o găsim trecută în domeniul practic cu mult mai înainte de războiul din 1870—71. Armata germană avea dar puțința de a o încerca în acest războiu nu numai pentru că căutase să descurce toate itele artei napoleoneane, ci și pentru că știuse să se folosească de toate mijloacele pe cari știința și industria epocii puteau să le pună la îndămâna artei războiului, luând în aceasta pildă de ce făcuse Americanii în războiul secesiunii.

Războiul din 1870—71 este dar însemnat prin învățămintele ce ne dă cu privire la inițiativa comandanților în subordine pe teatrul de operațiuni și la întrebuințarea tehnicei moderne. Izbândeles strălucite ale Germanilor au făcut ca lumea militară să caute fără întârziere cauzele cari le-au produs; și atunci două constatări însemnate s'au făcut:

Întâiu, că războiul a fost zămislit și pregătit cu o artă desăvârșită, care ținuse socoteală de tot ce se putea întâmpla înainte de a începe ostilitățile; apoi

că generalii germani au știut să-și dea mână de ajutor în toate împrejurările și să se folosească de nouele descoperiri ale tehnicii. Dar, se mai bagă de samă că, din ziua când a început neprevăzutul, adică de când concepțiunile comandamentului de căpetenie s'au găsit față în față cu proiectele potrivnice ale dușmaului, acțiunea acestui comandament a încetat de a mai fi precumpănitoare, pentru a face loc acțiunii comandamentului în subordine și a se complectă prin ea.

În adevăr, nu se poate tăgădui că acțiunea cam slabă a marelui stat-major a fost compensată prin vigoasă inițiativă a comandanților de armată, de corp de armată, de diviziune și chiar de brigadă. Acești generali cunoscând, sau presimțind, intențiunile înaltului comandament, le complectară și merseră la inimic cu un singur gând și știură să-și îndrepte toate eforturile spre aceeași țintă. Bătăliile dela Wörth, dela Spicheren, dela Mars-la-Tour, începute de comandanți de corp de armată și chiar de brigadă, activitatea desfășurată de comandanții marilor unități în cursul bătăliei dela Gravelotte și a operațiunilor dela Sedan, sunt atâtea încercări cari au consacrat pentru totdeauna noul factor al războiului: inițiativa comandanților în subordine.

È netăgăduit că astăzi masele mari nu mai pot fi conduse de un singur om și că principiul împărțirii muncii își găsește aplicațiunea și când e vorba de exercitarea acțiunii comandamentului. Dar, oare această delegațiune dată comandanților în subordine — sub denumirea de inițiativă — nu este în paguba principiului unității de voință și de comandă pe întregul teatru de operațiuni? Neapărat că da, când ea nu se sprijine pe

știința solidă a acelor cari o primesc și pe o doctrină unică.

Prusianii după epoca napoleoneană au lucrat cinci zeci de ani ca să întemeieze o doctrină militară și să o răspândească în rândurile armatei; și numai când această doctrină a fost asimilată și prefăcută în muschi și oase de comandamentul armatei, numai atunci ei au făcut marea încercare, care a pus în vază folosul inițiativei.

„Inițiativa implantată meșteșugit în armata prusiană a prins rădăcină și s'a dezvoltat în larg pe acest pământ ingrat. Vechia armată de la Iena eră adânc atinsă de automatism și de formalism autoritar. Aspra lecțiune ce i s'a dat nu a fost perdută.

„Astăzi șeful lăsa subalternilor săi cea mai largă inițiativă. Aceasta i s'a ordonat mai întâiu de regulamente; dar el este în deosebi deprins să respecte adânc titlul și prerogativele ofițerului pretutindeni, atât în persoana subordonaților cât și în persoana șefilor săi; așa că astăzi obiceiul inițiativei la toate gradele ierarhiei este unul din elementele cele mai puternice ale armatei germane.

„Ingăduirea dată ofițerilor de a-și publica fără nici o pedecă lucrările lor, este într'o armată atât de disciplinată manifestațiunea cea mai viue a cultului ce au germanii pentru inițiativă. Studiile impuse și verificate de capi nu prețuese, din punctul de vedere al dezvoltării intelectuale a ofițerului, cât prețuese lucrările libere consacrate unui scop militar, mai cu samă când acele lucrări sunt supuse discuțiunii prin presa tehnică competentă ¹⁾“.

¹⁾ André Gavel. L'officier allemand (1906).

Și cu toate aceste, chiar în Germania, țara clasică a inițiativei individuale, foloasele ei nu sunt de o potrivă recunoscute în cercurile militare. Dacă unii găsesc numai foloase în practicarea inițiativei, alții îi atribue multe neajunsuri. În interesul chiar al apărării ideii, voi rezumă argumentele ce se aduc de amândoa taberile, după importantul studiu al maiorului Leroux din armata franceză, publicat în „Revue militaire generale din 1907“.

„Doctrina oficială, în Germania, este că îndrăzneala și spiritul de camaraderie sunt trebuincioase pentru întrebuițarea micilor unități ca și pentru conducerea maselor; că aceste calități nu se improvizează; că, întocmai ca judecata și caracterul, ele pot fi născute în militar, dar că se pot câștiga, și mai cu samă îmbunătăți, practicându-le.

„Regulamentul infanteriei e caracterizat prin lipsa oricărei prescripțiuni rigide: nu conține decât principii; deslegarea problemelor de amănunt e lăsată judecății fiecăruia în limitele gradului său. Orice schemă este cu asprime alungată. Regulamentele cavaleriei și artileriei lasă, de asemenea deslegarea cazurilor particulare în sama judecății individuale.

„Astfel e doctrina oficială în jurul cării s'au rădicat polemicile cele mai arzătoare. Numele lui Bronsart von Schellendorf și Boguslawski au strălucit, sunt câțiva ani, în capul partidelor adverse: întâiul preconizând întrebuițarea cea mai largă a inițiativei pe toate treptele ierarhiei, al doilea susținând principiul formei și al schemei.

„Argumentele potrivnicilor inițiativei sunt:

„Regulamentele actuale sunt obscure. Redacțiunea lor trebuie să dea naștere în mod fatal micului războiu (*kleinerkrieg*), cu toate primejdiile lui în războiu și cu toate absurditățile la manevrele din timp de pace;

„Regulamentul nu ne învață procedările de luptă reale ale câmpului de bătaie, unde se întrebuițează masele, iar nu micile pachete de trupe;

„*Kampfform*-a împedecă abaterile;

„Inițiativa în luptă trebuie să vină de sus, nu de jos; altfel bătaia va degenera într'o serie de *soldatenschlachten*;

„Cu cât efectivele cresc, cu atât trebuie o regulamentare mai strânsă, pentru a asigura coeziunea masei;

„Fără acțiune în masă nu e izbândă. Fără unitate de comandament, nu poate fi acțiune în masă. Fără prescripțiuni regulamentare bine așezate, nu poate fi unitate de acțiune.

„Inițiativa și spiritul de hotărîre nu au nimic a împărți cu conducerea tactică a trupelor pe câmpul de bătaie;

„Toți marii războinici au adoptat forme fixe;

„Cu cât sunt mai mulți ofițeri, cu atât trebuie o metodă mai strânsă;

„O prea mare latitudine dă loc la tălmăcirile cele mai diverse și mai fantaziste;

„Varietatea deslegărilor, da! nu însă deslegări false;

„În rezumat, regulamentele ar trebui să fie, nu cursuri de tactică, ci niște colecțiuni de prescripțiuni bine hotărâte, referitoare la cazuri bine definite. Mai

puține principii și mai multe reguli. În loc de sfaturi, ordine.

„Încheierea acestor argumente este: În starea actuală a spiritelor din Germania, unde spiritul de ofensivă e nota principală, inițiativa individuală trebuie împedecată pentru a înlătura urmările grele, restrângând-o la executarea datoriei militare, la îndatorirea de a lua pe teren hotărâri de amănunte apropiate scopului și situației generale.

„Argumentele apărătorilor inițiativei sunt:

„Ceeace înlăturăm nu sunt formele în ele-înșile, ci întrebuintărea lor în războiu. Sub revoluțiunea franceză, inteligența și curajul individual nu au avut ce să facă cu formulele. În 1866 și 1870, armata germană, scăpată de formele fixe, a avut izbânde strălucite mulțămită inițiativei îndrăznețe a capilor în subordine.

„De acum înainte, cu enormele efective, comandamentul se va găsi și mai neputincios de a trâmite ordine la timp. Bătălia va deveni rapide o serie de lupte parțiale, nu din cauza întrebuintării inițiativei individuale, cum susțin adversarii, ci înainte ca inițiativa să fi putut intra în scenă, prin chiar puterea lucrurilor. Ori, în fața acestei neînlăturate și nesfârșite frânturi ale bătăliei, cine poate să tăgăduiască trebuința inițiativei pentru șefi chiar de grad mic. Chiar dacă aceasta ar fi un rău, trebuie să ne supunem lui.

„Primejdioasă utopie, zic liberalii, a voi să înlocuim, prin forma rigidă, libera întrebuintărea a inteligenței ofițerilor, a crede că omul mediocru e în stare să-și facă datoria cu strălucire având un manual înaintea

ochilor, a crede judecata falsă în stare de a vedea drept cu ochelarii regulamentului.

„Formula omoară inteligența și activitatea, sau le adoarme, cel puțin, și nu le poate înlocui când ele nu mai există. Formula *ne varietur* nu se poate aplica decât făcând abstracțiune de vrăjmaș și de voința lui, ceea ce nu trebuie să se îngăduie în războiu.

„Schemele normale de atac sau de apărare sunt primejdioase; în practică ele nu se vor putea niciodată aplica în toată întregimea lor. În războiu nu sunt decât cazuri particulare, cari nu se asemănă unul cu altul. Trebuie dar, după cum chiar doctrina adversă admite, să se lase executanților grija modificărilor ce vor avea să facă formulei tip

„Unitatea de doctrină este indispensabilă pentru a asigura fără primejdie jocul liber al inițiativei în războiu. Cu ajutorul ei, manifestările voinței individuale se vor putea produce fără teama de a se compromite armonia acțiunilor. Dar această constrângere impusă inițiativei va putea să rădice critice, va face chiar să se zică ce prin ea se sugrumă inițiativă atât de căutată. Nimic din toate acestea nu trebuie să se iee în samă. Să nu uităm că dacă calul cu sânge generos este cel care are mai mult fond, el nu poate să ne servească decât dresat și strunit. Totul e să-l dresăm bine și să-i punem o zăbală potrivită gurei lui

„Să întreținem spiritul de inițiativă sub toate formele lui, să-l încurajăm sub toate manifestările lui, și să ne păzim de a-i rupe aripele când vrea să-și încerce puterile; dar, fie că luăm inițiativa, fie că lăsăm pe alții să o iee, să nu uităm că suntem soldați, adică că

facem parte dintr'un tot ierarhizat în vederea concentrării eforturilor. Să nu uităm că, dacă datoria fiecărei individualități este de a trage la jug, acțiunile trebuie să fie coordonate, astfel ca nici o putere să nu se pierdă în zadar”

Și, ca încheiere a acestei discuțiuni, voiu zice. Inițiativa individuală este astăzi de trebuință neînlăturată, cu îndatorirea însă ca ea să se întemeieze: în lucrările și manifestarea atribuțiunilor și îndatoririlor gradului, pe legi, regulamente, instrucțiuni și directive; iar pe câmpul de luptă, pe științele de la adversar, pe orientarea asupra situațiunii generale, pe voința și intențiunea comandamentului superior, pe lucruri și fapte văzute și pipăite, pe voința de a ne bate și învinge.

Mijloacele prin cari se dezvoltă facultatea inițiativei

Facultatea inițiativei se dezvoltă în ofițer prin educațiune continuă, lăsându-l, sau silindu-l, să o practice în toate actele vieței sale militare: cu prilejul îndeplinirii serviciului zilnic ordinar, cu prilejul instrucțiunii și educațiunii trupei, cu prilejul conducerii trupei pe câmpul de instrucțiune și de manevre. Prin urmare, un program al educațiunii și dezvoltării acestei facultăți ar fi următorul:

Intrebuințarea inițiativei în actele de administrațiune a trupei și în executarea serviciului zilnic;

Intrebuințarea inițiativei în conducerea serviciilor de comandament și administrative;

Intrebuințarea inițiativei în conducerea instrucțiunii și educațiunii militare; în fine

Intrebuințarea inițiativei pe câmpurile de instrucțiune și de manevre.

I. INIȚIATIVA ÎN ACTELE DE ADMINISTRAȚIUNE A TRUPEI ȘI ÎN EXECUTAREA SERVICIULUI ZILNIC

Mari și nesfârșite sunt îndatoririle unui comandant din orice treaptă a scării comandamentului. El este dator să îngrijască — potrivit cu gradul și drepturile ce-i dau regulamentele — de disciplina, de instrucțiunea, de educațiunea, de sănătatea, de traiul și de îmbrăcăminte unității ce comandă, așa ca să o aivă oricând gata a o duce la războiu și la luptă. Din analiza acestor multe îndatoriri — nu zic atribuțiuni, pentru a nu aduce oricât de mică atingere obligativității lor — reese că un comandant militar trebuie să aivă însușiri desăvârșite de instructor, de educator, de administrator, de judecător și de îngrijitor al sănătății oamenilor (și animalelor) ce i s'au încredințat.

Aceste însușiri nu se câștigă de azi până mâni, ci printr'o practică îndelungată în serviciul trupei, în fiecare grad și în fiecare treaptă a comandamentului; căci dacă nu ar fi așa, nu s'ar fi înscris în legea înaintării în armată condițiunea neînlăturată ca: înaintarea, de la un grad la altul, să să facă numai după ce militarul a servit un număr determinat de ani în gradul ce are și a comandat unitatea care cade gradului său.

Această constrângere a legii nu izvorăște decât

din obligațiunea neînlăturată ce are gradatul de a-și însuși cunoștințele variate și neconținut crescânde, ce-i trebuie, pentru a îndeplini îndatoririle comandamentului său. De ar fi altfel, adică dacă aceste cunoștințe s'ar pute dobândi de odată și numai prin studiu în cabinet, legea nu ar fi înseris condițiunea de stagiu, în grad și la trupă, sau cel puțin ar fi admis scutiri pentru militarii de capacitate vădită. Ființa unei asemeni constrângeri ne arată că cunoștințele trebuincioase pentru îndeplinirea tuturilor îndatoririlor unui comandament nu se capătă și nu se asimilează decât exercitând acel comandament, și ca atari ea nu trebuie nici nesocotită, nici înlăturată printr'o interpretare meșteșugită, dar greșită, a legii.

Știința comandamentului nu se poate căpăta decât urmând metoada zisă a cercurilor concentrice. În cercul cu raza cea mai mică, se găsește știința celui mai mic comandament: a soldatului, care-și comandă sieși. În cercul cu o rază mai mare, se găsește știința comandantului de căprărie, sau de grup, în care e cuprinsă și știința soldatului. În cercul cu o rază și mai mare se găsește știința comandantului de secțiune, adică a sergentului, în care se cuprinde și știința căprăriei. Și așa mai departe. Deci, putem zice că cunoștințele diferitelor comandamente sunt în esența lor aceleași, însă se dezvoltă, adică își largesc cercul, potrivit cu treapta comandamentului.

Să luăm de pildă cercul cunoștințelor unui comandant de batalion. În acest cerc se cuprind toate cercurile cunoștințelor cari revin comandamentelor inferioare: companiei, plotonului, secțiunii și căprăriei.

Dacă ofițerul, căruia i s'a încredințat comanda batalionului, nu a comandat de loc, sau prea puțin, compania, el nu va avè instrucțiunea complectă, căci îi va lipsi, din cercul cunoștințelor sale, cunoștințele cuprinse între cercul comandantului de companie și cercul comandantului de ploton; și pentru a le dobândi îi va trebui un timp, mai mult sau mai puțin lung, care va atârna de gradul său de cultură militară, de inteligența sa și de puterea sa de asimilare. Urmările vor fi păgubitoare instrucțiunii batalionului, căci inițiativa comandanților de companie va fi lipsită de control, corectivul neînălăturat al acestei facultăți; iar el însuși nu va putè săvârși în comandamentul său acte de inițiativă, lipsindu-i o parte din știința comandamentului, adică din doctrina militară. Și astfel timpul ce va întrebuința acest comandant de batalion pentru a-și complecta instrucțiunea ce revine comandamentului său va fi pierdut pentru pregătirea batalionului de războiu.

Eacă, dar, rălele urmări ale nesocotirii prescripțiilor legii de înaintare privitoare la exercitarea îndatoririlor comandamentului, singura școală în care ofițerii de diferite grade capătă instrucțiunea militară neapărat trebuincioasă pentru a-și conduce trupa în războiu și pe câmpul de luptă.

Inițiativa nu se poate dezvolta de cât prin exercițiul comandamentului în toate gradele lui.

„Nu poate fi numit ofițer de cât acela care comandă. Cum ar putè rămâne cineva ofițer, în înțelesul întreg al cuvântului, cum ar putè păstră facultatea comandamentului, dacă ar înceta de a-l exercită? Orice facultate lăsată în părăsire se slăbește și se suprimă

cu timpul. Inima și spiritul se pătrund de alte porniri, de porniri date de îndeletnicirile noastre zilnice; ofițerul se preface pe nesimțite în sensul nouelor ocupațiuni morale cari-l stăpânesc: el ia, de pildă, apucăturile unui împiegat de masă, unui contabil, unui arhivar; luerările și scrisul cu cari se îndeletnicește devin obiectul favorit al activității lui. De acum înainte el nu-și mai caută drumul și mijloacele pentru a ajunge de cât în dosare și în regulamente; el va perde simțul puterii speciale pe care trebuie să o pună în lucru în timp de războiu. În ziua când îi veți da comandamentul efectiv al unei trupe, o să vedeți că nu mai e de cât un contabil, sau un *cap militar degenerat*.

„Când ofițerul adevărat, acela care este investit cu un comandament, nu exercită de cât o acțiune limitată asupra unei unități slabă și necomplet organizată, facultățile sale de comandament încep a nu mai fi hrănite îndeajuns și se stâng. Dacă unitatea care i sa da este fără valoare și fără tărie, dacă efectivul disponibil variază dintr'o zi într'alta din cauza absențelor, gardelor și corvadelor, comandamentul sau se rupe: el nu mai exercită acel soi de stăpânire, care e adevăratul comandament în timp de pace și care nu-și produce efectul de cât prin unitatea și continuitatea acțiunii sale. Facultățile lui militare se atrofiează din lipsa de exercițiu.

„*Neîngăduirea inițiativei inteligente are neajunsuri asemănătoare*. Ea produce inferiori cari nu se interesează de rezultatul urmărit și se cred fără cusur îndată ce au îndeplinit, în marginele stricte, ordinele ce li s'au dat, sau au reprodus pe teren dispozitivele tactice ale regulamentului.

„E neapărat ca ofițerul să exerciteze comandamentul militar atribuit gradului său, și să-l exerciteze în plinul lui, fără nici o reducere sau restrângere.

„Nu e bine să se împingă ofițerii fruntași către serviciul de stat-major, atribuind brevetului înlesniri la înaintare. Locul acestora este în capul companiilor, batalioanelor, regimentelor. Li să face cel mai mare rău și se lipsește armata de cele mai bune elemente, destinându-i ocupațiilor de cancelarie, unde ei perd simțul comandamentului.

„Serviciul de stat-major cere, e adevărat, aptitudini speciale, dar nu o totalitate de calități mai mare de cât cea trebuincioasă pentru a exercita comandamentul unei trupe. *Funcțiunea unui căpitan, unui maior, unui colonel, e mult mai puțin ridicată, presupune calități mai puțin rare și o valoare militară mai mică în serviciul de stat-major de cât în serviciul trupei*“.¹⁾

Rolul ofițerului de stat-major pe câmpul de luptă e restrâns. Aci apare rolul armonie al armelor de luptă conduse fiecare de șefii ei, rol care nu se învață în biourourile Statului-Major, ci pe câmpul de instrucțiune și de manevre. Înainte de războiul din 1870-71, Statul-Major al armatei franceze formă un corp închis străin oricării arme, care totuși se încumetă a conduce armele pe câmpul de luptă: rezultatele se cunosc. După războiu, Statul-Major încetă de a fi corp închis și ofițerii săi fură versați în diferitele arme, unde căutară să-și însușească

1) André Gavet *L'art de commander*. (Paris, Berger-Levrault 1905)

ceace le lipsă mai mult din instrucțiunea lor: cunoștința instrumentelor de luptă, a căror unisonanță asigură reușita luptei.

Facă unde se cade a căută moderațiunea ce trebuie să se dea tendinței de precumpănire a Statului-Major într'o armată.

Știința de a comanda nu se câștigă de cât exercitând comandamentul în toată plinătatea îndatoririlor lui, în cazarmă ca și în tabăra de instrucțiune, ca și pe câmpul de manevre, și lăsând comandanților din toate treptele inițiativa desăvârșită în alegerea mijloacelor, fără alte restrângeri de cât cele izvorite dintr'un control măsurat și din respectarea doctrinei.

„Inițiativa trebuie să fie oriunde, până și în rândurile trupei. [Armata, care e pătrunsă de ea, e gata totdeauna de acțiune în toate straturile masei sale. Fiecare își pune priceperea și vigoarea în serviciul lucrului comun; armata încetează de a fi o mașină greoaie, ea se însuflețește, devine simțitoare pretutindene; s'ar crede condusă de o gândire unică, dar nu e de cât concursul inteligențelor individuale care produce acest neînchipuit sfârșit. Toate puterile se întrebuințează și să pun la lucru de sine; ele își caută și găsească aplicațiunea rapide și energie în lupta întreprinsă. Nenorocire vrăjmașului, dacă batalioanele sale așteaptă, pentru a începe acțiunea, să primească ordine“. ¹⁾

1) André Gavet. L'art de commander (Paris, Berger-Levrault 1905).

Inițiativa în conducerea și supravegherea serviciului zilnic

Nu poate fi mai bună școală, pentru a deprinde pe ofițerii de diferite grade cu practicarea inițiativei, decât conducerea și supravegherea serviciului zilnic în unitățile ce ei comandă, sau în unitățile din cari fac parte. Aci ei vor ave prilejul să vadă cum se aplică regulamentul asupra serviciului interior, care regulează mersul serviciului zilnic și să caute a da cea mai bună interpretare acelor prescripțiuni cuprinse în el, cari pot admite mai multe interpretări, sau a căror execuțiune nu e bine mărginită. Aci ei vor ave prilejul să pună în aplicare regulamentele și legile militare, pe cari se razămă prescripțiunile serviciului interior privitoare la drepturile și îndatoririle comandanților de diferite grade: la sănătatea oamenilor (și a animalelor), la hrana trupei în cazarmă și în marșuri, la îmbrăcămintea și echipamentul trupei, la păstrarea și întreținerea echipamentului și materialului de războiu, la administrarea drepturilor trupei și ofițerilor, la pază și poliția cazarmelor și stabilimentelor militare, la mântinerea și confirmarea disciplinei militare, la igiena și salubritatea locuinței oamenilor și animalelor și la întreținerea cazarmamentului.

În cereul atribuțiunilor și îndatoririlor comandamentului sau, fiecare gradat e chemat să aplice aceste multiple regulamente, cari îmbrățișează toată existența militarului, și să facă ca ele să fie respectate de subordonații săi. În acest vast câmp de activitate, fiecare va găsi zilnic prilejul de a da curs liber inițiativei sale în aplicarea multiplelor prescripțiuni cari interesează serviciul; și, cum controlul rezultatelor va fi totdeauna

putincios, fiecare va vedè dacà măsura luată din propria-i pornire a dat bune rezultate, și, după împrejurări, o va mănține sau o va schimbà. Astfel, zi cu zi, deprinzându-se a judecà împrejurările neprevăzute, trebuințele cari se ivesc și a luà hotărâri, educațiunea inițiativei se va face pe nesimțite, ofițerul va căpătà încredere în puterea sa de a judecà și a deduce; și din această încredere va răsări voința de a face față greutăților ce le va întâmpinà în drumul său, în cazarmă ea și pe câmpul de exercițiu, ea și pe câmpul de manevre.

Eacà pentru ce am zis și am susținut că ofițerul, care se destină serviciului trupei și năzuește să ajungà la înaltele comandamente, trebuie neapărat să nu peardă contactul cu trupa, ci să-l reeie la fiecare grad. Altfel, educațiunea inițiativei nu se va putè face în mod temeinic, ofițerul ajuns în capul unui comandament însemnat se va găsi fără mijloace îndestulătoare pentru a dà impulsunea cuvenită unității sale și a temperà, sau a aduce în mărginele regulei, inițiativă subordonaților săi. Cel care vrea să stăpânească inițiativa altora, trebuie să aivă el mai întâiu inițiativă.

A stăpâni inițiativa altuia nu va să zică a o încetușà, ci a o împedecà de se abate dela regulele doctrinei militare, sau dela prescripțiunile regulamentelor de ordin administrativ, judiciar, disciplinar și sanitar. De altfel, regulamentul asupra serviciului interior prescrie destul de limpede ca :

„Comandantul corpului trebuie să vegheze ca diferitele grade să exerceite, în realitate, partea de autoritate care le este atribuită; căci numai astfel poate să dobân-

dească fiecare influența și considerațiunea neapărat trebuincioase, în interesul emulațiunii, disciplinei și instrucțiunii.

„Autoritatea sa trebuie să fie simțită mai mult printr'o impulsivă regulătoare, decât prin acțiune directă în amănunte de execuțiune“.

Apoi, Înaltul Ordin (29 Octobrie 1902) al Comandantului suprem al armatei confirmă dreptul la inițiativa: „este dorința Mea ca, în cel mai scurt timp, șefii de corp și căpitani comandanți să se obicinuiască a se bucura de inițiativa și libertatea acordată lor.“

Dreptul de inițiativă s'a căutat a se acorda, în limitele regulamentelor și legilor în vigoare, în materie de administrațiune și de disciplină comandanților de orice grad. În materie de instrucțiune și de educațiune s'a acordat comandanților de corp și de companie, conform înaltului ordin de mai sus. Acest ordin însă uită să hărăzască același drept și maiorului comandant de batalion. Eu am considerat această ca o simplă omisiune, căci autonomia batalionului trebuie garantată în același grad ca a companiei.

Trebuința exercițiului inițiativei în administrarea și comandarea marilor unități, corpurilor de trupă și unităților mai mici fiind netăgăduită, vom cerceta dacă regulamentele noastre în vigoare îngăduiesc pe comandanții de diferite grade a o practică de opotrivă.

2. INITIATIVA IN CONDUCEREA SERVICIELOR DE COMANDAMENT ȘI ADMINISTRATIVE

Armata, considerată în întregimea ei, sau în subîmpărțirile cari o constituiesc, are o singură menire: apărarea

țării. Acțiunea ei se manifestă intermitent: numai când siguranța țării e amenințată. Armata este deci o putere ascunsă în stare normală, care nu se dezvălește decât în anumite împrejurări. Pentru ca aceasta putere să fie în stare de a se manifesta, când i să cere, are trebuință de organe de comandament, cari la rândul lor sunt ajutate pentru a o păstra neatinsă de altele, pe cari le numim organe administrative. Armata e o mașină complicată: organele de comandament îi sunt închipuite prin mecanicul mașinei, care o pune în mișcare și o face să lucreze; organele administrative, prin focarii și lucrătorii cari o curăță, o ung, o hrănesc cu apă și cu foc pentru a-i întreține puterea de lucru.

Pentru acest rost, comandamentul în armată este asigurat, începând dela armată și sfârșind la corpul de trupă, prin servicii de comandament și servicii administrative.

Serviciul de comandament este figurat prin serviciul de stat-major; iar serviciile administrative prin serviciile artileriei, geniului, intendenței și sanitar.

Aceste servicii la unitățile mari de comandament există în total, sau în parte; iar la cele mici sunt îndeplinite prin delegațiuni, date în puterea legilor și regulamentelor speciale.

Comandamentul Corpului de Armată. Acest comandament este înzestrat cu toate serviciile de comandament și administrative, chismate să asigure: în timp de pace traiul și pregătirea de războiu a trupelor cari-l constituiesc, iar în timp de războiu conducera corpului de armată pe teatrul de operațiuni și pe câmpul de bătaie.

Insemnătatea serviciilor administrative la marile unități, în timp de războiu, este mult mai mare de cât la micile unități (de la regiment în jos), pentru că este mult mai greu, de pildă, a hrăni și a asigura bunul traiu a 40000 oameni de cât a 4000. Pentru aceasta s'ar căde ca personalul serviciilor administrative deprins din timp de pace cu practica atribuțiunilor, cari-i revin, în timp de războiu, din ziua când începe mobilizarea armatei până la trecerea ei pe picior de pace. Și cum s'ar pute face această școală? Prin încercări de mobilizare, prin funcționarea serviciilor în tabărele de instrucțiune, și cu prilejul marilor manevre anuale.

Nici unul din aceste mijloace nu se practică în armata noastră. Serviciile administrative ale corpurilor de armată nu au prilejul să-și completeze instrucțiunea, fiind că până astăzi nu s'a făcut încă nici cea mai neînsemnată încercare de mobilizare, nici nu au fost chismate să funcționeze în taberile de instrucțiune, sau la marile manevre ale corpurilor de armată cari, fie zis în trecut, nu au mai avut loc în România de la 1895. Aceste servicii nu fac deci, în timpul de pace, de cât să-și îndeplinească îndatoririle conform legilor și regulamentelor aferente, fără să se poată pregăti îndeajuns pentru greaua chismare ce au în războiu.

Serviciul de comandament se îndeplinește iarăși în timp de pace în limitele stricte ale nevoielor zilnice, din cauza lipsei mijloacelor materiale, cari sunt de absolută trebuință pentru instrucțiunea războiului.

În rezumat, dar, se poate zice că comandamentul unui corp de armată este la noi în timp de pace mai mult un mare organ administrativ. De altfel, cam așa

e considerat și în Franța. " Comandamentul unei armate nu se potrivește cu comandamentul unui corp de armată. Comandantul unui corp de armată este un administrator, pe când comandantul unei armate este un om de războiu. „ Această, zice Generalul Bonnal¹⁾, e din nenorocire adevărat în timp de pace; însă armata este făcută pentru războiu și istoria războaielor moderne ne arată că de multe ori un comandant de corp de armată s'a văzut constrâns de împrejurări să opereze izolat, fără altă călăuză de cât propria-i inspirațiune.

Ceeace e un cusur în Franța, nu trebuie primit ca bun în România. Pentru ca un comandant de corp de armată să fie un înalt agent de comandament, trebuie ca legile să-i dea dreptul și mijloacele de a exercita comandamentul în tot plinul lui și de a se pregăti, el însuși și organele comandamentului său, pentru marile și grelele îndatoriri ce-i revin în timpul de războiu; trebuie ca legile să-l îngăduie a potrivi în toate împrejurările mijloacele cu scopul ce urmărește, călăuzindu-se de spiritul mai mult decât de forma lor; trebuie, în fine, ca legile să-i acorde o autonomie complectă, pentru ca sub scutul acestuia să-și desăvârșască educațiunea inițiativă, fără de care nu va pute niciodată să devină un bun conducător de trupe în războiu. Ori, legile noastre administrative, regulamentele și deciziunile ministeriale conțin atâtea restricțiuni, cari stânjenesc autoritatea comandantului corpului de armată, încât în materie administrativă câmpul, în care se poate mișca inițiativa sa, este de multe ori mai strâns decât al unui comandant

1) La prochaine guerre (Chapelot et Cié. 1906, Paris).

de regiment. Când legea asupra organizării administrațiunii armatei cuprinde restricțiuni de felul acestia: „In cazuri urgente, de forță majoră, poate autoriza cheltuele neprevăzute, însă pe răspunderea sa pecuniară, dând ordine înseris și raportând imediat cazul ministerului,“ inițiativa unui comandant de corp de armată e pusă sub sechestru judiciar.

Centralizarea administrativă în direcțiunile Ministerului de Războiu și restricțiunile penale prevăzute în legi nu sunt de loc în acord cu autonomia, care tinde să se dea comandanților de mari unități în materie de comandament, și cu întreaga autonomie de care ei se bucură în timp de războiu. Acest dezacord nu numai că e păgubitor bunei administrațiuni a armatei în timp de pace, dar e încă o mare pedecă la pregătirea comandamentului pentru războiu.

Comandamentul Diviziunii. — In materie de comandament, Diviziunea este, în timp de pace, mai mult un organ de tranzițiune, unde dispozițiunile și ordinele superioare se înregistrează înainte de a fi trâmise brigadelor și corpurilor de trupă.

Serviciile administrative ale unei diviziuni au astăzi mai multe prilejuri la îndămână ca să practice în timp de pace îndatoririle cari le revin în timp de războiu; aceste prilejuri le găsesse la manevrele de toamnă și la concentrările din taberele de instrucțiune.

După normele stabilite până astăzi, diviziunile aceluiasi corp de armată execută manevre de toamnă — lupte de diviziune eu dublă acțiune — din patru în patru ani. Cu prilejul acestor manevre, organele lor administrative ar pute să-și pună la contribuțiune cunoștințele profesionale pentru a se iniția în

practica atâtor servicii greu de îndeplinit — cum e serviciul subsistențelor — când e vorba de masse mari de trupe, dacă manevrele ar dură mai multe zile și ar fi libere. Cum însă ele nu durează decât două, sau cel mult trei zile și nu sunt mai de loc libere, organele administrative nu găsesc nici o greutate de învins; ele își regulează dinainte, zi cu zi și etapă cu etapă, tot ce au de făcut, cu concursul tuturilor agenților disponibili rechiziționați de la toate corpurile, serviciile și garnizoanele diviziunii, așa că serviciul se îndeplinește cum nu se poate mai bine, dar în paguba adevăratei practice a războiului și în paguba pregătirii organelor comandamentului pentru războiu. Aceasta este una din rălele urmări ale manevrelor încâtușate și cu botniță.

Un alt mijloc pentru a iniția aceste organe în practica serviciului sunt concentrările din taberele de instrucțiune, unde, după normele de până astăzi, se chiamă de odată toate trupele și serviciile unei diviziuni. Până în anul acesta fiecare diviziune a fost concentrată de două ori în taberele de instrucțiune. Ieau ca pildă diviziunea a 5-a. În vara anului 1906 această diviziune a fost pentru a doua oară concentrată în tabăra de la Hagieni, constituindu-se din următoarele trupe:

4 reg. de infanterie cu 2 batal.	}	6000 oameni și 150 cai		
1 batalion de vânători . . .				
3 regimente de călărași . . .	1200	„	1200 „	
2 regimente de artilerie . . .	1000	„	600 „	
1 companie de geniu . . .	}			
1 secțiune de tren		200	„	40 „
1 „ lucrători de adm.				

De și efectivul total nu reprezintă de cât jumătate din efectivul de războiu al unei diviziuni, totuși a fost o grea problemă ca să se asigure hrana, traiul și sănătatea unei aglomerațiuni atât de însemnate pe marginea canalului Borcea, aproape de bălți, într'o regiune lipsită de cele trebuincioase pentru trai, fără mijloace de comunicațiuni, cu un sol descoperit și năsipos. A fost în schimb un bun prilej pentru cele trei servicii: al subsistenței, al geniului și al sănătății, ca să se inițieze în practica războiului.

Comandantul diviziunii a 5-a, care cunoștea neajunsurile suferite de trupe la concentrarea din anul trecut, când se lăsase în sarcina lor aprovizionarea hranei, le-a înlăturat organizând un serviciu de subsistențe al taberii cu personalul intendenței diviziunii.

Pentru ofițerii Intendenței încercarea a fost grea; o adevărată panică i-a cuprins când s'au gândit la răspunderea ce li s'a dăduse de a asigura traiul a atâtor mii de oameni și animale în timp de treizeci de zile. Și totuși, încercând și dibuind, greutățile au fost învinse una câte una, și Serviciul intendenței și-a îndeplinit bine datoria spre marea mulțămire a comandamentului corpurilor de trupă, care a fost descărcat de un serviciu administrativ pentru a se ocupa în liniște numai de instrucțiunea trupei și cadrelor.

Eacă o bună încercare, care cred că se va repetă și se va imita pretutindeni unde nu s'a făcut.

Același lucru ar fi trebuit să se facă și cu serviciul sanitar al diviziunii. Știu că personalul serviciului este legat de spitalul divizionar; dar pedica eră ușor de învins. Locul acestui personal eră în tabăra de in-

strucțiune, iar la spital trebuia lăsat un personal din cadrul rezervei, cum s'a lăsat în toate garnizoanele pentru partea sedentară a copurilor de trupă. Și atunci ar fi funcționat în tabără ambulanta divizionară, care ar fi format a doua seară a serviciului sanitar în campanie, și totul s'ar fi practicat după normele admise în războiu.

Rămâne Serviciul de Geniu. Aci intrăm în căderea celei mai înalte autorități militare — Administrațiunea Centrală a Războiului. Sunt doi ani de când trupele, cari se concentrează în tabăra de la Hagieni, duc o viață grea, care deși se poate suportă, fără să fie permis cuiva a se plânge, s'ar fi putut totuși înlătură fără greutate. Înlăturarea ei de altfel eră, și este, în interesul ministerului de războiu, pentru a-i eruță o pagubă foarte mare, pe care o suferă astăzi prin scoaterea din serviciu a atâtor zeci de mii de corturi individuale și colective. Și cum?

Se știe că operațiunile războiului silese adesa armatele să-și organizeze tabere de iarnă pentru adăpostirea trupelor pe timpul când nu pot suportă viața de bivuac. Exemple găsim în războaiele recente: operațiunile dimprejurul Plevnei (1877—78); operațiunile dintre Cha-Ho și Mukden (1904—905).

Prin urmare, atât ofițerii de Geniu cât și cei de Infanterie trebuiesc deprinși cu facerea lucrărilor de castrametațiune. Privind astfel lucrurile, ministerul de războiu, cu o cheltueală relativ foarte mică, ar fi putut face să se rădice ca din sânin, în timpul celor două concentrări din anul 1905, baracamentele trebuincioase unei întregi diviziuni, însărcinând cu această lucrare per-

sonalul serviciului de geniu al corpului III de armată, și dându-i ea personal de execuțiune ofițeri de infanterie și despărțiri de lucrători din trupele concentrate în tabără. Împărțind judițios sarcina între regimentele de infanterie ale unui întreg corp de armată, nu s'ar fi pierdut mult din timpul harazit lor pentru instrucțiune; în schimb, trupele ar fi câștigat locuințe bune și sănătoase pentru șederea lor în tabără, și-ar fi asigurat întreținerea efectelor de toate categoriile cari au suferit atât de mult în corturi, ar fi înlăturat atâtea cheltueli cari li s'au impus pentru întreținerea și complectarea corturilor-barace; serviciul de geniu ar fi dobândit practica unei îndatoriri tehnice, care-i revine în timp de războiu; iar ministerul de războiu ar fi realizat un beneficiu de aproape 100.000 lei, costul corturilor cari s'au stricat și altul mult mai mare din economia făcută construind tabăra cu personalul militar.

Nu s'a urmat așa. Găsese că nu e bine; dar, în același timp, mărturisese că și eu ași fi căzut poate în aceeași greșală; și tocmă această mărturisire confirmă marele principiu ca: inițiativa în aplicațiunile unei științe, sau unei arte, nu se câștigă decât prin practicarea acelei științe sau arte.

Comandamentul Brigadei. — Comandanții de corp de armată și de diviziune, dispunând de servicii de comandament și administrative, pot să-și exercite autoritatea și să-și îndeplinească îndatoririle comandamentului așa cum legile și regula cer; și, prin exercițiul acestor îndatoriri, ei își vor pute dezvoltă facultatea inițiativei, de care vor ave atâta trebuințe în războiu.

Comandanții de brigadă au și ei îndatoriri precise — teritoriale (cei de infanterie), de comandament și administrative — fără a avea mijloace ca să le îndeplinească.

Pentru îndeplinirea atribuțiilor teritoriale, comandantul unei brigade de infanterie dispune de personalul depozitelor de recrutare și batalioanelor teritoriale aflate pe teritoriul regiunii. Pentru atribuțiile referitoare la comandament, el nu are un personal permanent, regulamentul însă îl autoriză să se ajute de un locotenent luat pe timp de un an de la un regiment din brigadă și de un subofițer secretar. În Franța, un comandant de brigadă dispune de un ofițer de stat-major, ca ofițer de ordonanță, de un arhivist (ofițer de administrațiune de stat-major) și de unu sau doi subofițeri secretari; în Germania, el dispune de un ofițer de adjutantură (căpitan sau locotenent) și de 1 sau 2 secretari.

Lipsa unui personal permanent și capabil de a-l ajuta e cu atât mai mult simțită la noi cu cât regulamentele și legile impun comandantului de brigadă îndatoriri administrative.

„Comandanții de brigadă, în calitate de șefi ierarhici imediați ai corpurilor de trupă, dirigează și priveghiază administrațiunea acestor corpuri, conform regulamentelor și în spiritul ordinilor directive ale comandanților de corpuri de armată și de diviziune“. (Legea asupra administrațiunii în armată. Art. 52).

„Comandanții de brigadă se ocupă de administrațiunea trupelor de sub ordinele lor, conform legii și regulamentului de administrațiune, spre a asigura satisfacerea trebuințelor trupei relative la echipament, munițiuni, etc.“. (Regulamentul asupra serviciului interior).

Cum vedem, atribuțiunile comandanților de brigadă — în deosebi a celor de infanterie — sunt foarte însemnate, dar legea care organizează comandamentele nu a vrut să le dea personalul trebuincios, și de aceea funcționarea lor este paralizată. Câteodată chiar dispozițiunile ministeriale opresc pe comandanții de brigadă să se folosească de restrânsul personal acordat prin regulamente și-i obligă să se servească numai de sergentul, sau caporalul secretar, prevăzut prin buget¹⁾. Dacă ași compara starea de astăzi a comandamentului brigadei noastre cu organizarea brigadei din armata bulgară, prevăzută larg cu organe de comandament, ași ajunge desigur la o încheiere puțin măgulitoare pentru noi; de aceea, mă mărginesc a spune că la noi acest comandament este mai mult închipuit, și că în special comandantul brigadei de infanterie se găsește mai adesea în neputință de a-și îndeplini sarcinile ce-i impun regulamentele militare. Din această cauză, comandanții de brigadă nu se pot îndeajuns pregăti pentru comandamentul superior, nici nu au mijloace ca să-și dezvolte inițiativa prin practicarea serviciului zilnic.

Comandamentul unui Corp de Trupă. — Într'un corp de trupă, al cărui prototip este regimentul de infanterie, comandantul ar trebui să dispună de toate organele trebuincioase de comandament, de administrație

¹⁾ Deciziunea ministerială din anii trecuți anulează de fapt dispozițiunea regulamentară, căci interzice comandantului de brigadă de a delasa, sau întrebuința, în serviciul comandamentului său un ofițer decât în orele, pe cari serviciul trupei i le lasă libere.

și judiciare. Înainte de a vedea cari sunt, sau cari trebuie să fie, aceste organe, e nevoie să arăt care e caracterul adevărat al ajutorului, adică al celui de al doilea ofițer superior din corp.

Regulamentul asupra serviciului interior țarmurește cum urmează rostul acestui ofițer: „Ajutorul comandantului corpului este intermediatorul obișnuit al acestuia în toate ramurile serviciului; el transmite și veghiază la stricta executare a ordinelor privitoare la disciplină, ținută, serviciu, instrucțiune și administrațiune“. Regulamentul legii asupra administrațiunii armatei prescrie că: „Sub autoritatea și direcțiunea comandantului, ajutorul priveghiază executarea dispozițiilor regulamentare și ordinelor date. El supraveghează în permanență pe ofițerii comptabili și ceilalți agenți de execuțiune pentru îndeplinirea serviciului lor, luând măsuri ca să se înlăture orice neregularități“.

După regulamentele franceze, locotenent-colonel, adică al doilea ofițer superior din regiment, secundează pe colonel, adică pe comandantul corpului.

În armata germană, al doilea ofițer superior dintr'un regiment de infanterie, sau de cavalerie, este hotărât să înlocuiască, când va trebui, pe comandantul regimentului. El poartă numele de *ofițer superior la statul-major al regimentului*, și nu e considerat nici ca comandant secund, nici ca cap ierarhic mijlocitor între comandantul regimentului și comandanții de batalion. El are neapărat acțiune asupra acestor din urmă, când îndeplinește unele părți de serviciu cu cari l-a însărcinat colonelul, dar nu este superiorul lor organic (*vorgesetzt*).

Chemat să înlocuiască la trebuință pe capul regimentului, el trebuie să iee cunoștință de toate instrucțiunile adresate acestui din urmă, să fie la curent cu mersul serviciului, să cunoască ofițerii. Cu prilejul manevrelor de garnizoană, i se dă să comandeze regimentul și chiar unități mai mari.

Acest ofițer superior este prepus la direcțiunea serviciilor administrative. El prezidă comisiunea de îmbrăcăminte a corpului și e însărcinat cu acțiunea disciplinară asupra personalului atelierilor regimentare. El e mai cu samă însărcinat cu instrucțiunea ofițerilor. El conduce tragerea lor în țintă, gimnastica, scrima, lucrările de iarnă, jocul de războiu, temele exercițiilor practice asupra serviciului în campanie, executate de ofițerii cei mai vechi (în deosebi, căpitanii cei mai vechi); tot el conduce instrucțiunea voluntarilor de un an, a ofițerilor de rezervă și a aspiranților-ofițeri de rezervă.

În regimentele de cavalerie, acest ofițer îndeplinește funcțiuni analoge, asistă pe comandant în serviciul său și supraveghează administrațiunea escadroanelor.

Așa trebuie să se înțeleagă rostul celui de al doilea ofițer superior din regiment, pe care regulamentele noastre îl consideră ca ajutor al comandantului. Și acum, să cercetăm mijloacele prin cari comandantul unui corp își îndeplinește îndatoririle comandamentului său.

În armata noastră munca, și deci inițiativa, unui comandant de regiment e pusă la grea încercare pentru a pute face față tutulor îndatoririlor comandamentului; și cum legea asupra administrațiunii militare (art. 54) a hotărât ca tot el „să rămână singur răspunzător pecuniar

de administrațiunea corpului și de executarea legilor, regulamentelor, deciziunilor și ordinelor relative la serviciul său“, au rezultat două urmări rele, amândouă vătămătoare acțiunii comandantului în chestiuni de instrucțiune și de pregătire a corpului pentru războiu.

1. Comandanții se interesează mai mult de administrațiunea decât de comandamentul corpului, așa că ei pe nesimțite se transformă din comandanți în administratori de corp de trupă:

2. Fiindu-le greu și peste mână a conduce singuri administrațiunea și comandamentul corpului, comandanții recurg la colaborarea ofițerilor superiori, cari îndeplinesc funcțiunea de ajutor. Aceștia, la rândul lor, având îndatoriri administrative cari revin funcțiunii lor, și pentru cari sunt iarăși „pecuniar răspunzători“ (art. 56 din legea asupra administrațiunii), își încheid toată activitatea în conducerea și supravegherea administrațiunii corpului.

Și astfel, ajutorul comandantului, care ar trebui să aivă atribuțiunile lui bine definite în materie de comandament, de administrațiune și de justiție, devine un fel de căpușală a comandantului de corp; amândoi își consumă tot timpul și toată munca în chestiuni de administrațiune, afacerile de comandament sunt trecute în mâni nedestoinice, iar instrucțiunea trupei și a cadrelor, este lăsată fără orientare și fără călăuză.

Sub domnia acestei stări de lucruri, este cu neputință ca un comandant de corp să-și poată dezvoltă facultatea inițiativei prin conducerea și supravegherea serviciului zilnic. Nici chiar în afaceri de administrațiune, în cari își consumă aproape întreaga activitate,

inițiativa sa nu găsește câmp deschis, căci nici legea de administrațiune, nici regulamentele cari izvorăsc din ea, nici stricta interpretare ce li se dă de organele de supraveghere și de control administrativ, nu-l îngăduie să-și lărgească câmpul. Câte trăsnete n'ar fi căzut pe capul colonelului care ș'ar fi permis în armata noastră să facă încercarea următoare:

„In timp de un an, un colonel de cavalerie german, nu a dat un singur grăunte de ovăz cailor regimentului. Denunțat cabinetului împăratului și întrebat de suveran, el răspunse: E foarte adevărat, dar le-am dat altceva; socotelele mele sunt acolo, se pot vedea, și caii mei de asemenea. Răspund și de regularitatea actelor și de buna stare a cailor. Și colonelul, după ce a istorisit aceasta, adaogă, nu fără legitimă mândrie: „Să mi se arate o armată unde un colonel ar îndrăzni să facă ce am făcut eu“¹⁾.

Facă pentru ce sunt silit să repet astăzi ceea ce am scris acum trei ani:

„Părerea mea este că, cât timp vom păstra actuala organizare a administrațiunii corpurilor de trupă, va trebui să ne mulțămim a avea comandanți cari să știe să administreze corpurile lor, iar nu să le și instruiască și să le pregătească pentru războiu. Astăzi, pregătirea armatei noastre pentru războiu suferă din cauza îndatoririlor administrative, numeroase, complicate și pline de răspundere, cari înghit toată activitatea și tot timpul comandanților de trupă“²⁾.

¹⁾ Emile Manceau. Armées Etrangères (Paris, 1900).

²⁾ Pregătirea armatei pentru războiu, vol. II, de generalul C. Hărjeu.

Ca să reeasă și mai mult influența ce pot avea legile și regulamentele militare, când nu sunt bine așezate, asupra educațiunii inițiativei și deci asupra căpătării științei de a comanda, voi scobori toate treptele scării comandamentului, cercetând toate atribuțiunile lor în administrațiunea unităților ce comandă.

Art. 57 din legea administrațiunii militare, impune comandanților de batalion (divizion), în ceea ce privește administrarea companiilor (esecadroanelor și bateriilor) de sub ordinele lor, aceleași îndatoriri și răspunderi pe cari le are ajutorul comandantului de corp față de gestionarii și de agenții administrativi ai corpului (ofițerul cu aprovizionare...). Regulamentul legii punând pecetia pe aceste îndatoriri stabilește răspunderea pecuniară a comandanților de batalion, solidar cu comandanții de companie. Regulamentul asupra serviciului interior confirmă și el aceste îndatoriri.

Răspunderea ce are comandantul de batalion de buna administrațiune a companiilor din unitatea sa fiind stabilită în mod neîndoios și de lege și de regulamente, ar urmă ca el să fie lăsat liber în alegerea mijloacelor de supraveghere și de control, căci totdeauna dreptul naște din îndatorire. Ar urmă, dar regulamentul asupra serviciului interior hotărăște altfel. Art. 490 și 491 prescriu curat și limpede:

„Comandanții de batalion sunt datori să facă unităților lor inspecțiuni amănunțite, la datele hotărâte de către comandantul corpului. Aceste inspecțiuni au de scop a constata: prezența ofițerilor (!!) și a oamenilor de trupă, justificarea absențelor; starea și curățania oamenilor; îmbrăcămintea și micul echipament; starea ar-

maturei, munițiunii . . . ; starea marelui echipament . . . ; cazarmamentul; starea cailor; reclamațiuni.

„Comandații de batalion sunt datori să raporteze înscris, punct cu punct, asupra rezultatului acestor inspecțiuni, arătând și propunerile ce au de făcut“.

Așa supraveghere a bunei rândueli administrative, o înțeleg și eu. Par că văd raportul cu rezultatul inspecțiunii: nici o absență nejustificată (căci toate detașările făcute din *inițiativa* sergentului-major încetase din ajun); oamenii curați de sus până jos, tunși și rași ca în palmă (în ajun și în timpul nopții baia garnizoanei sau cea din oraș, foarfecile și bricele bărbierilor companiilor au funcționat fără răgaz); îmbrăcămintea în bună stare (cel puțin de o săptămână croitorii și cismarii batalionului, la nevoie și cei de la batalionul vecin, căci așa să confirmă solidaritatea în corp, lucrează pe nerăsuflăte la ajustarea hainelor, la cusutul galoanelor, la cârpitul cismelor . . .) Mai văd și propunerile făcute de comandantul de batalion; dar, în locul rândurilor pe cari mintea mea le cetește, eacă ce ași serie eu: Inspecțiunea ce am trecut este o glumă, nimic din cele ce am văzut și constatat nu-mi arată starea de toate zilele a unităților mele, modul cum comandații de companie îngrijesc de traiul și sănătatea oamenilor și a animalelor, de higiena și salubritatea cazarmamentului, de bună întreținere și păstrare a materialului unităților etc. . . Și fiind că țin să-mi îndeplinesc cu euget curat îndatoririle comandamentului ce am, așa ca din îndeplinirea lor să folosească batalionul meu, și deci corpul în care servesc, vă rog să faceți a se suprima art. 490 din regulamentul serviciului interior și să-mi permiteți

a-mi exercită așa cum cred eu — sub controlul domniei-voastre — atribuțiunile și îndatoririle ce mi dau art. 26 și următoarele din citatul regulament.

Și propunând și cerând această n'ași face de cât să cer autonomia, care s'a acordat prin înalt ordin regimentului și companiei sărind batalionul; și cererea mea ar trebui laută în samă, căci, dacă credem că am ajuns să declarăm pe comandantii de companie majori, suntem îndreptățiți să cerem același privilegiu și pentru comandantii de batalion.

Dar să nu ne oprim aci, să ne scoborîm mai jos, și să vedem dacă cel puțin libertatea și inițiativa, acordate comandanților de companie, sunt garantate de legile și regulamentele noastre. Legea și regulamentul asupra administrațiunii militare stabilese răspunderea administrativă a comandantului companiei. Ar urma ca regulamentul asupra serviciului interior să-i amintească îndatoririle, să-i dea sfaturi și apoi să-l lase să-și le îndeplinească cum crede mai bine sub controlul comandantului de batalion. Așa ar fi urmat, dar mania regulamentării nu a lăsat în pace nici pe comandantii de companie; și așa se face ca la art. 489 din regulament găsim următoarea prescripțiune:

„Comandanții de companie trec în inspecțiune pe rând, în zilele hotărîte de cătră comandantul corpului, oamenii disponibili, cari au fost înspectați mai întâiu de cătră ofițerii comandanți de sub-împărțiri“.

Dar nici aici nu se oprește incoerența regulamentului, căci de și comandanții de sub-împărțiri sunt răspunzători oricând de curățenia oamenilor și a efectelor lor, de buna întreținere și de exacta lor înscriere, totuși regu-

lamentul s'a crezut obligat să adoage: „ pentru acest scop, ei trec, în zilele hotărâte de comandantul companii, în inspecție de amănunt pe fiecare om în parte cu toate efectele sale, . . . „(art. 488).

Să judecăm puțin urmările acestor prescripțiuni, nesăbăduite.

Comandantul de semiploton este răspunzător de administrațiunea sub-împărțirii sale, dar nu o inspectează fără ordinul comandantului de companie. Comandantul de companie e răspunzător de administrațiunea companii sale, dar nu o inspectează de cât cu ordinul comandantului de corp [de ce nu a superiorului său nemijlocit?]. Comandantul de batalion priveghează și răspunde de administrațiunea batalionului său, dar, pentru a-l inspecta, trebuie să aștepte ordinul comandantului de regiment. Și dacă vreunul din acești capi ierarhaici uită să ordone inspectiunea, ce se poate întâmpla? Comandantul unității respective nu-și va pute inspecta unitatea, și, implicit, nu-și va pute îndeplini o obligațiune impusă de lege, care-î atrage și răspunderea pecuniară. Și lucrurile stau astfel. La unul din regimentele brigadei X comandantul uitând să ordone comandanților de batalion să-și inspecte companiile, aceste au rămas neinspectate până la inspectiunea comandantului de brigadă, așa ea ar fi fost greu a se stabili asupra căruia din comandanții ierarhici ar fi căzut răspunderea pecuniară, dacă s'ar fi dovedit o asemenea răspundere.

Dar, mai presus de răspunderea pecuniară, e răspunderea morală. Asemeni restricțiuni în exercitarea îndatoririlor comandamentului sunt periculoase educațiunii militare a ofițerilor, căci împiedică cu desăvârșire dezvoltarea

tarea inițiativei, și de aceea ele trebuie șterse din regulament.

Mă folosesc de împrejurare ca să mărturisesc că regulamentul asupra serviciului interior e prea voluminos și că conține multe lucruri nefolositoare, multe prescripțiuni contrarii spiritului legilor și regulamentelor militare, și mai presus de toate contrarii principiilor temeinice pe cari se razămă educațiunea și instrucțiunea cadrelor comandamentului militar. Revederea și simplificarea lui se impun negreșit.

Alături cu modificările ce trebuie aduse acestui regulament, pun modificarea organizării administrative a regimentului, care astăzi e astfel ticluită încât, cum am arătat, comandantul, vrând nevrând, se perde în toate nimicurile administrațiunii corpului, fără a-i rămâne timp îndestulător ca să vadă de adevărata lui chiemare: instrucțiunea și educațiunea corpului ofițerilor și a trupei, adică pregătirea regimentului pentru războiu.

După mine, modificările acestei organizări ar trebui așezate pe temelia următoare:

1. Comandantul regimentului (mă ocup aci de regimentul de infanterie) să fie un adevărat cărmuitor al administrațiunii și instrucțiunii și cap al justiției regimentare, fără altă răspundere materială decât aceea care izvorăște din codul de justiție militară, având ca organe de execuțiune:

Al doilea ofițer superior din regiment, însărcinat cu supravegherea serviciilor administrative, cu conducerea instrucțiunii ofițerilor și voluntarilor cari pot deveni ofițeri de rezervă, cu direcțiunea școalelor regimentare;

Comandanții de batalion, însărcinați cu instrucțiunea batalioanelor lor și cu supravegherea instrucțiunii unităților, cari le compun:

Consiliul de disciplină, ca organ de justiție militară;

Un ofițer subaltern, însărcinat cu redactarea notelor și instrucțiunilor privitoare la comandament, cu pregătirea mobilizării corpului, cu transmiterea ordinelor privitoare la serviciul zilnic.

2. Autonomia batalionului, dându-i pe lângă calitatea de unitate tactică și pe aceea de unitate administrativă. Prin ea, ființa batalionului se întărește, comandantul său își mărește știința conducerii și administrațiunii acestei unități, pe care astăzi nici nu o poate căpăta, și se pregătește mai bine pentru comandamentele superioare; iar ofițerii din batalion sunt puși pe rând să concure la serviciile administrative, pe cari astăzi nu le cunosc decât din cetire, și pe cari mulți nu au prilejul să le vadă mai de aproape decât tocmai când ajung cei mai vechi ofițeri superiori din corp sau capi de regiment.

3. Dezînsărcinarea comandantului de regiment de atribuțiuni teritoriale, cari îi răpesc timpul de lucru și distrează un personal numeros de la serviciul propriu zis al regimentului.

4. Suprimarea casierului, ofițerului cu îmbrăcămintea, ofițerului cu aprovizionarea și ofițerului cu cazarmarea, și înlocuirea lor prin câte un ofițer-comptabil (administrator cl. III sau cl. II) la fiecare unitate administrativă (batalion). Comptabilul batalionului, sau al batalioanelor teritoriale (când ar fi două), va fi în același timp și comptabilul regimentului (plotonul AR,

școala regimentară, atelierile regimentare, statul-major al regimentului, etc.). Acești ofițeri comptabili vor îndeplini toate serviciile administrative în unitatea lor, privitoare la fonduri, la materii, la subsistențe și la casarmament, sub controlul celui de al doilea ofițer superior din regiment (numit astăzi ajutorul șefului de corp).

Prin această descentralizare se ușurează și se garantează buna executare a serviciilor administrative, și în același timp se pune capăt întrebuintării ofițerilor combatanți la servicii administrative (aprovizionare, cazarmare).

Fiecare unitate administrativă să aibă cassa sa specială, pe care să o administreze comptabilul (care-i păstrează și cheia). Comandantul de batalion supraveghează administrațiunea cassei; el verifică când găsește de cuviință comptabilitatea și cassa.

5. Ordinarul trupe și al subofițerilor să se administreze în fiecare unitate administrativă de o comisie compusă din: un căpitan, un locotenent, doi sub-ofițeri și patru soldați, sub controlul comandantului de batalion. Această comisiune va înlocui pe actualul ofițer cu aprovizionarea și va asigura cu prisosință buna hrănire a trupe.

6. Suprimarea comisiunii de a provizionare, ale cărei atribuțiuni nu corespund de loc numelui ce i s'a dat, a cărei funcționare e rău așezată de legea și de regulamentul administrațiunii militare, și înlocuirea ei prin o comisiune de administrațiune compusă din: al doilea ofițer superior din corp, un căpitan, 2 locotenți și comptabilul care administrează statul-major al regimentului. Această comisiune pusă sub direcțiunea superioară a

comandantului de regiment, va fi organul său în materie administrativă. Una din atribuțiunile ei cele mai însemnate va fi serviciul îmbrăcămintei, care se administrează pe întregul regiment.

Eacă cam care ar fi schița organizării administrative a unui corp de trupă. Scriind aceste rânduri, mă gândesc cât de mult s'ar simplifica formele administrative, a căror menire e astăzi mai mult ca să încurce de cât ca să descurce pe cei însărcinați să le îndeplinească, și cât de bine s'ar face gospodăria corpului, dacă ar dispărea bănuiala și neîncrederea în oficerii puși în capul regimentelor. Dar, aceste nu dispar cu ușurință, căci în țara noastră înfloresc cea mai infectă floare, floarea elevității și a calomniei; și unui militar nu-i ajunge o vieță întregă, petrecută cu cinste și demnitate, ca să-și stabilească un nume bun și să se impună stimei și respectului celor chemați să-l prețuiască, cari adesea, din nefericire, nu au nici ochi cu cari se poată vedea, nici urechi cu cari să poată auzi, nici minte cu care să poată judeca.

„Unul din elementele extremei simplificări a administrațiunii în armata germană, ne spune maiorul E. Manceau în valoroasa sa scriere *Armatele Străine*, este încrederea ce inspiră înalta probitate a ofițerilor.

„Căpitanul german primește o sumă fixă pe zi pentru întreținerea companiei sale, fie că efectivul îi este complet, fie că o întâmplare l-a scoborît sub cifra normală. De altfel, acest efectiv e în principiu fix: îndată ce se face un gol, prin moarte, dezertare, reformare, se umple cu oameni pe cari legea îi pune la dispozițiunea armatei și cari așteaptă la căminurile lor

ca să fie chemați. De sigur că, dorința de a face economii ar pute să ispitească pe un comandant de companie ca să scoboare prin permisiuni efectivul companiei sale. Nici unul însă nu face aceasta: cauza poate fi și frica denunțarilor permise de libertatea presei, dar cea mai sigură este simțul datoriei, căci nu e ofițer care să nu priceapă interesul ce are armata ca să țină sub drapel și să instruiască cât se poate mai mulți oameni.

„Un căpitan de cavalerie, de pildă, primește în fiecare an un număr dat de cai din depozitele de remontă, și e dator să întrețină un număr dat de cai în stare de a face războiul. Dacă, adăogând partea anuală la numărul cailor vechi buni de serviciu, esa un prisos de cai, el e liber a-i păstră sau a-i vinde. Prin meșteșuguri cunoscute oamenilor de meserie, el poate scoate vânzându-i un bun câștig, de care profită cassa escadronului. Dacă nu găsește un preț bun, îi va întrebuiță cum va ști mai bine în folosul escadronului ca cai de ham, și în sfârșit îi va vinde la abatoriu. La noi (în Franța), de frica înșălăciunilor, îndată ce un cal e recunoscut ca nepropriu serviciului se reformează și e predat administrațiunii domeniilor, care-l vinde în folosul tezaurului.

„Căpitanul german are drepturi pe cari nici colonelii, nici chiar generalii noștri nu le au: de pildă, acela de a-și hrăni caili cum crede, numai să-i hrănească bine și să fie totdeauna în condițiune. Nimeni nu-i impune să dea cailor o rațiune uniformă, care nu variază nici cu latitudinea și cu climatul, nici cu anotimpul, nici cu lucrul produs și cu obosala suferită.

Această alegere cuvenită a hranei, cerând o atențiune neconținută, ținând deșteaptă îngrijirea ofițerilor, dă existenței lor un interes care, fără îndoială, nu e de un ordin prea rădicat, dar totuși nu e mai puțin real și prețuit. Și cu toate aceste, trebuie să repet că nicăeri inițiativa dată ofițerilor nu e mai mică ca în cavalerie, de teama urmărilor supărăcioase ce ar pute să aivă ne-experiența (sau încercările căpitanilor asupra cailor¹⁾).

În armata noastră, ideea inițiativei a început să încolțască înainte chiar de anul 1900, când a intrat în vigoare regulamentul actualul asupra Serviciului Interior, care cel d'întâiu a dat noțiunii inițiativei calitate oficială. Pe atunci, câțiva comandanți de corp, dându-și sama că, aplicarea brută a prescripțiunilor regulamentare, aveă ca urmare atrofierea judecării și transformarea comandanților din toate treptele în niște automați fără voință și fără discernământ, au început să acorde cu măsura subordonaților lor libertate în alegerea mijloacelor de comandament și de administrațiune. În anul 1902, înaltele ordine regești și circulările ministeriale au acordat în mod necondiționat dreptul la inițiativa capilor militari, în deosebi comandanților de corp și de companie. Dar atunci, doă cauze au făcut ca practica ei să nu dee roadele cuvenite: nepregătirea ofițerilor de a se folosi în deajuns de inițiativă, și regulamentele de tot soiul cari nu fusese alcătuite pe temeiul respectării inițiativei capilor ierarhici. Și urmarea a fost că la suprafață s'a zărit și se zărește oarecare frământare de idei noi, dar fundul, adică fondul, a rămas nemișcat,

¹⁾ Commandant E. Manceau. Armées étrangères (Paris 1900).

nepătruns de nouile idei, deci copt pentru a intra în putrezăciune.

„In Germania, viața militară e liniștită, nici o undă nu turbură suprafața, și cu toate acestea un curent continuu împinge toate straturile către un progres fără sfârșit. Individualitatea își face jocul cu toată activitatea putincioasă, și cu toate acestea respectul tradițiunii acopere totul cu o mască nemișcată. Când nu se vede decât partea dinafară se crede că e rutina, dar sub scoarța inertă umblă o sevă neconținut în mișcare, care duce vieața până la capetele ramurilor copacului. In Franța totul e regulamentat. S'ar pute alcătui o mare bibliotecă adunând nenumăratele circulări, regulamente, ordonanțe și alte documente de aceeași natură eșite din departamentul războiului. In Prusia, toate acestea ar intra într'un mic volum. Programul e definit oficial; fiecare urmează să-și caute, cum va găsi mai bine, căile și mijloacele cari-i convin. Dar, tocmăi de aci naște lupta între toți ofițerii, fiecare căutând să arate că metoda sa e cea mai bună. Desigur că nu toți au metoda lor proprie. Fiecare se mulțamește să iee din procedările vecinului ceea ce va găsi mai bun și mai potrivit cu propriile sale inclinări. Și astfel se creează dela sine uniformitatea; astfel se formează în mod firesc tradițiunea: cine i se supune, o face fiindcă voește, iar nu fiindcă e silit. *Regulele nu se impun de autoritatea superioară, ci de ele înșile; ele rezultă dintr'o mijlocie de inițiative regularizate și temperate prin câteva călcări individuale, iar nu turburate de aceste*“¹⁾.

¹⁾ Commandant Emile Manceau. Armées étrangères. Essais de psychologie militaire. Paris 1900.

Așa se pactică în Germania inițiativa în toate amănuntele serviciului, fiindcă în armată toți — ofițerul și soldatul — sunt încredințați că ea este singurul mijloc prin care vor pute învinge greutatea și pedicele întâlnite în războiu.

S'a ajuns în armata germană la acest rezultat, fiindcă acolo în timp de 50 ani s'a lucrat fără răgaz la instrucțiunea cadrelor și la îngheberarea unei doctrine militare, pe cari se întemează inițiativa, căci fără instrucțiune și fără doctrină inițiativa nu poate fi decât un cuvânt deșert. La noi, inițiativa nu poate da încă rodul așteptat din cauza lipsei elementelor pe cari ea se întemează.

În Germania regulamentele așază numai jaloanele regulei, între cari fiecare se mișcă liber, alegându-și singur mijloacele care-i convin ca să se poată mișca.

La noi, exercițiul inițiativei este stânjănit în conducerea administrațiunii și gospodăriei corpurilor de trupă nu numai de regulamentele referitoare, dar și de tutela comandamentului și de restricțiunile impuse de administrațiunea războiului. Pilde numeroase se pot da.

Un comandant de regiment luase dispozițiuni să dea trupei, la gustarea de dimineață, ceaiu. După un timp oarecare soldații se învățaseră cu această băutură hrănitore și igienică și o preferau oricării alta. Nu trecu însă mult, și comandamentul corpului de armată, din care făcea parte, fără anchetă prealabilă, fără să fi cerut cel puțin avizul comandanților de corp, obligă regimentul să înlocuiască ceaiul prin cafe; și, pentru ca executarea acestei dispozițiuni să nu întârzie, trimete corpului stocul de cafea pentru un an întreg, bine-

înțeles cu ordinul de a plăti de îndată vânzătorului costul ei.

Acum câțiva ani, administrațiunea războiului a obligat corpurile de trupă să cumpere unsoare pentru cizme dela același furnizor cu un preț fix, deși în multe orașele de garnizoană se găsea acest produs și mai ieftin și de mai bună calitate.

Un corp de trupă realizează la sfârșitul anului o economie de combustibil, fiindcă iarna a fost mai puțin aspră, dar lasă un deficit de furaj, fie din cauza pierderilor mai mari ca cele tolerate, fie pentru că s'a găsit cu cale a se mări rațiunea unor cai, cari aveau trebuință de un supliment de hrană. Regulamentul de administrațiune e categoric în această privință: excedentul se trece la profitul statului; deficitul se impută corpului, sau chiar gestionarului. Urmare pentru viitor: răsipă de combustibil, pentru a nu lăsa economie; micșurarea rațiunii de hrană, pentru a nu intra în deficit. Același lucru și cu efectele de îmbrăcăminte și cu toată zestrea corpului: rigiditatea regulamentelor și aplicarea lor rigidă au ca efect răsipă într'o parte, neajungerea și privațiunea de altă parte. Și pe deasupra, transformarea comandantilor de corp în niște executori automați ai regulamentelor militare, fără voință și fără putință de a-și pune în mișcare judecata, de a se folosi de dreptul lor de inițiativă în afaceri de administrațiune, ca să scoată ceva bun și de folos pentru corpul ce comandă.

Să punem față în față prescripțiunea regulamentului nostru de administrațiune, cu dispozițiunea administrativă din armata germană care permite corpurilor, cu autorizarea comandantului diviziunii, să întrebuințeze

creditele disponibile, cari fusese afectate pentru o categorie de efecte, la cumpărarea sau confecționarea altor efecte. Eacă pentru ce zic, încă odată, că libertatea și inițiativa comandanților de unități nu se dă numai cu înalte ordine și cu ordine circulare. Mai trebuie ceva, și acel ceva nu se cade să lipsască.

Vroiam să mă opresc aci, dar mi-am adus aminte de cazul întâmplat unui regiment acum câțiva ani, care e foarte edificator. Acel regiment rămăsese la 1 Octobrie, anul . . . , după liberarea contingentului vechiu, cu 550 gradați și soldați din cele două contingente aflate sub drapel. La acea dată primește ordin să trimită la unul din penitenciarele din țară pentru 6 luni o gardă de 135 oameni. Restul celor două contingente, adică 415 gradați și soldați fu împărțit în trei cazărmi situate la trei capete diferite ale orașului (doă ale armatei și una închiriată), împrejurare care provocă sporirea personalului gardelor corpului și serviciului de zi. La 1 Noembrie urmând să se chieime sub drapel din noul contingent mai mult decât a treia parte din efectivul regimentului, după cum hotărîse Ministerul, a mai trebuit să se trimită în congediu anticipat o parte din contingentul cel mai vechiu, așa că la urma urmei corpul nu a rămas decât cu 400 gradați și soldați vechi. Dar, după ce s'a scos din aceștia instructorii recruților, sergenții-majori, furierii, secretarii, cadrele permanente, ale companiilor teritoriale, muzicanții, corniștii, meseriașii, ordonanțele, bucătarii, detașații și bolnavii, regimentul nu a mai dispus, pentru serviciul său propriu și pentru serviciul garnizoanei, nici de 100 oameni; și atunci comandantul garnizoanei a fost silit să treacă

asupra altui corp o parte din sarcinile ce reveneau acestui regiment. Eacă o situație anormală, greu de suportat și pentru corp și pentru comandantul său; și, totuși, s'a crezut cu cale a se mai impune acestui regiment de administrațiunea războiului, prin organele sale de execuțiune și de control, ca să realizeze același număr de zile de economie la hrana și la solda trupei, ca și celelalte corpuri de trupă. Rezultatul final la 1 April: instrucțiunea de iarnă, și în special instrucțiunea recrutiilor, necompletă și slab condusă, administrațiunea corpului mediocră, și o lipsă de 14 sau 15 mii de zile de economie, cari după cât știu trebuiă să se impute comandantului de regiment.

Din aceste pilde, și din toate câte sunt cunoscute celui ce va ceti și medită asupra rândurilor aceste, un mare învățământ tragem: O armată este ceea ce e țara în care trăește și poporul din care esă. Armata noastră trăește într'o țară de curând constituită în stat bine așezat, dar care nu ș'a găsit încă echilibrul stabil de care are trebuință ca să se dezvolte și să propășască; ea dar nu poate fi deopotrivă așezată ca armata prusiană, care trăește într'o țară ale cărei instituțiuni ș'au găsit liniștea trebuincioasă dezvoltării lor de mai multe veacuri. Armata noastră este eșită dintr'un popor a cărui cultură intelectuală și morală este la începutul ei; în ea dar se vede chipul acestui popor. Și cum se prezintă oare poporul român? Până astăzi îl vedem ducând luptă crâncenă pentru dobândirea formelor văzute ale unei civilizațiuni, al cărei fond nu a ajuns încă să-l priceapă bine; el se află într'o muncă continuă ca să netezască aspriturile dela suprafață, în care-și

mistue toate puterile trupești și sufletești, dar lasă uitării tot ce ascunde suprafața, adică miezul dătător de viață națiunii, pentru a putrezii și a se strică în lăncăzire și în nemișcare.

Armata noastră este icoana vie a poporului român. Mișcare și frământare la suprafață, găsim destule ca să căpătăm lustrul armatei prusiene — doar nu de geaba se vorbește de o broască care vroia cu orice preț să capete respectabilele forme ale unui bou, ce se pregătea pentru căsăpie. Dând însă la o parte pelița, care învelește fondul, nu vom găsi de loc acel curent continuu care să împingă toate straturile către un progres adevărat. Vom găsi din contră puteri, inerte, cari țin în loc acest curent; mai mult încă, vom găsi puteri de sens contrar acestui curent, cari îl vor sili să se întoarcă de unde a plecat, adică să ducă libertatea de acțiune și inițiativa și să le așeze în muzeul curiozităților importate din țările străine, cu titlul de . . . Nu găsească cuvântul. Trec înainte, formulând următoarea încheiere:

Pentru ca un comandant să poată avea libertate de acțiune — adică inițiativa în exercițiul comandamentului său — trebuie ca regulamentele și comandamentele superioare să-l îngăduie a-și alege mijloacele de acțiune. Aceasta este o condițiune neînălăturată care se verifică în afaceri de administrațiune militară, ca și în afaceri de instrucțiune și de educațiune militară, ca și în afaceri de comandament.

3. INIȚIATIVA ÎN CONDUCEREA INSTRUCȚIUNII ȘI EDUCAȚIUNII MILITARE.

Găsese că nu pot pune mai bine în vază folosul întrebuințării inițiativei, pentru a instrui și educa o trupă, de cât reproducând următoarele rânduri scrise de generalul Langlois.

„Tactica evoluând neconținut, dacă voim să dăm oarecare statornicie regulamentelor — ceea ce e neapărat trebuincios armatelor cu rezerve numeroase, cari se chiamă rar în timp de pace pentru a-și întreține instrucțiunea — trebuie să le alcătuim cu idei largi, depărtând formalismul strâmt și lăsând în locu-i o parte deschisă tălmăcirii. Cu un cuvânt, regulamentul trebuie să dea trupei puțința de a se mișca în ordine cu cea mai mare mlădiere; iar chipul întrebuințării trupei în diferitele împrejurări trebuie lăsat inițiativei comandamentului de toate gradele.

„Subt acest raport, noul regulament provizoriu al infanteriei (1903) constituie un progres real; după părerea noastră ar fi putut chiar să lasă mai mult loc cugetării, tălmăcirii și inițiativei. E greu, neapărat, să se rupă de odată cu obiceiurile vechi: astfel, auzim pe unii ofițeri plângându-se că noul regulament nu specifică cutare sau cutare punct. Deprinși, o întreagă vieată militară, să meargă pe o cărare, închisă de regulament între două ziduri, acești ofițeri se tem de câmpul deschis și de libertate; ei nu pricep lesne că trebuie să cugete, să iee o hotărîre, să primească o răspundere, trebuința care nu-și avea locul când unitățile luptau lipite una

de alta, cu oamenii cot-la-cot. E nevoie să se facă o nouă educațiune. Ea nu va ține mult, cu temperamentul și calitățile noastre, dacă înaltul comandament va întrebuința mijloacele cuvenite“. ¹⁾

Trebue, dar, ca regulamentele militare, pe cari să întemeiaza instrucțiunea trupelor, să așeze principiile și regulile generale ale științei militare actuale, lăsând aplicarea lor liberă de orice pedică de formă sau de dogmă; cu alte cuvinte, să fie astfel alcătuite în cât să se poată zice de ele ceea ce zice generalul Langlois de noul serviciu în campanie al armatei franceze: „Decretul asupra serviciului în campanie are ca bază chiar experiența războiului; principiile îi sunt stabile; nu ne rămâne de cât să-l înțelegem bine și să-l aplicăm cu pricepere.“

Trebue, încă, ca cel chemat să le aplice să cugete asupra cazurilor întâmplătoare la cari le aplică, să știe să iee la timp o hotărîre, și să aivă curajul de a-și asumă răspunderea hotărîrei luate.

Așa dar, un comandant trebue să facă totdeauna act de inițiativă, când este chemat să aplice un regulament, fie ca să instruiască o trupă, fie ca să o conducă pe câmpul de manevre sau de războiu. Inițiativa stă în aplicarea regulamentelor.

a) Inițiativa în aplicarea regulamentelor tactice

Regulamentele militare trebuesc alcătuite astfel încât să excite dezvoltarea inițiativei, iar nu să o înă-

¹⁾ Général H. Langlois. Enseignements de deux guerres récentes. (Paris, H. Lavauzelle).

bușe. În deosebi, regulamentele, de cari ne servim ca să pregătim o trupă pentru războiu, trebuie să se mărginească a stabili principiile și regulile după cari ea are să se miște, să se staționeze și să lupte.

În ele trebuie a se căută, ca să zicem așa, numai formulele tacticei militare, formule cari conțin un număr mai mult sau mai puțin mare de coeficienți, a căror valoare variază după cazuri și împrejurări. Pentru a determina valoarea necunoscutei sau a necunoscutelor dintr'o asemenea formulă, adică pentru a găsi soluțiunea unei teme tactice, trebuie, mai întâiu, să se dea coeficienților o valoare numerică cuvenită, cu alte cuvinte trebuie să se țină samă de împrejurările în cari ne găsim, adică de timp, de spațiu și de mijloacele de acțiune. Aceasta se mai poate exprima și astfel:

Orice regulă, sau formulă tactică, este alcătuită din două părți bine deosebite: partea aparentă, care o îmbracă, și partea ascunsă, spiritul conținut în formă. Cei chiămați să se servească de regulamente nu trebuie să confunde forma lor cu spiritul conținut în ele, nici să se mărginească a întrebuiți forma fără a le pătrunde spiritul.

„Regulamentul ne dă regulile iar nu sfaturi. Sfaturile, oricât de bune ar fi, nu-și găsesc locul într'un regulament, pentru ca acesta chiar dacă ar fi avut grija să prevină că nu da decât sfaturi, tot ar face rău. Sfatul, când dă o dezlegare, este luat totdeauna drept o regulă. . . .

„Regulamentul trebuie să ne învețe cum să mergem și cum să luptăm, și numai atâta. El ne dă mijloacele de a așeză un om în front; de a-l face să tragă cu

arma și să lovească cu baioneta, de a-l face să meargă în linie sau prin flanc; de a mișcă diferitele unități în ordine și cu iuțală; el trebuie să ne dea, în fine, o limbă, un vocabular înțeles de toți, de cei instruiți de noi ca și de cei instruiți de alții, și să ne permită de a obține printr'o comandă, printr'un cuvânt, toate mișcărilor de cari avem nevoie. Dar, el nu poate să ne spună când va trebui să mergem în linie sau prin flanc, în coloana de marș, cu două rânduri sau cu unul singur, pentru cuvântul că nici el nu poate s'o știe; și, dacă nu-i recunosc dreptul de a ne prescrie niște combinațiuni așa de simple, de sigur că-i voiu întoarce spatele cu dezgust și cu mânie când va îndrăzni să-mi arate cum trebuie să atac o pădure, un sat, să mă închidă, să mă lege în epura sa, în formațiunea sa de luptă ¹⁾.

Un regulament, oricât de complect, nu poate să cuprindă toate mișcărilor pe cari o trupă le poate executa; el nu poate să ne dea decât tipuri de formațiuni și mijloacele de a trece de la o formațiune la alta. Cu cât un regulament va fi mai scurt cu atât va fi mai bun. Complicațiunea regulamentelor, a zis Bronsart von Schellendorf, conduce la disprețul lor. Excesul regulamentării ne îndeamnă să nu ținem samă de regulamente; calitatea cea mai prețioasă, regularitatea, se transformă în urmă într'un mare defect: ea anulează cu totul *inițiativa*, pentru a o înlocui prin rutină și obicei, pentru a transformă comandamentul și direcțiunea

¹⁾ Lukiane Karlovitsch (Général Cardot). Education et instruction des troupes. (Paris 1897).

într'o aplicațiune de epure și de scheme cari, mai totdeauna, nu se pot adaptà la împrejurări.

Pentru a înlăturà cu totul tendința de regularitate, adică de uniformizare, care e cancerul inițiativei, împăratul Wilhelm a trebuit să definească astfel, prin restrictul său, noul regulament al manevrelor infanteriei.

„Aprob regulamentul de față cu nădejdea că el va favorizà instrucțiunea în vederea luptei, căriia-i da mai multă dezvoltare, mănținând totuși vechile tradițiuni de disciplină și de ordine. *Interzic orice adăogire, scrisă sau verbală, fie în scopul de a se obține o mai mare uniformitate exterioară, fie pentru oricare alt motiv.* Latitudinile lăsate în aplicațiunea regulamentului și în instrucțiune nu trebuie să sufere nici o atingere. Totuși încuviințez ca ministerul de războiu să prescrie modificări, cari ar pute deveni trebuincioase, sub rezerva însă ca ele să nu atingă de loc chestiunile de principiu“.

Regulamentele tactice trebuiesc dar așa alcătuite încât să poată dezvoltà spiritul de inițiativă și de hotărîre al comandanților de orice grad, să îngăduie o mai mare mlădiere și răpezăciune în evoluțiuni, o elasticitate și o varietate mai mare în formațiunile de luptă și să dobândească simplificarea învățământului. Chestiunea simplificării regulamentelor e de mare însemnătate astăzi când durata serviciului tinde neconținut să descrească; și de aceea ele trebuie să se modifice nu numai potrivit cu îmbunătățirile aduse armamentului, și cu învățămintele trase din războaiele recente, dar și cu schimbările aduse duratei de serviciu ¹⁾.

¹⁾ Decretul prin care se aprobă regulamentul de manevră francez din 1904.

Un regulament dar trebuie considerat ca un instrument, pe care-l punem în mâna lucrătorilor — instructori sau conducători de trupe — lăsându-i să se servească de el, fiecare după felul lui de a lucra și după lucrul ce are să facă.

b) Condițiunile pe cari trebuie a le satisface un comandant militar

Nu e de ajuns a avea regulamente bune și o doctrină solid așezată pentru ca exercițiul inițiativei la instrucțiunea și conducerea trupelor să ne fie garantat. Mai trebuie să avem pe toată scara comandamentului ofițeri cari să le priceapă și să le aplice cu pricepere.

Condițiunile pe cari un comandant militar trebuie să le satisfacă, oricari ar fi treapta comandamentului său, sunt foarte numeroase, dar eu cred că, punând în vază pe cele mai de căpetenie, voi putez zugrăvi caracterul lor complex.

1. Cea d'întâie condițiune este ca să fie la locul său, adică să aivă conștiința că poate face față tuturilor îndatoririlor comandamentului ce i s'a încredințat. Pentru aceasta, el trebuie să fie convins că a căpătat gradul și comandamentul ce are numai prin propriile-i puteri și merite. Nu ar fi greu să se satisfacă această condițiune, dacă ne am hotărî să curățim legea înaintării în armată de toate aschiele cari încă ne înțapă voința, când suntem chiămați să o aplicăm, și dacă ne-am impune înșine datoria neștrămutată de a o aplică sincer

și conștiincios, urmărind un singur scop: interesul armatei. Administrând înaintarea în armată cu dreptate și fără părtinire, vom ajunge în scurt timp să înșghebăm un comandament, să dăm o orientare sănătoasă educațiunii corpului ofițeresc — prea mult influențat astăzi de protecțiune, de favoritism și de jocul partidelor politice, cari strică și înjosec caracterele, — și încă să ucidem în fașă *arrivismul*, care a adus atâtea răle armatei rusești și amenință chiar și armata franceză.

2. A doua condițiune este stima reciprocă între camarazii de toate gradele. În armata germană, astăzi ca și pe timpul lui Frederic cel Mare, ofițarul își are gândul și voința îndreptată către o singură țintă: îndeplinirea cu conștiință a datoriei. Nici o gelozie, nici o invidie, nu începe între camarazi. Știind că vor ajunge la gradul superior, fiecare la rândul său, nici o pică nu poate să-i despartă. Fiecare înaintază când îi vine rândul fără teamă de a-și vedea locul luat de altul și fără nădejde de a fi favorizat; prin urmare, nici nerăbdare, nici intrigă. Bucurându-se de inamovibilitatea garantată prin legi, ofițarul se simte liber, proclamă fără teamă opiniile sale și poate să le publice. Inferiorul vorbește superiorului fără sfială, fără altă reținere de cât rezerva dictată de buna creștere. Eacă un alt fruct pe care l-am putea culege dintr'o bună lege de înaintare. „Fără a se aduce vre-o atingere demnității personale a fiecăruia, relațiunile de serviciu în armata prusiană sunt înainte de toate întemeiate pe stima mutuală ce-și arată toți membrii ei. Nicăeri nu se vede acest trist spectacol al unui subordonat tremurând înaintea superiorului său Obicinuit a

frecvență pe subordonații săi, sigur de valoarea lor, asigurat de respectul lor, comandantul nu simte trebuință ca să intervină cu autoritatea sa într'un serviciu care merge bine. Înaintat la rândul său, el nu-și atribuie merite superioare. El lasă pe cei ce comanda să-și facă datoria, liniștit și cu încredere¹).

Stima dintre camarazi, neatinsă de invidie și de dușmănie, îi ajută la muncă, îi îndeamnă să-și împărtășască vederile, să-și descopere intențiunile în exercițiul comandamentului lor, cu alte cuvinte îi face să coopereze la progresul instrucțiunii în corp printr'un fel de asistență reciprocă. Astfel stima dintre camarazi folosește inițiativei.

Tot atât de folositoare este și stima capilor pentru subordonații lor. Subordonații cari știu că sunt cunoscuți în bine și stimați de capii lor, vor avea îndemn la lucru, își vor încorda puterile ca să merite și mai mult atențiunea lor binevoitoare, și fiecare va căuta să profite de încrederea ce i s-a dat ca să facă mai mult și mai bine de cât camaradul său; cu alte cuvinte, încrederea capilor în subordonații lor dă naștere la o emulațiune binefăcătoare în corp, care să sprijine pe inițiativă pentru a produce.

În sfârșit, când subalternii își stimează capul, cu alte cuvinte când au încredere în capacitatea și dreptatea lui, nu găsesc nici o pedică ca să se folosească de inițiativă în actele lor de comandament, fiind siguri că de vor face bine vor dobândi răsplata meritate, iar de vor greși vor găsi în el o călăuză încercată care-i

¹) Capitaine André Gavet. L'officier allemand. (Paris 1906).

va readuce în drumul cel bun, sau un judecător drept, care va ști să deosăbească o greșală făcută din incapacitate, sau din nepăsare, de o greșală eșită tocmai din dorința de a face mai bine.

3. A treia condițiune stă în respectul atribuțiunilor și drepturilor ce revin fiecărui grad, comandament sau funcțiune, prin care numai se poate rădica demnitatea individuală a militarului și încrederea în valoarea sa, din care numai izvorește exercițiul liber al inițiativei.

În adevăr, comandamentul cu care se investește un gradat nu însemnează numai îndatorirea de a produce un lucru, ci e mai cu samă prerogativa gradului său. Fiecare trebuie să aivă conștiința că însemnele gradului sunt pentru el însemnele unor atribuțiuni pe cari e dator să le îndeplinească, iar pentru capii săi obligațiunea strictă de a-i lăsa libertatea ca să le îndeplinească. „M'am făcut ofițer ca să fiu de fapt, ca să-mi practic atribuțiunile, și, până la proba împotrivoare, am dreptul să cred, în puterea însemnelor gradului, în puterea decretului de numire, că însușesc capacitatea cerută. Supraveghiați-mă cât v'o place; dacă mă înșel, îndreptați-mă; dacă săvârșesc o greșală, readuceți-mă la ordine, dar lăsați-mă mai întâiu să lucrez. Am dreptul să-mi îndeplinesc comandamentul în tot plinul lui, și mă mândresc cu acest drept. Eu nu pot să comandez, dacă nu sunt pe deplin îngăduit, căci comandamentul nu se poate împărți, ci numai subordonă. Eacă la ce se gândește inferiorul când voiți să vă substituiți lui, și el are toată dreptatea.

„De fapt, cine calcă atribuțiunile subalternului său săvârșeste un adevărat abuz de putere. Nimic nu în-

dreptățește pe un superior să înjosească pe un inferior, rupându-i o parte din atribuțiuni. Superioritatea gradului îi dă, de sigur, putința ca să iee de la subaltern un lucru care nu i aparține; dar aceasta se chiamă abuz de putere.”¹⁾

Aceste precepte înțelepte trebuie meditate de ofițerii de orice grad, căci pe ele se razimă tot progresul instituțiunii armatei. Să le mediteze, căci armata prusiană, care le a practicat cea d'intâie în Europa, a asigurat înălțarea și mărirea patriei sale; iar armata japoneză, care s'a folosit de lecțiunile ei, a deșteptat din somn rasa galbenă și a făcut-o să-și vadă puterea și să-și măsoare drepturile. „Intervențiunea fără rost a superiorului în sfera de acțiune a subordonanților săi are ca urmare neînălăturată nu numai curmarea gustului, aplicațiunii și întrecerii subalternilor la serviciu, dar chiar împedecarea lor. Astfel se face cu neputință dezvoltarea atât de trebuincioasă a inițiativei și formarea caracterelor personale. De altă parte, și superiorii ajung să fie atinși de vedere strimță: în loc să se pregătească pentru funcțiunile mai înalte, la cari sunt chemați să ajungă, ei rămân staționari și își perd timpul în preocupățiunile funcțiunii inferioare pe care au îndeplinit-o înainte”. (Ordinul de cabinet al regelui Prusiei, 1867).

Căpitanii comandanți de companie, baterie sau escadron, trebuie să se bucure de cea mai desăvârșită libertate, pentru cuvântul ca școala comandamentului începe de la comanda acestor unități. Lărgirea dreptului de inițiativă acordat căpitanilor de regulamentul asupra

1) André Gavet. L'art de commander (Paris. 1905)

serviciului interior, și garantat prin înaltele ordine ale comandantului suprem al armatei, a început să dea roade bune; și această este îmbucurător căci, fără companii, baterii și escadroane bine instruite, nu vom pute avea o armată pregătită pentru războiu. Pentru acest sfârșit în Germania căpitanii-comandanți sunt independenți în cel mai înalt grad. Oricare ar fi sistemul de instrucțiune ce ei adoptă, nimene nu are dreptul să se amestece dacă rezultatele obținute sunt satisfăcătoare și dacă interesele generale ale serviciului nu sufăr. Autoritatea superioară veghiază neîncetat ca principiul neîntervenirii să se respecte cu toată strictetea putincioasă.

Această libertate de acțiune a contribuit mult la rădicarea nivelului instrucțiunii ofițerilor, căci ei fiind de tineri constrânși moralicește ca să-și iubească meseria, sfârșesc, împinși de spiritul emulațiunii, să caute rezultate nu numai egale, dar chiar mai bune de cât cele dobândite de predecesorii și de camarazii lor. Astăzi în Germania inițiativa se respectă ca o dogmă bisericească¹⁾.

Comandanții de batalion (sau de grup) trebuie să aibă deplina libertate în alegerea mijloacelor ca să-și pregătească batalioanele pentru războiu. Ei mai au dreptul să exercite o supraveghere regulătoare asupra mersului instrucțiunii și pregătirii pentru războiu a unităților din cari se compune batalionul (grupul) ce comandă.

Comandanții de batalion trebuie să vegheze ca fiecare din subordonații lor să-și păstreze inițiativa cuve-

1) Căpitaine André Gavet. L'officier allemand
Generalul Hărjeu. Pregătirea Armatei pentru războiu (Vol. II. Comandamentul militar și însușirile lui).

nită funcțiunii ce are și partea de răspundere ce-i revine; și nu intervin, după cum prescrie regulamentul asupra serviciului interior, decât ca un regulator, fie pentru a împedeca călcarea regulamentelor, fie pentru a călăuzi inițiativa, fie pentru a înlătură o pierdere de timp fără folos, fie în fine când propria lor răspundere le impune în interesul instrucțiunii batalionului ce comandă.

A interveni fără rost și fără trebuință însemnează a călca atribuțiunile subalternului său, a-i uzurpă drepturile.

În general, comandanții de batalion au această tendință și tălmăcirea ei e lesne de găsit. Întâiu, fiindcă nu au avut timpul să se dezbrace de vechile principii și metode, cari au călăuzit până acum câțiva ani conducerea instrucțiunii trupelor. Apoi, fiindcă nu au deslă încredere în destoinicia căpitanilor de a se folosi cu profit de inițiativa ce li s'a acordat, cu alte cuvinte din cauza temerii de a nu-și angaja răspunderea în cazul unor rezultate slabe. Dar, afară de aceste, mai sunt și alte cauze, pe cari le arată minunat de bine căpitanul André Gavet în scrierea sa: *l'Art de commander*.

„Lenea împinge și ea la aceasta: e mai comod a continua vechile funcțiuni, decât a învăța altele noi. Cineva își zice: aceasta poate sa easă rău, inferiorii mei nu pot ști mai bine decât mine; o să le arăt eu în toate zilele, cu tot zelul și dragostea ce am, cum trebuie să facă. Și pe nesimțite, se pomenește că-și exercită rău comandamentul, punând în același timp și pe-

dici comandamentului subordonaților săi. Această mare greșală are mai multe cauze.

„O unitate tactică este o grupare organică, iar nicidecum suma unor subunități juxtapuse. Un comandant de batalion (grup) comandă deci, nu o sumă de patru companii (trei baterii . . .), sau de patru ori o companie, ci o nouă unitate mai înaltă. Acțiunea sa de comandament nu se adresează omului, nu ajunge la acesta, decât după ce a primit în toate treptele intermediare din companii (baterii sau escadroane), prin îngrijirea comandanților de companie, adaptațiunile și dezvoltările trebuincioase.

„La exercițiile de pe câmpul de instrucțiune aceste principii au aplicațiunea lor evidentă: comanda capului batalionului se adresează batalionului; căpitanii o reiau și o transformă cum se cuvine în fiecare companie, și soldatul nu primește impulsione decât dela căpitanul său, sau dela comandantul său de subîmpărțire și chiar dela sergentul sau căprarul său. Și impulsionea nu este aceeași pentru toți. Comandantul batalionului nu a dat decât o singură comandă și totuși companiile pleacă câteodată în senz invers, sau execută mișcări diferite pentru a da batalionului formațiunea ordonată. E dar fără nici o îndoială adevărat că, chiar în cazul unei manevre tactice ca aceasta, desăvârșit definită, comandantul batalionului nu ar pute pretinde să intervină în acțiunea subordonaților săi. El poate să conducă, să îndrepte, dar nicidecum să se așeze în fața unei companii și să dea comanda care aparțin căpitanului. Dacă am admite că se poate face așa, el ar trebui să procedă în același mod ducându-se pe rând în fața fiecărei com-

panii, și atunci ar înceta de a mai fi comandant de batalion pentru a se transforma într'un fel de *căpitan cu repetițiune*.

„Tot așa este și cu exercitarea comandamentului unităților, numai că aci greșala este în același timp și mai ademenitoare și mai grea.

„Aci rezultatele nu se dobândesc decât printr'o muncă de comandament metodică și continuă, pe care orice intervenire străină o rupe și o nimicește. Aci comandantul este în acelaș timp și educator. Ori, cum s'ar putè face educațiunea, dacă la fiecare clipă învățătorul s'ar vedè întrerupt și observat în fața elevilor săi de un inspector oarecare, care i se substitue când îi place, pentru a-i arătà cum trebuie să-și îndeplinească datoria. Când intervenim astfel în domeniul său propriu, inferiorul ne lasă să zicem și să facem, fiindcă e dator să tacă; dar, odată ce am plecat, el reea cu resemnare lucrul început, restabilește situațiunea pe care o produsea, șterge urmele lăsate de noi în măsura putinței și merge înainte zicându-și în sine că, dacă s'ar purtă și el tot așa cu subordonații săi, s'ar strică cu desăvârșire comandamentul de sus în jos“.

Cea mai largă libertate în alegerea mijloacelor de comandament, cu privire la instrucțiunea și educațiunea trupei, trebuie lăsată unui comandant de corp. Această libertate este necesară și neînlăturată. E necesară pentru motivele discutate la gradele precedente. Este neînlăturată căci, dacă am impune o restrângere, nu am avè să-i asigurăm sancțiunea, de oarece comandantul de brigadă nu poate să supravegheze, chiar dacă ar vrea, printr'un control imediat și continuu acțiunea coman-

danților de corp asupra unității lor. Deci autonomia acestora — adică dreptul de inițiativă — trebuie să fie desăvârșită.

Acest drept, comandantul de corp îl exercită, luând ca punct de plecare, pentru el și pentru subordonații săi, principiul următor: în fiecare grad al ierarhiei, capul instruește unitatea a cărei comandă are, și este răspunzător de instrucțiunea ei. Prin urmare, comandantul de regiment își instruește singur regimentul considerat ca unitate organică, și exercită o acțiune permanentă de direcțiune și de control asupra unităților din cari e constituit regimentul. Direcțiunea ce el exercită se face simțită printr'o impulsivă reguloare, care niciodată nu trebuie să peardă din vedere respectarea și dezvoltarea inițiativei inferiorilor săi. Principiul acesta este cunoscut și urmat de armata prusiană de cel puțin cincizeci de ani: „Comandanții de corp nu ieau decât dispozițiuni cari să asigure mersul egal al dezvoltării batalioanelor; ei exercită, în acest scop, asupra unităților lor o acțiune superioară de supraveghere, dar se mărginesc a interveni numai când greșalele sau întârzierile ar impune aceasta“. (Ordinul de cabinet al Regelui Prusiei din 1858).

Comandanții superiori — de brigadă, de diviziune și de corp de armată — au datoria de a face să se respecte dreptul de inițiativă al fiecărui comandant de unitate. Prin urmare, nici lor nu li se cade să se amestece în amănuntele instrucțiunii decât atunci când unul din subordonați se arată nedestoinic. Pentru aceasta, li se cere să știe să găsească bine momentul când intervenirea lor e necesară, pentru a nu lăsa să se compro-

mită instrucțiunea trupelor. Ei, și în special comandantul de corp de armată, sunt ținuți să se încredințeze dacă comandanții de corp sunt în adevăr capabili să-și instruiască și să-și formeze regimentul, respectând libertatea și dreptul de inițiativă a subordonaților lor.

De asemenea, comandanții de corp de armată trebuie să se încredințeze, și să noteze în foile personale, dacă comandanții de brigadă și de diviziune știu să-și exerciteze comandamentul așa ca să facă pe inferiorii lor să-și dezvolte spiritul de inițiativă și caracterul, fără să-i împedice în același timp de a avea partea de acțiune ce le revine, și dacă, în loc să se peardă în amănunte, știu să se pregătească pentru a ocupa cu demnitate comandamente superioare¹⁾.

Preocupațiunea de căpetenie dar a unui comandant, de orice grad, este să caute a face ca toate organele comandamentului său să funcționeze și să contribuie împreună a produce lucru folositor. În fața unui mic accident, unui fapt izolat, el nu trebuie să se neliniștească peste măsură. Însă, în fața unui mare cusur de funcționare, de greșale repetate, de nepăsare, sau de lipsă de conștiință, el trebuie neapărat să atragă atențiunea subordonatului său, nedestoinic sau vinovat, să-i dea poze, și să-l rădice la înălțimea datoriei lui și să nu-l lase decât când s'a asigurat că mașina lucrează normal. Cu un cuvânt, dacă surprinde un defect de fabricațiune, comandantul trebuie să examineze mașina ca să găsească partea, sau bucata, atinsă, pentru a o îndreptă, iar nu să caute a rectifica produsele rale ce ea fabrică.

¹⁾ Capitaine André Gavet. L'officier allemand (Paris, 1906).

Din această din urmă observațiune tragem o altă condițiune.

4. A patra condițiune naște din ideea: că unitatea pe care o comandăm nu e o massă inertă, ci un tot organic compus din părți organice, și că comandanții în subordine sunt colaboratorii noștri.

O unitate de comandament trebuie să funcționeze prin organizarea ei, iar misiunea comandantului său nu trebuie să fie alta decât de a-i asigura jocul normal al organismului. Trebuie dar ca toate organele unității să rămână și să funcționeze la locul lor, conformându-se fiecare principiilor regulamentelor și regulilor doctrinei militare. Căci, în războiu elementele organice ale unei unități sunt adesea răslețite, departe de ochii comandantului și chiar în afara puterii sale de acțiune; și atunci, cum ar pute oare întreaga unitate să-și îndeplinească altfel misiunea ce i s'a încredințat, decât prin colaborațiunea subunităților cari o compun? Când dușmanul apare în fața unui post mic, căpitanul se găsește la garda mare, comandantul batalionului la rezerva sectorului, iar comandantul regimentului în cantonamente. În luptă, când unitatea se apropie de pozițiunea dușmanului, liniile nu înaintează adesea sub focurile lui decât prin impulsionea caporalilor și sergenților. Nu trebuie, dar, să ne lăsăm a fi preocupați de chestiuni neînsemnate, ci să ne gândim neîncetat că suntem datori a asigura acțiunea organismului ce ni s'a încredințat. De pildă: comandantul secțiunii explică greșit oamenilor săi o mișcare din ordinea strânsă; comandantul companiei nu trebuie să-l oprească ca să-i arate greșala, căci nu greșala, pe care o va săvârși

secțiunea executând mișcarea după explicațiunile ce i s'au dat, trebuie să fie preocupățiunea lui temeinică, ci instrucțiunea nesăvârșită a comandantului secțiunii. Datoria, dar, a căpitanului va fi de a căuta să completeze instrucțiunea acestui comandant de secțiune, cu alte cuvinte de a căuta să îndrepte cauza care produce efecte nemulțămitoare. Indreptând cauza — producătoare de efecte — îi dăm putere și știință ca să producă bune rezultate din propria-i pornire; pe câtă vreme, îndreptând noi înșine efectele, lăsăm cauza care le-a produs în neputință de a-și îmbunătăți mijloacele, sau de a-și îndrepta procedările. În întâiul caz, contribuim la dezvoltarea inițiativei subordonaților noștri, făcând din ei niște colaboratori inteligenți; în al doilea caz, îi facem automați în loc de colaboratori.

Această condițiune, fiind dată însemnătatea ei, privește în deosebi pe comandantul de regiment; ea formează criteriul după care trebuie să se judece aptitudinea colonelilor la generalat. „Când un regiment *merge singur*, prin bunavoința și inițiativa tuturilor, putem zice că ofițerul știe să comande“¹⁾.

„Există dar o regulă, pe care un comandant trebuie să-și o impună în fiecare zi cu toată voința de a o respecta: să nu stânjănască acțiunea subalternilor săi; să nu calce peste atribuțiunile lor; să se folosească neconținut de colaborățiunea lor inteligentă; să excite spiritul lor de inițiativă; să laude hotărârea lor, graba pe care o pun ca să lucreze din propria lor pornire, chiar dacă procedarea le ar fi greșită. *Rezultatul momentului*

¹⁾ André Gavet. L'officier allemand.

e lucru secundar; esențialul este ca să li se păstreze neatins spiritul de inițiativă.

„Trebuie neconținut să repetăm că armatele sunt viețuitoare numai dacă au spiritul de inițiativă; din clipa în care acesta încetează, ele devin inerte.

„Comandantul trebuie dar să împingă pe subordonații săi la acțiune, și să-i convingă că nu poate fi greșală mai mare decât: sfieala, abținerea, frica, și orice tendință întrebuițată cu scopul de a se codi, sau de a scăpa de îndeplinirea datoriei gradului, sau de răspunderile cari izvoresc din ea. Faptul de a nu fi intrat în acțiune când trebuia, de a fi așteptat ordine, este unul din acele pe cari istoria războaielor ni le arată că sunt în stare de a avea cele mai îngrozitoare urmări. Nimene nu poate tăgădui că inițiativa este unul din elementele esențiale ale victoriei. A-i împedea dezvoltarea, a o înăbuși în timp de pace este o faptă criminală, dacă nu cumva ar fi o faptă inconștientă. Dar nici inconștiința nu se scuzează, fiindcă nu se poate admite unui ofițer să nu cugete la datoriile impuse funcțiunii sale, sau să nu le cunoască“¹⁾.

5. A cincea, și cea din urmă condițiune, pentru un comandant este ca să aibă pe lângă vigoarea fizică și următoarele însușiri intelectuale și morale: o instrucțiune tehnică solidă, o judecată bine așezată și, în sfârșit, putere de caracter.

De sigur, toate celelalte calități nu folosesc la nimica dacă nu sunt sprijinite de o instrucțiune militară temeinică. Credința unora, cari nu au darul muncii, ca în

¹⁾ Capitaine André Gavel. L'art de commander (Paris, 1900).

războiu inspirațiunea ne poate scoate din orice încurcătură, e o greșală grosolană, dacă nu vinovata. Instrucțiunea singură e lumina care călăuzește pe un comandant ca instructor în timp de pace, ca conductor de soldați, sau de trupe, în timp de războiu. Instrucțiunea tehnică însă nu se capătă numai prin cetire și meditațiune, ci mai cu samă prin practica ei la trupă: „cunoașterea regulamentelor este temeiul instrucțiunii militare a ofițerilor. Această instrucțiune se dezvoltă prin exerciții de aplicațiune și se completează prin conferențe, lucrări de studiu și *stagiu în celelalte arme*¹⁾.” Deci, pentru ca instrucțiunea tehnică a ofițerilor superiori, cari pot fi chemați să conducă în războiu mici detașamente mixte, să se poată completa, trebuie ca ei să fie deprinși cu tehnica tuturilor armelor; în acest scop, în Germania ca și în Franța, ofițerii superiori, cari pot aspira la grade mai mari, sunt tramiși prin îngrijirea comandanților corpurilor de armată să facă un stagiu în corpurile de altă armă aflate în garnizoanele lor.

Cunoștința tehnicei celor trei arme este și mai trebuincioasă viitorilor comandanți de diviziune, fiind că ei sunt chemați să le conducă totdeauna pe câmpul de manevre, sau de luptă. Pentru a le da mijlocul ca să și-o însușească, în Franța, generalii proveniți dintr'o armă sunt tramiși să comande brigade în altă armă; cu modul acesta ei au și mijloace și timp suficient ca să studieze tehnica armelor în cari nu servisă până atunci și să-și asimileze doctrinele lor, de cari vor avè trebuința pentru dobândirea doctrinei armelor întrunite, adică a marelui tactice. „Să lucrăm, scrie generalul Cardot în

¹⁾ Règlement sur les manoeuvres de l'Infanterie (Paris 1905).

stilu-i glumeț și biciuitor, să lucrăm continuu și împreună; să nu ne închidem de loc în compartimentele secate ale armelor; să eșim din templele noastre particulare, din micile noastre bisericuțe, unde să slujește cultul și se dobândește idolatria instrumentelor lucrate cu mânele noastre. Dar, cine să ne scoată armata de acolo? Capii ei, conducătorii ei. Această e mai cu samă treaba generalatului, aceasta e datoria funcțiunii lui. Un general nu e general de infanterie, de cavalerie, de artilerie, de geniu, . . . , e general, ce dracu! Și, un *general*, cuvântul arată lucrul, nu poate să fie un particular, un particularist, un specialist!

„Dar, eacă o altă chestiune: trebuie să-l ajutăm.

„Lucrătorul trebuie cel puțin să cunoască din vedere, să pipăie, să mănuiască din timp în timp uneltele de cari va avea trebuință pentru lucrul greu ce i se cere. Să nu se aștepte ziua de mobilizare pentru a potrivii, bine-rău, unui corp de trupă organele sale, membrele sale cele mai trebuincioase — pe cari nu le a văzut nici odată — căci cele ce i se alipesc, la voia întâmplării, pentru câteva zile de manevre, nu sunt nici cel puțin ale sale.

„Sărmanul general, care încearcă să easă din arma sa, ca să intre în rolul său, și care a ajuns să înțeleagă puțin manevrele cu cavaleriștii și cu artileriștii săi, să nu fie silit a-și zice cu măhnire: Anul viitor o să am alții și, când va veni ceasul ca să mă bat, nu o să am nici pe aceștia, nici pe aceia.

„Nu e dar de ajuns a-l face „să treacă“ prin diferite arme, ci trebuie să facem ca diferitele arme să treacă pe la el, sub direcțiunea sa, sub comandamentul său¹).“

Général Cardot. Essais sur la doctrine : Suite des »Leçons du 16 Aout». (Paris 1905).

Tălmăcirea acestor rânduri trebuie să fie următoarea: pentru a forma înaltul comandament—adică pentru a-i da instrucțiunea necesară—trebuie a da mijloace generalilor ca să dobândească tehnica armelor străine celei de proveniență, adică a-i face să comande brigade de altă armă; și, apoi, pentru a confirma în ei știința conducerii celor trei arme combinate, trebuie a da din timp de pace diviziunilor de infanterie trupele de artilerie și cavalerie, cari intră în constituirea lor, în timp de războiu.

Chestiunea aceasta este de mare însemnătate, dar nimene nu o ia în seamă la noi. În anul 1895, fiind însărcinat de Ministrul de Războiu de pe atunci, generalul Poenaru, ca să-i prezint un studiu privitor la legea de înaintare în armată, am prevăzut între altele ca colonelii, cari pot năzui să ajungă la gradul de general, să fie trimiși să comande în timp de un an un regiment de armă străină armei lor de proveniență. Acest stagiu avea îndoita chiemare: să încerce aptitudinea ofițerului pentru gradul la care țintește, și apoi să-i dea mijloace de a-și completa cunoștințele tehnice necesare comandamentului superior. O altă propunere ce am făcut a fost ca comandanții de brigadă, meniți să meargă mai departe, să fie obligați a comanda brigade de alte arme.

Studiul meu a fost văzut și cercetat de ministru și de șeful marelui stat-major, generalul Lahovary, cari i-au dat destulă atențiune. Cu toate aceste, de atunci legea de înaintare a suferit mai multe modificări, și totuși, până astăzi, nici una din propunerile de mai sus, deși recunoscute bune și admise de mult în alte armate, nu s'a înscris încă în lege. Se vede că și pentru

aceasta am așteptat să luăm pildă dela o armată mai tânără ca a noastră. Și când mă gândesc că la noi, mai mult ca în oricare altă armată, se cere a se adopta asemeni dispozițiuni.

Chestiunea constituirii diviziunii din trupe de căteșitrele arme a fost rezolvită în anul 1904. Adevărata școală a înaltului comandament în armata noastră nu putea începe decât aci. Nu pricep pentru ce s'a schimbat acum doi ani această organizare: fiindcă a fost bună?

Educațiunea tactică nu se dobândește decât după o lungă practică a regulamentelor tactice și a serviciului în campanie, în care fiecare caută să rezolvească probleme tactice referitoare la misiunile ce revin gradului, sau funcțiunii sale. Aceasta se aplică tutulor gradelor, dela capul unei patrule până la comandantul unui corp de armată, pentru ca orice problemă, cât de mică sau cât de mare, cere celui chemat ca să o rezolvească să știe să mânuiască oamenii, să se folosească de teren și să cruțe timpul.

A doua însușire este dreapta judecată. Regulamentul nu prescrie decât principii și reguli generale, cari nu conțin nimic absolut. Cel care are o însărcinare de îndeplinit trebuie să caute o dreaptă aplicare a acestor principii generale la cazul particular în care se găsește. De pildă, regulamentul asupra serviciului în campanie stabilește regulile privitoare la escortarea convoiurilor. După aceste reguli, comandantul detașamentului de escortă trebuie să-și împartă trupa în două: o parte mai mică, care va constitui paza convoiului și alta mai mare, grosul escortei. Intâia parte

va da, la rândul ei, soldați cari încadrează trăsurile din distanță în distanță, apoi ante-garda, post-garda și flanc-garda (gardele). A doua parte, care e și cea mai însemnată, întrunită sub ordinele directe ale comandantului escortei, se va ține în partea cea mai amenințată: la capul, la coadă, sau pe flancul amenințat; din ea se va hotărî o fracțiune care va constitui rezerva în caz de atac. Aceste sunt singurele arătări ale regulamentului; restul îl va completa judecata comandantului. Care va fi raportul dintre partea însărcinată cu paza convoiului și grosul escortei, cum va fi alcătuit sistemul de pază, locul unde se va ține grosul în coloană: toate aceste le va hotărî comandantul escortei, după ce va cercetă harta, pe care se desfășoară drumul ce are să urmeze, va determina lungimea convoiului și-și va da sama de direcțiunile și punctele probabile de unde poate fi atacat de vrăjmaș. Astfel, oricare ar fi misiunea ce i se încredințează, un comandant nu va pute să întrebuințeze cu spor mijloacele de cari dispune decât cerând sfat dela regulamente și dela împrejurările în cari se găsește. Înainte de a lua o hotărîre, el trebuie să se pătrundă de scopul ce urmărește, să-și dea sama de ceea ce ar face el dacă s'ar găsi în locul dușmanului, să cântărească bine tot ce vine în câștigul sau în paguba fiecăreia din soluțiunile pe cari le admite, așa ca tot ce va face să fie produsul judecății și să se poată justifica.

A treia însușire am zis că este caracterul. A avea caracter însemnează a pute lua o hotărîre la timp și a avea curajul de a o executa. Hotărîrea este rezultatul eugetării. Hotărîrea odată luată trebuie executată

de îndată, căci în afaceri de războiu e mai bine a greși decât a se codi și a întârziă: greșala se poate repara în timpul executării operațiunii, pe cât timp întârzierea e fără leac. Codirea este cel mai mare eusur.

Caracterul este arcul care mișcă inițiativa. Fără caracter, inițiativa rămâne o putere inertă, incapabilă de a se destinde prin ea însăși. Comandantul înzestrat cu caracter nu se codește, sub pretext că nu a primit ordin, ca să iee o măsură prielnică pentru instrucțiunea trupei sale, sau ca să participe la acțiune pe câmpul de manevre, ori de luptă. Dacă nu are ordine, el le provoacă. Dacă timpul nu-l îngăduie, el eugetă ce ordine putea să-i deie superiorul său în împrejurarea în care se găsește; și apoi, își destinde inițiativa și se pune la lucru cu hotărîre ca să atingă scopul ce urmărește.

Lipsa de caracter mai naște și din frica de răspundere. Aceasta distruge cel din urmă atom al spiritului de inițiativă și face pe un militar incapabil de a exercita vre un comandament. Pentru mine, un ofițer de orice grad, atins de frica răspunderii, este nu numai nefolositor armatei, dar chiar periculos; și de aceea, datoria comandanților este de a o combate prin toate mijloacele raționale, printr'o educațiune continuă și metodică a voinței și a caracterului tinerilor ofițeri, îndemnându-i spre acte de inițiativă, răsplătind rezultatele bune, îndreptând, păsuind sau chiar acoperind cu răspunderea lor rezultatele nemulțămitoare provenite din lipsa de experiență. Un comandant, care nesocotește această datorie față cu inferiorii săi, este un rău instructor și educator militar,

și prin urmare tot atât de nefolositor armatei ca și un militar lipsit de caracter.

„Inițiativa, îndrăzneala, nu însemnează a lucra orbește, dar nici în deplină cunoștință de cauză, ci după informațiuni, totdeauna necomplete, asupra situațiunii. Ea poartă în sine cauza greșalei, și numai întâmplarea poate face ca un act de inițiativă să nu fie atins de nici o greșală. Și tot întâmplarea va face să întâlnim un cap, nu zic care să creadă în acest adevăr, dar care cel puțin să-l bănuiască. Dacă îl cunoaște, de sigur că-l uita în practică. Nenorocire sărmanului inocent, care ar săvârși un act de inițiativă. În loc de a-l încuraja, i se va discuta, i se va critica cele mai mici greșale, nu i se va lua de bun nimic din ce a făcut; va fi umilit, ridicularizat în fața camarazilor, cari vor râde de el. Cu nasul în jos, el va pleca jurând că în viitor nimene nu-l va mai prinde cu acte de inițiativă.

„Eacă cum pregătim noi această prețioasă facultate, care primează pe toate. Sunt și șefi cari caută să dezvolte inițiativa și cari se pot stăpâni în deajuns ca să nu blameze, sau să descurajeze; dar nu au destulă răbdare, destulă credință pentru a încuraja și a să bucură chiar de greșalele făcute, căci la urma urmei chiar greșalele ne instruesc.“

Aceasta e părerea ce aveă generalul Cardot, acum zece ani, despre comandamentul armatei franceze. Să nu ne mirăm, dar, dacă astăzi după zece ani, s'ar găsi și în armata noastră comandanți cari să nu priceapă îndeajuns rostul inițiativei și să-i nesocotească binefacerile. De s'or fi gășind, datoria lor de buni români

este să facă loc celor cari o pricep și o practică; iar datoria înaltului comandament este ca să străjuiască interesele vitale ale armatei.

„Datoria cea mare a unui comandant de corp de armată este să vegheze ca, pe tot cuprinsul comandamentului său, comandanții de cetăți, de diviziuni, de brigade, de regimente, de batalioane și toți ofițerii superiori să nu mai fie mănținuți în funcțiune dacă perd vigoarea fizică cerută în războiu precum și cunoștințele speciale și aptitudinile necesare funcțiunii lor. Indată constatăată cea mai mică lipsă, în stare de a aduce prejudiții serviciului regelui, el e ținut, sub răspunderea sa personală, să dea socoteala Majestății Sale.“ (Ordinul Cabinetului Militar Prusian din 29 decembrie 1867).

c) Câteva cuvinte asupra regulamentelor noastre

Am arătat, cred, destul de limpede că educațiunea tactică — doctrina militară — se întemeiază pe regulamentele tactice: regulamentul asupra manevrelor diferitelor arme și regulamentul asupra serviciului în campanie.

Regulamentul nostru asupra serviciului în campanie pentru toate armele, intrat în vigoare în anul 1905, a fost pus în acord, pe cât s'a putut, cu perfecționările aduse armamentului și cu învățămintele trase din războaiele de mai 'nainte. Așa cum este, dacă s'ar îndreptă greșalele de redacțiune, cari pe ici pe

colo îl face neînțeles, dacă s'ar modifica unele prescripțiuni greșite, dacă s'ar reduce dezvoltările prea mari și nefolositoare ce s'au dat unor capitole, și dacă s'ar redacta într'un stil mai concis, acest regulament ar pute servi cu folos armatei încă mulți ani.

Nu tot așa judec regulamentele asupra manevrelor infanteriei. Cele mai noi — școala soldatului, școala companii și școala batalionului — au căpătat înalta aprobare regească în anul 1897, adică înainte chiar de a se fi așezat măcar principiile științei tactice deduse din noul armament al artileriei și al infanteriei. Cel mai vechiu — școala de regiment și de brigadă — a fost aprobat în anul 1891, adică înainte de a se fi adoptat actuala pușcă a infanteriei; acesta, de altfel, nu e nici în acord cu principiile și cu formațiunile admise în regulamentele unităților mai mici (batalion și companie).

Regulamentele noastre tactice sunt în dezacord cu doctrina militară de astăzi. E lesne de constatat, dar, că toate aceste regulamente sunt în dezacord cu doctrina militară de astăzi, și, ca atare, că educațiunea tactică a comandanților de orice grad nu se poate sprijini pe ele. Nu cred să existe în Europa multe infanterii cari să aivă regulamente tactice mai înapoiate ca ale infanteriei noastre. Infanteria austriacă a fost înzestrată cu un regulament zis definitiv, în anul 1903; infanteria franceză în anul 1905; și infanteria germană în anul 1906. Noi așteptăm, și așteptând am lăsat infanteria fără regulamente de exerciții și manevre, așa că astăzi ea e lipsită de singura călăuză care ar fi în stare să-i asigure o instrucțiune tactică uniformă și temeinică. Lipsind această călăuză, nu rămâne decât știința și judecata tactică a

comandanților de corpuri pentru a conduce instrucțiunea tactică a trupei. Dar cum știința și judecata variază dela om la om, și cum ele nu sunt călăuzite nici de regulamente, nici întemaiate pe o doctrină unică și recunoscută, prescripțiunile pentru instrucțiune și directivele pentru luptă variază și ele, vrând nevrând, dela un corp la altul. Așa de pildă, în corpurile, unde comandanții sunt rutinari, sau n'au curajul inovațiilor chiar justificate, se respectă textul regulamentelor: acolo instrucțiunea tactică a trupei și a cadrului ofițeresc e pusă pe același paralel, pe care se putea afla acum zece sau cincisprezece ani. În corpurile pătrunse de spiritul regulamentelor și școalei austriace, instrucțiunea se face din ce în ce mai mult sub influența lor, decât după regulamentele noastre. În corpurile ai căror comandanți au preferența pentru doctrina militară franceză, sau pentru cea germană, educațiunea tactică se face după regulamentul francez, sau german, mai mult decât după cel român. Și rezultatul acestei diversități de mijloace și de procedări este o instrucțiune eterogenă, care nu are nimic hotărât, nimic așezat: nici formațiuni tactice, nici evoluțiuni, nici mișcări pe câmpul tactic, nici procedări de atac. Toate aceste variază nu numai dela un corp de armată la altul, dar chiar dela o brigadă la alta din aceeași diviziune, așa ca o formațiune tactică, sau o prescripțiune relativă la mișcarea trupelor sub focul dușmanului, admisă ca bună de brigada 1-a, este condamnată de brigada a 2-a a diviziunii. Eacă o adevărată anarhie în „Școala pregătirii armatei pentru războiu“.

Această anarhie, în care se găsește astăzi instruc-

țiunea tactică a infanterii, se verifică în fiecare an cu prilejul concentrărilor din taberele de instrucțiune și al manevrelor de toamna; dar cel mai bun mijloc de a'mi da sama de ea l-am avut ca membru și ca președinte al comisiunilor examinatoare ale căpitanilor de infanterie aspiranți la gradul de maior. Fiind pus, în mai mulți ani, în contact cu sute de căpitani de infanterie din toate corpurile de armată, am putut cerceta, controla și verifica starea instrucțiunii infanterii noastre, și concluziunea la care am ajuns este că ea nu mai poate dăinui multă vreme. Nu cred să se găsească cineva care să atace în falș această concluziune.

Inaltul comandament cunoaște această stare și, fiind că nu are mijloace ca să o înlăturare, a căutat paliative ca să-i micșureze rălele urmări; și eacă la ce soluțiune a ajuns: în ajunul marilor manevre alcătuește instrucțiuni pe cari le da trupelor sub forma de directive cu scopul de a asigura unificarea formațiunilor tactice și procedările de luptă pe câmpul de manevră. Cu alte cuvinte, intențiunea comandamentului este să facă față cu aceste directive și insuficienței regulamentului asupra manevrelor și lipsei doctrinei tactice. Dar, dacă intențiunea e bună, procedarea e greșită, căci asemeni instrucțiuni date în ajunul manevrelor nu pot de cât să aducă confuziune în spiritele celor chieați să le execute. În adevăr, manevrele fiind menite să încheie ciclul instrucțiunii unui întreg an de lucru, scopul lor nu poate fi altul de cât să sintetizeze această instrucțiune, punând în vază rezultatele obținute precum și metoadele și procedeele întrebuițate pentru a le obține. Cu alte cuvinte, manevrele sunt chieate să confirme, sau să infirme,

valoarea directivelor întrebuințate, iar nu să încerce pe cele date în ajunul lor; și directivele aceste trebuie să se găsească în regulamentul de manevre, iar nu în instrucțiunile întocmite pentru manevre. Regulamentul german e categoric: „Regulamentul conține prescripțiunile pentru instrucțiune și *directivele pentru lupta infanteriei*“.

(Regulamentul din 1906. Introducere).

Prin urmare, putem stabili, în mod hotărît, principiul următor, chiebat să înlătore în viitor instrucțiunile tactice date în vederea manevrelor: „Instrucțiunile din capul fiecărui regulament trebuie să constituie adevărata schiță a doctrinei unei arme.“

De sigur că regulamentele tactice pot fi — până când sună ceasul înlocuirii lor — modificate, comentate sau îndreptate. Aceasta însă nu se face în ajunul manevrelor. Modificările, ce trebuie să li să aducă, să încearcă în cursul anului, și mai temeinic în taberele de instrucțiune și apoi pe câmpul de manevre; și, numai după ce primesc ultima sancțiune se transforma în regulă, sub forma de directive și se întrupează în doctrina armii sau în doctrina armelor combinate, după normele arătate în studiul doctrinei.

Principiile pe cari trebuie să se întemeeze regulamentele tactice. Deci, înainte de toate, trebuie să modificăm regulamentul tactic, găsându-i o formula care să răspundă științei deastăzi. Și cari ar fi oare principiile temeinice pe cari ar trebui să se așeze acest regulament? Eu cred că ași pute să le reduc la următoarele:

1. *Regulamentele tactice nu formează știința militară însăși, ci numai temelia pe care acesta se așază pentru a se dezvoltă, desăvârși și transformă apoi în doctrina unică, admisă și urmată de toți. Deci, ele nu trebuiesc privite ca un instrument pus în serviciul memoriei, ci al judecății. Cu alte cuvinte, regulamentele sunt chismate să stimuleze judecata, și ca atari să favorizeze dezvoltarea inițiativei, iar nu să o atrofieze prin împedecarea liberului exercițiu al judecății.*

Ca urmare a acestui principiu, trebuie să înscriem în capul regulamentului: că orice comandant de trupă, de la comandantul de companie în sus, este răspunzător de instrucțiunea regulamentară a subordonaților săi, și ca atari trebuie să i să lasă, cât mai mult posibil, libertate pentru a-și alege mijloacele (prescripțiune prevăzută în regulamentul german); și că nu e permis nimănui a introduce regulamentări particulare sub pretext de a completă, sau de a explică regulamentul. Asigurând astfel comandanților libertatea alegerii mijloacelor de instrucțiune și exercitarea judecății și spiritului de hotărîre în manevre printr'un regulament bine așezat, vom da toată garanția educațiunii și dezvoltării inițiativei lor.

2. *Regulamentele tactice trebuiesc să hotărească deslușit și exact rostul mijloacelor de acțiune ale infanteriei.*

Scopul luptei este de a ocupa terenul pe care se află dușmanul. Îndeplinirea acestui scop este lăsat în sarcina infanteriei. Pentru a ajunge la dușman, ea trebuie să meargă cât se poate mai răpede, ferind-se cât mai mult de perderi; pentru a pune stăpânire pe terenul ocupat de el, trebuie să-l alunge din pozițiune. Mijloacele de acțiune ale infanteriei trebuie să fie trei: piciorul (mișcarea), focul și baioneta.

Pentru a merge răpede, infanteristul trebuie să aivă picioare bune, să fie sprinten și învățat cu umbletul. Obicinuița la umblet și sistematizarea lui trebuie înscrise în regulamentele noastre, dându-i să aceeași însemnătate care i să dă în armatele germană și japoneză, unde formează temelia instrucțiunii tehnice a infanteristului. „Infanteria trebuie să știe să lupte în toate terenurile practicabile pentru un om robust și să străbată chiar obstacolele cele mai mari complect echipații.” (Regulamentul german al manevrelor infanterie).

Pentru a înlătură perderile, când înaintează spre dușman, infanteria trebuie să meargă ascunsă dacă poate; iar dacă nu poate, trebuie să-l silească a-și potoli focul și chiar a-l încetă. În cazul al doilea, infanteria nu poate să-și deschidă drumul de cât prin foc, dacă artileria nu e în stare să i-l deschidă singură cu focul ei. Ajunsă în preajma pozițiunii ocupată de dușman, ea va pătrunde pe pozițiune, și-l va alungă, cu ajutorul baionetei.

Eacă-ne ajunși și noi la o chestiune care nu știu, zeu, pentru ce se mai discută în unele cercuri militare. Focul și baioneta sunt mijloacele de luptă neînlăturate

ale infanterii: cu ajutorul celui dintâiu înaintează, cu ajutorul celui d'al doilea dă izbirea. Ca să poată da izbirea, trebuie să se apropie de vrăjmaș; fără izbire, apropierea de pozițiunea vrăjmașă rămâne nefolositoare; deci, focul nu poate înlocui baioneta, după cum mici baioneta, focul.

Așa este, și cu toate aceste există o mare confuziune în idei, care din nenorocire se poate traduce prin greșale dezastruase pe câmpul de bătaie; și această confuziune provine din cauză că se confundă mijlocul cu scopul. După mine a pune în cumpănă baioneta și focul, pentru a afla care cântărește mai mult în trebuințele luptei, e tot una cu a voi să se găsească care din doă, hrana sau aerul, este mai de trebuință vieții. Amândoa sunt deopotrivă trebuincioase, căci fără una din ele vieța încetează; amândoa sunt deopotrivă trebuincioase, căci fără una din ele lupta nu se poate săvârși. Și cu toate aceste, s'au găsit militari luminați, scriitori de valoare, cari s'au rădicat ca propoveduitori ai preponderenței unuia din cele doă mijloace de luptă, au făcut școala și au contribuit la schimbarea doctrinei. Și, când aceste idei au fost chismate să capete sancțiune pe câmpul de luptă, primele lor victime au fost inșiși cei care-și făcuse educațiunea tactică sub călăuza unei asemenea doctrine. Printre aceste victime punem armata rusească, prea mult stăpânita de doctrina școalei lui Dragomirof.

„Tactica rusă se sprijine pe doă greșale fundamentale :

„Credința nemăsurată în puterea focului și în valoarea intrinsecă a terenului ca mijloc de luptă; și

„Confuziunea între ofensivă, care este o atitudine și asaltul, care nu e decât un gest.

„Cea dintâie, constituie o tradițiune națională; a doua, se impută mai cu samă, după mine, marelui educator al armatei ruse, generalului Dragomirof.

„La prima vedere ar pute să pară paradoxal că tocmai apostolul baionetei a fost acela care a făcut pe compatrioții săi să se ascundă în șanțuri; faptul însă se va înțelege lesne dacă vom judecă puțin.

„Teoria lui Dragomirof se întemeiază pe două axiome fundamentale:

„Glonțul e nebun, baioneta singură e înțeleaptă; și

„Există o tactică națională, căriia armamentul modern trebuie să i se supună, iar nu un armament modern căruia tactica națională trebuie să se adapteze¹⁾.

„Aplicarea primului principiu făcù pe infanteria rusă să iee formațiuni de asalt și să pună baioneta la armă la 2000 metri de obiectivul ei²⁾. Sângeroasele înfrângeri, cari fură urmarea acestei procedări, au provocat firește o mare schimbare. Constatând neputința de a ajunge la inimic în asemeni condițiuni, și văzându-se totdeauna oprit de focul adversarului (întocmai ca la bătăliile de la Plevna. A se vedè scrierea Genera- H. Langlois: Enseignements de deux guerres récentes —

¹⁾ Generalul Cardat, discipulul cel mai convins al generalului Dragomirof, mărturisește aproape aceeași credință (A se vedè: Essais sur la doctrine, suite des leçons du 16 Août).

²⁾ Un asemenea curent a fost și în armata noastră. Nu se propusese oare suprimarea tecei baionetei și purtarea baionetei totdeauna la arma?

guerres Turco-Russe et Anglo-Boer), comandamentul rus a crezut că va fi mai bine să se folosească de a tot puternicia focului până la momentul când baioneta va pute să-și îndeplinească menirea. Pornirile atavice au făcut restul, și, revenind în mod firese la tactica națională, care le reușise atât de bine la Moskova, și de care erau convingși că Turcii se folosise tot atât de bine în războiul din 1877-78, Rușii ridicară redute la Liao-Jang și la Mukden pentru a da o urmare celor de la Semenofskoie.

„Din nenorocire pentru ei, Mukdenul nu erà Moskova, și marșul încet dar metodic al Japonezilor trebuià să-i apere de dezagregarea care a distrus atât de răpede Marea Armată (franceză) de la 1812 ¹⁾.”

Analizând aceste rânduri, oricine poate trage o încheiere prețioasă, pe care se poate rãzãmà doctrina luptei infanteriei: nici fixare pe teren, nici mișcare fără focuri. Această încheiere am găsit-o chiar formulată în regulamentul francez asupra serviciului în campanie:

„Infanteria cucerește și păstrează terenul. Ea alungă definitiv pe dușman din pozițiunile sale. Ei îi revine sarcina cea mai grea, însă și cea mai glorioasă a bătăliei. Dar, tocmai pentru că ea are trebuință de toate puterile sale, de toate energia sa, și pentru că ea își da totul fără nici o socoteală în momentul atacului, trebuie ocrotită, trebuie să i se înlătoreze pierderile fără

¹⁾ La guerre russo-japonaise, par le Chef d'Escadron breveté R. Meunier, professeur à l'école d'application de l'Artillerie et du Génie (1906).

folos în timpul desfășurării și să se aducă în foc adăpostită de vederile dușmanului.

„Mijloacele sale de luptă sunt focul și mișcarea înainte.

„Focul este elementul de pregătire; mișcarea înainte este elementul de execuțiune.

„Mișcarea înainte, de la un punct de sprijin la alt punct de sprijin, de la un adăpost la alt adăpost, precede dar acțiunea prin foc, până când infanteria s'a apropiat la o bună distanță de tragere de trupele vrăjmașe.

„Când focul a slăbit îndeajuns pe dușman, mișcarea îi succede pentru a da pept cu el.

„Mișcarea înainte, singură e hotărîtoare; dar nu e decât atunci când focul eficace și înverșunat i-a deschis drumul“.

Cu alte cuvinte, infanteria nu-și poate îndeplini menirea de a călca pe pozițiunea dușmanului fără să întrebuițeze focul, după principiile și regulile așezate de regulamentele ei tactice (din 1904). Prescripțiunile acestui regulament sunt de altfel în acord desăvârșit cu tactica urmată de armata japoneză în Mandciuria; cu prescripțiunile regulamentului german: „Infanteria luptă cu adversarul prin focul său, în unire cu artileria“; și cu prescripțiunile regulamentului austriac, cari sunt și mai categorice în privința însemnătății focului infanteriei: „Focul este principalul mijloc de luptă al infanteriei; printr'însul se pregătește succesul și adesea ori chiar se obține. De aceea, în luptă trebuie luate, în primul rând, toate măsurile pentru a da focului în-

treaga lui putere. Cât timp inimicul, prin atitudinea lui, nu dă semne văzute că puterea focului său este copleșită, atacatorul nu-i rămâne nimic alta de făcut decât să continue lupta în vederea dobândirii superiorității focului, și să continue a duce înainte focul său prin înaintarea treptată. În acest scop, dacă va fi nevoie, vor fi vârite în foc chiar și cele din urmă puteri rămase încă neîntrebuțate. Numai după ce superioritatea focului a ajuns a fi covârșitoare, și după ce atacul prin foc a progresat în deajuns, iar puterea de rezistență a fost relativ slăbită, numai atunci, dacă el mai rezistă, se va executa năvălirea (asaltul)¹⁾.

Aceasta este adevărata doctrină a luptei infanteriei, și de ea s'au servit Japonezii ca să dobândească atâtea victorii în ultimul războiu. „Infanteria japoneză merge din pozițiune în pozițiune, *punând câteodată mai multe nopți ca să câștige mai multe sute de metri, și înlocuind astfel cheltuiala sângelui prin cheltuiala timpului.*

„Ajunși la punctul de unde nu se mai poate înainta fără a micșura sau a stinge focul dușmanului, Japonezii pun de îndată în linie cel mai mare număr putincios de puști. Companiile din cap se desfășoară, în deobște, întrege, dar se fracționează în grupuri mici, secțiuni, cari se folosesc cu îndemânare de toate adăposturile naturale ca să câștige teren înainte, alternând focul cu mișcarea, iar, când sunt silite să se oprească în teren

¹⁾ Regulamentul de exerciții al infanteriei austro-ungare, tradus de căpitanul D. Stratilescu (România Militară, 1905).

descoperit se aruncă la pământ și-și sapă răpede un adăpost¹⁾.

Astăzi, ca și în vremea trecută, aceleași principii generale călăuzesc conducerea bătăliei. Ca și în trecut, numai ofensiva singură va pute duce la rezultate hotărâtoare. De aceea, întreaga instrucțiune și educațiune a infanterii trebuie să aivă un singur scop: înrădăcinarea spiritului de ofensivă; toate acțiunile ei trebuie dominate de o singură idee: înainte, la dușman, cu orice preț (regulamentul prusian al manevrelor infanteriei).

Însă, trebuie bine hotărât și așezat în mintea instructorului, din timp de pace, și a conducătorului, în timp de războiu, că infanteria nu poate înainta în zona focurilor, nu poate ajunge până la pozițiunea dușmană, decât cu ajutorul focului artileriei și al său. A încerca să se creeze o altă doctrină ar fi o erezie, inconștientă sau copilărească, ar fi să cădem în greșala neertată făptuită de comandamentul rus, ar fi să ne expunem a trece dela o tactică șuvaroviană, care exclude întrebuințarea focului, la alta care nu se întemeiază decât pe puterea mântuitoare a terenului și a focului, ar fi în fine să ne expunem printr'o cantra-lovitură, la toate urmările răle ale unei defensive pasive.

Astfel așezate ideele, acum putem formulă următorul principiu care trebuie înscris în regulamentele noastre tactice.

Educațiunea tactică trebuie să tindă a dezvoltă spi-

¹⁾ La guerre russo-japonaise, par le chef d'Escadron R. Meunier, professeur à l'école d'application de l'Artillerie et du Génie (1906).

ritul ofensiv al ofițerilor, a înrădăcină în ei credința că numai mișcarea înainte este hotărâtoare și nestavilită.

Când un comandant de trupă e pătruns de această trebuiață nu va stă niciodată în neacțiune, el nu se va da învins de nici o pedică întâlnită în drumu-i, spiritul lui cercetător îi va spune cum să înlătore greutățile care-i stinjinesc acțiunea; inițiativa îl va îndemna la acțiune, făcându-l să-și aleagă mijloacele cele mai prielnice. Eacă un exemplu strălucit de rezultatele ce se obțin printr'o asemenea educațiune:

„E vorba de atacul executat în noaptea de 1 spre 2 Septembrie (1904) de diviziunea a 2-a (armata lui Kuroki) contra mamelonului Manjoyama, lângă Sikuantun.

„Acest atac ne modelează un exemplu vrednic de cunoscut, unic, de modul cum ofițerii japonezi înțeleg disciplina pe câmpul de bătaie: Cele două linii, înțesate de luptători, erau rupte, fracțiunile amestecate trăgeau la întâmplare în toate direcțiunile. Atunci se auzi deodată semnalul „încetați focul“ urmat de „adunarea“. Ordinea fiind restabilită, focul reîncepù și puțin mai pe urmă asaltul fu dat“.

În felul acesta trebuie tălmăcit rostul întrebuițării focului și baionetei pe câmpul de luptă. Cei chemați să-l așeze în noul regulament tactic, a cărui dare la lumină nu cred să mai întârzie, să-și amintească de neajansurile suferite de armata bură în cel din urmă războiu anglo-bur din pricină că-i lipsă baioneta, dar totdeodată să nu uite că și infanteria rusă și infanteria japoneză aveau baionetă, dar că numai cea d'adoa, care a știut să țină cumpăna dreaptă între foc și baionetă, a putut să câștige totdeauna victorii. Eu cred că rostul

întrebuințării focului și baionetei se mai poate trage și din următoarea definițiune dată — nu-mi amintesc de cine — asaltului: „Asaltul este consacrarea victoriei prealabil câștigată prin foc“, care e tot una cu definițiunea ofensivei din noul regulament german: *ofensiva constă în a transporta focul spre inamic, la trebuință chiar lângă el. Asaltul cu baioneta confirmă victoria.*

3. *Regulamentele tactice trebuiesc să așeze regulele după cari se săvârșesc operațiunile de noapte și principiile după cari se conduce instrucțiunea individuală și colectivă a acestor operațiuni.* „Faptul capital, din punctul de vedere tactic, este importanța considerabilă căpătată de luptele de noapte. Se admitea, desigur, că marșurile de apropiere și luptele de noapte vor fi dese, dar nimenea nu-și închipuia, până astăzi, că operațiunile de noapte vor pute să iee o asemenea dezvoltare. Și de aceea ministrul de războiu a hotărît (în Franca), chiar dela începutul anului 1905, să dee o mai mare însemnătate ca în trecut exercițiilor de noapte la manevrele de garnizoană și la cele de toamnă.

„Dar, pentru ca aceste exerciții să poată da roade, trebuie ca trupele să fie mai dinainte deprinse a se mișcă noaptea pe orice fel de terenuri, și în același timp înzestrate cu materialul necesar¹⁾“.

Noul regulament german asupra manevrelor infanterii prescrie, la capitolul luptelor, că trebuie să se facă

¹⁾ La guerre russo-japonnaise, par le commandant R. Meunier, professeur à l'école d'application de l'Artillerie et du Génie (Fontainebleau).

și exerciții de noapte cu unități mici și mari. La aceste exerciții regulamentul povățuește că trebuie să se caute nu atâta a da lupte pe cât a ajunge, în ordine și în tăcere, drept la anumite puncte de pe teren chiar fără a urmări drumurile. Deci, scopul principal al exercițiilor de noapte este de a deprinde trupele să se orienteze în timpul nopții, căci reușita operațiilor de noapte atârână mai mult de aceasta. După ce comandanții de diferite grade și soldații capătă deprinderea de a se orienta în timpul nopții, instrucțiunea ce trebuie dată pentru executarea luptelor de noapte privește mai mult pe comandanți, căci în timpul nopții comandamentul devine foarte greu mai cu samă pentru unitățile mari. Pentru ca o luptă de noapte să reușască trebuie să fie pregătită în cele mai mici amănunte și să se întrebuinteze dispozitivele cele mai simple; și, pentru a reduce cât mai mult rolul întâmplării, care la operațiunile de noapte e mai mare ca la cele de ziua, mai trebuie ca trupa să observe cu cea mai desăvârșită disciplină instrucțiunile date pentru executarea luptei.

Regulamentul austriac prescrie pentru luptele de noapte că planul de luptă trebuie să fie cât se poate mai simplu; ordinele limpezi, hotărâte și simple; iar instrucțiunile trebuie să date tuturilor comandanților în subordine precise și complete. Toate aceste astfel rânduite, rezultatul luptei va atârână de spiritul de inițiativă, de iscusința și de energia comandanților în subordine.

Până la momentul asaltului, se cere cea mai desăvârșită tăcere, legătură și simultaneitate în marșul de înaintare. Izbânda trebuie căutată în lupta de corp la corp.

Pentru asalt nu trebuie să se prefere nici o formațiune particulară: cele mai simple sunt cele mai bune; fracționările complicate aduc confuziunea. Întăririle urmează la distanțe reduse; flancurile sunt protese prin trupe. Rezerva trebuie să rămână înapoi destul de departe ca să nu fie trasă în lupta de noapte fără voia comandantului. Pentru atac, formațiunile în masă și marșurile de apropiere pe terenuri descoperite și fără obstacole sunt cele mai prielnice.

Un asalt de noapte dezorganizează o trupă chiar dacă a reușit. Comandantul ei trebuie să caute a-și reformă unitățile și a le redă tărie aducând răpede trupele rămase înapoi.

Pozițiunea cucerită trebuie organizată defensiv de îndată, și toate măsurile pentru a face față unei întoarceri ofensive trebuie luate¹⁾.

Regulamentul trebuie să prevadă și mijloacele, adică regulile de luptă, prin cari o trupă care stă pe pozițiune poate să facă față unui atac de noapte. Cea dintâie prescripțiune va trebui să fie ca apărarea să studieze direcțiunile probabile de atac și apoi să facă a se așeză (orientă) puștile apărătorilor așa ca să poată bate terenul pe unde ar înainta un atac de noapte, precum și apărările accesorii cari fac obstacol înaintării vrăjmașului. A doua, ca să organizeze mijloace pentru a lumina terenul din fața pozițiunii apărare.

În vederea siguranței în timpul nopții, se iau tot felul de măsuri pentru a descoperi din vreme coloanele inimice cari înaintează spre pozițiune; iar trupele se

¹⁾ Regulamentul de manevre pentru infanteria germană (1906).

odihnese în apropierea punctelor presupuse de atac, rămânând să vegheze comandantul trupelor și acele trupe cari sunt însărcinate cu supravegherea și cu prima apărare a pozițiunii (trupele cari sunt lăsate pe pozițiunile de luptă). Rezerva trebuie ținută în mână și gata a se arunca cu baioneta asupra vrăjmașului în cazul când ar fi reușit să pătrundă în pozițiune.

În războiul ruso-japonez constatăm două fapte netăgăduite, și cari de altfel confirmă doctrina germană stabilită cu aproape zece ani mai înainte: *a)* că luptele de noapte ieau din ce în ce mai mult locul luptelor de ziua. Un exemplu, ales printre atâte, va confirma rostul acestor lupte. Diviziunea a 12-a din armata I-a (general Kuroki) formând coloana din dreapta întâlnește la Est de Anping diviziunea a 7-a rusă (corpul X de armată). După mai multe atacuri repetate fără izbândă în ziua de 26 August, Japonezii execută noaptea următoare trei atacuri succesive, la orele 8 sara, la ora 1 noaptea și la orele 4 dimineța. Aceste atacuri fură reînnoite a doua zi, grație sosirii unor trupe noue, și abia în ziua de 27 sara corpul al X-lea de armată consimți să cedeze terenul după 36 ore de luptă¹⁾. În exemplul acesta găsim alternanța luptelor de noapte cu cele de zi, date în scopul de a uză și a demoraliza pe vrăjmaș și de a pregăti astfel acțiunea finală, evenimentul hotărîtor al bătăliei.

b) Că luptele de noapte, generalizându-se, tind a se da cu efective din ce în ce mai mari. Ca să înve-

¹⁾ La guerre russo-japonaise, par le commandant R. Meunier (Paris, 1906).

deram aceasta, vom luà ca exemplu atacul din noaptea de 11 spre 12 Octombree, dat de diviziunea a 10-a japonezã (armata a 4-a) în contra unei brigade din diviziunea a 37-a rusã. Atacul se dă asupra pozițiunii Sankuaișișan, dominantã și încunjuratã din toate părțile de câmpie (bătălia dela Șa-Ho).

Japonezii au pus în linie 23 batalioane (pozițiunea rusascã nu erã apãratã de cât de 4 batalioane și câteva baterii) rânduite astfel: În linia 1-a, 6 batalioane desfășurate în lanțuri de tregători (front total de 4000 m). A 2-a linie, la 50 pași înapoia precedentei, cu 8 batalioane în linie de coloane de companie, având intervale de 300 pași între batalioane. A 3-a linie, în intervale și pe aripi, la distanțe variabile, formatã din 9 batalioane. Înaintea liniei întâie, la 50 de pași, patrulã; înapoia liniei a 3-a, doã brigade de rezerva.

Fiecare unitate își avea hotãrite dinainte locul de adunare și punctul sãu de direcțiune. Terenul atacului fusese exact recunoscut din punctul de vedere al drumurilor, iar direcțiunile de înaintare însemnate prin crãci de copac.

La ora 11 din noapte oamenii au primit mâncaerea caldã.

Fiindcã era greu de a se cunoaște uniforme, toți oamenii purtau brãțara albã și, în locul mantalei kaki, li sã dãduse mantaua neagrã.

Semnalul de atac s'a dat printr'un foc. Indatã patrulele s'au mișcat, având ordin ca sã se strecoare cât se poate mai aproape de pozițiunea rusascã și apoi sã se arunce la pãmânt. Ele serveau ca un fel de cã-

lăuza liniilor de trăgători cari veneau în urmă, și cari se conformau semnelor ce le făceau călăuzele lor prin mijlocul unor stegulețe albe. Celelalte linii veneau în urmă la distanțele arătate mai sus. Ordin fusese dat ca să nu se tragă nici un foc înainte de a ajunge la pozițiunea inimică. Astfel, fără cel mai mic sgomot, întreaga linie a ajuns până la 100 m. de la colina rusă, care se proiectă pe cerul înstelat, când primele focuri trase de Ruși arătară că atacul era descoperit. Apoi urmară salvele neîntrerupte, fără ca vre un japonez să tragă. Aproape toate gloanțele treceau pe deasupra liniilor de trăgători, cari înaintau din ce în ce mai răpede, fără sgomot, și se aruncau cu baioneta asupra Rușilor. In-dată avu loc o serie de lupte individuale îndârjite pe toată linia, care grație superiorității numerice a Japonezilor se termină prin retragerea Rușilor.¹⁾

Acest exemplu ne arată că în războaiele viitoare vor avè loc adesa lupte de noapte cu trupe numeroase, din cari unele chiar vor decide soarta bătăliilor. Exemplul ne mai arată cu câtă grijă comandamentul japonez a știut să prescrie cele mai mici amănunte, cari pentru o luptă de zi n'au nici o însemnătate, dar pentru luptele de noapte sunt capitale, căci omiterea unui amănunt, sau nerespectarea lui, poate aduce neisbânda întreprinderii.

Dacă, dar, operațiunile de noapte au ajuns tot așa de dese în războiul de câmpie ca și în cel de asediu, trebuie ca regulamentul manevrelor infanteriei să stabilească mai larg și mai hotărât regulele tactice după

¹⁾ La guerre russo-japonaise par le Comt. R. Meunier (1906).

cari ele să săvârșesc, adică tehnica lor. Această trebuință este mai mult simțită la noi, unde instrucțiunea tactică a ofițerilor nu a atins încă gradul la care a ajuns instrucțiunea în armatele apusene, și unde doctrina tacticeii nu e încă zămislită. Trebuie dar ca regulamentul nostru să stabilească deslușit și complect principiile (regulele) operațiunilor de noapte și normele după cari se face instrucțiunea soldatului, căprării, secțiunii, plutonului, companiei și batalionului.

În studiul privitor la pregătirea armatei pentru războiu, am căutat să așez jaloanele acestei instrucțiuni. ¹⁾

În armata noastră s'a practicat până astăzi foarte puțin această parte a instrucțiunii tactice; de aceea să nu ni să pară curios când vom constată lipsa de îndemănare în conducerea trupelor în operațiunile de noapte. Nici în garnizoane, nici în taberele de instrucțiune, nici cu prilejul manevrelor ele nu au loc. Atunci, dar, dacă ofițerul nu stăpânește tehnica lor, cum să i să ceară să-și pună în joc la un moment dat voința și iscusința, când el nu știe nici să-și orienteze trupa spre obiectivul ce i se dă, nici să iee dispozițiunile cele mai prielnice pentru a-și îndeplini sarcina. Vorbesc de lucruri petrecute sub ochii mei. Un detașament format din 2 companii care ajunsese de-cu-ziua la Crângul lui Bot (soseaua Târgoviște-Ploești) fusese însărcinat să atace în timpul nopții tabăra brigadei din Ploești, unde se află o companie. Manevra începea la orele 9 p. m. Mă găseam la apărare, și judecând după distanța care ne despărțea de atacator, asaltul trebuia să aivă

¹⁾ Pregătirea Armatei pentru războiu. Vol. II: Marșurile și luptele de noapte.

loc cam la orele 10³⁰. Trecuse această oră, trecuse și de șase ori sfertul de oră de grație și nici un foc nu se auzise, nici o patrulă nu ne semnalase apropierea adversarului. Am trimis atunci un ofițer superior să vadă ce se petrece spre Crângul lui Bot. Acesta după oarecare trudă găsește pe atacator tot în pădure, căutându-și drumul care ducea spre obiectiv, pe care nu l'putuse încă găsi în timp de trei ore.

Aceasta s'a petrecut într'o brigadă, unde se lucrează cu multă râvnă, unde instrucțiunea operațiunilor de noapte e înscrisă chiar în programul instrucțiunii soldatului, unde la inspecțiunile diferitelor perioade de instrucțiune se fac exerciții de noapte pentru a se constata instrucțiunea tuturilor gradelor, unde Există dar și aci o forță de inerție, care trebuie destrusă prin regulamente bune și complete; și, numai când o vom distruge, vom scăpa încă de o pedică care stânjănește practicarea inițiativei.¹⁾

4. *Regulamentul tactic trebuie să dea sfaturi directive privitoare la folosința terenului și să stabilească regulile întrebuințării uneltelor de lucru în operațiunile ofensive ca și în cele defensive.* Ni se va întâmpina poate că nici regulamentele de astăzi nu nesocotesc terenul și uneltele de lucru. Da, dar nu e de ajuns a presăra pe ici pe cole câteva prescripțiuni, cari se perd în textul articolelor lungi sau prea concise; căci, dacă

¹⁾ «Inițiativa individuală (a ofițerului rus) este împedecată de formalismul regulamentelor». (Trista experiență a războiului russo-japonez, de generalul E. I. Martinof, 1906).

într'un articol se dezvoltă mai multe idei de ordine diferite, firea noastră ne împinge mintea să se agațe de aceea care ni se pare mai însemnată și să dea la o parte pe toate celelalte.

Regulamentul german, care este cel mai nou regulament tactic, a recunoscut acest adevăr, și de aceea introdus în partea privitoare la lupte capitole deosebite pentru folosința terenului și pentru întrebuințarea uneltelor.

Folosința terenului e strâns legată de întrebuințarea uneltelor de lucru, căci, în principiu nu se poate cere razim terenului dacă nu avem unelte cu cari să-i îndreptăm neajunsurile, sau să dobândim ceea ce el nu poate să ne dea. Dar, folosința terenului e astăzi mai stăpânitor cerută de cât în trecut, din cauza prea marii creșteri a puterii armelor de foc.

Folosința terenului, și implicit întrebuințarea fortificațiunii trecătoare pe câmpul de bătaie, a început să fie dată la lumină de războiul ruso-româno-ture, și din ce în ce mai mult confirmată de războaiele următoare. Dar, cel care a pus mai mult în vază folosul acestei fortificațiuni, nu numai în operațiunile defensive, ci chiar și în cele ofensive, este generalul german von Schlichting, ale cărui idei au fost deplin admise de școala germană înainte chiar de 1900. M'am ocupat și eu de această chestiune, pe care trebuie să se răzeme astăzi doctrina tacticei luptei; și, atât în conferințele ce am ținut ofițerilor de geniu și de infanterie (1901—1902), cât și în conferințele dela școala superioară de războiu (1899—1903), am căutat să fac să dispară orice îndoială asupra folosinței terenului și întrebuințării fortifi-

cațiunii trecătoare în operațiunile tactice. Cu mult mai înainte, chiar, am avut prilejul să arăt de ce folos neîndoios este pentru infanterie uneltea de lucru cu care e înzestrată, și eacă în ce împrejurare.

În anul 1896, comitetul infanteriei a trimis ministrului de războiu un proces-verbal, însoțit de un memoriu, prin care cerea reducerea numărului uneltelor purtate de infanterie la 48 de companie. Motivul: ușurarea luptătorilor pentru a le da sprintenie (în pede robur). Ministrul de pe atunci, D-l general Budișteanu, mi-a făcut cinstea să-mi ceară avizul. Desigur că, în memoriul ce i-am prezentat, am căutat să lupt împotriva tuturilor argumentelor, pe cari comitetul infanteriei se întemeia pentru a cere aproape suprimarea uneltelor purtate; și desigur că argumentațiunea mea a fost mai tare, căci ministrul s'a unit cu ea și nu a admis reducerea cerută de comitet. Și a făcut bine ministrul, căci eu susțineam cauza cea dreaptă, care nu mai e azi de nimene tăgăduită. Infanteria japoneză, când a început războiul mandeiurian avea 103 unelte de fiecare companie, din cari 68 lopate și 17 târnăcoape. Astăzi, această dotațiune este considerabil sporită, așa că fiecare luptător are o uneltă. Exemplul Japonezilor a fost imitat de Francezi. Infanteria franceză, care până acum un an era slab înzestrată cu unelte purtate (comitetul infanteriei se sprijinea pe exemplul Franciei pentru a cere reducerea uneltelor), are, dela 1 Ianuar 1906, 144 unelte de pământ (112 lopate și 32 târnăcoape) și 37 unelte de destrugere, de fiecare companie.

Astăzi, când războiul mandeiurian a făcut să dispară multe semne de întrebare, sau de îndoială, din

regulamentele și din doctrina militară, se cade să nu mai stăm o clipă la îndoială și să luăm pildă dela armatele mai bătrâne și mai înaintate în cultură ca a noastră, cari, fără a perde timp, au suprimat, au schimbat, au adoptat tot ce le-au sfătuit învățămintele acelu răsboiu.

„In răsboiul mandeiurian fortificațiunea câmpului de bătaie ie a însemnătate considerabilă. Trebuie însă să facem o deosebire: lucrările formidabile executate la Liao-Yang, la Șa-ho, la Mukden, rezultă dintr'o situațiune particulară, care e puțin probabil că se va reproduce într'un răsboiu european. Ceeace se va aplica însă în orice caz, e executarea lucrărilor zornice, fie pentru a întări o pozițiune defensivă, fie pentru a se încheștă mai tare pe un teren câștigat, fie pentru a micșura vulnerabilitatea pe timpul opririlor în marșul de înaintare spre pozițiunea dușmanului.

„Pe când Rușii au întrebuițat întăririle aproape numai ca mijloc de apărare, Japonezii s'au servit de ele neconținut și totdeauna cu izbândă în ofensivă. Cum a spus'o cu multă dreptate colonelul Kiwimura: fortificațiunea de câmpie este un mijloc de odihnă în timpul marșului de înaintare.

„Rolul fortificațiunii de câmpie va fi dar mărit în viitor, de unde trebuința:

„De a deprinde mai mult trupele de infanterie cu executarea lucrărilor de câmpie;

„De a mări numărul uneltelor purtate de infanterie;

„De a mări proporțiunea trupelor tehnice și de

a le mănține în strânsă legătură cu infanteria în timp de pace.

„E de dorit ca proporțiunea trupelor tehnice să fie cât mai curând mărită la fiecare corp de armată. Dar, și mai trebuincios decât aceasta, este ca trupele de infanterie să fie deprinse, prin exerciții cât de dese, cu mânăuirea uneltei purtate și chiar a uneltei din trăsură, și în deosebi deprinse a-și săpă un adăpost cu cea dintâie, oamenii stând culcați la pământ“¹⁾.

Rândurile aceste, scrise în urma marelui războiu ruso-japonez, întăresc tot ce am scris cu mult înaintea războiului. Pentru mine, infanteria, arma principală de luptă, trebuie să aivă destule mijloace ca să poată umblă și lupta neatârnat de celelalte arme. Pentru mine, o asemenea infanterie este un ideal cătră care trebuie să îndrumăm pe a noastră. Se pare că infanteria japoneză e aproape să atingă acest ideal. Rândurile cari urmează ne vor arăta îndeajuns simțul practic cu care ea știe să unească folosința terenului cu întrebuințarea uneltei purtate în marșul său sub focurile dușmanului.

„Deodată apare pe creasta unui taluz o subțire linie galbenă. Sunt infanteriștii japonezi cari ș'au scos ranițele și încep atacul. Pentru acest atac s'au împărțit liniile în grupuri mici de 12 la 20 oameni, puse fiecare sub comanda unui ofițer sau unui gradat. Fiecărui grup i s'a fixat punctul pozițiunii inimice unde trebuie să ajungă: aceasta va fi singura indicațiune ce va ave să primească dela comandament.

„Prima linie sare din șanțuri; șefii de grup se

¹⁾ La guerre russo-japonnaise, par le commandant R. Meunier.

aruncă înainte, alergând cu toată iuțala putincioasă până la cea mai apropiată sprinceană de teren, unde se culcă la pământ. Frațiunile lor îi urmează fără a ține nici o ordine, fiecare om negândindu-se la altceva decât cum să ajungă mai răpede la locul unde trebuie să se arunce la pământ.

„Acum, de pe pozițiunea rusească se poate zări bine furnicarul de khaki, care se apropie prin sărituri. Oamenii urmează pe șef, șeful alege terenul înainte și drumul pe care are să-l urmeze pentru a ajunge acolo. Adesa se văd grupuri cari, profitând de adăposturi prielnice aflate în afara axului lor de mișcare, oblicează la dreapta sau la stânga și urmează acelaș drum cu grupul vecin, pentru ca să revină apoi la direcțiunea lor primitivă. Astfel, dela întâia oprire dispare frumoasa aliniere: se văd secțiunile resfirate pe glacis, unele culcate, altele târindu-se, altele alergând. Cei 900 metri cari mai sunt de făcut până la apărările accesorii ale Rușilor se străbat astfel; și, numai când ajunge acolo, ceea ce a mai rămas din întâia linie japoneză se reformează la adăpostul taluzului masei de pământ, pe care rușii au avut nesocotința să o rădice pentru a ascunde rețeaua de sârmă.

„Când întâia linie japoneză a ajuns la jumătatea drumului, a doa părăsește la rândul ei șanțurile unde stă adăpostită și se aruncă pe glacis (e vorba de marșul de apropiere pe un teren descoperit), utilizând terenul și mergând ca întâia. Linia a treia urmează pe a doa și așa mai departe. Șase valuri succesive urcă coasta sămănată de cadavre și de răniți, și, unul după altul,

vin de se tupilese înapoia taluzului protector la 100 metri de întăririle inimice . . .“

Toată tactica japoneză se poate rezumă în această deviză: ofensivă îndrăzneată însoțită de ascundere prudentă. Colonelul Kiwimura ne arată într'un articol de revistă cum practicau Japonezii această deviză:

„Credem că în procedările de atac am întrecut modelele europene, și aceasta mulțumită legăturii cu fortificațiunea de câmpie. Aceasta ne servește, *nu pentru defensivă*, ci ca loc de odihnă în timpul mersului înainte. Pe linia de tiraliori, un om trage pe când vecinul său sapă, și alternând își fac adăpostul. Dar noi facem aceasta nu ca armatele europene. Micii dar îndemânatcii noștri soldați sapă culcați. Așa ei nu fac țintă inamicului, și linia cea mai înaintată se îngroapă pe nesimțite în pământ fără a fi văzută. Liniele cari urmează găsesc astfel adăpostul pregătit, pe care nu au decât să-l mai completeze.

„Fiindcă noi întărim tot astfel fiecare etapă a atacului, nu mai avem nevoie să păstrăm rezerve mari. Mergem înainte dela început cu toate forțele noastre, și nu păstrăm decât o rezervă destul de tare, eșelonată înapoia aripelor.

„Această procedare după o propășire mai mult sau mai puțin răpede, care poate să țină mai multe zile, aduce pe atacator în cele din urmă la distanța de 50, 100 sau 150 metri, după împrejurări. De acolo, toată suflarea se aruncă înainte cu baioneta la armă, cu sau fără pregătire“¹⁾.

¹⁾ Citațiunile luate din «La guerre russo-japonaise», par le commandant R. Meunier.

Mai întâiu de toate, constatăm o potrivire desăvârșită, ca metodă, între atacul unei pozițiuni de câmpie și atacul unei pozițiuni întărită prin fortificațiune permanentă (răsboiul de asediu), ceea ce ne dovedește că prevederile de acum zece ani ale generalului Schlichting, privitoare la evoluțiunea tacticei luptei, s'au împlinit. Apoi, vedem însemnătatea ce, pas cu pas, a căpătat întrebuințarea fortificațiunii trecătoare pe câmpul de luptă dela răsboiul din 1877—78 până astăzi. Sub formă de încheere voiu zice că unelta de lucru este a doa armă a infanteristului, tot atât de trebuincioasă ca și pușca, și voiu repetă ceea ce am zis acum cinci ani: „Victoria va fi în partea aceluia care va ști să se folosească mai bine de teren. Pentru aceasta doa lucruri se cer: știința întrebuințării terenului și mijloacele pentru a aplică această știință. Ambele revin astăzi infanteriei. A o privă de ele ar însemnă a-i știrbi proprietățile tactice și a o pune în neputință de a-și desfășură toată puterea de acțiune“²⁾.

Infanteria noastră nu e pătrunsă de acest adevăr tactic. Până astăzi prea puțină însemnătate s'a dat întrebuințării fortificațiunii trecătoare pe câmpul de luptă; și ca să probez mă sprijin pe cele ce urmează:

a) Manualul lucrărilor de campanie pentru trupele de infanterie, decretat în anul 1894 cu titlul provizoriu, nu s'a revăzut încă, deși conține prescripțiuni învechite, indicațiuni greșite, tipuri de întăriri trecute în domeniul istoriei artei; deși se vede de mult trebuința de a

²⁾ Intrebuințarea fortificațiunii trecătoare și rolul ei în războaiele viitoare. Colonelul C. N. Hărjeu (conferență, 1902).

se introduce noi capitole, a căror existență nu erà nici bănuită când s'a alcătuit.

b) Există o școală practică la regimentele de geniu pentru formarea personalului menit a întreține la corpurile de trupă această instrucțiune; ea trebuie să dea ofițerilor și gradelor inferioare de infanterie instrucțiunea tehnică referitoare la lucrările de întărire, de campament și de comunicațiune. Organizarea și conducerea școalei lasă prea mult de dorit, ca să mai arăt pentru ce. Incredințată adesa unor ofițeri inferiori, fără experiență și fără autoritate morală și profesională, ofițerii de infanterie nu pot câștiga nimic în scurtul timp cât durează lucrările acestei școale. Mult mai nemerit ar fi dacă, în locul unei asemenea școale, pe care o deciziune ministerială o mai face să reînvieze în fiecare an, s'ar admite stagiul ofițerilor de infanterie în arma Geniului, așa cum se practică în armata franceză. Prin aceasta, înfrățirea specialităților s'ar face mult mai întreagă și ofițerii de infanterie s'ar iniția și mai mult în practica artei fortificațiunii. Merg mai departe și propun ca toți ofițerii absolvenți ai școalei superioare de războiu să fie trimiși a face un stagiu de 6 luni la unul din regimentele de geniu, unde să se inițieze cu aplicarea fortificațiunii trecătoare la teren, și cu practica telegrafiei, telefoniei, aerostațiunii și comunicațiunilor. Un asemenea stagiu ar fi pentru ei mult mai folositor decât stagiul ce fac ofițerii de infanterie după absolvirea școalei în regimentele de infanterie. O singură condițiune impun acestei propuneri: instrucțiunea ofițerilor stagiați să fie pusă sub nemijlocita supraveghere și direcțiune a comandanților de regimente, căci, din nenorocire, constat

un lucru: cele mai bune reforme și dispozițiuni au dat în țara noastră neclintit rezultate slabe, fiindcă au fost rău aplicate și rău conduse.

c) Instrucțiunea folosinței terenului și întrebuințării uneltelor de lucru este aproape nulă în regimentele noastre de infanterie. Ceeace afirm o susțin prin constatările făcute nu numai la regimentele ce cunosc, dar și cu prilejul examenelor pentru gradul de maior în curs de mai mulți ani. În timp de un an nu se întrebuințează patru zile complete pentru această instrucțiune; ofițerii, cari au urmat cursurile practice ale școalei regimentelor de geniu, în loc să fie însărcinați cu conducerea acestei instrucțiuni în corp, își perd timpul și munca cu nimicuri de serviciu; pe câmpurile de instrucțiune ale garnizoanelor nu se găsesse tipuri de întăriri, cari să se schimbe în fiecare an, și cari să servească trupelor pentru instrucțiunea atacului și apărării pozițiilor întărite. Zic că nu se găsesc: în multe părți nici nu e îngăduit a se face. Pe când comandam regimentul 1-iu de geniu — în anul 1901, dacă-mi amintesc bine — am fost luat în nume de rău și silit să suprim două grupuri de întăriri, făcute după regula artei la extremitatea câmpului de instrucțiune, la cari lucrase în timpul concentrărilor de toamnă 800 oameni sub conducerea a 20 ofițeri. Dădusem multă atențiune acestor lucrări, cari reprezentau un sector dintr'o pozițiune solid întărită și spun, lăsând modestia la o parte, că mă așteptam să primesc laude și mulțămiri dela mai marii mei. Răsplata mea și a regimentului meu a fost că a trebuit să lucrăm, după deseconcentrare, o lună aproape, pentru a dărâma lucrările și a nivela pământul. Mo-

tivul invocat de comandament: aceste lucrări, deși puse la un capăt al câmpului de instrucțiune (lângă cupole), împedeau evoluțiunile cavaleriei și artileriei. Risum te-neatis . . .

În fine, instrucțiunea aplicațiunii fortificațiunii la teren nu se capătă nici în câmpurile regionale de instrucțiune, căci în timp de doi ani, de când corpul al III de Armată a pus stăpânire pe câmpul său de la Gaița-Hagieni, nici o aplicațiune serioasă la organizarea defensivă a pozițiunilor, precum și la apărarea și atacul lor nu a avut loc. Și dacă nu s-a capătă nici în câmpurile de instrucțiune, unde trupele de infanterie stau concentrate 30 de zile, se va căpătă cu atât mai puțin cu prilejul manevrelor de toamnă, pe câmpul de manevre, cari nu durează de cât 6 sau 7 zile și unde acțiunile luptei să urmează cu atâta răpezăciune, în cât trupele cari atacă nu au măcar timpul să scoată uneltele din tocurile lor.

Concluziunea, pe care o trag din constatările făcute, este că regulamentul asupra manevrelor trebuie să sancționeze înfrățirea fortificațiunii de câmpie și lucrărilor de campanie cu tactica luptelor și marșurilor, deschizând un capital care să le rezumeze și să le impună studiului și practicei continue. Ne făcându-se astfel, practica fortificațiunii va rămâne de apurure un deziderat al zilei de mâne, adică va începe la calendele românești.

În interesul dar al completării instrucțiunii trupelor de infanterie și implicit al dezvoltării simțului inițiativei în cadrul comandamentului, cer să se dea în regulamentul de manevre locul cuvenit capitolului privitor la folo-

sința terenului și la întrebuițarea lucrărilor de întărire pe câmpul tactic.

5. *Prescripțiunile regulamentului de manevre privitoare la lupte trebuiesc să fie bine și limpede alcătuite, așa ca spiritul și tendința lor să fie lesne de înțeles, și totuși ele trebuiesc să fie elastice pentru a nu se transforma în calapoade de spiritele rutinare și indolente, și pentru a nu încătușa voința și inițiativa celor cari țin să rămână stăpâni pe mijlocele și procedările de acțiune.* Privite din acest punct regulamentele noastre nu numai că sunt înapoiate cu 25 de ani, dar încă sunt periculoase pentru educațiunea tactică a ofițerilor de infanterie. Mă explic.

În regulamentul francez din 1875, modificat în 1882, găsesec la „Școala de Batalion“ următoarele prescripțiuni privitoare la lupta batalionului încadrat:

Cât timp inimicul e destul de departe pentru artileria lui să nu fie temută, comandantul de batalion poate întrebuița după voie una din formațiunile arătate la capitolele precedente. Însă, îndată ce s'a aflat că inimicul e aproape, trebuie să se renunțe la formațiunile prea compacte și la coloanele adânci, și să se fracționeze batalionul în coloane de companie. În această formațiune batalionul se poate apropia până la 2000 metri de artileria vrăjmașă; atunci numai comandantul de batalion iea formațiunea de luptă.

În principiu, batalionul de 800 oameni încadrat, când iea formațiunea de luptă, ocupă o bandă de teren largă de 300 până la 350 metri.

Când batalionul s'a apropiat la 2000 m. de ar-

tileria dușmană, comandantul său, după ce a dat căpitanilor instrucțiunile cuvenite, desprinde obișnuit două companii ca să formeze linia de luptă. Aceste companii se apropie de obiectiv împărțindu-se în eșeloane (tiraliori, întăriri, susțineri).

În apărare, ca și în atac, îndată ce batalionul a luat formațiunea de luptă, se trâmite înainte și pe flancuri cațiva cercetași.

Lanțul acoperit de cercetașii săi, și urmat de întăriri, susțineri și rezerva, înaintează în grupuri de căprării până la 800 m. de lanțul inamic. La această distanță focul infanteriei devenind supărător, căprăriele se desfășoară înapoia cercetașilor, cari încep să răspundă la focurile vrăjmașului. Linia se apropie astfel până la 600 m. de linia vrăjmașului, se unește cu cercetașii și deschide focul pentru a câștiga superioritatea focului. De aci începe întărirea lanțului prin eseloanele următoare, cari se apropie de lanț, profitând de toate adăposturile terenului. Lanțul, astfel întărit neconținut, înaintează prin salturi succesive, folosindu-se de toate accidentele terenului, până când mișcarea înainte devine absolut neputincioasă. Atunci se aruncă pe lanț ceea ce mai rămâne disponibil din linia de luptă, și apoi se caută a se clătina rezistența apărării prin un foc răpede. . . .

Atât îmi ajunge pentru a așeză o dreaptă comparațiune între acest regulament francez, care de mult e dat uitării și regulamentul nostru, azi în vigoare.

În regulamentul nostru prescripțiunile, după cari lupta batalionul, sunt cele arătate la școala de campanie, art. 93-100. Eaca acele prescripțiuni:

Îndată ce inamicul a fost semnalat, compania se

oprește, se face recunoașterea. . . . , comandantul ei adună pe comandanții de semi-ploton , și în fine ia formațiunea pregătitoare de luptă. După regulament această formațiune este: coloanele de ploton cu front de semi-ploton, din cari se trece la coloane de ploton prin flanc, și apoi la coloane de semi-ploton prin flanc, cu intervalele normale sau rărîte. După școala de batalion, coloana îndoită rărîtă e încă o formațiune pregătitoare de luptă.

Cu aceste formațiuni, pe cari le potrivește după teren, compania înaintează căutând a se feri de vederile și focul vrășmașului.

Când focul vrășmașului îl silește, comandantul companiei (pe câmpul de exercițiu și în teren descoperit la 1400 m. de inimic) ia formațiunea de luptă, răsipind în grupe subîmpărțirea necesară, și înaintează așa până la 1000 de metri de inimic unde răsipește grupurile în tiraliori. Ajungând la 800 m. de inimic, întărește lanțul pentru a pute să asigure superioritatea focului.

Ajungând la bătaia eficace a focului infanteriei (cam la 600 m.), și pe cât se poate pe o pozițiune favorabilă, compania se oprește pentru a deschide un foc viu, după care apoi înaintează pe eșeloane până la 400 m., unde deschide din nou un foc viu, pentru a se pute aruncă înainte și a ajunge la 200 m., unde se pregătește asaltul. . .

Frontul de luptă al batalionului în ofensivă e de 300 m. pentru un efectiv de 800—1000 oameni.

E o mare asemănare între prescripțiunile ambelor regulamente, cu simpla observațiune că cele din regu-

lamentul francez sunt mai bine așezate, mai complete și mai elastice.

După regulamentul francez, batalionul ia formațiunea de luptă când ajunge la 2000 m. de artileria vrăjmașă. După regulamentul nostru el ia această formațiune pe câmpul de exercițiu la 1400 m. (distanța care pe câmpul de bătaie se preface în 2000 m.). Aci observ ca un regulament tactic e rău inspirat când fixează distanțe convenționale pentru instrucțiunea de războiu a trupelor, căci ele se întipăresc în mintea ofițerilor și se transformă în mod inconștient în distanțe reale.

După regulamentul francez, îndată ce o trupă a luat formațiunea de luptă, înaintază acoperindu-se de o rețea de cercetași. Regulamentul nostru tactic nescotește această trebuință.

Regulamentul francez prescrie că grupurile cari constituiesc lanțul să desfășoare în trăgători la 800 m. de vrăjmaș; regulamentul nostru prescrie distanța de 1000 m.

După ambele regulamente, însă, focul susținut nu se deschide decât la 600 m.

De aci încolo prescripțiunile regulamentului nostru sunt rău așezate, legate de cifre convențional stabilite, dar nelegate nici cu terenul, nici cu situațiunea tactică a momentului.

Pe când după regulamentul francez frontul de luptă al unui batalion de 800 luptători este de 300—350 metri, după regulamentul nostru frontul unui batalion de 800—1000 luptători nu e decât de 300 m.

Din această mică comparațiune vedem că regula-

mentul francez, deși mai vechiu cu 15 ani decât cel român, îi este superior în alcătuirea prescripțiilor privitoare la luptă. Ambele însă păcătuiesc prin stabilirea unor scheme de luptă, cari împedecă dezvoltarea inițiativei și falsifică instrucțiunea tactică a trupeii și a ofițerilor.

Aceste scheme de luptă, întemeiate pe distanțe fatale, mai au și neajunsul că impun modificarea regulamentelor după fiecare perioadă de doi sau trei ani de traiu; căci distanțele și cifrele, cari au fost calculate acum câțiva ani, după starea armelor de foc de atunci, nu mai pot fi astăzi în raport cu îmbunătățirile aduse acestor arme în această scurgere de timp.

Ca să ne dăm samă cât de înapoiate sunt regulamentele noastre din acest punct de privire, voi spune că astăzi câmpul de bătălie se împarte în adâncime în două zone: zona manevrelor și zona focurilor. În întâia, trupele se mișcă, manevrează, în formațiunile cele mai potrivite mișcării; în a doua zonă, trupele nu se pot mișca decât luând formațiuni capabile de a le micșura vulnerabilitatea. Zona focurilor la rândul ei se împarte în două bande: banda focurilor artileriei, adâncă de 5500—6000 m.; și banda focurilor infanteriei, adâncă de 2000 m.

Bine înțeles ca adâncimea zonelor variază după teren și că cifrele date sunt limitele maxime. În regula generală însă putem spune că lupta începe astăzi între 5000—6000 dela pozițiunea de artilerie a vrăjmașului (la bătălia dela pasul Jang-Tze-Ling, bateriele japoneze au suferit perderi mari dela bateriele ruse așezate la 5500 m.).

Chestiunea distanței, la care trebuie să se deschidă focul e de mare însemnătate și de aceea merită a fi cercetată cu mult temei, pentru a trage apoi principii sănătoase, cari să ne călăuzască la întocmirea regulamentelor tactice.

„Marea bătaie a artileriei nouă nu trebuie să ne îndemne ca să deschidem focul la 5 sau 6 kilometri în defensivă, sau în ofensivă, ci numai în retragere. O avantgardă în coloana de drum bătută la o distanță atât de mare, îndată ce se va desfășura va suferi foarte puțin de o asemenea tragere; în schimb, munițiunile ș'ar fi găsit o mai bună întrebuințare în timpul desfășurării bătăliei. Focul trebuie să se deschidă la *bătaia hotărâtoare* (dela 3000 metri în jos), iar nu la *bătaia folositoare* (6000 — 3000), fiindcă bătaia hotărâtoare (3000 m.), este astăzi considerabilă.“ (General Langlois).

Așa este, și totuși sunt împrejurări în cari răsipa de munițiuni este răsplătită prin câștiguri de ordin moral, sau material. Astfel, o avantgardă, oprită în loc la o depărtare de 6 kilometri și silită a se desfășura și a se orienta (a recunoaște locul vrăjmașului, intențiunile sale, etc.), va da timp adversarului să-și strângă forțele și să iee măsurile trebuincioase în vederea acțiunii ce și-a propus. Acesta este un însemnat câștig material.

În războiul ruso-japonez găsim destule exemple, în cari s'a urmărit câștigul moral ca mijloc pentru a dobândi pe cel material.

„La 2 Martie, regimentul Zaráisk (corpul 17 de armata europeană), care era lăsat în rezervă, fusese trimis la Daliântun ca să aducă saci de pământ goli

pentru rădicarea întăririlor. Intre orele 9 și 10 a. m., câmpia la sud de sat erà întreg acoperită cu linii de tiraliori, cari mergeau una înapoia alteia la depărtare de 20 până la 100 m. Ningeà tare. Bateriele japoneze așezate în apropierea podului de pe râul Șa, și pentru cari obiectivul erà bine văzut, deschid focul la distanță de 4 kilometri. La fiecare secundă se vedeau șhranelele spărgându-se de-asupra tiraliorilor ruși. Cu toate aceste, regimentul nu perdù decăt 40 oameni morți sau răniți.

„Răsboiul e bogat în astfel de trageri nesfârșite la distanțe mari. Generalul Langlois le condamnă în studiile sale asupra Plevnei; dar ele își au rostul lor. Din studiul bombardarilor executate de armatele a II și a IV la Șa-Ho și la Mukden, precum și dintr'o întrevorbire a d. Réginald Kahn cu colonelul Nagata, pare a eși că comandamentul japonez nu s'a gândit niciodată să prepare cu ele atacul, în sensul material al cuvântului. Scopul lor a fost mai mult ca să obosască și să enerveze pe adversar, ținându-l sub amenințarea constantă a acestui atac, și apoi să îngădue infanteria japoneză prăpădită de obosală ca să se odihneasă puțin ¹⁾“.

E dar de netăgăduit că infanteria are să se teamă în răsboiele viitoare de focul artileriei, chiar la distanțe mai mari de 4 kilometri. Deci fracționarea linielor în elemente subțiri și puțin vulnerabile, care după regulamentul nostru începe la 2000 m. (1400 pe câmpul de

¹⁾ La guerre russo-japonaise par le commandant R. Meunier.

exercițiu), va trebui să înceapă la distanțe mult mai mari.

Bătaia folositoare a puștei infanteriei începe dela 2000 metri, iar bătaia hotărâtoare dela 1000 metri.

Din cauze cari atârnă de trăgător, bătaia folositoare a puștei nu poate fi întrebuințată cu spor de trăgători decât dela 1500 m. în jos.

Deci:

Până la 1.500 m. infanteria nu va avea să se teamă decât de gloanțele shrapnelului; formațiunea în coloană, de câte patru, sau prin flanc se impune pe teren descoperit. Cu cât distanța se va micșura cu atâta se va scurta și lungimea coloanei.

Dela 1500 până la 1000 m., unde începe bătaia hotărâtoare a puștei, apărarea, care cunoaște terenul, are puncte de reper și a luat măsuri ca să-și împros-păteze munițiunile, poate să înceapă focul (răsboiul anglo-bur și răsboiul ruso-japonez); atacătorul, ale cărui munițiuni sunt numărate, va căuta să meargă cât mai răpede până la pozițiunea unde socoate ca tragerea lui va fi mai spornică. Ca să se adăpostească și de gloanțele shrapnelului și de ale infanteriei, cari îi sunt mai de temut, infanteria trebuie să înainteze în linie desfășurată (un singur rând) de lungimea cel mult a unui semi-ploton (cu intervale între oameni), sau pe două rânduri cu intervale între șiruri. La lungime egală, această formațiune nu e mai vulnerabilă pentru gloanțe, ca cea cu un singur rând; ea are avantajul ca soldatul din rândul 1-iu protege pe cel din rândul al 2-a contra gloanțelor de shrapnel.

Inaintarea trebuie să se facă în goană, din adă pos

în adăpost, mai cu samă dacă artileria vrăjmașă a căpătat oarecare superioritate.

Dela 1000 metri până la distanța de unde trupa se poate arunca la asaltul pozițiunii vrăjmașe, infanteria nu poate, de obște, înainta fără să tragă. Focul vrăjmașului este istovitor; pentru a înainta atacătorul trebuie să unească focul sau cu focul artileriei. De acum înainte înaintarea lanțului nu se mai poate face decât rupându-se în bucați din ce în ce mai mici, și făcând salturi din ce în ce mai scurte cu cât distanța până la vrăjmaș se micșurează. Lungimea salturilor se scurtează la 40 sau 30 metri, ceea ce răspunde la un mers de o durată mai mică decât 30 de secunde.

Înaintarea susținerilor se va face ținând samă de rolul lor tactic și de focul adversarului. Ambele considerațiuni fac să se prefere pentru ele formațiunea în coloane de companii prin flancul subîmpărțirilor. „Coloana se impune și pentru că, dacă susținerile ar fi în linie, ele ar deschide focul la cel dintâiu prilej în dosul lanțului. Coloana nu e mai vulnerabilă decât linia, căci înapoia lanțului terenul e deopotrivă bătut“. (Generalul Boguslawski ¹⁾).

Studiul ce am schițat face să vedem:

Că regulamentul de manevre al infanteriei noastre nu mai e în acord cu principiile impuse de armele de foc, cari sunt astăzi în serviciul armatelor europene;

Ca introducând într'un regulament tactic priseripțiuni cari se răzima pe proprietățile balistice ale ar-

¹⁾ *Tactique d'Artillerie. Le canon à tir rapide, par le Capitaine F. Culmann.*

mei de astăzi, legăm regulamentul de această armă, și îl facem impropriu de a fi întrebuințat cu arma de mână; cu alte cuvinte, după măsura copilului de astăzi, facem patroane de haine, de cari am avut intențiunea să ne servim și mâne, când talia copilului nu va mai fi aceeași. Aceasta nu se poate.

Că regulamentul nostru departe de a fi elastic, crează tiparuri tactice cari sunt astăzi false, strimte și incompatibile cu principiul dogmatic al artei: tot ce se face pe câmpul de luptă atârnă de loc, de timp și de mijloace.

Astăzi regulamentele nu mai dau reguli schematice, nici formațiuni normale de luptă, ci se mărginesc a prescrie *directive de luptă*, sub forma de principii tactice, menite a călăuzi dreapta judecată a conducătorilor de trupe. Eacă câteva pilde luate din noul regulament german.

Înaintarea la atac. „În interiorul sectorului atribuit fiecărei unități pentru ofensivă, terenurile întinse și descoperite trebuiesc înlăturate pe cât e cu putință; la nevoie, pe asemeni terenuri nu vor înainta decât mici fracțiuni de trupe depărtate unele de altele. Forțele principale se vor îndreptă spre locurile pe unde vor pute înainta acoperite.

„Dacă nu se găsește teren prielnic, atacul hotărât se face în teren descoperit.

„Orice atac începe cu desfășurarea liniei tiraliorilor. În principiu, înainte de a începe focul, linia tiraliorilor se apropie de vrăjmaș cât se poate mai mult, pentru a pute începe lupta cu focuri eficiente. Distanța la care se apropie de adversar atârnă de teren, de

focul adversarului și în mare parte de valoarea trupei.

„Trebuie să se poată cere unei trupe de infanterie bine instruită să nu deschidă focul decât dela distanțele mijlocii, chiar pe teren descoperit.

„Toate trupele atacatoare trebuie să aivă voința neclintită de a merge neîncetat înainte și de a depăși pe vecin. Când o trupă nu mai poate înainta, va stărui din toate puterile ca să păstreze terenul câștigat¹⁾.

„Frațiunile respinse se opresc cel mai târziu înapoia celor dintâi adăposturi și se întorc cu fața către vrăjmaș. Oamenii cari se dau înapoi sunt din nou împinși înainte de trupele din susținere, cari sosesc cu pasul alergător.

„Infanteria înaintând, pe când lupta de artilerie continuă, silește pe vrăjmaș a se descoperi și a se expune focului artileriei.

„Când terenul îngăduie lanțul să înainteze acoperit până la distanțele tragerilor eficace, se desfășoară dela început linii de tiraliori dense, pentru a începe lupta cu vigoare.

„Adesa apărarea alege astfel pozițiunea sa încât atacatorul să fie silit să străbată spațieri mari descoperite. Într'un asemenea caz, atacatorul nu va pute trămite în acele părți decât grupuri de tiraliori izolate,

1) «Infanteria trebuie să împingă înainte, orice s'ar întâmplă. Marșul și focul artileriei trebuie să se armonizeze. O pozițiune odată ocupată nu trebuie părăsită cu niciun preț.» (Instrucțiune secretă dată de generalul Oku ofițerilor armatei a II-a japoneză la 20 Februar 1905, înaintea bătăliei dela Mukden).

independente unele de altele, cari oferă adversarului ținte greu de atins . . .

„Orice fracțiune (grup, secțiune, semi-ploton sau companie) are datoria de a profita de toate prilejurile ca să câștige teren.

„Intâia condițiune este mai adesa ca să dobândească superioritatea momentană a focului . . .

„Diferitele fracțiuni trebuie să înlătore regularitatea când înaintează; ele nu trebuie să caute altceva decât ca să nu împedece focul fracțiunilor rămase pe pozițiune.

„Lungimea salturilor atârnă de efectul focului adversarului, de natura solului și de formele terenului. Salturile lungi sunt preferate. In general fracțiunile mici trebuie să facă salturi mici ca să nu împedice focul trupelor rămase înapoi. Salturile cu grupuri fac mișcarea înainte foarte înceată; ele nu se întrebunțează decât numai când împrejurările cer. Salturile cu fracțiuni mai mari decât un semi-ploton măresc greutatea susținerii reciproce prin foc; ele nu se întrebunțează decât atunci când superioritatea focului se arată în mod hotărîtor . . .“

Am reprodus aceste rânduri ca să se vadă că în prescripțiunile și directivele cuprinse în ele nu se găseseră nici scheme, nici regulile fatale de observat în timpul mersului, nici restricțiuni convenționale impuse la anumite distanțe, rezultate din proprietățile armelor de foc actuale. Din potrivă, toate prescripțiunile regulamentului sunt astfel așezate încât, orice modificare s'ar aduce armelor de foc, ele pot rămâne neschimbate.

E adevărat însă că pentru a pătrunde spiritul

unui asemenea regulament, se cere ofițerului o instrucțiune profesională desăvârșită, rezultată din practică îndelungată a conducerii trupelor pe teren; căci, nu e de ajuns a avè regulamente bune, pentru a avè și buni conducatori de trupe; regulamentele militare se asemănă cu călăuzele (vade-mecum) inginerești: cine nu cunoaște arta inginerului nu poate ști să se servească de ele.

O altă observațiune privitoare la lupte. In nouele regulamente, franceze și germane, toate directivele pentru lupta infanteriei sunt concentrate într'un singur capitol. In regulamentele noastre, ca și în vechile regulamente străine, fiecare parte din regulament, școala de companie, școala de batalion, școala de regiment (brigadă), conține reguli și directive de lupte, cari adesa se contrazic și mai adesa contribuiesc la falsificarea instrucțiunii tactice a ofițerilor. De aceea, cred că ar fi foarte nemerit dacă în această privință noul regulament de manevre ar fi alcătuit după planul regulamentului german, ori francez.

Și, fiindcă suntem în cercetarea directivelor privitoare la lupta infanteriei, nu perdem prilejul de a cere ca noul regulament să conțină pe larg prescripțiuni și directive pentru lupta în retragere, care este o stare a luptei întocmai ca și lupta ofensivă sau lupta defensivă. Lupta în retragere nu trebuie considerată totdeauna ca impusă de rezultatul defavorabil al unei lupte, sau de starea de inferioritate în care s'ar găsi o trupă față de cea vrăjmașă, ci adesa ca o stare provizorie, cerută de împrejurările strategice sau tactice, în cari se află armata sau o fracțiune din ea. Exemplul care izbește mai mult închipuirea și ne va face să ne dăm bine

samă de această stare deosebită a luptei îl găsim în cel din urmă războiu: în marșul și ofensiva armatei rusești pe râul Șa, din zilele de 4 până la 10 Octombrie 1904, în fața cării armata japoneză e silită să cedeze o clipă pentru a relua apoi cu mai multă vigoare ofensiva pe întregul front strategic. Din luptele, cari au avut loc în acel timp; cităm bătălia dela Yen-Taï din ziua de 10 Octombrie, unde trupele generalului Nodzu sunt silită a cedă terenul și a se retrage pas cu pas spre Sud. În această bătălie Japonezii părăsesc pozițiunile înaintate și se retrag în întăririle dela Yen-Taï, pentru ca de acolo să reie cu hotărîre ofensiva asupra trupelor rusești.

Așa fiind, găsesc nemerită definițiunea dată de regulamentul francez (1904) luptei în retragere:

„Ruperea luptei, sau retragerea unor anumite unități, nu implică ideea unei înfrângerii. Câteodată ruperea luptei nu e decât o prefacere; alte ori ea permite șefului să-și scoată trupele din mânele unui vrăjmaș superior în număr și să-și reie libertatea de acțiune.

„Mișcările de retragere, urmând atacurilor cari nu au reușit, sunt niște incidente trecătoare ale luptei, ale căror efecte sunt localizate și nu sunt în stare a compromite victoria“.

Poate că, din toate operațiunile tactice, retragerea e cea mai grea. Greutatea nu stă în instrucțiunea soldatului, care este aceeași pentru toate stările luptei, ci în conducerea trupelor, cari, fie după o luptă percută, fie pentru alte motive tactice, trebuiesc scoase din pozițiune și din focul adversarului, și duse înapoi cu bună rânduială, pentru a reîncepe lupta trecând la ofensivă, sau stând în defensivă.

Lupta în retragere făcându-se după anumite reguli, regulamentul trebuie să le arăte lămurit, pentru ca inițiativa comandanților să poată găsi în ele un bun punct de sprijin. Cu o observațiune voiu termina. Pentru mulți corectivul retragerii este rezerva, cu alte cuvinte mulți judecă astfel: fiindcă bătându-mă se poate întâmpla să fiu silit a mă retrage (un rău întâmplător, dar la care trebuie să se aștepte cel ce se bate), e bine să am la îndămână o trupă de rezervă, cu care să sprijin retragerea trupelor intrate în luptă (corectivul răului). De altfel și regulamentul nostru tactic tinde ca ca să lămurească cam așa rostul rezervei. Nu, rezerva are altă menire, pe care ne-o arată cu următoarele cuvinte regulamentul german:

„Retragerea e mult ușurată dacă trupa este încă înșirată (eșelonată) în adâncime. Dar, s'ar face mare greșală dacă s'ar constitui o rezervă pentru a acoperi retragerea în loc de a o duce înainte pentru a câștiga victoria“.

*

Astfel, discutând și desplicând regulamentele de manevre ale tuturilor armelor, ajungem la încheerea că a venit timpul să dăm armatei noastre regulamente bune, cari să așeze și să întărească regula, iar nu să încurajeze neregula și anarhia în instrucțiunea și conducerea trupelor. Aceste regulamente trebuiesc să fie produsul unei doctrine nediscutată, cunoscută și pricepută de cei chemați să le alcătuiască. Și, numai când vom fi în stăpânirea unor asemenea regulamente, vom pute să ne încumetăm la acte de inițiativă, adică vom

pută cultivă în armata noastră inițiativa, căriia-i trebuie o strajă, ca să o silească a se supune neîncetat spiritului general al regulii, izvorît din doctrina militară.

d) Programele de instrucțiune trebuiesc alcătuite de cei chemați să supravegheze executarea lor.

Fiecare comandant de unitate este răspunzător de instrucțiunea unității sale. Această îndatorire nu admite nici o excepțiune și se aplică tot atât de bine unui comandant de companie, ca și unui comandant de armată. Dar, răspundere fără libertate de acțiune nu poate fi, după cum nici îndatoriri fără drepturi. Aplicând și în materie de instrucțiune acest mare principiu al cumpanirii răspunderii, după gradul de libertate acordat agenților însărcinați cu instrucțiunea armatei, regulamentele noastre tactice și regulamentul asupra serviciului în campanie au așezat următoarea regulă:

Pentru exercițiile de luptă ale companiei în contra unui vrăjmaș reprezentat, programul și direcțiunea instrucțiunii se dau de comandantul batalionului;

Pentru exercițiile de luptă ale batalionului în contra unui vrăjmaș reprezentat, programul și direcțiunea instrucțiunii se dau de comandantul regimentului. Și așa mai departe.

Cu alte cuvinte, comandantul batalionului, care are răspunderea instrucțiunii batalionului său, alcătuește programul de instrucțiune, temele exercițiilor de luptă și

conduce însuși această instrucțiune. Tot astfel fac și mandanții unităților mai mari. Ori, dacă pentru instrucțiunea de luptă, care e ținta întregii instrucțiuni militare, regulamentele noastre dau dreptul comandanților ierarhici a-și întoamni singuri programele de instrucțiune ale unităților în subordine, cu atât mai mult acest drept trebuie să li se hărăzască pentru restul instrucțiunii. De altfel, nici o îndoială nu poate fi că așa este. Regulamentul școlii soldatului, la *principii generale*, prevede că „șeful de corp întocmește programele de instrucțiune ale corpului...”, și prin aceasta pune în acord principiul răspunderii cu libertatea alegerii mijloacelor de întrebuințat pentru dobândirea instrucțiunii.

E trebuincioasă libertatea ce se lasă comandanților ierarhici în alcătuirea programelor de instrucțiune, ori e dăunătoare instrucțiunii?

Regulamentele aferente așază marginele instrucțiunii anuale. În cuprinsul acestor margine se găsesc toate cunoștințele pe cari trebuie să le capete, sau să le repete, ofițerii, gradele inferioare și soldații în curgerea unui an de instrucțiune. Regulamentele și manualele de tot soiul, decretate de Rege, sau aprobate de Minister, cuprind cunoștințele trebuincioase militarului de orice grad pentru războiu. Prin urmare, în regulamentele noastre găsim și programele analitice și programele sintetice ale instrucțiunii militare, nici o teamă nu poate fi că, lăsând libertate comandanților de corp a-și întocmi singuri programele de instrucțiune, instrucțiunea anuală a trupurilor va întâmpina vre-un neajuns, sau că vom introduce în ea sămânța anarhiei. Din potrivă, această libertate este de trebuință neînlăturată.

Dacă cunoștințele, ce trebuiesc dobândite sau re-improspătate în cursul unui an, sunt aceleași pentru toate corpurile de trupă din aceeași armă, întrebuițarea timpului și metoadele de instrucțiune nu sunt și nu pot fi aceleași pretutindene. Sunt atâți factori materiali și morali cari fac ca ele să se schimbe dela un corp la altul — clima, mijloacele materiale de instrucțiune de cari dispune corpul, gradul de cultură generală și militară a contingentelor, numărul și cultura militară și generală a ofițerilor din corp — și de cari trebuie neapărat să țină samă cei chiămați să alcătuiască un program de instrucțiune. Intr'un fel întrebuițează timpul un corp dela munte, și în altul un corp dela câmpie. Un corp care are la îndămână mijloace de instrucțiune îndestulătoare: câmp de tragere al său, câmp de instrucțiune întins și accidentat, cazarmă spațioasă, va da o altă întrebuițare timpului decât acela care nu are nici câmp de tragere îndestulător, nici teren unde să se poată întoarce o companie. Un corp, care-și recrutează aproape întregul contingent din orașe, va întrebuițea anumite metoade de instrucțiune cu soldații, iar altul, în a cărui regiune de recrutare învățământul primar este cu totul înapoiat, va întrebuițea altele. Mai mult încă: de oarece nici în infanterie, nici în cavalerie nu am ajuns să avem un corp de ofițeri omogen, de aceeași cultură militară; de oarece, din nenorocire, efectivul ofițerilor variază dela un corp la altul — micșurându-se în raport indirect cu depărtarea garnizoanei de București —, metoadele de instrucțiune vor fi și ele influențate de această împrejurare și, implicit, programele de instrucțiune vor suferi variațiuni din cauza lor.

Eacă motivele pentru cari eu zic că trebuie să se lase deplină libertate comandanților de corpuri în alcătuirea programelor de instrucțiune și în aplicarea regulamentelor militare. După mine, comandamentul superior, sau ministerul de războiu, greșește când impune corpurilor programe-tip, sau grafice de instrucțiune. De altfel, năzuința de a impune asemenea tipice este potrivnică principiului inițiativei, acordată astăzi tuturilor comandanților de unități. Programele de instrucțiune impuse impun la rândul-le restricțiuni voinței celui care le execută și împiedică dezvoltarea inițiativei.

În altă parte voi arată și mai pe larg rălele urmări ale programelor impuse.

4. INIȚIATIVA ÎN CONDUCEREA INSTRUCȚIUNII PE CÂMPURILE DE INSTRUCȚIUNE ȘI DE MANEVRE

„Fiecare șef trebuie să știe neconținut nu numai ceea ce se petrece împrejurul lui, dar și situațiunea generală. Când o fracțiune s'ar găsi în mare pericol, trupele cele mai vecine trebuie să se ducă fără zăbavă în ajutorul ei, fără să aștepte sosirea rezervelor; și, chiar dacă ar trebui să vâre în foc cel din urmă om, să nu pregete o clipă ca să dea tot ajutorul pentru a-și păstra pozițiunile.

„În atac, ca și în apărare, trebuie să ne așteptăm la un contra-atac al dușmanului; de aceea, trupele, cari sunt în întâia linie, trebuie să fie totdeauna gata ca să

lupte, după cum și rezervele trebuie să fie gata oricând ca să intre în luptă. În deosebi, serioase și variate sunt datoriile cari revin ofițerilor de artilerie și de geniu, fiindcă găsirea momentului prielnic atacului atârnă de judecata lor“.

Aceste povețe tactice fac parte din ordinul de zi al generalului Oku, adresat trupelor armatei a II-a japoneză înaintea bătăliei dela Mukden ¹⁾.

Pentru a fi în stare să urmeze povețele și instrucțiunile generalului Oku, adică pentru a pute cooperă la timp și cu folos cu trupele vecine, un comandant de orice treaptă trebuie:

Să cunoască la orice moment situațiunea tactică a bătăliei, sau a luptei, să știe să o judece, și apoi să-și dea desăvârșit samă de urmările ce poate avea situațiunea asupra continuării bătăliei;

Să știe ce mijloace să întrebuițeze pentru a veni în ajutorul vecinului și a cooperă cu el la restabilirea cumpenei și la câștigarea victoriei;

Să aibă voința de a da curs judecății sale și de a lua răspunderea faptelor sale.

Când un comandant va fi în stare să însușască la un moment dat aceste trei condițiuni, va fi destoinic a săvârși acte de inițiativă.

Pentru a săvârși acte de inițiativă pe câmpul de luptă se cere știință și voință. Cea dintâie călăuzește pe cea de a doua și o ajută; ambele se completează și se confirmă pe câmpurile de instrucțiune și de manevre. Lipsa de știință nu poate să fie înlocuită prin nici una

¹⁾ La guerre russo-japonaise par le Commandant R. Meunier.

din calitățile morale, pe care ofițerul sau soldatul poate să le însușască. „Ofițerul rus s'a arătat în acest războiu, ca și în cele trecute, un model de abnegațiune, de bravură dezordonată și de spirit al datoriei. Cu toate acestea, nu a scăpat imputării de a înțelege rău situațiunea, și de a lipsi de inițiativă și de hotărâre. Dacă comparăm aceste critice cu cele făcute soldatului, se vede că ele se asemănă și sunt datorite aceleiași cauze: lipsei de cultură generală; de unde, în toate mediurile, militare și altele: lipsă de vederi întinse și, deci, raua organizare a instrucțiunii și a educațiunii în armată ¹⁾“.

Infrângerea armatelor rusești în războiul lor cu armatele japoneze nu se datorește decât lipsei de cultură profesională a ofițerilor investiți cu un comandament superior, lipsă care a paralizat în ei facultatea inițiativei. Cel mai bun medic este acela care știe să prevină boala, iar nu acela care nu știe decât să o tămăduiască. Să fim și noi buni medici militari, și să căutăm a feri armata noastră de toate rălele cari s'au întins peste armata rusă și au dus'o la cel mai mare dezastru din câte a suferit vreodată. Printre numeroasele studii și critici, cari au apărut până astăzi, privitoare la războiul mandeiurian, este una scrisă de un înalt ofițer de Stat-Major rus, generalul-maior E. I. Martinof, care fără îndurare taie în carne vie și vrea să arunce departe, departe, tot ce e putred în trupul armatei rusești. Nota care domnește în scrierea acestui

¹⁾ Les responsabilités et les causes de la défaite (Etude sur la guerre russo-japonaise) par le Commandant B. . . . (Revue militaire générale, février 1907, Paris).

ofițer e sumbră, dar o cred dreaptă. Voiu extrage din ea tot ce se repoartă la instrucțiunea comandamentului — temelia inițiativei — pentru ca cei ce vor ceti rândurile cari urmează să poată face o potrivire dreaptă între starea de ieri a armatei ruse și starea în care ar pute ajunge armata noastră, dacă ar călca pe urmele ei.

„Direcțiunea marilor masse, atât pe teatrul de operațiuni, cât și pe câmpul de bătaie, este un problem de cea mai înaltă greutate.

„Ea cere un caracter tare, calități militare naturale, o cunoștință adâncă a tutulor armelor și o practică metodică prealabilă.

„Faptul că generalii noștri nu puteau satisface aceste cereri, nu surprinde pe cine știe cum erau numiți înainte de războiu titularii gradelor celor înalte.

„Mai întâiu relațiunile, de familie sau câștigate, apoi vechimea serviciilor călăuzau aceste alegeri. Cât pentru a se ști dacă aleșii conveniau sarcinei ce li se dà prin capacitatea lor, prin cunoștințele lor, prin caracterul lor, nimene nu se gândea. O singură preocupare era: dacă solda, pozițiunea, situațiunea materială, răspundeau intereselor lor.

„Chipul în care se judecă capacitățile, în înaltele sfere guvernamentate, era din cele mai originale. Un om de talent, plin de inițiativă și de independență, gata a înfruntă toate neajunsurile pentru o idee, trecea drept *un smintit*, *un nesocotit*. Din potrivă, arivistul prudent, fără convingeri, nepăsător, lipsit de idei personale, adesa cu spiritul mărginit, pe care vântul îl duce încătrobate, trecea drept un om priceput, drept un tactician.

„Pe când *smintiții* și *nesocotiții* erau dați la o

parte și nu puteau înainta decât abia la vechime, cei lalți, dacă știau să se folosască cât de puțin de relațiunile lor, vedeau deschizându-se înaintea lor intrarea la cele mai înalte funcțiuni.

„Nu trebuie dar să se mire nimene dacă, în zilele răle ale războiului, șefii noștri s'au arătat lipsiți de inițiativă și de concepțiuni personale.

„În armata rusă trei drumuri duc la gradele mai mari: Întâiul e serviciul într'unul din regimentele de lux ale gardei ¹⁾.

„Al doilea nu e deschis decât Statului-Major. În loc de a servi la trupa, de a luă comanda unui regiment, cei mai șireți își căută un loc la Petersburg, și sunt înaintați la gradul de general cu cinci sau șase ani înaintea camarazilor lor.

„Al treilea este Curtea. Indată ce o persoană înaltă e investită cu un comandament, se face de îndată împrejurul ei un cerc de familiari, o mică curte. . . Înalta persoană se rădică în ierarhie, rădicând cu ea și curtezanii săi ²⁾.

„În restaurantele *căutate* ³⁾, în biurourile din capitală și în anticamerele Curții ⁴⁾ se prepară șefii armatei ruse.

„Ajunși la posturile înalte, acești mari demnitari le consideră ca niște adevărate sinecuri și nu se ocupă de serviciul lor decât atât cât trebuie pentru galerie

¹⁾ Acest drum nu e încă deschis în armata noastră.

²⁾ Nici acest drum nu e încă cunoscut în armata românească, dar se cercetează.

³⁾ La noi s'ar pute zice: *în cluburile politice*.

⁴⁾ » » » » : *în saloanele stăpânitorilor zilei de azi, sau ai celei de mâni.*

Ei nu au, în deobște, vocațiune pentru meșteșugul armelor, nici nu simt plăcere ca să se instruiască sau să-și instruiască trupa: situațiunea lor e asigurată, orice ar face. Cât de nepăsători, cât de nuli, cât de ignoranți ar fi, ei vor rămâne în funcțiuni până când etatea, sau o boală fără leac, îi va face să-și caute scăparea în vr'o înaltă adunare.

„Această lipsă de control al înaltelor autorități, atât de adânc înrădăcinată în Rusia în timp de pace, se măntine și în timp de războiu. . .

„Judecata adusă de colonelul de Stat-Major Novitski, zice maiorul B. . . ., într'o conferință ținută la Academia de Stat-Major asupra luptelor din zilele de 25—28 Ianuar 1905, nu e de loc mai puțin aspră deși mai moderată ca formă:

„Comandamentul s'a arătat slab în toate treptele. Toți vroiau să comande trupe, dar nici unul nu eră în stare să le conducă, fiindcă le lipsau practica lucrului din timp de pace și știința de a se folosi de colaborațiunea staturilor-majoare.

„S'a învinovățit capii subalterni că nu au inițiativa. Nu e drept, căci în acest războiu s'a găsit adesa această calitate în toate gradele ierarhiei. Dar nenorocirea este ca înaltul comandament este adânc pătruns de idei false, de frica răspunderii și de considerațiuni de interes personal, pe cari nici un caracter neatârnat nu le poate pătrunde.

„Oamenii trec, sistemul rămâne. *O armată nu poate da în timp de războiu decât șefii pe cari i-a format în timp de pace. . . Șefii noștri încarnau toate*

vițiile sistemului nostru militar, cusururile lor erau acele ale colectivității noastre. . .“.

Eacă panegiricul comandamentului rus. E sever, dar de sigur drept, căci e făcut nu de vrăjmașii armatei sau ai națiunii, ci chiar de înalți ofițeri ruși, cari și iubesc și neamul și armata. Acest comandament s'a arătat în tot timpul operațiunilor de o extremă slăbăciune, a cării justificare nu se poate căută decât în recrutarea lui defectuoasă și în lipsa pregătirii lui pentru războiu; căci — și acest adevăr e banal — pe teatrul de operațiuni nu putem duce decât armata pe care am pregătit'o în timp de pace. Și totuși în capul acestui comandament, care nu a stat o clipă la înălțimea chemării lui, s'a aflat cel mai bun general rus; dar și, acesta, cu spiritul și caracterul său, ar fi putut fi cel mult un excelent intendent al armatei, un model de șef al Statului-Major, nici odată însă un comandant de armată¹⁾.

Pentru a avè, dar, un bun comandament pătruns până în măduva oaselor de spiritul de inițiativă, de voința de a ataca pe vrăjmaș și de a-l învinge, trebuie a-l pregăti din timp de pace, adică a-l instrui sub călăuza unei doctrine militare bine așezată. Insemnătatea acestei pregătiri este atât de mare, în cât spiritele cercetătoare au găsit chiar în armata japoneză multe eclipse. Eacă reflecțiunile ce face în această pri-

¹⁾ Général Martinof. . .

Generalul Kuropatkin e acela care acum câțiva ani a criticat în termenii cei mai aspri acțiunea comandamentului armatei de Vest care operă împrejurul Plevnei în războiu din 1877—78.

vință generalul Lombard, capul misiunii franceze trimisă la armata japoneză din Mandeiuria.

„Din partea Japonezilor, vedem o armată desăvârșit instruită, pătrunsă de teoriile cele mai acreditate asupra războiului modern, însuflețită de o bravură fără egal, de patriotismul cel mai aprins, de un spirit de solidaritate vrednic de însemnat. Și totuși, în această frumoasă armată, influența obiceiurilor „tehnice“¹⁾ dobândite în timp de pace este atât de mare, încât îi trebuie o încercare de luni întregi ca să ajungă a da relațiilor tactice ale artileriei sale cu celelalte arme acel caracter de solidaritate intimă și permanentă cerut de legătura armelor.

„Nu trebuie să se vadă în cele ce am spus nici o intențiune de a deprecia pe vreuna din cele două armate. În războiu totul e greu; și de altfel bravura desfășurată de ambii adversari pe câmpul de bătaie le asigură întreaga admirațiune a celor cari i-au văzut la lucru.

„Dar avem dreptul și datoria de a profita de învățămintele trase din acest mare războiu.

„Vom reține dar că nu ajunge ca să admitem într'o armată, în mod teoretic, oarecari principii pentru a fi siguri că vom pute să le aplicăm în timp de războiu. Căci, în războiu totul se face, mai totdeauna, aproape instinctiv: timpul, ca să ne gândim mult, ne lipsește. Trebuie dar ca o practică fără răgaz din timp de pace să prepare și să regularizeze acțiunea automatică a cugetării noastre asupra voinței noastre.

„Dacă voim ca legătura armelor, neînlăturată pentru succes, să existe pe câmpul de războiu, trebuie să

¹⁾ Separatiste.

o pregătim în timp de pace. Exerciții pe hartă și pe câmp cu ofițeri de toate armele, manevre de garnizoană, câmpuri de instrucțiune, stagiul în arme diferite, indivizionarea din timp de pace a trupelor de toate armele chiesmate a constitui diviziunile în timp de războiu . . . acest program a fost schițat de mai multe ori: trebuie neapărat să luptăm din răzputeri ca să se îndeplinească.“¹⁾

Acest puternic și complex organ și de execuțiune și de direcțiune, pe care-l numim „organ de comandament“, nu se formează de cât practicând fără răgaz în timp de pace arta luptei pe câmpurile de instrucțiune și de manevre, cari trebuie să fie adevărate școale de aplicațiune pentru corpul ofițeresc, și laboratoare de încercare pentru așezarea și stabilirea doctrinei militare.

În studiul ce urmează voiu considera câmpurile de instrucțiune și câmpurile de manevre numai ca mijloace pentru formarea comandamentului militar.

a. Câmpurile de instrucțiune.

Motorul care trebuie să miște totdeauna o armată este spiritul de ofensivă. Toate regulamentele armatelor occidentale mărturisesc în cor superioritatea ofensivei și îndrumază spre ea instrucțiunea trupelor. Și Japonezii au adoptat această tendință, care de altfel este

¹⁾ Revue Militaire Générale (Paris), janvier 1907.

potrivită cu spiritul lor de îndrăsneală și de inițiativă. Dar spiritul de ofensivă nu poate purcede de cât din spiritul de inițiativă; cel dintâiu nu e de cât o urmare a celui de al doilea, căci fără inițiativă nu poate să existe ofensiva. A cultiva și dezvoltă în comandamentul armatei din toată scara spiritul de inițiativă înseamnă a pregăti armata pentru ofensivă.

Spiritul de inițiativă începe să se călească și să se ascuță prin practica serviciului zilnic, dar nu se transformă în instrument de luptă de cât prin practica îndelungată a regulamentelor tactice, cari astăzi nu trebuie să conțină nici prescripțiuni țapene, nici scheme geometrice, ci numai principii cari să călăuzască judecata tactică a fiecăruia în căutarea soluțiunii problemei ce are să rezolvească pe teren. Comandanții de unități mici, inclusiv batalionul, pot căpăta instrucțiunea conducerii unităților lor sau a unui mic detașament pe câmpul de exercițiu al garnizoanei și în preajma garnizoanei; acest mijloc însă lipsește comandanților de unități, sau de detașamente, mai mari, din cauza întinderii ce a luat astăzi în țara noastră cultivarea pământului. Acești din urmă nu au alt mijloc de a se instrui în practicarea conducerii trupelor decât câmpurile de instrucțiune regionale. Inșă, nici acest mijloc nu li se pune la îndămână pentru următoarea pricină.

Cum sunt întrebuințate câmpurile de instrucțiune.
La epocile hotărâte pentru eșirea trupelor în tabăre, instrucțiunea batalionului, în batalioanele permanente,

nu e confirmată, iar instrucțiunea companiei în batalioanele teritoriale nu e încă terminată; și când zic că instrucțiunea acestor două unități nu e terminată, nu mă gândesc la instrucțiunea soldatului, care se poate considera ca terminată o dată cu terminarea instrucțiunii soldatului, căprăriei, secțiunii și plotonului, ei am în vedere instrucțiunea subofițerilor, a ofițerilor, și în special a comandanților de companie și de batalion.

În toate armatele occidentale, și în armata noastră dacă s'ar respecta prescripțiunile regulamentelor, instrucțiunea companiei și batalionului se face în perioadele de instrucțiune hotărâte de regulamente, sau fixate prin ordinele Marelui Stat-Major, și apoi în tot restul anului sub forma de instrucțiune de perfecționare. Așa se face în alte părți, numai la noi altfel.

După litera și spiritul regulamentului nostru asupra serviciului în campanie, instrucțiunea infanteriei în corpurile de trupă ar trebui astfel condusă:

Dela 1 Noembrie până la 31 Mart, de când începe și până se termină instrucțiunea individuală și întrunită a soldatului din contingentul nou, trebuie să se desăvârșască și să se confirme instrucțiunea companiei cu contingentele vechi, întrunind la un loc companiele din același batalion pentru a constitui companii de instrucțiune. Obiectul acestei instrucțiuni este: luptele companiei, aplicațiunile la serviciul în campanie, operațiunile de noapte. Scopul ei este de a perfecționa instrucțiunea tactică a ofițerilor și a gradelor inferioare și de a întretine obișnuința și îndemânarea dobândite de soldați în perioada anterioară de instrucțiune, așa ca ei să

servească de model când contingentul nou va intra în rândurile lor.

Dela 1 April până la 15 Maiu, instrucțiunea companiei cu toate contingentele.

Dela 16 Maiu până la 15 Iuniu, instrucțiunea batalionului.

Dela 16 până la 30 Iuniu, instrucțiunea regimentului.

Și, în sfârșit, dela 1 Iuliu până la terminarea manevrelor de toamnă, exercițiile și manevrele cu arme combinate.

Acest program nu se poate executa pentru următoarele cauze:

La 1 Noembre, când începe instrucțiunea contingentului nou, cele două contingente vechi sunt reduse la jumătate, din cauza trămiterii anticipată în concediu a celui mai vechiu contingent, fie pentru a deschide loc prisosului contingentului nou, fie pentru a realiza economiile impuse de legea bugetară. În condițiunile aceste, contingentele vechi abia ajung pentru a completa lipsele gradelor inferioare produse prin liberarea contingentului, pentru a da pe toți nedisponibili corpului, în fine pentru a face față trebuințelor serviciului corpului și serviciului garnizoanei. Cu ele nu se poate face nici o instrucțiune de perfecționare. Se va aștepta dar terminarea instrucțiunii soldatului, pentru a începe instrucțiunea companiei cu toate contingentele; și astfel, mult puținul ce rămâne din contingentele vechi repetă în fiecare an instrucțiunea dobândită, dar uitată, în anul întâiu de serviciu, fără a pute vre-odată să-și o consolideze și să-și o completeze.

Instrucțiunea companiei, care se face în perioada dela 1 April până la 15 Maiu, fiind adesa întreruptă din cauza congediilor ce se acordă trupei pentru sărbătorile Paștelui, iea din timpul acordat instrucțiunii batalionului; și chiar așa ea nu se poate face în bune condițiuni date fiind micul efectiv al companiei, lipsa de cadre și lipsa de ofițeri.

Deși în regulamentul asupra serviciului în campanie se prevăd 30 de zile, dela 16 Maiu până la 15 Iunie, pentru instrucțiunea batalionului, de fapt nu se poate acordă instrucțiunii conducerii batalionului în luptă și aplicațiunilor la serviciul în campanie mai mult ca 10 sau 12 ședințe, ceeace e cu totul neîndestulător pentru a asigură și întreține instrucțiunea celor 8 comandanți de companie și a celor 2 comandanți de batalion, căci trebuie a reaminti că din două batalioane permanente abia se poate constitui un batalion de instrucțiune cu un efectiv de cel mult 400 luptători. Dar, și această instrucțiune nu se poate face deopotrivă în toate regimentele. În garnizoanele unde sunt două regimente de infanterie, se pot face exerciții de luptă cu două partide, fiecare regiment putând constitui un mic batalion; dar, acolo unde nu se află decât un singur regiment, exercițiile de luptă nu se fac decât cu o singură partidă, sau cel mult cu adversarul figurat printr'un ploton sau o companie. În aceste din urmă condițiuni, instrucțiunea batalionului e cu totul insuficientă.

Dela 16 până la 30 Iunie, are loc instrucțiunea regimentului. În regulă generală, din cauza marilor călduri de vară, perioada instrucțiunii de primăvară se încheie înainte de această dată, așa încât de când co-

mand o brigadă, nu mi s'a întâmplat să dispun pentru instrucțiunea regimentului nici de o zi. Dar, oare regimentul, chiar de ar dispune de timp, ar ave mijloace să săvârșască această instrucțiune? Nu, fiindcă batalionul al 3-a (teritorial) nu poate intra în constituțiunea regimentului, de oarece progresiunea instrucțiunii sale nu-i permite, iar cu cele două batalioane permanente nu se poate înjgheba decât un singur batalion. Prin urmare, abia în garnizoanele cari au două regimente de infanterie s'ar pute, întrunindu-le, constitui un regiment cu două batalioane, cu care s'ar face exerciții de luptă — foarte precare — cu o singură partidă, sau cel mult cu vrăjmașul figurat prin una sau două companii. Putem dar încheia că instrucțiunea regimentului nu se poate face în perioada de primăvară, dacă pe lângă cele ce am spus vom mai adăoga că împrejurul garnizoanelor nu se găsească terenuri pe cari să se poată desfășura acțiunea unui regiment, sau a unui detașament mixt cu un regiment de infanterie.

Au trecut patru ani, de când conduc instrucțiunea brigadei a 9-a de infanterie, și în nici un an nu am putut începe, măcar, în timpul concentrării de primăvară, instrucțiunea regimentului. În această perioadă nu s'a putut niciodată depăși instrucțiunea batalionului și exercițiile de garnizoană cu detașamente mixte constituite dintr'un batalion.

Dela desconcentrarea de primăvară, care obișnuit are loc între 20 și 30 Iunie, și până la concentrarea în tabăra de instrucțiune, sau până la concentrările de toamnă, s'ar pute, urmând prescripțiunile serviciului în campanie, completă, în garnizoanele mari cel

puțin, instrucțiunea batalionului și a detașamentului mixt constituit dintr'un batalion. S'ar putè, dacã nu ar interveni aceeași pedică neînălăturată: trãmiterea în concediu, impusã de budget, a tuturor disponibililor, așa cã lunele Iuliu și August sunt luni moarte pentru instrucțiune. În acest timp armata, ca orice muritor care-și îngrijește sănãtatea, e în concediu de odihnã și de recreațiune; numai atãta cã aceastã odihnã silitã îi știrbește doã luni din instrucțiunea ei anualã.

Rezumându-ne, facem urmãtoarea încheiere: infanteria ajunge în tabãra de instrucțiune cu instrucțiunea batalionului nedesãvârșitã, cu comandãntii de batalion nedeprinși sã conducã cu îndemãnare batalionul pe cãmpul de exercițiu și de manevre, și tot atãt de nedeprinși sã comande detașamentul mixt; cu comandãntii de regiment, cari n'au avut încã prilejul, de cãnd a început anul de instrucțiune, sã comande regimentul decãt în ziua de 10 Maiu cu prilejul marei sãrbãri naționale. Regimentele mai vin în tabãrã cu un cadru ofițeresc necomplet, cu ofițeri de rezervã fãrã nici o instrucțiune militarã¹⁾, cu contingente din trupa cu schimbul a cãror instrucțiune este cu totul necompletã; în fine, ele vin adesa fãrã sã fi terminat tragerea de instrucțiune a trupei permanente și fãrã sã fi început pe aceea a contingentelor cu schimbul concentrate pentru instrucțiune.

¹⁾ Chestiunea ofițerilor de rezervã e prea însemnatã pentru a o atinge aci. E de ajuns sã spun cã pe cãnd în Japonia acești ofițeri sunt concentrați, din doi în doi ani, câte 35 de zile pentru instrucțiune, noi avem astãzi sublocotenenți de rezervã, cari, în timp de 10 sau 15 ani, nu au fost concentrați decãt pentru o singurã perioadã de instrucțiune de 15 zile.

Tot în această situațiune se găesc și celelalte arme când sosesc la câmpul regional de instrucțiune.

Înainte de a vedea cum vor întrebuiți trupele timpul de care dispun în taberele de instrucțiune pentru a se pregăti de războiu, voi aminti scopul acestor tabere.

Cum se cuvine a întrebuiți câmpurile de instrucțiune. Ele au fost create cu scopul: ca să deprindă trupele de toate armele să manevreze în aceleași condițiuni ca pe câmpurile de manevre, și deci ca pe câmpul de bătaie; ca să îngăduie executarea tragerii de războiu cu unități mai mari și manevrele cu focuri reale; ca să învețe trupele cum să organizeze defensiv pozițiunile, și cum să le apere sau cum să le atace; ca să deprindă trupele să execute lucrările tehnice de campanie în aceleași condițiuni ca în timp de războiu; în fine, și aceasta este marea chiamare a câmpurilor de instrucțiune, ca să deprindă trupele de diferite arme să coopereze pe câmpul de războiu, cu alte cuvinte să asigure legătura intimă — înfrățirea — dintre arme. Cea mai frumoasă, dar în același timp și cea mai grea, sarcină a comandamentului nostru este ca să asigure și să întărească în timp de pace camaraderia dintre arme, singura care va fi în stare să garanteze camaraderia pe câmpul de bătaie, să asigure și să mănțină acea legătură de suflete, de voințe și de inteligențe fără de care legătura dintre arme nu ar putea să trăească¹⁾.

După regulamentul din 1897, prin care se regu-

¹⁾ Général Lombard. Le principe de la liaison des armes (Revue militaire générale Janvier 1907. Paris).

lează funcționarea acestor câmpuri în Germania, „ele sunt destinate tuturilor armelor, cari trebuie să poată manevra pe ele ca în războiu; toate tragerile, toate exercițiile de regiment și de brigadă, cari nu pot fi executate în apropierea garnizoanei, se fac pe câmpul de instrucțiune“.

Câmpurile de instrucțiune sunt dar, după concepțiunea lor adevărată, niște adevărate câmpuri de manevre, unde vin neconținut să se instruiască regimentele și brigadele de infanterie, sau detașamentele constituite din ele. Cu alte cuvinte, pregătirea armatei pentru războiu ar trebui să se facă în trei școale:

Pregătirea companiei și a batalionului de infanterie pe câmpul de instrucțiune al garnizoanei și în preajma garnizoanei (1-a școală);

Pregătirea regimentului și a brigadei, pe câmpul regional de instrucțiune (a 2-a școală); și, în fine,

Pregătirea diviziunii și a corpului de armată, pe câmpul de manevre (a 3-a și cea din urmă școală);

Așa ar trebui să se așeze rostul instrucțiunii armatei. Noi am introdus, e adevărat, în învățământul militar școala a 2-a, găsim-o foarte folositoare, dar nu am știut să o așezăm cu rostul ei — cu rostul ce are în armata germană — și, denaturându-i'l, neapărat că vom ajunge la rezultate cu totul opuse celor la cari s'a ajuns în Germania, și, pe de-asupra, vom merita cu drept cuvânt titlul de desăvârșite caricaturi. „Multă vreme am crezut că trebuie să căutăm secretul victoriei la învingătorii noștri. Aveam dreptate, căci ei îl stăpâneau găsimu-l de mult aruncat de noi. Dar, unde nu aveam dreptate era că ne mărgineam a copia mai

mult sau mai puțin aidoma formele exterioare ale organizării germane, ceea ce nu putea face din noi (Francezi) decât niște caricaturi“¹⁾.

Noi Românii, cari avem pasiunea fațadelor, am crezut că vom rezolvi chestiunea formării comandamentului oștirii, copiind fațada câmpurilor regionale de instrucțiune germane, fără să avem habar de planul lor de organizare și de întrebuințare; și, crezând așa, ne-am făcut noi înși-ne niște mici caricaturi germane, și am lăsat chestiunea instrucțiunii comandamentului nedezlegată prin localizarea câmpurilor de instrucțiune germane în România. Incheierea fatală la care ajungem este că instrucțiunea comandanților de regiment și de brigadă neputându-se face în aceste câmpuri, ei nu au mijlocul de a-și cultiva și dezvoltă facultatea inițiativei.

Pentru a pune în vază răua întrebuințare ce s'a dat până astăzi câmpurilor de instrucțiune, voiui schița ultima campanie de instrucțiune dela Hagieni (1906).

Concentrarea de instrucțiune a fost de 30 de zile, dela 10 August până la 8 Septembre. După programul marelui stat-major întrebuințarea acestui timp a fost astfel regulată:

2 zile pentru mobilizare și concentrare în tabără;

8 zile pentru exercițiile și aplicațiunile batalionului, escadronului sau bateriei, și regimentului;

8 zile pentru exercițiile și aplicațiunile detașamentului mixt compus din un batalion, o baterie și un escadron;

¹⁾ L'Initiative, par le commandant Leroux. Revue militaire générale. 1907 (Paris).

8 zile pentru aplicațiunile detașamentului mixt compus din un regiment de infanterie, un divizion de cavalerie și un grup de artilerie;

2 zile pentru marșurile și luptele brigădeii mixte;

2 zile pentru întoarcere în garnizoană și desconcentrare.

Instrucțiunile marelui stat-major mai hotărau:

Ca mercurile după amiază și duminicile să fie zile de curățenie și de odihnă;

Ca în tabăra de instrucțiune să nu se facă altă tragere cu cartușe de războiu de cât aceea a contingentelor din trupa cu schimbul a infanteriei și cavaleriei, concentrate pentru instrucțiune;

Ca artileria să nu execute tragerea de războiu în tabăra de instrucțiune;

Ca regimentele de infanterie să se concentreze în tabăra de instrucțiune numai cu cele două batalioane permanente.

Din acest plan de lucru constatăm că, din cele 26 de zile de ședere în tabără, 16 sunt afectate instrucțiunii detașamentelor mixte și 2 numai brigădeii mixte; s'a dat prea puțin pentru instrucțiunea brigădeii, dar recunoaștem că 26 zile de lucru intensiv sunt îndeajuns ca să se poată da o bună instrucțiune comandanților de batalion și de regiment. Acestui plan însă nu i s'a putut da curs de executare, pentru motivele pe cari le-am arătat în paginile precedente, și atunci comandantul Diviziunii a fost silit să alcătuiască planul următor:

2 zile pentru mobilizare și concentrare în tabără;

2 „ „ întoarcere în garnizoană și desconcentrare;

5 zile de sărbători;

2 zile pentru instrucțiunea companiei, absolut trebuincioasă ca să se înprospăteze cunoștințele contingentelor cu schimbul și ofițerilor de rezervă concentrați;

3 zile pentru exercițiile și aplicațiunile batalionului;

2 zile pentru exercițiile și aplicațiunile regimentului;

2 zile pentru tragerea principală de luptă a companiei;

4 zile pentru exercițiile și aplicațiunile detașamentului compus din un batalion, o baterie și un escadron;

3 zile pentru aplicațiunile detașamentului compus din un regiment de infanterie, un grup de artilerie și un divizion de cavalerie;

2 zile pentru tragerea de luptă a detașamentului mixt compus din un batalion, un escadron și o brigadă,

3 zile pentru marșurile și luptele brigădei mixte.

Din examinarea acestui plan de distribuțiune a timpului constatăm că instrucțiunea companiei a răpit 2 zile din timpul afectat instrucțiunii batalionului și regimentului, și că tragerile de războiu au redus la 9 zilele destinate instrucțiunii detașamentelor mixte și brigădei mixte. Cum însă regimentele de infanterie nu executase încă tragerea individuală de luptă, nici tragerea întrunită a semi-plotonului, a trebuit să se mai răpească o zi din instrucțiunea detașamentelor mixte, așa că la urmă nu au rămas decât 8 zile pentru această instrucțiune. Opt zile acordate instrucțiunii detașamentelor mixte constituite din un batalion, un regiment și o brigadă de infanterie, adică nici trei zile

pentru fiecare din ele, sunt cu totul insuficiente. Dar, și din aceste s'a luat jumătate, și eacă cum:

Fiindcă nici pentru tragerea în țință a contingentelor trupei cu schimbul, nici pentru oamenii din contingentele permanente, înapoiți cu tragerea, nu se prevăzuse în planul de întrebuințare a timpului zile de tragere, diviziunea a afectat pentru această tragere o ședință, în fiecare zi, de la orele 3—6 p. m. Și astfel, zilele destinate la început instrucțiunii, conducerii detașamentului mixt și brigădei s'au redus la jumătăți de zi; și astfel, a trebuit ca manevrele de luptă ale brigădei mixte, cari constau din marșurile de apropiere, marșurile pe câmpul de luptă, lupta propriu zisă, darea de samă a partidelor și critica făcută de directorul manevrei și de comandanții superiori, să se săvârșască în cel mult 5 ore, de la ora 7 a. m. până la ora 12, pentru ca trupele să poată executa după amiază partea a doua a programului zilnic.

În condițiuni identice s'au găsit și artileria și cavaleria. Atunci la ce a folosit concentrarea din tabăra de instrucțiune?

A folosit în primul loc: Infanteriei, ca să revadă instrucțiunea companiei, să completeze instrucțiunea batalionului și a detașamentului mixt cu un batalion de infanterie, să execute tragerea de instrucțiune, tragerea individuală și tragerea întrunită de luptă; Cavaleriei, ca să săvârșască instrucțiunea școalei de escadron și de regiment și tragerea de instrucțiune; Artileriei, ca să execute tragerile de războiu.

Apoi, după ce toate aceste au fost terminate, s'a folosit de restul timpului ca să se facă:

3 aplicațiuni la conducerea în luptă a detașamen-

tului mixt compus din un regiment de infanterie, un grup de artilerie și un divizion de cavalerie, întrebuintând 3 jumătăți de zi;

2 aplicațiuni la luptele brigădei mixte, întrebuintând 2 jumătăți de zi;

1 aplicațiune la luptele diviziunii (cu un adversar figurat), întrebuintând o jumătate de zi;

1 aplicațiune la tragerea de luptă a detașamentului mixt compus din un batalion de infanterie, o baterie de artilerie și un escadron de cavalerie.

Cu alte cuvinte, din cele 30 de zile de concentrare în tabăra de instrucțiune nu s'au întrebuintat pentru instrucțiunea regimentului, brigădei și diviziunii de cât 9 sedințe de câte 5 sau 6 ore.

Din această expunere, o constatare facem: planul întrebuintării timpului nu a avut deajuns în vedere trebuințele instrucțiunii ofițerilor superiori și generali în arta comandamentului. Dar, nu numai de acest neajuns a suferit instrucțiunea unităților mari ci și de altele, unele mai mari decât altele.

Fiecare regiment de infanterie, din brigada ce comandam, eră constituit numai din două batalioane, și fiecare batalion cam din 400 luptători, așa că nici regimentul nu aveà numărul de batalioane cu care se mobilizează și merge la luptă, nici batalioanele nu aveau cel puțin jumătate din efectivul de mobilizare. Cu alte cuvinte, exercițiile de luptă ale regimentului s'au făcut cu regimente figurate, iar nu reale, căci un regiment nu făcè nici cât un batalion mobilizat. Cu astfel de regimente, nu se poate confirma în comandantii de regiment instrucțiunea conducerii unității lor

pe câmpul de luptă, căci numai ceea ce se învață în timp de pace se poate face în timp de războiu; și do- vada cea mai convingătoare este că un colonel, care în garnizoana sa, sau în tabăra de instrucțiune, nu a comandat de cât un regiment-miniatură de 600 sau 800 luptători, conduce foarte slab un regiment de 3000 de oameni pe câmpul de manevre și, prin deduc- țione, va conduce și mai slab unul de 4000 oameni pe câmpul de luptă. Aceasta e o lege fatală căriia numai talentele deosebite nu se supun; dar astfel de talente nu se numără cu duzinele în nici o armată.

Dacă regimentul erà constituit din două batalioane, brigada, la rândul ei, aveà numai 4 batalioane și nu numără decât 1600 de luptători, cu alte cuvinte nu reprezintă ca număr de batalioane de cât un regiment, iar ca efectiv abia o jumătate de regiment. Cum dar putem ave năzuința de a chemà, o asemenea tabără de instrucțiune, școală de aplicațiune pentru coman- damentul oștirii? Cum de nu ne gândim că, dacă vom deprinde multă vreme pe comandanții de brigadă să conducă în exercițiile de luptă sferturi de brigadă, adică dacă vom face să pătrundă în ei sentimentul timpului și spațiului relativ la asemeni brigade reduse, aceștia, fără să socoată, vor întrebuința și pe câmpul de luptă același timp și același spațiu cu adevărata brigadă? Putem să ne dăm sama de ceea ce se va în- tâmpla pe câmpul de luptă privind cum e condusă lupta pe câmpul de manevre. Un regiment cu 4 bata- lioane și cu un efectiv de 3000 oameni se apropie, se desfășoară, însăila lupta și da asaltul în 30 de minute;

o brigadă, cu 8 batalioane și 6000 luptători, isprăvește toate aceste în mai puțin de o oră.

Aceasta trebuie oare să fie menirea unei tabere de instrucțiune: educațiunea tactică greșită?

Aci însă nu se isprăvește procesul efectivelor infanteriei din taberele de instrucțiune. La exercițiile de luptă ale brigadei mixte încoerența a fost și mai mare. Unei brigade de infanterie de 4 batalioane i s'a dat adesea 4 baterii de artilerie și 2 regimente de cavalerie. Disproporțiunea dintre arme, exagerată în sine, devine și mai exagerată din cauza prea micului număr de batalioane și a prea micului efectiv al brigadei de infanterie. Urmările acestei disproporțiuni - au fost: preponderența operațiunilor cavalerii asupra infanteriei, ceea ce în mod normal nu poate avea loc decât în războiul de asediu și anume în operațiunile investirii provizorii a unei cetăți, caz cu totul special. Chiar și numărul bateriilor a fost prea mare în raport cu efectivul redus al batalioanelor, așa că în multe împrejurări ale luptei artileria devenea un fel de pedică pentru infanterie, în loc să-i fie de ajutor. Raportul dintre arme e o chestiune de care trebuie să ținem samă, și, deci, se cade a păstră totdeauna o cumpănă dreaptă între efectivele din cari compunem detașamentele mixte, pentru a nu introduce noțiuni false în mintea celor chemați să comande asemenea detașamente pe câmpul de bătaie.

Câmpul de instrucțiune dela Hagieni este unul din cele mai mari din câte avem și destul de bine condiționat pentru a favoriza manevrele cu arme combinate, și în deosebi manevrele brigadei mixte; a trebuit însă să intervină cauze accidentale și locale — cari trebuiau

înlăturate de mult — ca să-l facă impropriu chiar pentru manevrele de regiment.

Intâia cauză a fost culturile de cari erau acoperite tocmai părțile cele mai variate, și deci cele mai potrivite instrucțiunii trupelor.

A doa cauză, tragerea artileriei, de instrucțiune și de luptă, care neutraliză aproape în fiecare zi jumătate din câmpul de instrucțiune și împedecă nu numai libertatea manevrelor dar și variarea terenului de manevră.

A treia cauză, prea marea aglomerare de trupe călări — 2 regimente de artilerie și 3 de cavalerie — care redaceă simțitor terenul de manevre chiar pentru detașamentele mixte constituite dintr'un batalion, și puneă pedeca libertății manevrelor.

În sfârșit, ceea ce a contribuit și mai mult la limitarea câmpului de manevre, a fost lipsa desăvârșită de apă pe tot cuprinsul câmpului de instrucțiune, afară de latura lui de Est. Această lipsă, care se face și mai simțită în lunele călduroase, nu îngăduiă depărtarea trupelor de tabără la mai mult de 6 sau 8 kilometri, ci exercită asupra-le o putere de atracțiune fără mijloc de a o neutraliză. Așa se explică pentru ce aproape toate exercițiile de luptă, cu unități mari ca și cu unități mici, s'au dat pe partea cea mai puțin accidentată, care formează terasa Dunării, și pentru ce partea cea mai accidentată, bună pentru manevre, nu s'a întrebuițat nici odată. Această cauză s'ar fi putut înlătură din primul an dacă administrațiunea militară s'ar fi hotărât să-și deschidă punga: dar, nu degeaba

voim noi să ne jucăm de a Germanii, ba încă să-i și întrecem.

Unind toate aceste cauze la un loc, vom pute lesne să ne dăm sama pentru ce toate exercițiile de luptă cu unități mici, ca și cu mari, s'au făcut în bă-tătura cuprinsă între faimoasele movile de glumeață amintire, pentru ce cavaleria nu și-a putut nici odată îndeplini serviciul sau de cercetare (contactul între par-tide fiind luat îndată ce trupele se puneau în mișcare), pentru ce în fine artileria — cel puțin a unei partide— nu putea nici odată să vină pe pozițiunea de tragere fără să fie dinainte văzută și urmărită chiar de focu-rile infanteriei.

În condițiunile aceste, de sigur că instrucțiunea că-pătată în tabără nu poate fi de mare folos pentru coman-danții de unități mai mari. Dar, să trecem mai departe ca să cercetăm și alte cauze.

Programul serviciului zilnic întocmit și impus de Diviziune, nu răspunde de loc cerințelor lucrului din-tr'o tabără de instrucțiune: eră curat și simplu un pro-gram de lucru în garnizoană, bun cel mult pentru in-strucțiunea soldatului și companiei. După acest program, instrucțiunea companiei, ca și instrucțiunea brigadei, începea la ora 7.10 și se termină la ora 10.30 a. m.; tragerea în țintă trebuia să se facă dela ora 3 până la ora 6 p. m.; iar, între aceste două ședințe de lucru pe teren, programul prevedea o ședință de instrucțiune teo-retică în tabăra dela ora 1 până la ora 2 p. m. Re-cunosc ca trebuința de a se termina în tabără trage-rile anuale ale tutulor contingentelor a impus întru câtva această împărțire a timpului; dar, atunci, tabăra în-

cetează de a mai fi o școală de o treaptă superioară și se transformă într'o anexă a garnizoanei, unde instrucțiunea se face după același calapod scurt și îngust. Ba nu, pe când planul de lucru și împărțirea timpului în garnizoană sunt întocmite de comandantii de corpuri și aprobate de comandantul de brigadă, în tabără aceste sunt făcute și impuse de sus în jos. Un comandant de companie în garnizoană are mai multă libertate în întrebuințarea timpului și în alegerea mijloacelor de instrucțiune decât un comandant de brigadă în tabără. Ceeace am zis cu alt prilej o repet și aci: aceasta se poate numi cu adevărat logică răsturnată.

Eacă, dar, un program care acordă numai trei ore pe zi exercițiilor de luptă ale regimentului și ale brigadei, adică tocmai cât ar trebui unei partide să se ducă până la punctul, hotărât prin temă, unde începe manevra zilei și apoi de acolo să se întoarcă în tabără, în presupunere ca acel punct nu e depărtat mai mult de 6 km. de tabără. Dar, atunci, ce fel de manevre vor pute face detașamentele mixte de regiment și de brigadă? Cu efective reduse, cu câmpuri de instrucțiune reduse, cu timp redus se vor face și manevre reduse: fiecare va da zor să isprăvească manevra și să se întoarcă cât mai răpede în tabără ca să nu se răcească supă; afară numai dacă șefii de partidă, însuflețiți de dorul instrucțiunii, nu vor uita ora mesei pentru a-și aduce aminte că au venit în tabără să învețe carte militară, iar nu să se desăvârșască în arta automatismului. De se va întâmpla una ca asta, manevra va dura până la ora 12 și chiar pânăla ora 1 p. m., supă se va mânca răce între orele 2 și 3 p. m.. ședința de

tragere în țință va fi percută pentru acea zi; și totuși ziua va fi câștigată pentru instrucțiune. Ceeace spun aici s'a întâmplat adesa în tabăra dela Hagieni: comandanții de brigadă, în complicitate cu distinsul lor comandant de diviziune, au lăsat la o parte orariul zilei pentru a executa adevărate manevre cari durau 6 și chiar 8 ore.

Acesta e unul din neajunsurile programelor de garnizoană aplicate în taberele de instrucțiune.

Un alt neajuns, care se naște din combinarea orariului zilnic cu planul de întrebuințare a timpului, este ca în timp de 26 zile, cât au stat trupele în tabără, nu s'a făcut nici un marș-manevră de noapte și nici o aplicațiune la punerea în stare de apărare a pozițiilor, ca și cum nu am fi tras nici un învățământ din războiul ruso-japonez. Aci ne duc programele de garnizoană când le luăm cu noi în tabără.

O operațiune de noapte, ca să se facă în bune condițiuni, trebuie să înceapă decuziua, cel puțin pentru partida chemată să lupte în defensivă, și mai cere ca trupele să nu fie obosite de prea marea muncă din timpul zilei; prin urmare, după amiaza, care precede marșul-manevră de noapte, trebuie dată odihnei. Apoi, dacă aceste marșuri-manevră ar dura până aproape de dimineață s'ar căde ca trupele cari au manevrat să fie lăsate să se odihnească, după intrarea lor în tabără, până la ora prânzului. Și cum asemeni exerciții trebuiesc să se facă cu batalionul, cu regimentul și cu brigada, ar fi urmat să se aducă de atâtea ori această modificare programului și orariului zilei.

Eu sunt încredințat că dacă nu ar fi fost un pro-

gram făcut cu o lună înainte, care să reguleze lucrul fiecărei zile, de sigur că nu s'ar fi întâmplat această omitere atât de regretabilă.

Tot din cauza aceasta nu s'au făcut nici aplicațiuni la întărirea pozițiunilor, nici exerciții asupra atacului și apărării pozițiunilor întărite, deși aceste aplicațiuni și exerciții sunt astăzi tot atât de însemnate ca și exercițiile de luptă în câmp deschis. Nu s'a făcut, pentru că studiul planului de întărire și executarea întăririlor cer mai multe ore de lucru, pentru că apărarea și atacul lor cer apoi un timp și mai mare, așa că o zi întreagă este abia de ajuns pentru ca un asemenea exercițiu să se facă cu toată rânduiala tactică și tehnică și să profite tuturilor; ori, în program nu se prevăzuse nici o zi întreagă pentru asemenea lucrări.

E adevărat că, din când în când, partida din defensivă schiță oarecari crâmpie de întărire, dar și aceste slab studiate, din cauză că abia ajunsă pe pozițiune contactul cu adversarul eră luat, focurile erau deschise, acțiunea eră precipitată și finalul se săvârșă fără că șanțul-adăpost cu profilul cel mai slab să fi putut fi sfârșit. În schimb, nu am văzut nici odată scoțându-se lopata din toc de trupele cari înaintau la atac; s'ar fi zis chiar că doctrina, căriia se dă ascultare în armata noastră, se împotrivea întrebuițării lucrărilor de pământ în ofensivă. Și acest fals învățământ, tras dintr'o lună de lucru în tabăra de instrucțiune, se datorea supei care se răcea în căldare, se datorea programului de lucru din garnizoană localizat în tabără.

Dar, dacă împingem cercetările și mai departe, vom da și peste alte constatări, tot atât de vrednice de amintit ca și cele amintite până acum.

În cercurile militare se discută pe acea vreme cu multă aprindere mijloacele întrebuițate pentru darea asaltului. Eră prilejul ca să se încerce în tabăra de instrucțiune diferitele mijloace propuse sau admise în alte armate, ca printr'o demonstrațiune văzută și pipăită să se stabilească un principiu, o regulă, care să se impună ca doctrină trupelor diviziunii, rămânând ca în urmă alte încercări făcute aiurea pe o scară mai mare să hotărască dacă această doctrină parțială poate, sau nu, să intre în cadrul doctrinei unitare a armatei noastre. Căci, dacă nu aceasta este calea prin care să ajunge la stabilirea doctrinei în armată, eu nu mai cunosc alta. Aceasta, ca și altele, nu s'a făcut. Nu s'a făcut, pentru bunul cuvânt că trupele strânse în tabăra de instrucțiune aveau de îndeplinit un program impus, menit ca să încheie cercul instrucțiunii aparente anuale, adică să săvârșască fațada acestei instrucțiuni, iar nu să desăvârșască cele cuprinse înapoia fațadei, partea nevăzută dar care singură folosește pregătirii armatei pentru războiu. Partea nevăzută care cuprinde arta comandamentului și plămădirea doctrinei militare, adică partea referitoare la adevărata instrucțiune care nu se poate căpăta decât în taberele de instrucțiune, a fost nesocotită.

Cu drept cuvânt putem dar zice că instituțiunea taberelor de instrucțiune, așa cum s'a localizat la noi, nu și îndeplinește menirea ce i s'a dat.

Amintiri din tabăra dela Hagieni. Ca să confirm și mai mult încheierea ce fac, voi reproduce câteva

rânduri extrase din carnetul meu, în care am fixat zi cu zi tot ce am crezut vrednic de amintit, cu gândul că greșalele trecutului vor fi învățăminte folositoare pentru viitor.

„16 August. Zi de lucru. Dela ora 7 la ora 10 a. m., infanteria execută școala de batalion; artileria tragerea de instrucțiune. Din cauza tragerii artileriei, infanteria nu și poate face instrucțiunea. Cred că acest câmp, pe jumătate acoperit cu sămănături, nu ajunge pentru 4 regimente de infanterie, 1 batalion de vânători, 2 regimente de artilerie și 3 regimente de cavalerie. Cine vrea să facă prea mult, nu face nimic. Păcat. Așa se descreditează așezămintele bune.

„După amiază tragerea în țintă a infanteriei“.

„17 August. Dimineața, instrucțiunea infanteriei; școala de batalion. Batalioanele manevrează binișor; oamenii o duc voioși la oboseală; adevărul este ca până acum muncesc puțin și traiul din tabără nu e rău.

Artileria continuă tragerea. Greu, dar, de făcut cu infanteria exerciții de luptă. Până acum se lucrează în această tabără tot cam ca în tabăra dela Crângul lui Bot (Ploești).

„După amiază tragerea în țintă a infanteriei“.

„18 August. Dimineața, instrucțiunea regimentului. exercițiile de luptă ale batalionului cu dublă acțiune. Din cauza tragerii artileriei, câmpul îngust și manevra înghesuită.

„In două ședințe instrucțiunea batalionului nu s'a întărit. Maiorii nu conduc cu îndemânare batalionul în luptă. Ar mai fi trebuit șase sau opt ședințe.

„După amiază, tragerea de instrucțiune a trupei cu schimbul. Pentru această tragere nu se mai poate urmă prescripțiunile regulamentului de tragere în vi-

goare, căci nici timpul nici instalațiunile nu permit. Tragerea de instrucțiune în taberele de instrucțiune nu poate duce la bune rezultate. Nu pentru aceasta e făcută o tabără“.

„19 August. Dimineața: școala de regiment. Regimentul cu două mici batalioane nu poate manevră și combină exerciții de luptă instructive. Aceasta jighește mult instrucțiunea comandanților de regiment. Răul trebuie curmat“.

„21 August. Dimineața: exerciții de luptă cu batalionul. Cu cât se vor face mai multe, cu atât ofițerii vor profita mai mult. Simt că se dă o nouă orientare instrucțiunii armatei; se simte în ofițerii de toate gradele o tendință către o instrucțiune practica sănătoasă. Din nenorocire, timpul în tabără nu se întrebunțează tocmai bine. Cea mai mare parte se întrebunțează la tragerea de instrucțiune a contingentelor cu schimbul, la instrucțiunea companiei, . . . ; apoi efectivele fiind mici și unitățile slab încadrate — fără grade inferioare suficiente, și cu ofițeri de rezervă neinstruiți — rezultatele nu pot fi bune. Căldura în această zi a fost nemăsurată. La tragerea în țintă (dela ora 2—6 p. m.), peste 3000 de soldați, cari nu aveau nici o cofă cu apă de băut. E bună tabăra, cu condițiune însă ca viața în ea să nu pară prea amară.

„Se lucrează la instalațiunile de apă ale taberei. Când vor fi gata, trupele nu vor mai suferi de lipsa apei; dar aceasta nu va fi deajuns. Va trebui să se împartă apa în lungul și în latul câmpului, căci fără apă trupele vor fi legate de tabără și instrucțiunea va suferi. Higiena taberei și sănătatea oamenilor suferia-

răși de lipsa apei. Scăldatul și spălatul rufelor în Borcea nu fac nici două parale. Oamenii se duc murdari la garlă și se întorc cu rufflele și cu trupul tot mai murdari. Trebuie să se instaleze, neapărat, în tabără băi de duși și sghiaburi de spălat. Azi, cea mai mare parte din oameni sunt infectați de insecte“.

„20 August. Dimineața un batalion din regimentul Ialomița a plecat la Călărași ca să iee parte, se zice, la exercițiile privitoare la apărarea fluvială, fixă și mobilă, ce se vor face pentru instrucțiunea elevilor Școlii Superioare de Răsboiu. Aceste exerciții vor dura o singură zi, iar batalionul va trebui să facă un drum de cinci zile, dusul cu întorsul. Dacă acesta e scopul trămiterii batalionului, sunt în drept să zic: ra socoteală, păguboasă chibzuială. N'ar fi fost mult mai nemerit să se aducă școala la Hagieni, unde Marina ar fi putut executa pe canalul Borcei aceleași exerciții ca la Călărași, la cari ar fi asistat toți ofițerii din tabără? De sigur că așa ar fi trebuit să se facă. Dacă însă batalionul a fost dus la Călărași pentru alte scopuri, lucrurile se schimbă. Dar, chiar în cazul acesta, n'ar fi fost mai nemerit și mai omenos să se transporte batalionul pe apă? Să ne gândim că cele 6 zile de drum și de stat în Călărași sunt pierdute și pentru instrucțiunea batalionului și pentru a regimentului, care a rămas în tabără cu un singur batalion. Dar nu-i numai atâta. Ieri au plecat din tabără mai mulți ofițeri ca să iee parte la alegerile ce se vor face astăzi la Călărași. Eacă la ce se gândesc ofițerii regimentului, veniți în tabără ca să se instruiască. Dacă cel puțin această pornire ar fi îndemnată de simțul datoriei lor cetățea-

nești! Dar nu. Unii sunt chemați de prefect, iar alții de viitorul prefect. Din aceasta trag. titlul unui mic studiu de psihologie militară: *tendențele educațiunii morale a ofițerului român față cu educațiunea morală a ofițerului japonez.*

„E noapte. Noapte bună celor cu sufletul și cu gândul curat“.

„22 August. Azi a avut loc primul exercițiu de luptă a regimentului de infanterie, celelalte arme fiind închipuite. Manevra s'a executat între satul Gaița și movilele Vulturășul-Țigani, lupta s'a dat la Crăciunașul Mare. In tabără, anul acesta ca și anul trecut, regimentele sunt compuse din două batalioane, iar companiile abia pot scoate 100 oameni sub arme. Cu asemeni regimente comandantii lor vor face două sau trei exerciții în tabără, și apoi vor merge să iee parte la manevrele de toamnă, unde vor avè să conducă pe câmpul de luptă regimente de 4 batalioane cu companii de 200 combatanți. Cum își vor conduce ei regimentul? De sigur că nu tocmai cum trebuie, și vina nu va fi a lor. Și, după o practică de trei sau patru ani, când se va vedè că instrucțiunea comandanților de unități mari nu e mai înaintată ca în trecut, se va zice ca câmpurile de instrucțiune sunt nefolositoare; și, astfel, se vor discredită aceste așezăminte de cultură militară, cari în alte țări sunt atât de folositoare. Morala: nu e destul să adoptăm dela străini instituțiuni bune; se mai cere să știm a le întrebuința cu rost și cu pricepere.

„Astăzi, cea din urmă ședință de tragere de luptă a artileriei. Instrucțiunea ei e bine condusă de noul comandant al Brigadei. Tragerea s'a executat pe teren

cât se poate de variat. Artileria se formează la bună școală.

„Cavaleria a început astăzi instrucțiunea ei. A început cu școala de escadron. Mare parte din soldați nu au trecut nici școala de pluton, și totuși de mâni încolo vor începe exercițiile de luptă ale detașamentelor mixte. Cum vor cooperă la marșuri și la lupta plotoanele, escadroanele și regimentele, nu știu. De sigur că instrucțiunea regimentelor de călărași este necompletă. Trebuie neapărat îndreptată. Mare greșală că la concentrările de primăvară nu se mai întrunesc toate escadroanele la reședința regimentului. Dacă se va continua tot așa, în curând se vor vedea rălele urmări. Musca și tăunii supără rău caii, 'i enervează, 'i indispun, 'i slăbesc.

„După amiază, parte din trupe merg la scăldat și la spălat rufele, iar parte execută tragerea în țintă“.

„26 August. Dimineața, lupta cu dublă acțiune a unui detașament compus din 1 regiment de infanterie cu două batalioane, 2 baterii de artilerie și 2 escadroane de cavalerie. Acțiunea se petrece între Movila Verde, Armanul lui Cojoacă, Movilele înșirate și Movila Găvanu. Interesantă manevră, însă se petrece într'un cadru prea strimt și într'un timp prea scurt. Partidele nu întrebuintează cavaleria ca să-și asigure flancul vulnerabil și să preîntâmpine neajunsuri de tot soiul. Avantgarda nu știe să pipăie pe inamic, să însăle lupta și să dea timp și mijloc comandantului detașamentului ca să se orienteze și apoi să-și stabilească planul de luptă. Ajunsa în fața unei patrule vrăjmașe, sau zărind pe dușman, se desfășoară în pripă,

introduce în lanț toate puterile ei numai în câteva minute, merge până la 100 m. de pozițiunea de luptă vrăjmașă, și apoi așteaptă acolo, până i să urăște, intrarea în acțiune a grosului. . .

„Totuși manevra e instructivă și va profita mult, după cum judecă comandantul diviziunii, ofițerilor superiori.

„Astăzi întreaga diviziune de cavalerie (regimentele de roșiori) a trecut pe aci îndreptându-se spre Piuș-Petrei, de unde va trece în Dobrogea. Cavaleria lucrează, cavaleria se instruește, cavaleria face să se vorbească de ea. Semn bun. Numai dacă instrucțiunea ce se dă acestei arme ar fi cea nemerită și ar fi bine călăuzită.

„Vânt mare pe la ora 11 a. m.; și mai mare la amiază, mai mare chiar ca în zilele trecute. Aci vântul alungă ploaia și înlocu-i aduce ploaie de praf. Praf, praf, praf. Și bieții ofițeri, cari înoată în praf și respiră toată ziua praful, nu găsesse măcar o puțină cu apă în care să-și curățe pelea. Tabără prusienească localizată în România! Halal să-i fie.

„După amiază, tragere în țintă. Regimentele se pregătesc pentru concursul de tragere. Pe la ora 2 p. m. vântul încetează; căldura e potrivită. Sara răcoroasă“.

„29 August. . . . Muzicele regimentelor de Ialomița și Buzău au plecat fiind cerute una de prefectul județului, altă de fruntașii orașului. A rămas în tabără pentru 10 corpuri de trupă o singură muzică, a regimentului Mircea. Ce păcat că nu s'a găsit un pes-

car la Piua-Petrei, sau un negustor de vinuri mai cu trecere la Mizil, ca să ceară și pe această“.

Mă oprese aci, dar nu aci se oprese notele mele, așternute pe hârtie în tabăra dela Hagieni, căci, vorba cântecului, „luna știe, dar nu spune, câte 'n taină să petrec“. Veni-va oare timpul când taina să dispară din armată, când armata să-și facă rostul menirei ei la lumina zilei, când tot ce privește instrucțiunea și pregătirea armatei pentru războiu să se facă călăuzit de o singură idee: paza și siguranța țării? *Salus patriae, suprema lex.*

Incheierea ce fac nu poate fi decât aceasta. Câmpurile noastre de instrucțiune nu corespund menirii ce li s'a dat. Nu contribuie încă la rădicarea instrucțiunii organelor comandamentului oștirea, și, deci, nu pot ajuta la dezvoltarea inițiativei acestor organe. Pentru a-și atinge țelul, trebuie schimbată în totul întrebuințarea ce li s'a dat până astăzi.

Instrucțiunile ministeriale franceze privitoare la întrebuințarea câmpurilor de instrucțiune specifică limpede că: „Șederea în câmpurile de instrucțiune nu e menită, în principiu, a înlocui manevrele de toamnă, ci e consacrată: exercițiilor pe terenuri variate și tragerilor *care nu s'ar putè executà în garnizoane sau pe câmpurile de tragere din apropiere, presupunând chiar oarecari mișcări suplimentare*; evoluțiilor făcute cu unități mari constituite din trupe de toate armele, și eventual exercițiilor cu tragere adevărată. Programele se alcătuesc și se aprobă după dispozițiunile prevăzute pentru manevrele de toamnă. Ocuparea fiecărui câmp de instrucțiune e regulată de comandantul

corpului de armată respectiv. Unitățile sunt constituite, în mod general, după indicațiunile date pentru manevrele de toamnă, și, în ceea ce privește fixarea numărului batalioanelor pe regimente, după dispozițiunile circulării anuale asupra manevrelor de toamnă (adică infanteria cu 3 sau 4 batalioane de regiment, iar compania cu cel mult 150 oameni; cavaleria cu 4 escadroane și cu efectivul de cel puțin 100 cai de escadron; artileria cu 4 tunuri și 4 chesoane de fiecare baterie; companiile de geniu cu 4 ofițeri călări, 150 săpători, 1 trăsură cu unelte de lucru, 1 trăsură cu explosiv ¹⁾“.

b. Manevrelor de toamnă.

Scopul și durata manevrelor. — Manevrelor de toamnă sunt menite să sintetizeze instrucțiunea dobândită de trupe și de ofițeri în curs de un an. Ele mai sunt chismate să completeze instrucțiunea înaltului comandament în arta conducerii trupelor.

În armata noastră scopul normal al acestor manevre este, până acum, ca să deie prilejul comandanților de brigadă și de diviziune a se iniția în arta conducerii brigădei și diviziunii pe câmpul de luptă. Am zis scopul normal, fiindcă manevre cu efective mai mari, manevre de corp de armată cu dublă acțiune, nu s'au făcut în țara noastră de cât două în timp de aproape

¹⁾ A se vedea colecțiunea ministrului de războiu intitulată: *Instruction*. (3 volumes). Paris. H. Charles-Lavauzelle, 1904.

doăzeci de ani. Și eu cred că nu e rău dacă s'a făcut așa, ba încă mărturisesc că ar fi bine dacă s'ar suspenda pentru câțiva ani și manevrele de diviziune cu dublă acțiune, până când comandanții de brigadă vor prinde bine rostul conducerii unității lor pe câmpul de luptă, și până când comandanții de diviziune vor ajunge să dea o direcțiune sănătoasă acestor manevre, adică să fie adevărați directori ai manevrelor de brigadă. Căci, rostul instrucțiunii este neschimbat același, oricare ar fi școala în care ne găsim. Școlarul nu trece în clasa superioară până când nu a învățat tot ce se predă în clasa sa; și dacă am presupune ca într'o clasă toți școlarii, din împrejurări multe, nu au putut dobândi cunoștințele clasei lor, ei vor rămâne repetenți, iar clasa următoare va sta închisă anul viitor fiind lipsită de elevi. Concentrările de toamnă fiind făcute în scopul complectării instrucțiunii anuale, părerea mea, solid întemeiată pe ceea ce știu și văd că se practică, este că s'ar pute fără nici un neajuns să se suprima clasa în care învață cartea comandanții de diviziune până când și ei și comandanții de brigadă vor ajunge să treacă cu izbândă clasa conducerii brigadei.

În armata noastră manevrele diviziunii cu dublă acțiune sunt sinonime cu manevrele regale, și ele au loc la fiecare corp de armată din 4 în 4 ani; cu alte cuvinte, un comandant de diviziune nu are, în regulă generală, prilejul de a comanda diviziunea pe câmpul de manevre de cât o dată cât timp exercită acest comandament. O singură dată, dar și atunci în ce condițiuni? Regulamentul serviciului în campanie ne spune:

„Durata concentrărilor și manevrelor mari nu va

fi mai mică de 18 zile, în cari nu intră și zilele de concentrare și de desconcentrare.

„In limitele timpului astfel fixat se consacră, pe cât se poate, în fiecare an următorul timp exercițiilor și manevrelor diferitelor unități.

„Pentru exercițiile companiei, escadronului sau bateriei și aplicațiunile asupra serviciului în campanie, $\frac{2}{6}$ din zilele hotărâte pentru întreaga concentrare;

„Pentru exercițiile de regiment, $\frac{1}{6}$;

„Pentru exercițiile de brigadă mixtă cu dublă acțiune, $\frac{2}{6}$;

„Pentru manevrele de diviziune cu dublă acțiune, $\frac{1}{6}$;

„Zilele de repaos, de concentrare, de marș și de desconcentrare nu sunt cuprinse în socoteala de mai sus.

„Pe cât se poate nu trebuie a se manevră duminica, nici a se execută marșuri lungi. . . . Afară de duminici, se dă în fiecare săptămână o zi de repaus la fiecare 3 sau 4 zile de marș sau de manevre.“

Potrivit dar prescripțiunilor acestui regulament, întrebuințarea celor 18 zile, durata minimă a concentrațiilor și manevrelor de toamna, va fi următoarea:

6 zile pentru exercițiile de luptă ale companiei, batalionului, bateriei, ;

3 zile pentru exercițiile de luptă ale regimentului;

6 zile pentru exercițiile de luptă ale brigadei mixte; și

3 zile pentru manevrele diviziunii cu dublă acțiune.

Repet că în aceste zile nu intră nici zilele de con-

centrare, nici zilele de marșuri, nici cele de repaus. Ținând samă și de aceste zile, adică: 4 zile de mobilizare, de concentrare și desconcentrare și 4 zile de repaus, durata concentrării va fi de cel puțin 26 zile.

În anul 1906, venind rândul corpului al III de armată să facă manevre mari, adică de diviziune cu dublă acțiune, durata concentrărilor de toamnă pentru acel corp de armată a fost de 17 zile, în cari au intrat și zilele de mobilizare, de concentrare și desconcentrare și zilele de repaus. Pentru celelalte corpuri de armată această durată a fost numai de 15 zile. Mă voiu ocupa numai de corpul al III de armată. Pentru acest corp, planul de împărțire a timpului a fost următorul:

2 zile, mobilizarea și concentrarea;

2 zile, înapoarea trupelor în garnizoanele lor și desconcentrarea;

3 zile, tragerea congediaților și rezerviștilor concentrați; exerciții și aplicațiuni în jurul garnizoanelor respective cu compania, batalionul și regimentul;

1 zi, concentrarea brigădei mixte;

3 zile, manevrele brigădei mixte cu dublă acțiune;

1 zi, concentrarea diviziunii;

3 zile, manevrele regale, adică manevrele diviziunii cu acțiune dublă;

1 zi, repaus;

1 zi, revista și defilarea.

Cu alte cuvinte, reducând 4 zile de concentrare și desconcentrare, 1 zi de repaus, 1 zi de revistă și de defilare, și 2 zile pentru concentrarea brigădei și diviziunii, nu rămân decât 9 zile de instrucțiune, adică numai jumătate din numărul minim prevăzut de regulament. Și din

aceste, dacă se vor scade cele 3 zile afectate tragerii congediaților și rezerviștilor și instrucțiunii companiei, batalionului și regimentului, în care timp, de altfel, nu se poate face nici tragere, nici instrucțiune tactică, rămân numai 6 zile bune pentru instrucțiune: 3 zile pentru instrucțiunea brigadei și 3 zile pentru instrucțiunea diviziunii. Eacă cu ce se alege toată instrucțiunea unui întreg corp de armată, dintr'o întreagă perioadă de instrucțiune; și totuși, pentru a nu face mai mai nimic, trupele nu au o singură zi de repaus de când începe instrucțiunea și până când se termină ultima zi de manevră a diviziunii, adică în timp de 11 zile.

Anul acesta (1906) trupele diviziunii a 5-a nu au avut decât 4 zile de manevre, și anume: 3 zile de manevre, brigada mixtă și numai 1 zi, diviziunea. În realitate, se prevăzuse 3 zile pentru diviziune; din aceste însă una a fost întrebuințată la executarea marșului de apropiere al partidelor și la lupta cavaleriilor de acoperământ, iar alta a fost pierdută din cauza ploilor cari au împedecat eșirea trupelor din cantonamente. Patru zile numai de manevre pentru 17 zile de concentrare, din cari cel puțin 12 de muncă intensivă și fără nici o zi de repaus, e atât de puțin pentru a formă înaltul comandament în arta conducerii trupelor la bătaie, încât neînsemnatul profit ce se trage din ele nu justifică nici sumele mari ce se cheltuesc, nici timpul ce se consumă cu manevrele de toamnă.

*

Să, cercetăm puțin cum se înțelege rostul acestor manevre în Franța și în Germania.

În Franța, instrucțiunile ministeriale ¹⁾ așază astfel rostul manevrelor de toamnă:

„Manevrele de toamnă sunt, în general, pentru corpurile de câteșitrele arme, încoronarea perioadei anuale de instrucțiune.

„Ele constituiesc în același timp școala înaltului comandament, dând ofițerilor generali ocaziunea și mijloacele de a strânge trupele de sub ordinele lor și de a exercita aceste trupe în vederea războiului în condițiuni cât se poate mai aproape de realitate. Această pregătire de războiu trebuie să fie obiectul preocupărilor noastre continue; ea nu poate să fie complectă decât dacă, pe toate treptele ierarhiei, fiecare stăruiește, înainte de orice alta, să urmărească dezvoltarea instrucțiunii sub toate formele.

„Manevrele vin după evoluțiuni.

„Evoluțiunile se fac pe câmpurile de instrucțiune, sau chiar, oricând se va pute, în vecinătatea garnizoanelor. Când evoluțiunile nu au putut fi executate înaintea perioadei manevrelor de toamnă, ele trebuie să aivă loc la începutul acestor manevre. Directorii le consacără una sau două zile.

„Manevrele de armată se execută de două corpuri de armată cel puțin. Ele încep cu manevrele corpului de armată cu dublă partidă și se termină cu operațiunile executate de corpurile de armată reunite contra unui inimic figurat.

„Manevrele de corp de armată, precedate de ma-

¹⁾ Instruction : Vol. III, titre III : Manceuvres d'automne. (Paris. Ch. Lavauzelle).

nevrele de diviziune și de brigadă, cuprind manevrele diviziunii cu dublă partidă și se termină cu operațiunile executate de corpul de armată întrunit în contra unui inimic presupus, sau figurat.

„Manevrele de brigadă, precedate de manevrele de regiment, cuprind manevrele regimentului cu dublă acțiune și se termină cu operațiunile brigădei întrunită în contra unui inimic presupus, sau figurat.

„Durata manevrelor, care atârnă de creditele alocate prin budget, este de obicei următoarea:

20 zile, manevrele de armată, sau de corp de armată, în care intră marșurile de concentrare și de dislocare;

15 zile, manevrele de diviziune de infanterie, idem;

14 „ „ „ brigadă „ „ „

20 „ „ „ cavaleriei“.

Prescripțiunile privitoare la manevrele de toamnă ale armatei germane le găsim în regulamentul serviciului în campanie.

„Manevrele de toamnă cuprind:

„Exercițiile de regiment și de brigadă pentru infanterie și cavalerie;

„Manevrele speciale ale cavaleriei;

„Manevrele propriu zise, cari sunt tăiate cu marșuri și zile de odihnă.

„Instrucțiunile anuale asupra manevrelor hotărâse corpurile de armată cari trebuie să manevreze în fața M. S. împăratului (manevre imperiale) și arată condițiunile în cari trebuie să se săvârșască manevrele speciale ale cavaleriei, manevrele particulare ale armelor speciale. Aceste corpuri de armată chiamă din concediu oamenii cari

le trebuie ca să poată merge la manevre cu efectivul bugetar complet (efectivul de pace). Oamenii sunt chemați din concediu astfel ca, înainte de a începe exercițiile de regiment, sau înainte de a pleca din garnizoană, să fi revăzut instrucțiunea individuală în timp de 10 zile.

„1. Perioada exercițiilor de regiment cuprinde:

„5 zile, pentru regimentele ale căror fracțiuni se află reunite toate în aceeași garnizoană;

„7 zile, pentru regimentele cari ocupă mai multe garnizoane;

„7 zile, la sfârșitul verei și 3 zile toamna, înainte de a începe evoluțiunile brigadei, pentru regimentele de cavalerie cari au putut să înceapă spre sfârșitul verei, în garnizoanele lor, școala de regiment;

„10 zile, pentru regimentele cari nu pot face școala de regiment decât când încep manevrele de toamnă.

„2. Exercițiile de brigadă durează:

„5 zile, pentru infanterie și 6 zile pentru cavalerie. Comandanții corpurilor de armată pot să pună la dispozițiunea comandanților brigadelor de infanterie, una sau două baterii de artilerie, pentru una sau mai multe zile;

„3. La corpurile de armată cari nu manevrează în fața M. S. Impăratului, marile manevre sînt exercițiilor de regiment și țîn 10 zile. Din aceste 10 zile, 4 sînt consacrate manevrelor de brigadă. Aceste manevre sînt conduse fie de comandantul brigadei de infanterie sau de cavalerie, fie de comandantul brigadei de artileriei. Fiecare brigadă de infanterie, după ce i s'a adăogat celelalte arme, se împarte în două părți, cari manevrează una în potriva alteia;

„4 zile sunt date manevrelor de diviziune, cari sunt conduse de comandantul diviziunii. Fiecare diviziune de infanterie, după ce i s'a adăogat celelalte arme, este împărțită în două părți cari manevrează una în po-triva celeilalte;

„2 zile sunt rezervate manevrelor întregii diviziuni contra anui vrăjmaș figurat.

„Comandanții corpurilor de armată sunt liberi să mărească cu o zi durata manevrelor de brigadă, în socoteala duratei manevrelor de diviziune, sau din po-trivă. Ei pot de asemenea să suprimе una sau două zile din manevrele diviziunii în contra unui inimic figurat, și să adauge aceste zile uneia sau alteia din cele dintâi două perioade de manevre.

„4. La corpurile de armată, cari au să manevreze înaintea Impăratului, cele 10 zile de manevre mari se împart astfel:

„3 zile pentru manevrele de brigadă;

„3 zile pentru manevrele de diviziune. Una din aceste șase zile poate fi întrebuințată la o manevră de diviziune contra unui inimic figurat. Urmează după aceste:

„Revista corpului de armată; apoi, în regula generală și în urma prescripțiunilor speciale date în această privință: o manevră de corp de armată în contra unui inimic figurat și 3 zile de manevre de corp de armată, cari sunt executate în fața M. S. Impăratului.

„Dacă două corpuri de armată trebuie să manevreze unul în contra altuia, cele trei zile de manevre de diviziune contra diviziunii se înlocuiesc prin 3 zile de manevre de corp de armată cu dubla acțiune.

„Zilele de repaus nu sunt cuprinse în fixațiunile precedente. Afară de duminici mai trebuie, în întreaga perioadă a manevrelor, încă o zi de repaus pe săptămână, așa ca după 2 sau 3 zile de manevre să urmeze totdeauna o zi de repaus.“

Astfel e alcătuit planul de lucru pentru manevrele și instrucțiunea de toamnă al celor două mari armate europene și al armatei noastre. La cele d'întâi întrebuintarea timpului e cu judecată așezată. În armata noastră, nici cu judecată, nici cu cumpăneală. Din 45 zile, consacrate instrucțiunii pe câmpurile de instrucțiune și de manevre, de abia 10 sau 12 zile sunt puse la îndemâna comandanților de unități mari pentru a se instrui în arta comandamentului; și din aceste numai 4 sau 5 în perioada marilor manevre, de și scopul acestora, după cum mărturisește însuși regulamentul nostru asupra serviciului în campanie, este „de a deprinde pe comandanții superiori cu conducerea trupelor, de toate armele și de efective mari, întocmai ca la războiu„.

Manevrele de toamnă nu trebuiesc să servească nici pentru a se face studii de strategie sau de mobilizare, cum nici pentru a se revede instrucțiunea soldatului și a companiei. Scopul lor nu e nici de a instrui trupele și ofițerii de un grad mic, a căror instrucțiune trebuie să fie terminată, în cele mai mici amănunte, când vine timpul manevrelor de toamnă. Scopul lor e de a constată rezultatele instrucțiunii militare a cadrelor și a trupeii la sfârșitul anului de instrucțiune și de a servi totdeodată ca școală a artei comandamentului, în care

comandanții de brigadă, de diviziune și de corp de armată învață cum să-și conducă unitățile pe câmpul de luptă. Manevrele de toamnă sunt dar pentru cele dintâi un examen, iar pentru cei din urmă o școală. Inșă, dacă examenul este un scop parțial al manevrelor, el trebuie să servească neclintit ca mijloc pentru instrucțiunea și formarea înaltului comandament. Pentru acest sfârșit, manevrele trebuie să urmărească totdeauna studiul problemelor de războiu. După cum în războiu nimene nu luptă fără scop, tot așa se cade ca nimene să nu manevreze fără un scop bine definit, care nu poate fi de cât studiul unui act de războiu.

Pentru a-și atinge scopul de școală de aplicațiune a înaltelor studii militare, manevrele trebuie dezbrăcate de vechia lor formă, și îmbrăcate cu alta practică și folositoare, din care să lipsească pregătirea, spectacolul și apoteoza.

Aceste spuse și așezate, să cercetăm:

Cum ar trebui să ne folosim mai bine de timpul acordat manevrelor de toamnă;

Cum ar trebui pregătite aceste manevre; și

Cum ar trebui executate.

*

Cum am putè să ne folosim mai mult de timpul acordat manevrelor de toamnă. — Am auzit că anul acesta trupele concentrate în taberele de instrucțiune vor fi duse deadreptul de acolo pe câmpul de manevre. Dispozițiunea nu numai că nu e ră, dar încă e prea bine chibzuită, căci numai în modul acesta

vom ajunge să dăm taberelor de instrucțiune ade-vărată lor întrebuințare, să introducem o succesiune rațională în mersul instrucțiunii, în fine să tragem un folos imediat din cele învățate și văzute în taberele de instrucțiune. Fiind că prin această nouă dispozițiune se va așeză o legătură între instrucțiunea dată în tabere și instrucțiunea dobândită pe câmpurile de manevre, eu cred că cea mai potrivită întrebuințare a timpului acordat pentru ambele perioade de instrucțiune ar fi aceea pe care o voiu schită mai la vale.

Înainte însă voiu face o observațiune. Concentrarea de primăvară în taberele de instrucțiune nu trebuie luată în același înțeles ca concentrarea de toamnă. Perioada de instrucțiune de primăvară se poate face, în principiu, tot atât de bine în garnizoane ca și în taberele de instrucțiune, căci la acea epocă, dacă ne ocupăm numai de arma principală, programul de instrucțiune nu cuprinde decât instrucțiunea soldatului (pentru trupa teritorială), instrucțiunea campaniei, instrucțiunea batalionului și tragerile de instrucțiune și individuală de luptă. Serviciul în campanie mai prevede și exercitiile de regiment, adică luptele batalionului cu acțiuni dublă, și evoluțiunile regimentului, dela 16 până la 30 Iunie, însă aceste nu se fac decât pe o scară foarte restrânsă fiindcă trupele se desconcentrează obișnuit înainte de 30 Iunie și apoi fiindcă împrejurul garnizoanelor lipsesc terenurile pentru asemeni exerciții. Ducerea trupelor în taberele de instrucțiune în timpul primăverii nu poate avè, dar, alt scop decât acela de a le pune la dispozițiune terenuri destul de întinse și destul de variate pentru a-și desăvârși în cele mai bune condițiuni instrucțiunea care revine aces-

tei perioade, inclusiv exercitiile de luptă ale batalionului.

Greșit dar s'a procedat anii trecuți când s'au trimis pe rând în timpul concentrării de primăvară, brigadele aceleiași diviziuni ca să stea 30 de zile în tabără. Brigada care s'a dus la început, a săvârșit în tabără: instrucțiunea individuală și întrunită a soldatului (batalioanele teritoriale), și instrucțiunea companiei (batalioanele permanente); iar când a ajuns la instrucțiunea unităților mai mari, pentru cari aveà nevoie de câmpuri întinse și variate, brigada s'a întors în garnizoana sa pentru a cedă locul celeilalte brigade. Eacă o ra întrebuințare dată câmpului de instrucțiune. De sigur că trupele primei brigade, dacă ar fi fost lăsate în garnizoanele lor, ar fi întrebuințat mai cu folos timpul și mijloacele de instrucțiune, de cari dispuneau, decât în tabără (timp perdut: dusul și întorsul, instalarea în tabără, desfacerea taberei . . .).

Tot așa de greșit s'a procedat când, uitându-se menirea perioadei de instrucțiune de primăvară, s'a lăsat la o parte programul acestei instrucțiuni pentru a se execută, cu trupe și ofițeri nepregătiți, exerciții de lupte și manevre cu dublă acțiune cu detașamente mixte de forța unui batalion, unui regiment și chiar a unei brigade. Singura metodă de instrucțiune, care trebuie întrebuințată în armată, e metoada cercurilor concentrice: pentru a trece la instrucțiunea unei unități mai mari, trebuie a face și isprăvi instrucțiunea unităților din cari e constituită; pentru a trece la instrucțiunea unui detașament mixt trebuie mai întâiu a face și isprăvi instrucțiunea unităților de arme diferite cari-l constituiesc.

Dacă acest principiu e temeinic, metoda de instrucțiune întrebuințată anii trecuți în câmpurile de instrucțiune a fost absurdă și trebuie părăsită.

Concentrarea de toamnă în taberele de instrucțiune are cu totul altă menire, justificată și neînlăturată. Intre instrucțiunea de primăvară, care se încheie obișnuit în a doua jumătate a lunii Iunie, și concentrările de toamnă, destinate în principiu marilor manevre, rămâne o soluțiune de continuitate, cu alte cuvinte o ruptură, care face ca manevrele de toamnă să nu poată fi nici o adevărată școală pentru înaltul comandament, nici un examen serios al instrucțiunii trupei. Pentru a legă perioada exercitiilor de regiment (adică luptele batalionului cu acțiune dublă) cu manevrele de toamnă, regulamentul serviciului în campanie a prevăzut o altă perioadă de instrucțiune: perioada exercițiilor cu arme combinate, care începe la 1 Iulie și se termină la începutul manevrelor de toamnă. Această perioadă neputându-se începe la 1 Iulie și săvârși în garnizoanele respective din cauze multiple — lipsa de efectiv, militarii fiind mai toți în concediu în interesul economiei cheltueților, lipsa de terenuri bune pentru manevre, lipsa de arme diverse —, ea nu se poate desăvârși decât în taberele de instrucțiune, unde se va concentra, în a doua jumătate a lui August, brigada, sau diviziunea.

Eacă dar, pentru ce concentrarea de toamnă în taberele de instrucțiune nu se asemănă cu cea de primăvară. Eacă dar pentru ce, pe când cea din urmă nu poate fi considerată decât ca o școală de învățământ pentru trupă și tinerii ofițeri, cea dintâie e o

adevărată școală de aplicațiune pentru comandanții de batalion, de regiment și de brigadă.

Concentrarea de primăvară în taberele de instrucțiune se justifică dacă trupele sunt aduse după 15 Mai pentru instrucțiunea batalionului și tragerea de luptă.

Concentrările de toamnă în aceste tabere, de cari singure mă voiu ocupa aci, sunt justificate și neînăturate, căci astăzi numai prin ele se poate încheia ciclul instrucțiunii batalionului, regimentului și brigadei și pregăti aceste unități precum și înaltul comandament pentru manevrele de toamnă. Dar, pentru ca aceste concentrări să răspundă scopului ce i-am îngrădit, trebuie ca regimentul de infanterie să fie constituit din 3 bataioane, iar compania din 150 oameni; a duce în tabără regimente cu 2 bataioane și companii cu 100 luptători este a perde zadarnic timpul, sau a recurge la expediente cari, dacă se justifică în garnizoane, nu se pot justifica într'o tabără de instrucțiune, unde trebuie neapărat ca mijloacele să răspundă scopului.

Aceste așezate, trec și la așezarea planului întrebuințării timpului.

a) Intrebuințarea timpului în taberele de instrucțiune. După planul nostru trupele sunt aduse în aceste tabere toamna ca să-și completeze instrucțiunea și să se pregătească pentru manevrele de toamnă. Durata obișnuită a concentrării în tabără fiind de 30 de zile, voiu scade 2 zile de concentrare și 6 zile de sărbători pentru a avè zilele folositoare instrucțiunii, adică 22. Nu am scăzut zilele de desconcentrare fiind că din tabără trupele trec deadreptul la manevrele de toamnă. Aceste 22 zile vor fi astfel întrebuințate:

6 zile pentru revederea instrucțiunii individuală și întrunită a contingentelor de schimbași, concediați sau rezerviști, concentrate în tabără, și tragerile de luptă ale diferitelor arme;

3 zile pentru evoluțiunile batalionului:

6 zile pentru instrucțiunea regimentului: luptele cu dubla acțiune ale detașamentului mixt constituit din un batalion.

2 zile pentru evoluțiunile și exercitiile de luptă ale regimentului contra unui inamic închipuit sau figurat.

3 zile pentru instrucțiunea brigadei: manevrele cu dubla acțiune ale detașamentului mixt constituit dintr'un regiment de infanterie.

2 zile pentru evoluțiunile brigadei întrunită și exercitiile de luptă în contra unui inamic închipuit sau figurat.

b) Intrebuințarea timpului la manevrele de toamnă. Instrucțiunea brigadei fiind terminată în taberele de instrucțiune, sau pe câmpurile de concentrare ale brigadelor, armata e gata ca să treacă examenul anual. Și, fiindcă după litera și spiritul regulamentului asupra inspecțiunilor în armată, orice zi de inspecțiune e și o zi de instrucțiune, acest examen anual, cea din urmă inspecțiune care încheie anul de instrucțiune al armatei, va da în același timp prilejul înaltului comandament al armatei de a se instrui și perfecționa în arta conducerii trupelor.

Durata concentrărilor de toamnă fiind după regulamentul serviciului în campanie de 18 zile, din cari vom scade numai 4 zile de repaus—căci zilele de concentrare și de desconcentrare nu intră în acest număr—

programul întrebuințării timpului va trebui să fie cel următor:

3 zile pentru manevrele de brigadă: operațiunile cu dubla acțiune ale detașamentului mixt compus din un regiment de infanterie;

1 zi pentru evoluțiunile brigadei mixte, inimicul închipuit sau figurat;

4 zile pentru manevrele de diviziune: operațiunile cu dubla acțiune ale brigadei mixte;

1 zi pentru evoluțiunile diviziunii, inimicul închipuit sau figurat;

3 zile pentru manevrele corpului de armată: operațiunile cu dubla acțiune ale diviziunii.

1 zi pentru evoluțiunile corpului de armată, inimicul închipuit sau figurat, și

1 zi pentru revista corpului de armată.

Cum ar trebui pregătite manevrele de toamnă.—

Nu e de ajuns a chibzui o bună împărțire a timpului, mai trebuie a înfrăți această împărțire cu buna și folositoarea lui întrebuințare. Căci, slavă domnului, în armată nu ne lipsesc nici programele bune, nici voința de a le urma, ci ne lipsește esențialul: dreapta lor pricepere și apoi știința de a le urma.

Pentru ca ofițerii de toate gradele, și, în deosebi, cei superiori și generali, să poată îndeajuns profita de instrucțiunea din tabere și din manevre, trebuie a se lua o serie de măsuri pregătitoare, cari să împedecă perderea timpului, sau raua lui întrebuințare.

1. Atât pentru instrucțiunea din tabere cât și pen-

tru manevre, unitățile mici — compania, escadronul, bateria — trebuie bine încadrate cu ofițeri și subofițeri. Această trebuință e în același timp și mijloc și scop. E mijloc, pentru ca instrucțiunea să fie bine condusă; e scop, pentru ca cadrul ofițerilor și cadrul subofițerilor să-și completeze și să-și confirme știința conducerii în luptă a unității pe care o comandă.

Cadrul ofițerilor se completează prin chiamarea ofițerilor din rezervă. Multe mai avem de spus și asupra acestei categorii de ofițeri. Deocamdată ne mulțămim a spune numai atâta: Mare parte din ei fiind funcționari ai Statului, autoritatea militară superioară ar trebui să se mărginească a arăta categoriile de funcționari cari pot fi dispensați de manevre și apoi să lase pe comandanții de corpuri a hotărî singuri asupra cazurilor de dispensă. Cum s'a practicat până astăzi e deplorabil. Un regiment a chemat 10 ofițeri de rezervă, aleși în principiu dintre cei cari nu aveau motive serioase de dispensă; din aceștia numai unul a făcut întregul termen de concentrare, toți ceilalți au fost dispensați fie de la început, fie în cursul concentrării. Unii din acești ofițeri, cari practică mai serios mijloacele preventive, au mers mai departe: au obținut dispense înainte chiar de a primi ordinul de chiamare al corpului. Alții au încercat a se dispensa sub pretextul că le lipsește uniforma, dacă nu au reușit, au invocat motivul boalei și dacă nici cu aceasta nu au ajuns la socoteală, atunci au recurs la mijloacele extreme și, punând în joc tot soiul de interveniri și influențe, au dobândit dispensa bine făcătoare. Alții sub pretextul că sunt indispensabili serviciului au dobândit de la autoritățile respective certificate de

dispensă, în baza cărora s'au dispensat în mai mulți ani consecutivi, de și se știe bine că în timpul concentrării de instrucțiune dânșii nu erau la serviciu, ci se preumblau în străinătate, sau se odihneau în vre-o stațiune climaterică din țară. Pentru fiecare din aceste categorii de codaci, se pot cită destule nume proprii pentru a arată ca în regulă generală ofițerul de rezervă caută a se substrage de la îndatoririle lui militare. Și dacă așa este, găsec că măsura luată astăzi de ministerul de războiu de a lăsa la aprețierea comandanților de corpuri cazurile de dispensă, e foarte nemerită. Să dea numai domnul ca o asemenea măsură să nu se schimbe în curând.

Ca să profite îndeajuns de instrucțiune, ofițerii de rezervă concentrați în taberele de instrucțiune trebuie să iee parte și la manevrele de toamnă. Anul trecut, când s'a chiămat pentru întâia dată în tabere acești ofițeri, cei chiămați s'au desconcentrat la plecarea din tabere și s'au înlocuit cu alții pentru perioada concentrărilor de toamna. Neajunsul a fost mare: mai întâiu, fiindcă cei din prima serie au plecat tocmai când începuse a căpăta oarecari însușiri militare și erau în stare să profite mai cu folos de lecțiunile manevrelor; apoi, fiindcă cei chiămați pentru manevre nu numai că erau nepregătiți pentru a profita ceva de timpul concentrării, dar încă nu erau în stare să conducă nici în marșuri, necum în lupte, subîmpărțirile lor.

După cum îmi dau eu sama de lucruri, ar trebui ca comandanții de corpuri să-și împartă ofițerii de rezervă în două categorii: pe cei mai tineri și neformați să-i chieame la concentrarea de primăvară, ca să iee parte

la instrucțiunea soldatului, companiei și batalionului; iar pe cei formați și cu o instrucțiune militară mai întemeiată să-i chieame în tabere și la concentrările de toamnă.

Ar mai trebui, și aceasta e de trebuință neînlaturată, ca comandantii de brigadă să organizeze în taberele de instrucțiune conferințe practice pentru ofițerii de rezervă, cu scopul de a le îmborspăta și limpezii cunoștințele militare de întâia trebuință pentru conducerea subîmpărțirilor lor în marșuri și în luptă.

2. Regimentele de infanterie concentrate în taberele de instrucțiune, sau chieamate a luă parte la manevrele de toamnă, nu trebuie să aivă mai puțin de 3 batalioane, nici companiele mai puțin de 150 luptători.

În armata germană o brigadă care nu are decât 4 batalioane se împărecheză cu alta, pentru a execută manevrele de brigadă (luptele regimentului cu dubla acțiune).

Efectivul de 150 luptători pentru o companie de infanterie nu trebuie depășit nici o dată. Justificarea: efectivele mai mari cer câmpuri de manevre mai mari, ceea ce e foarte greu de găsit în timp de pace; apoi, cu cât efectivul companiei va fi mai mare, cu atât manevra zilei va dură mai mult, și cum timpul de care se dispune în tabăra de instrucțiune și la manevre este măsurat, sunt limite cari nu pot fi depășite.

Aceste prescripțiuni ar trebui respectate pentru a asigură instrucțiunea cadrului ofițeresc. La noi, nu li s'a dat nici o însemnătate. Regimentele de infanterie au fost totdeauna concentrate în taberele de instrucțiune cu 2 batalioane, iar la manevre am avut anul

trecut batalioane de 800 oameni; așa că un comandant de regiment care, pe câmpul de instrucțiune condusesese în luptă numai 2 batalioane de câte 400 oameni fiecare, a avut să conducă pe câmpul de manevre 4 batalioane de câte 800 oameni fiecare.

Ar trebui dar ca, pentru evoluțiunile și pentru luptele cu dublă acțiune ale regimentului și ale brigadei, cari se fac pe câmpurile de instrucțiune, regimentele cari nu au de cât 2 batalioane să se împărțeze ca să constituie regimente cu 4 batalioane; iar brigadele cari nu au de cât 4 batalioane să se întărească cu un regiment din altă brigadă pentru a avea 6 batalioane. Astfel, să presupunem că în tabăra de instrucțiune ar fi concentrate 4 regimente cu câte 2 batalioane și un batalion de vânători: pentru operațiunile regimentului, fiecare brigadă va constitui un regiment cu 4 batalioane; iar pentru operațiunile brigadei, una din partide va fi constituită din 6 batalioane, iar cealaltă din 2 batalioane date de al 4-a regiment al diviziunii și din batalionul de vânători. Cu modul acesta instrucțiunea, care se va face în tabere, va fi profitabilă și va fi cu adevărat o bună pregătire pentru manevrele de toamnă.

3. In taberele de instrucțiune terenurile, cari se pun la dispozițiunea trupelor pentru instrucțiunea lor tactică, trebuie să aivă dimensiuni superioare dimensiunilor minime hotărâte de regulamentul german asupra serviciului în campanie, cari sunt cele următoare (date ca simplă indicațiune):

Pentru un regiment de infanterie (3 batalioane), un dreptunghi de 1500/1000;

Pentru o brigadă de infanterie, un pătrat de 1500/1500;

Pentru un regiment de cavalerie, un pătrat de 1000/1000;

Pentru o brigadă de cavalerie cu 2 regimente, un pătrat de 1500/1500;

Pentru o brigadă de cavalerie cu 4 regimente, un pătrat de 2500/2500.

În tabăra de instrucțiune de la Hagieni nu s'a respectat nici o dată această condițiune. Adesea regimintele de infanterie se vedeau manevrând și luptând pe niște bande înguste de 600 metri, unde nici o mișcare alta de cât cea paralelă cu frontul adversarului nu eră putincioasă. De sigur că, în chipul acesta, instrucțiunea ofițerilor nu poate câștiga nimic, și, ca urmare, inițiativa lor nu se poate dezvoltă.

4. Pregătirea programelor de instrucțiune, ca și pregătirea unei manevre oarecare, cade în sarcina celui însărcinat cu direcțiunea instrucțiunii sau a manevrei.

Pentru instrucțiunea din tabere, programul se întocmește: de comandantul brigadei, dacă se chiamă o singură brigadă, și se aprobă de comandantul diviziunii; de comandantul diviziunii, dacă se chiamă două brigade, și se aprobă de comandantul corpului de armată. Când se concentrează singuratic în tabere: artileria corpului de armată pentru tragerile de răsboiu, sau brigada de călărași pentru evoluțiuni, programele se întocmesc de comandantul artileriei, sau de comandantul brigadei de călărași și se aprobă de comandantul corpului de armată.

Pentru manevrele de corp de armată, de diviziune sau de brigada de infanterie, Marele Stat-Major trebuie

să lase comandanților de corp de armată grijă de a pregăti și de a regula, sau de a aproba, fără a i să cere sancțiunea, tot ceea ce privește organizarea manevrelor și instrucțiunea trupelor (regiunea manevrelor, temele de operațiuni, direcțiunea, critica, datele, etc.). Nici marele stat-major, nici ministerul nu trebuie să impună inițiativei lor alte restricțiuni de cât acele cari sunt stipulate în regulamentele speciale (serviciul în campanie, instrucțiunile ministeriale aferente), sau cari rezultă din limitele creditelor bugetare ¹⁾.

Pentru manevrele de armată (operațiunile corpului de armată cu dublă acțiune), ofițerul general desemnat ca director al manevrei, sau marele stat-major, în caz când însuși M. S. Regele ia direcțiunea manevrelor, întocmește programele în limitele fixate și după indicațiunile generale date de M. S. Regele și de Ministru.

Când se studiază un program de manevre, ca și un program de instrucțiune în tabără, trebuie să se țină samă de gradul de instrucțiune la care au ajuns trupele în momentul când începe execuțiunea. Astfel, de exemplu, pentru manevrele de corp de armată (diviziune în contra diviziunii), generalul director va trebui să examineze dacă trebuie să concentreze mai curând diviziunile pentru a începe manevrele cu aceste unități, sau dacă nu e mai bine ca să întârzie această concentrare pentru a lăsa mai mult timp manevrelor brigadei și chiar ale regimentului. Această observațiune se aplică cu deosebire instrucțiunii din tabere.

¹⁾ Instruction générale sur les manoeuvres (Etat-major de l'armée, Paris, 18 février 1905).

În orice caz, programul trebuie să se stabilească după o progresiune regulată și metodică, care să îngăduie a se da tuturilor unităților (regimentului, brigadei, diviziunii) partea convenită fiecăria.¹⁾

5. Alegerea zonei manevrelor e de mare însemnătate. Terenul prin varietatea formelor lui trebuie să favorizeze instrucțiunea trupelor și să impună comandanților de orice grad a lua hotăriri din propria lor pornire, pentru a le dezvoltă și ascuți facultatea inițiativei pe câmpul de luptă. Pentru acest cuvânt, trebuie să se înlătore terenurile de câmpie, netede, pe cari nici o manevră nu e putincioasă, pe care nici o problemă greu de rezolvit nu se poate da, pe cari nici o greutate anevoie de învins nu se înfățoșază.

Scopul manevrelor fiind ca să reproducă, în marșurile admise în timp de pace, chipul războiului, nu trebuie să se caute pentru săvârșirea lor terenuri de cari, în timp de războiu, trupele fug cum fuge . . . dracul de tămăie.

Ar trebui dar ca porumbiștile, izlazarile de câmpie, să fie lăsate altor întrebuițări, iar pentru manevre să se caute terenuri prielnice, cu hotărirea ca orice stricăciune să se plătească din creditul deschis pentru manevre. Trebuie, o dată pentru totdeauna, să ne învățăm cu ideea ca astăzi nu se mai poate manevră nici cu compania pe proprietăți, cari nu aparțin armatei, fără a nu despăgubi pe proprietari de stricăciunile aduse sămănăturilor și chiar terenului. Regula-

¹⁾ Instruction générale sur les manoeuvres (Etat-major de l'armée. Paris, 18 fevrier 1905).

mentul nostru asupra serviciului în campanie prevede și el aceasta, dar administrațiunea centrală nu voește să recunoască totdeauna această îndatorire și găsește mijlocul, chiar la manevrele de toamnă, se impute, sub forma de pedeapsă, despăgubirea stricăciunilor masei de întreținere a trupelor. La manevrele de toamnă, restricțiunile impuse trupelor ar trebui reduse la cea mai mică expresiune, căci, după cum arată regulamentul german asupra serviciului în campanie: „Din toate exercițiile cari se fac în timp de pace, marile manevre sunt singure cari se apropie mai mult de războiu. Trupele nu mai sunt ținute să se miște în marginele strimte ale unui câmp de exercițiu, și pot pătrunde pretutindeni sub rezerva oarecăror restricțiuni. Se poate dar studia, în cea mai largă măsură puțin-cioasă, proprietățile terenului și influența ce el impune mișcărilor trupelor. Prin urmare, se interzice la marile manevre nu numai de a face ipoteze asupra terenului, dar chiar și de a mărgini terenul pe care trupele trebuie să manevreze“.

6. Compunerea unităților de manevră trebuie să fie făcută respectându-se preponderența armelor luptătoare. Așa de pildă:

Detașamentul mixt format dintr'un regiment de infanterie nu trebuie să aivă mai mult de 2 baterii de artilerie și 1 escadron de cavalerie;

Brigada de infanterie, care operează izolat, nu trebuie să aivă mai mult de un grup de artilerie (3 baterii) și 2 escadroane de cavalerie;

Diviziunea de infanterie, care manevrează izolat, 2

grupuri de artilerie (6 baterii), 1 regiment de cavalerie și compania de geniu divizionară.

În taberele noastre de instrucțiune, și chiar la marile manevre, proporțiunea aceasta nu se respectă. Când unei brigade de infanterie cu 4 sau 6 batalioane i să anexează 4 sau 5 baterii de artilerie și 1 sau 2 regimente de cavalerie, echilibrul dintre arme e rupt. Comandantul detașamentului cade atunci în una din aceste două alternative: ori își întemeiază planul de lucru pe întrebuițarea exagerată a armelor secundare, și lasă în planul al doilea infanteria; ori lasă să-i scape din mână artileria și mai cu samă cavaleria, care din cauza marelui său număr capătă un fel de independență, de care se va servi pe câmpul de luptă fie ca să stea în neacțiune, fie ca să întreprindă mișcări ce esă din cadrul planului de luptă al comandantului de detașament. Să învederez prin exemple neajunsurile acestor două alternative.

Un exercițiu de luptă cu dublă acțiune a brigadei: O brigadă mixtă de 4 batalioane, 2 baterii și un regiment de cavalerie are însărcinarea să apere o pozițiune. O altă brigadă de 4 batalioane, 2 baterii de artilerie și 2 regimente de cavalerie, e trimisă să atace pozițiunea.

Pozițiunea defensivă prezintă următoarele particularități: artileria nu se poate așeza decât pe flancurile ei; cavaleria nu se poate mișca în interiorul pozițiunii decât la pas și în coloana de câte 2, și nu găsește teren de manevră decât pe stânga și pe frontul pozițiunii.

Ofensiva se apropie de pozițiune și se decide să-i pătrundă dreapta (să atace aripa dreapta a pozițiunii). Cum însă

artileria dela aripa dreaptă bate puternic câmpul din față și din dreapta pozițiunii, comandantul partidei însărcinează brigada de cavalerie să atace acea artilerie. Scopul acestei hotărâri e îndoit: să scoate artileria din pozițiune și să îngăduie infanteria a se apropia cât mai mult de pozițiune înapoia cavaleriei, ca după o perdea apărătoare, în timpul acțiunii aceștia. Bine înțeles că acea artilerie nu e în aer, ci are o companie la dreapta ei și o rezervă de aripă înapoi. Nu știu care ar fi fost soarta brigadei de cavalerie într'o luptă reală, dar o bănuiesc. Ceea ce știu, însă, este că o asemenea manevră s'a executat aidoma, grație masei de cavalerie (massa, în raport cu micul efectiv al infanteriei), care a stors, ca să zic așa, această soluțiune comandantului partidei, pentru a suprima o greutate ce i se părea greu de învins. Credința mea este că dacă ar fi lipsit brigada de cavalerie, judecata tactică sănătoasă, cu care eră înzestrat comandantul detașamentului, i-ar fi impus o altă soluțiune mult mai bună.

La marele manevre. Partidele sunt compuse din câte o diviziune de infanterie și 6 sau 8 baterii de artilerie, cavaleria însă este în disproporțiune, căci pe când o partidă are o brigadă de 3 regimente, cealaltă are o diviziune de 6 regimente. Acest efectiv supra-exagerat face pe comandanții cavaleriilor să se considere ca independenți pe câmpul de luptă și impune, prin sugestiune, comandanților de partide credința că în adevăr sunt independenți. Urmarea acestei situațiuni: cavaleriile, în timpul marșurilor de apropiere și al acțiunii, lucrează pe sama lor, caută să-și creeze situațiuni în afara cadrului real al luptei, și nu săvârșese mai nici un

act de cooperațiune pe câmpul de luptă; comandantul unuia din partide nu are în tot timpul manevrei nici o știre despre vrăjmaș trimisă de cavaleria sa, care de fapt nu-i mai aparține; iar pe unul din flancuri, care putea fi lesne întors, el nu are în timpul luptei nici cel puțin un ploton de cavalerie care să-l lumineze și să-l prevestească la timp de tot ce ar fi întreprins vrăjmașul în acea parte. Și toate aceste pentru ce? Pentru că i s'a dat prea multă cavalerie, și pentru că adversarul a avut și mai multă. Dacă ași rezumă manevra zilei de care vorbesc, ași zice că acțiunea s'a petrecut între două mari detașamente compuse din infanterie și artilerie. Cavaleria a lipsit. Eu nu-i imput nici lipsa, nici neacțiunea: putând să facă prea mult, i-a fost greu să facă puțin.

Introducerea trupelor de Geniu în constituirea detașamentelor mixte e de mare trebuință, și rău se face că nu se aduc aceste trupe în taberele de instrucțiune. Trupele tehnice sunt de mare folos comandanților de detașamente atât la marșuri cât și pe câmpul de luptă, și, totuși, nimic nu se face pentru a-i deprinde să se folosească de ele. La manevrele de toamnă din anul 1888, în cea mai însemnată zi de acțiune, am văzut, trecând printr'un sat, compania de geniu a unei partide spălându-și rufele. Comandantul ei mi-a spus că compania a fost lăsată în repaus fiindcă eră zi de manevră. Cu alte cuvinte, ea fusese dată diviziunii numai ca să intre în coloană în zilele de marșuri, și să iee parte la revista M. S. Regelui. Aceasta s'a petrecut acum noăsprezece ani. Dar astăzi? Și astăzi, sunt puțini cari pot să-și deie bine sama de ceea-ce e în stare și trebuie să

facă o companie de geniu care însoțește o diviziune în operațiunile ei ofensive.

De aceea, sfătuesc ca în taberele de instrucțiune să se aducă neconținut trupe de geniu, mai întâiu în interesul înfrățirii armelor, și mai pe urmă în interesul instrucțiunii reciproce. Ofițerii de geniu vor pute să pătrundă misterele tacticei infanteriei și să-și lege arta lor de arta infanteriei și a armelor combinate; iar ofițerii de infanterie vor vedè ce foloase pot să tragă dela camarazii lor, ce știu aceștia să facă și cu ce pot să-i ajute. Aceasta e de mare însemnătate, și de aceea eu sunt de părere ca, chiar la operațiunile brigadei cu dublă acțiune, e bine să se dea fiecării partide un ploton de geniu. E oare trebuință să amintesc folosul ce l-a tras infanteria de la trupele de Geniu pe câmpul de bătălie ?

„Pionierii au jucat un rol însemnat la atacurile japoneze; mai totdeauna ei au fost însărcinați să pregătească asaltul prin destrugerea apărărilor accesorii ale adversarului, și am văzut cu câtă îndrăzneală și cu câtă stăruință au știut să-și îndeplinească această sarcină atât în războiul de câmpie cât și în cel de asediu (pionierii diviziunii a 11^a la Tchinkuteng și pionierii diviziunilor a 6^a și a 10^a la Mukden).

„Întrebuințarea sistematică a pionierilor la atac nu a împedecat de loc pe Japonezi de a se folosi de ei ca să întărească liniile de apărare, ca să deschidă drumuri, etc.

„Rușii, dimpotrivă, nu au întrebuințat aceste trupe decât pentru aceste din urmă lucrări, căci metoadele

de atac ale infanteriei lor se opuneau la întrebuințarea pionierilor în operațiunile tactice ofensive.

„Nu poate fi îndoială că pionierii n’au contribuit mult la succesul atacurilor japoneze; și dacă pierderile le-au fost însemnate, intervenirea lor înaintea trupelor de atac a hotărât mai totdeauna izbânda.

„Rolul pionierilor în atac s’a mărit foarte mult și efectivul unei companii pentru o diviziune, cât avem noi, pare cu totul neîndestulător și trebuie rădicat la două; aceasta fără a prejudica dezvoltarea instrucțiunii tehnice ce trebuie dată trupelor de infanterie¹).

*

Cum ar trebui executate manevrele de toamnă. —

Manevrele de toamnă, așa numitele manevre mari, sunt singurele, am zis, cari pot să ne închipuiască icoana războiului. Pentru ca icoana să fie cât mai credincioasă, noi aveam obiceiul de a le pregăti prea mult, de a le pregăti în așa chip încât legam prea strâns executarea de pregătire, și făceam ca executarea unei manevre să nu mai fie rezolvirea unei teme tactice pe teren, ci reproducerea unei pantomime militare pe câmpul de manevre, unde totul era cunoscut de principalii actori (șefii de partide și comandanții în subordine), totul rânduie și așezat la locul său de directorul de scenă (directorul manevrei), unde executarea urmă adesa unei repetițiuni de cadre făcută pe teren.

Cu alte cuvinte manevrele nu erau libere, ci se

¹) La guerre russo-japonaise par le commandant R. Meunier. (Paris, 1906).

făceau pe temeiul unor convențiuni admise de partide, cari suprimau libertatea acțiunii și înlăturau exercițiul inițiativei. De atunci au trecut ani și lucrurile s'au mai schimbat. Exercițiile de garnizoană, cărora greutatele materiale le țin încă calea, exercițiile cu detașamente mai mari cari se fac în taberele de instrucțiune, au contribuit mult la dezvoltarea instrucțiunii tactice a corpului nostru de ofițeri și la o nouă orientare a cărei țintă e pregătirea armatei pentru războiu. Dar, dacă mărturisim aceasta, suntem încă departe de a zice că am ajuns să executăm manevre libere, cari se înfățișeze icoana bătăliilor adevărate. Nu, căci afară de exercițiile de luptă, cari se execută cu regimentul și cu brigadă mixtă, celelalte se fac încă sub stăpânirea unor convențiuni între partide, cari le fac să se depărteze dela scopul lor: școala comandamentului.

S'ar fi putut desigur rupe de tot cu trecutul, cum au făcut Japonezii, căci armata noastră fiind tânără, nu a avut nici o forță de inerție de învins, nu a avut să tragă după ea tradițiuni învechite, de cari armatele bătrâne nu se pot scăpa cu ușurință. Dacă nu s'a făcut pricina este lipsa instrucțiunii profesionale de care a suferit cadrul comandamentului militar; și de aceea mai vedem încă pe câmpuriile noastre de manevre, ceea ce Generalul Philebert ne spune că vede petrecându-se acum doisprezece ani pe câmpurile de manevre franceze;

„Ce vedem regulat, fără greș, producându-se în timpul manevrelor, atât de bine pregătite dinainte în tot ce e accesoriu, dar al căror scop singur s'a uitat?

„Nu vedem oare neconținut toate aceste mari bă-

tălii, regulate dinainte, în contra unui plastron pasiv, ducând la aceleași rezultate:

„Intindere nemăsurată a fronturilor;

„Soluțiune de continuitate între elemente;

„Gol căscat în mijlocul frontului de atac;

„Intrebuintare ra a armelor;

„Sleire premăturată a rezervelor;

„Asalt dat pe tot frontul cu lanțuri de trăgători, subțiri linii, cari nu au nicăeri puterea necesară pentru a izbi și a face gaura.

„De aceea, repetând că scopul manevrelor trebuie să fie studiul execuțiunii cutărui sau cutărui act al războiului, cerem ca comandamentul să urmărească mai cu samă:

„Legătura eforturilor, demonstrațiunea puterii focului și preponderării finale a izbirii;

„Proserierea fără milă a particularismului armelor și al corpurilor de trupă, a acțiunilor separate, a mișcărilor de întoarcere, a răspândirii nemăsurate, a subțierii, cu alte cuvinte a descompunerii și a neputinței¹⁾“.

Pentru a trece de la starea de astăzi la alta mai bună, trebuie să îndreptăm instrucțiunea cadrelor comandamentului și să o așezăm pe temelii sănătoase.

„Pentru ca această instrucțiune să ajungă a da tot ce poate, trebuie neapărat să nu o strângem într'un cadru strimt, trebuie ca exercițiile de luptă să lasă fiecăruia partea sa de inițiativă și de răspundere, fără însă ca nimeni să se depărteze de scopul ce s'a arătat tutulor.

1) Général Philebert. Le dernier effort. (Paris 1895).

„Dacă nu se urmează așa, instrucțiunea încetează de a se da în vederea războiului, și ofițerii își uită rolul de conducători de oameni. Vine atunci ziua de grea cum-până: un cap energetic va ști poate să galvanizeze aceste puteri ascunse, cum a știut să facă lordul Roberts în a doua parte a războiului sud-african, pe când un altul, ea Kuropatkin, nu va reuși niciodată să scoată din toropeală armata pe care o conduce în foc.

„Practica terenului variază și permite singură să desvolte judecata și inițiativa; singură ea pune trupa în fața greutăților, ce întâlnește pe câmpul de bătaie; exercițiul din poligon, instrucțiunea luptei pe teren descoperit, nu trebuie să fie de cât prefața învățămîntului. . . .

„In cece privește pe ofițeri, trebuie a-i sustrage de la orice preocupare, care ar fi în stare să le nimicească liberul arbitru: deci, să se teamă calapoadele cari stîrpesc libertatea intelectuală, să se teamă schemele cari încurajază frica răspunderii. Exercițiile cu dublă acțiune, executate pe terenuri variate în contra unui inamic, cărui i se lasă cea mai mare libertate sub supravegherea unor arbitri bine aleși, vor permite a se ajunge la rezultatul căutat.

„Dar, aceasta nu e de ajuns: mai trebuie încă ca mintalitatea capilor de grad înalt să urmeze evoluțiunea generală. . . .“¹⁾

Pentru a ajunge la rezultatul dorit, regulamentul

¹⁾ Evolution des méthodes d'instruction en Allemagne par le Comandant M. (Revue générale militaire. „La liaison des armes.“ Avril 1909).

serviciului în campanie german a căutat să garanteze libertatea absolută a manevrelor: „Capii celor două partide au o inițiativă întregă și se conduc numai după situațiunea creată prin temele ce li s'au dat. Ei își iau hotărârile și măsurile întocmai cum ar face în războiu.“

Și regulamentul nostru a voit să garanteze această libertate:

„Manevrele au de scop să deprindă pe comandanții superiori cu conducerea trupelor de toate armele și cu efective mari întocmai ca la războiu. Pentru a ajunge la acest rezultat manevrele de orice fel trebuie să fie libere, fără a fi legate de un anumit teren. Libertatea manevrelor trebuie înțeleasă nu numai în ce privește alegerea terenului, dar și mai cu deosebire în conducerea și executarea lor.“

Ambele regulamente conțin aceeași idee sănătoasă; la noi ideea a rămas, rămâne și va rămâne tot idee, până când o instrucțiune temeinică îi va da umărul ca să salte și să se prefacă în fapt îndeplinit.

Cum trebuie executate manevrele, ca să-și atingă țelul?

În brigada ce comand sunt oarecari directive date de mine cu prilejul numeroaselor exerciții de luptă și manevre ce am făcut să se săvârșască, sau am condus însumi în timp a patru ani. Pentru a le da un sprijin temeinic am căutat ajutor, pe care l'am găsit răsfând cărțile și regulamentele străine, cari se interesează mai mult de această parte a instrucțiunii militare.

De acest ajutor servindu-mă, am așezat următoarele reguli, cărora cred că trebuie supusă executarea manevrelor:

1. Când executăm manevre trebuie să căutăm nu atât a înmulți numărul operațiunilor pe cât a dà fiecării din ele dezvoltarea trebuincioasă. De aceea e bine ca, îndată ce începe perioada operațiunilor propriu zise, să se reducă cât se poate mai mult lungimea dezlocărilor. Prin aceasta ajungem, fără a ne obosi peste măsură, să dăm fiecării operațiuni cât se poate mai mult timp; prin aceasta mai ajungem să săvârșim luptele în toate amănunțele lor fără a fi siliți, din cauza lipsei de timp, să suprimăm părțile lor cele mai grele; în sfârșit, ajungem a face pe fiecare executant să înțeleagă că izbânda nu se poate dobândi de cât prin muncă și sfortări îndelungate, prin răbdare și voință încăpățanată de a învinge orice greutate ¹⁾.

Deci, în zilele hotărâte pentru manevre trebuie să se suprimă marșurile lungi, cari răpesc manevrei cea mai mare parte a zilei și aduc trupele cu puterile istovite pe câmpul de luptă.

În zilele destinate manevrelor, executarea luptei trebuie să constituiască partea principală a temei zilei, iar marșul partea secundară; prin urmare, și întrebuintarea timpului trebuie cumpănită după această regulă. Adesa însă se procede pedindoasele, și nu e bine. Așa de pildă: anii trecuți, la una din manevrele diviziunii, partidele opuse, constituite din câte o brigadă mixtă (8 batalioane de infanterie, 2 baterii de artilerie și 4 escadroane de cavalerie), plecând una din Mizil și alta din Buzău, au făcut fiecare un marș de 25 kilometri, pe drumuri răle și desfundate de apă, ca

¹⁾ Instruction générale sur les manœuvres (Etat-major de l'armée. Paris, 1895).

să ajungă pe câmpul de luptă (satul movila Banului pe șoseaua Buzău-Urziceni). După acest marș, care s'a făcut în mai mult de 6 ore, s'a dat lupta care a ținut 2 ore, și apoi trupele au trebuit să meargă încă 2 ore pentru a intra în cantonamentele lor. Cu alte cuvinte, pentru 8 ore de drum, numai 2 ore de luptă: scopul manevrei zilei nu a fost, deci, atins. Lecțiunea zilei eră: marșurile și evoluțiunile trupelor pe câmpul tactic. executarea luptei. Această lecțiune a fost înlocuită printr'un marș de rezistență de aproape 7 ore, ne tăiat de nici o haltă mare; iar ca accesoriu i s'a dat o luptă de 2 ore, care s'a executat de trupe prea obosite de drum și de foame. Lupta s'a făcut în condițiuni neprielnice; trupele au intrat în cantonamente obosite, și obosala lor s'a repercutat și asupra manevrei de a doua zi.

Un alt neajuns al marșurilor lungi în zilele de manevre este ca scurtând prea mult timpul destinat executării manevrei, directorul nu poate să suspende manevra, pentru a îndreptă greșalele și a face să se execute totul cu rânduiala și după principiile tactice în vigoare. De aceea manevrele noastre mai adesa nu pot fi considerate ca adevărate lecțiuni pe teren ¹⁾. Apoi,

¹⁾ La manevrele cu dublă acțiune directorul constituie partidele și dă fiecăria o misiune. El are apoi înalta supraveghere a operațiunilor și face critica. El caută ca lupta să fie dusă cu metoda, destul de încet pentru ca toate fazele să fie bine însemnate pe teren și ca artileria să aivă timp ca să-și ocupe pozițiunile, ca să-și reguleze tragerea și ca să execute un foc eficace.

Câte o dată poate chiar să fie cu profit a întrebuintă două zile pentru aceeași acțiune de războiu, reducând mișcările la strictul necesar, așa ca să se poată a doua zi reîncepe operațiunile de unde fusese întrerupte în ajun. (Instruction générale sur les manoeuvres. Paris 1906).

dacă trupele intra prea târziu și prea obosite în cantonamente, nici nu au vreme, nici nu pot să organizeze și să execute cum trebuie serviciul de siguranță în timpul nopții. Așa se explică pentru ce la manevrele noastre serviciul de siguranță în stațiune este îndeobște nesocotit.

La începutul manevrelor partidele trebuie să fie destul de depărtate una de alta, dar aceasta depărtare își are și ea rostul său.

„Amândoă partidele trebuiesc ținute, la începutul operațiunilor, destul de departe una de alta pentru a lăsa câmpul necesar explorării și executării mișcărilor pregătitoare, fiindcă aceste mișcări zălogesc adesea viitorul și constituiesc, pentru capi, partea cea mai instructivă a exercițiului. Cu toate acestea, tema trebuie întocmită așa încât să silească, chiar în ziua întâia a manevrelor, pe o parte cel puțin din trupe să săvârșască o desfășurare tactică ¹⁾).

Aceasta este o indicațiune hotărâtoare: distanța între partide fiind mare la începutul manevrelor, în ziua 1-a nu trebuie să aivă loc decât marșul, destinat să aducă partidele în contact, și desfășurarea tactică a unei părți cel puțin din trupe.

În zilele următoare de manevre va trebui ca trupele să se pună în mișcare între orele 5 și 6 a. m., și marșurile să nu fie lungi, pentru ca lupta să înceapă cel mai târziu între orele 8 și 9 a. m., așa că partidele să poată executa toate fazele manevrei, și să dis-

¹⁾ Regulamentul asupra serviciului în campanie în armata germană, 1900).

pună îndeajuns de timp, pentru ca directorul să poată întrerupe manevra spre a face rectificările trebuincioase, să poată introduce noi incidente, în fine să poată face critica manevrei, dacă găsește de cuviință chiar pe câmpul de luptă.

2. Pentru ca perioada marilor manevre, atât de scurtă, să poată fi de vr'un folos, trebuie ca trupele ce se aduc la manevre să fie bine pregătite și în stare de a suportă o muncă intensivă.

„Manevrele, cari sunt studiul actelor bătăliei, nu trebuie să fie executate decât cu trupe desăvârșit instruite, și așa ne întoarcem la ceea ce am arătat la început: trupele trebuie conduse de la începutul și până la sfârșitul anului în vederea dezvoltării progresive și metodice a instrucțiunii lor de războiu; și aci nu e vorba numai de instrucțiunea individuală a recrutilui și a soldatului, ci de instrucțiunea cadrelor superioare tot așa de bine ca și a cadrelor inferioare, căci puterea unei armate în războiu atârână în mare parte de purtarea lor în lupta, de cunoștința și pricepera lor în arta comandamentului.

„Ori, ceea ce se înțelege la noi prin manevre mari nu e de ajuns a ne da această îndemănare de execuțiune; marile manevre abia ne îngăduie să grupăm, să unificăm, să prindem în mână unitățile răzlețite, elementele eterogene, din cari se compun corpurile și efectivele pe cari le ducem la manevre. Singurele cari ajung să fie interesante și folositoare sunt zilele cele din urmă; dar aceste nu apucă să înceapă și manevra încetează“ ¹⁾.

¹⁾ Général Philebert. Le dernir effort.

Instrucțiunea trebuie să fie progresivă și continuă pentru ca manevrele de toamnă să profite și trupei și cadrelor ei.

În armata noastră instrucțiunea nu e continuă, pentru motivele arătate în altă parte. Ea ar pute fi continuă, dacă sistemul economiilor forțate nu ar mai apăsa asupra ei, dacă sistemul liberării anticipate a contingentelor s'ar părăsi, dacă cadrul ofițerilor s'ar completa, dacă din sarcina armatei s'ar ridică atâtea greutăți cari o îngreună și o împiedică de a se instrui. Până când acești patru *dacă* n'or dispărea, școala armatei nu va fi adevărata școală.

Din cauză că nu e continuă, nu e nici progresivă. La fiecare perioada de instrucțiune par'că o trebuință neînlăturată ne atrage către principiile instrucțiunii. La 1 Noembre, când începe perioada instrucțiunii recrutilor, rar se va găsi în armata noastră un corp unde să se adune disponibili contingentelor vechi pentru a se constitui o companie sau două de instrucțiune, cu cari să se facă instrucțiunea de perfecționare a companiei. Nu, de se vor găsi asemenea resturi, ele vor reîncepe ea și noul contingent să învețe principiile instrucțiunii individuale. Concentrările de toamnă din taberele de instrucțiune se încep cu instrucțiunea companiei. Concentrările pentru manevrele de toamnă tot cu aceasta se încep. Pentru ce? Pentru că nu există continuitate în instrucțiune; pentru că șefii sunt îndreptunți ca instrucțiunea dobândită în perioadele precedente s'a uitat și că nu se poate progresa fără a repeta cele învățate.

Și urmând astfel, eacă ce se întâmplă. Zilele de la

începutul concentrărilor de toamnă se perd pentru a se reaminti cadrelor instrucțiunea plotonului și a companiei, pentru a se execută cel mult o ședință de tragere; și, apoi, trupele sunt duse să execute manevre de diviziune și de corp de armată, fără a fi trecut prin manevrele de brigadă și de regiment.

Pentru trupele cari se concentrează toamna în taberele de instrucțiune această soluțiune de continuitate ar pute să dispară, dacă s'ar urmă un program rațional de instrucțiune, bazat pe principiul progresivității, ca cel dat de noi.

Admițând un asemenea program, va mai trebui încă ca, oricare ar fi unitatea ce se instruește, progresiunea instrucțiunii sale să urmeze calea următoare: evoluțiunile, manevrele cu simpla acțiune și manevrele cu dubla acțiune.

Pentru a deprinde pe comandanți cu conducerea unității lor pe câmpul de luptă trebuie a-i face să înceapă cu *evoluțiunile*. „Aceste exerciții constau în aplicarea cu judecata a regulamentelor tactice la diferitele împrejurări în cari se găsește o trupă, îndată ce e silită să părăsască formațiunea de marș, și la diferitele mișcări ce trebuie atunci să execute fie înainte de a începe lupta, fie în timpul desfășurării ei, cum de pildă: trecerea de la formațiunea de drum la cea de adunare, sau, d'adrechtul, la cea de luptă; mișcările afară din vederea vrăjmașului; desfășurarea; marșul de apropiere; atacul; urmărirea; respingerea; retragerea.

„Scopul evoluțiunilor fiind ca să mlădieze o trupă, ele trebuie să caute a studiă adânc mecanismul formațiunilor și mișcărilor și împrejurările în cari se întrebuintază. Mișcările și actele parțiale ale luptei se pot

studia fiecare în parte, fără să fie nevoie a lega pe toate de aceeași idee tactică.

„Inimicul e de obște închipuit. Când e figurat, el nu servește decât ca un simplu plastron menit să fixeze locul obiectivului.

„Formațiunile ce se ieau, în fiecare caz, trebuiesc potrivite situațiunii și terenului, iar nu reproduse în mod neschimbat după formațiunile tipice regulamentare ¹⁾.

După ce trupa a căpătat mlădierea necesară, e destul de pregătită pentru a trece la manevre, și anume la *manevrele cu simpla acțiune*.

Aceste manevre sunt menite ca să întărească aplicațiunea regulamentelor tactice pe teren, căci fac ca trupele cari ieau parte să execute fazele unei aceleiași teme tactice. Ele constituiesc puntea de trecere dela evoluțiuni la adevăratele manevre, cari sunt cele cu dublă acțiune.

Manevrele cu simplă acțiune se fac asupra unui vrăjmaș închipuit sau figurat. Când e figurat, acesta nu stă nemișcat, ci manevrează în limitele și instrucțiunile directorului, și sub controlul arbitrilor sau a ofițerilor informatori.

La manevrele cu simplă acțiune, directorul iea obișnuit comanda tutulor trupelor ce i s'au încredințat pentru instrucțiune. El numește trupele cari eventual sunt menite a figura pe vrăjmaș și dă comandantului lor instrucțiunile cuvenite.

In principiu, la o manevră în contra unui vrăjmaș

¹⁾ Instruction générale sur les manoeuvres (Etat-major de l'Armée Paris.)

figurat, comandantul acestuia trebuie ca, pe lângă temă, să mai primească și indicațiunea mijloacelor și căilor ce i se cade a întrebuița. Directorul păstrează astfel facultatea de a conduce operațiunea după proiectele sale și de a o îndrepta în folosul unei părți din instrucțiune, pe care o are el în vedere.

Manevrele cu dublă acțiune sunt menite să reproducă pe cât e cu putință acțiunile războiului, ele deci constituiesc adevărata școală a comandamentului. „Dispozițiunile liber luate de fiecare partidă introduc în ele un element neprevăzut, care pune în mișcare de îndată facultățile comandantului: inițiativa, judecata, hotărîrea. Aci, nu se mai cuvine a ne preocupă de instrucțiunea trupei, care a trebuit să se desăvârșască cu prilejul manevrelor cu simplă acțiune, ci de calitățile comandantului, cari sunt puse la încercare.

„Manevrele cu simplă și dublă acțiune trebuie combinate cu o dreaptă măsură. Cu cât s'a putut da, fie la manevrele de garnizoană, fie pe câmpurile de instrucțiune, mai multă dezvoltare evoluțiunilor și manevrelor cu o singură partidă a regimentelor, brigadelor și chiar diviziunilor înainte de manevrele de toamnă, cu atât se va pute consacra, în aceste din urmă manevre, o mai mare parte operațiunilor cu dublă acțiune, cari singure ne îngăduesc să lucrăm în condițiuni cât se poate mai apropiate de realitatea războiului¹⁾“.

Meditând asupra acestei metode de instrucțiune, urmată cu credință de toate armatele bine așezate, pre-

¹⁾ Instruction générale sur les manœuvres (Etat-major de l'Armée. Paris).

văzută și de regulamentele noastre, dar niciodată respectată, un lucru constatăm: tendința neclintită de a dezvoltă instrucțiunea tactică a comandamentului superior pentru a-l face să dobândească prin ea cea mai prețioasă facultate: inițiativa.

3. O manevră, pentru a fi o adevărată lecțiune de tactică militară, trebuie bine condusă, adică bine călăuzită în toate actele dezvoltării ei. Călăuza manevrei este directorul ei, iar agenții de cari acesta se servește sunt arbitrii și informatorii.

Toate regulamentele, cari așază regulele după cari se execută manevrele, cuprind prescripțiuni mai mult sau mai puțin complete asupra atribuțiunilor și îndatoririlor arbitrilor și informatorilor.

Regulamentul nostru asupra serviciului în campanie prescrie următoarele:

„În războiu rezultatul unei lupte atârnă de împrejurări, cari la manevre nu se produc, cum sunt: efectul tragerii cu cartușe de războiu și starea morală a trupelor combatante.

„Trebuie, dar, pentru a pute da unei lupte caracterul ce l-ar avè în războiu, să se țină samă de efectul tragerii și de situațiunea tactică în care se găsesce fiecare din cei doi combatanți. Rolul arbitrilor este dar de a înlocui, pe cât se poate în timp de pace, influența ce ar avè focurile și de a da luptei caracterul ce ea ar avè într'un caz real.

„Deciziunile arbitrilor sunt luate în numele directorului, care e arbitru șef, și ele trebuiesc considerate ca ordine date de director, cărora trebuie să se supună

toți comandanții, de unități, *chiar dacă ar fi superiori în grad arbitrilor*“.

Aceste sunt rostul și atribuțiunile arbitrilor după regulamentul nostru.

După regulamentul serviciului în campanie german rostul arbitrilor este tot cam așa așăzat:

„Rolul arbitrilor este de a înlocui, pe cât se poate, factorii morali și materiali ai luptei, cari lipsesc în timpul de pace... Arbitrii nu trebuie să țină samă decât de situațiunea reală a luptei, iar nu de mersul general proiectat al manevrei. Ei trebuie să iee ca temelie în hotărârile lor aceleași împrejurări cari, în realitate, ar hotărî învingerea sau izbânda.

„Arbitrii sunt aleși de directorul manevrei printre ofițerii generali și superiori disponibili și li se alătură ofițeri inferiori, ștafete și velocipediști în număr trebuincios.

„Pentru manevrele imperiale arbitrii sunt indicați de Maiestatea Sa Impăratul, iar capul statului-major general al armatei le pune la dispozițiune ofițeri din serviciul statului-major și ministerului de războiu¹⁾.

„Fiecare arbitru trebuie să caute a prevedea desfășurarea manevrei, pentru a se pute găsi la timp la locul voit. El trebuie să aivă necontentit știință, prin el însuși sau prin ofițerii săi, de măsurile luate de ambele partide.

„Observațiunile ce face asupra rezultatelor focurilor celor două partide, formează temelia hotărârilor sale.

¹⁾ La manevrele imperiale, M. S. Impăratul îndeplinește sarcina de director al manevrelor.

Fiecare arbitru trebuie, deci, să le comunice comandanților fracțiunilor interesate; el îi obligă astfel ca să țină socoteală, pe cât se poate neconținut, de acțiunea focurilor; el silește prin aceasta pe comandanții în subordine să facă *acte de inițiativă*, și împedecă trupele de a se purta altfel de cum trebuie să se poarte în războiu“.

Instrucțiunea generală asupra manevrelor, astăzi în vigoare, în armata franceză stabilește și ea rostul arbitrilor în manevre.

„Critica, totdeauna neapărată pentru a pune în văză învățămintele unei manevre, va folosi cu atât mai mult, cu cât va fi mai practică, adică cu cât se va aplică mai exact la *fapte observate*. Directorul manevrelor se va sili dar a urmări, cât se poate mai de aproape, desfășurarea tutulor operațiunilor succesive, și pentru aceasta va trebui să pună în lucru cea mai mare activitate. Când însă întinderea prea mare a manevrelor nu l-ar îngădui să vadă totul, el se va servi de informațiunile amănunțite, adunate dela arbitri și dela ajutoarele acestora; de multe ori chiar va trimite la ambele partide ofițeri informatori, a căror chiămare este de a-l ține neconținut în cunoștința faptelor interesante ce se petrec, fără drept de a se amestecă în conducerea operațiunilor.

„Rolul arbitrilor este de a hotărî asupra chestiunilor îndoelnice și de a înlătură din operațiuni orice nu samănă a fi adevărat. Ei nu trebuie să se amestece în direcțiunea manevrelor. Ei țin pe director în cunoștință de mersul și de incidente manevrei. În acest scop ei caută să-și dea samă, în orice moment, de si-

tuațiunea respectivă a trupelor cari se găsesce în față. În vederea criticei, ei fac rapoarte vorbite sau scrise directorului manevrei.

„Arbitrul trebuie să aivă în vedere nu numai efectivele cari se află față, ci și formațiunile tactice ale trupelor, știința cu cari se folosesc ele de teren și efectul focurilor“.

Așa dar, chiamarea arbitrilor de manevre este îndoită :

Să servească ca regulator al mersului manevrelor, să înlătore din execuțiune mijloacele și practicele pe cari știința tacticei nu le îngăduie, să contribue ca manevrele să fie niște adevărate lecțiuni tactice executate pe teren. Din potrivă, ei nu trebuie să fie o pedecă a bunului mers al manevrelor, nici un izvor de rezultate false și depărtate de adevăr.

Să servească ca colaboratori ai directorului manevrelor la alcătuirea criticelor manevrelor, în așa chip ca critica să fie o credincioasă și complectă analiză a tutulor operațiunilor unei manevre.

Acesta este rostul arbitrilor de manevre. Credința mea este că manevrele nu pot fi bine executate, nici servi ca școală pentru formarea comandamentului, dacă directorul lor nu este ajutor de arbitri apți, adică pregătiți, pentru a îndeplini această sarcină. Și de data aceasta, pentru a sprijini ceea ce susțin, mă voi folosi de părerea unei înalte autorități militare, care m'a călăuzit adesea în studiile și meditațiunile mele :

„... Ofițerii nu dau, ca să zic așa, nici o însemnătate conducerii focului; ei nu țin nici o socoteală de

forma și de relieful terenului; abia dacă se ține samă de distanță.

„Observațiunea precedentă, care ar pute, de altfel, să se aplice fără deosăbire generalității ofițerilor de toate armele și de toate gradele, ar trebui să izbească, să intereseze direcțiunea armatei și să o facă a crea și organiza un *serviciu de arbitraj*, special aplicat la sancțiunea efectelor probabile ale focului, și în deosebi al infanteriei.

„Această sancțiune, neapărată operațiunilor noastre din timp de pace, nu va există decât din ziua când direcțiunea armatei se va gândi la ea, în loc de a o nesocoti ea astăzi. Desigur că e de datoria ei de a căuta să dea marilor manevre complementul și consecrațiunea acestei instrucțiuni, obligând în fine partidele opuse să țină samă de efectele focului adversarului. Nu vom atinge îmbunătățirea de căpetenie a luptelor noastre închipuite decât organizând un arbitragiu serios, luminat și destoinic în toate chestiunile ce trebuiesc dezlegate pe teren, atât în materie de tragere, cât și în materie tactică.

„Ofițerii însărcinați în deobște până astăzi cu aceste funcțiuni de arbitri sunt, fără nici o îndoială, ofițeri de o mare valoare, dar cei mai mulți, sunt departe de a fi pregătiți, din pricina ocupațiunilor lor obișnuite, pentru un asemenea greu rol, și mai cu samă nu stăpânesc această știință specială și delicată a tragerii de războiu. Și cu toate aceste, trebuie ca arbitrii să o stăpânească în fond, pentru a fi în stare să se pronunțe în toate împrejurările, în cari tragerea constituie factorul predominant, pentru a pute zice cu autoritate: „Cutare mișcare nu se poate; cutare trupă e într'o situațiune

grea și trebuie să părăsască terenul; terenul aparține cutării sau cutării partide, care ș'a pregătit îndeajuns mișcarea înainte prin focul său“.

„Dacă arbitrii nu sunt destoinici a îndeplini un asemenea rol, dacă hotărârile lor sunt îndoielnice, în loc de a fi întemeiate pe o vedere dreaptă, ajutată de o știință exactă, *manevra perde din valoarea ei instructivă, iar câștigul ce ofițerii pot să tragă, din punctul de vedere al învățământului tactic, se micșurează de tot.*

„Desigur că ni se va spune că într'o manevră focul nu e totul, că planul operațiunii, dispozițiunile împreunate, mișcărilor și îndemânarea capului care le conduce, au o însemnătate tot atât de mare și o parte adesa precumpănitoare în cauzele izbândeii.

„Această întâmpinare e dreaptă, dar întrece scopul ce urmărim aci. Nu avem, în adevăr, pretențiunea de a cere pentru foc o funcțiune oarecare în direcțiunea operațiunii; rolul său este mai modest, e numai rolul executantului; dar e adesa, și poate va fi mai mult în viitor, rolul capital, căci ideea șefului, inspirațiunea ce el trage din regulele războiului sau din propriul său caracter, nu prețuese decât prin execuțiune, și, cu cât armamentul se perfecționează, cu atât executanții trebuie să țină socoteală și să întrebuițeze cu mai multă îndemânare terenul și focul.

„Arbitrii trebuie dar să fie destul de instruiți și competenți în știința tragerii pentru a hotărî, la manevre în cunoștința desăvârșită de cauză, valoarea focului trupelor opuse, și a declara superioritatea celei care o merită prin dispozițiunile sale pe teren și prin buna întrebuițare a focului.

„Ofițerii destoinici, în mod desăvârșit, a îndeplini aceste funcțiuni sunt poate rari astăzi în armata noastră, dar buna voință și iubirea meșteșugului, inteligența, dorința de a se instrui sunt atât de răspândite și de puternice, în cât în scurt timp această știință a tragerii, cu îndemânare predată, va găsi prea mulți adepți. Atunci vom dispune, în timpul marilor manevre, de un mijloc de arbitraj serios și de un câștig real pentru instrucțiunea trupelor; pe când până acum putem zice că aceste manevre au rămas fără nici un interes, cel puțin din punctul de vedere al conducerii și întrebuințării cu rost a forurilor ¹⁾“.

Am reprodus întradins și textul regulamentelor și părerea generalului Philebert asupra rostului și însemnătății arbitrilor, pentru a pute noi înșine să cumpănim ceea ce ar trebui să facem cu ceea ce obișnuim să practicăm. În armata noastră nimene nu s'a gândit că nu oricine poate să îndeplinească la un moment dat sarcina de arbitru; și prin aceasta am mărit numărul cauzelor cari fac ca marile manevre să nu se execute tocmai bine și să nu fie o bună școală pentru înaltul comandament.

Arbitrii, ca și deținătorii înaltului comandament, trebuie bine pregătiți. Un bun arbitru va fi desigur un bun comandant de trupe. În ce chip ar trebui practicat această pregătire? Cred că chipul practicat de armata elvețiană e cel mai nemerit. În acea armată se obicinuește ca comandantul corpului de armată, sau al diviziunii, care va manevra anul viitor, să fie numit

1) Général Philebert. Dernier effort. (Paris...)

director de manevre în anul curgător. El își iea ca arbitri ofițerii din corpul sau de armată, sau din diviziunea sa. Cu modul acesta se pregătește comandamentul pentru manevre și pentru războiu (Generalul Langlois „La France Militaire,” 1906).

Chestiunea conducerii focului, atât al infanteriei cât și al artileriei, fiind de o mare însemnătate, ar trebui să se transforme școalele de tragere, a infanteriei și a artileriei, de la Dadilov în adevărate școale tactice, puse sub înalta și nemijlocita direcțiune a președinților comitetelor tehnice respective.

Cu astfel de mijloace am fi în stare să asigurăm o educațiune tactică sănătoasă comandantului militar și să facem ca manevrele să fie școală desăvârșită pentru acest comandament.

Incheiere.

Am stăruit mult asupra manevrelor, pentru că am spus de la început că în ele găsim adevărata școală, unde se dezvoltă și se întărește cea mai trebuincioasă însușire a comandamentului: inițiativa.

Inițiativa pe câmpul de luptă stă în alegerea liberă a mijloacelor trebuincioase pentru a atinge un scop impus, și de multe ori în *alegerea chiar a acestui scop*.

În timp de pace, afară de manevre, rar se poate găsi prilejul când inițiativa să fie chemată a alege scopul, care în principiu e ales și impus de autoritatea superioară. În timp de războiu, și mai cu samă în lupte,

din potrivă, rar se întâmplă ca scopul imediat să poată fi comunicat la timp de cap subordonaților săi. Și cu toate aceste, mașina nu trebuie să se oprească; ea trebuie să-și urmeze drumul spre ținta hotărâtă. Ce va face subordonatul când firul care-l legă de capul său se va rupe? Se va opri în loc până când comunicațiunea ruptă se va restabili; trupele sale vor stă cu arma la picior, sau în cantonamente de repaus, până când i se va spune unde să meargă și ce să facă? De sigur că nu.

Nu. Subordonatul va cercetă în fundul minții sale ideea fundamentală care-l leagă de capul său, îi va talmăci spiritul, va căută să găsească în ea gândul acestuia în clipa în care legătura s'a rupt; și, când i se va pare ca a ghicit gândul capului absent, va hotări și mijloacele ce trebuie să iee pentru a cooperă cu el, și va merge la luptă. Cel ce nu va lucră astfel va da semne că în el facultatea inițiativei este stansă, sau că nu a fost nici o dată aprinsă; și fără această facultate un ofițer, de orice grad, nu poate fi niciodată un bun conducător de trupe. Dacă ar fi nevoie să sprijinim părerea noastră, nu am pute-o face mai bine de cât reproducând încă o dată următoarea instrucțiune din ordinul de zi al generalului Oku cătră armata a II japoneză, dat cam pe la începutul războiului ruso-japonez.

„Fiecare cap trebuie să cunoască neconținut nu numai ceea ce se petrece împrejurul său, *dar și situațiunea generală*. Când o fracțiune s'ar găsi în pericol, trupele cele mai apropiate trebuie să meargă de îndată în ajutorul ei, fără a mai așteptă sosirea rezervelor; și, chiar dacă ar trebui să întrebuițeze pentru acesta până

la cel din urmă om, să facă tot ce va ști ca să o ajute pentru a-și păstra pozițiunile“.

Fără inițiativă nu poate să existe camaraderie, adică cooperațiune, nici pe teatrul de războiu, nici pe câmpul de luptă, nici între detașamente de diferite arme, nici între arme, nici chiar între subîmpărțirile componente ale aceleleași unități; căci, numai această facultate, bine pregătită și întărită în timp de pace prin exerciții și manevre continue și prin practica continuă a serviciului zilnic, va face, când va cere trebuința, ca un comandant de detașament să meargă la bubuitul tunului pentru a da mâna de ajutor camaradului său, capului său; ca o armă să coopereze în lupta cu celelealte arme; ca o subîmpărțire dinapoi să vină, la timp și prielnic, în ajutorul subîmpărțirilor intrate în luptă.

Inițiativa nu se dobândește de cât prin instrucțiune, care singură ne luminează mintea, pe când neștiința ne o ține în întuneric. Din instrucțiune naște doctrina; pe doctrină se întemeiază inițiativa pentru a coordona, legă și îndreptă toate acțiunile ce săvârșim pe teatrul de operațiune către o singură țintă: izbânda sfârșitului.

O companie de infanterie ocupă o bună pozițiune pe o înălțime. Sosește o baterie de artilerie lângă ea. Comandantul companiei, împins de spiritul de inițiativă, nu numai că-i va cedă locul cel mai prielnic pentru tragerea tunului, dar încă va luă de îndată măsuri, fără a așteptă ordine superioare, ca să asigure bateria contra încercărilor la cari ar putè fi expusă în timpul acțiunii sale.

Aceeași baterie, în loc să se intercaleze în liniile infanteriei, se duce de se așază pe un pise vecin, la

capătul liniei infanteriei. Infanteria vecină, care vede această mișcare trebuie, fără ordin superior, să facă ce va ști pentru a asigura bateria care se găsește în aer fără nici o protecțiune.

Mai multe grupuri de artilerie văd, pe când lupta cu vrăjmașul, apropiindu-se de ele niște batalioane de infanterie, cari merg la atac și sunt silite a traversa liniile bateriilor. Comandanții grupurilor nu vor aștepta ordine de sus ca să facă coridoare de trecere coloanelor infanteriei și ca să înceteze câtva timp tragerea. De asemenea nici infanteria nu va întârzi de a lua pasul alergător și de a descoperi cât mai curând câmpul de tragere al artileriei.

Un escadron ascuns după un mănunchiu de copaci, unde așteaptă prilejul ca să iee parte la acțiune, vede, ceea ce infanteria amică nu a putut vedea: o trupă de infanterie dușmană îndreptându-se spre flaneul infanteriei. Escadronul se va arunca asupra infanteriei dușmane, fără a sta o clipă pe gând, chiar dacă condițiunile navelei nu ar fi tocmai bune, apoi se va aduna după mănunchiul de copaci, va descăleca și deschide focul până când camarada sa, infanteria, va veni la pădurice ca să ocupe pozițiunea.

O baterie dușmană surprinde un regiment de infanterie pe când se mișcă și manevrează la o mică distanță de ea, și îndreaptă asupra-i un foc istovitor. Escadroanele vecine, fie că aparțin sau nu acelei infanterii, se aruncă asupra bateriei printr'o mișcare de camaraderie spontanee pentru a scoate infanteria din greaua încercătură în care se găsește. La rându-i, infanteria nu va pierde prilejul pentru a răsplăti, printr'o faptă

de bună camaraderie, sacrificiul ce a făcut cavaleria pentru ea¹⁾.

Dacă dela mic vom trece la mare, vom găsi în istoria campaniilor destule exemple, cari ne vor arăta cu prisosință toate foloasele ce o armată poate trage din cultivarea inițiativei. Un exemplu, între atâte multe, îl găsim în bătălia dela 16 August 1870 (războiul franco-german).

Bătălia dela Borny arătase generalului Moltke că nu mai eră nimic de temut în dreapta Moselei, și că eră nevoe să concentreze cât mai răpede toate puterile germane pe stânga râului, pentru a tăia retragerea armatei franceze spre Verdun. Această operațiune cădea în sarcina armatei a II-a (Frederic-Carol), care ocupă dejă trecerile Moselei în sus de Metz.

În ziua de 16 August, dimineața, corpurile de armată III și IX primesc ordin ca să se îndrepteze spre N-V, pe când celelalte corpuri de armată ale armatei a II-a vor merge direct spre Meusa. În acest timp, și împotriva oricărei așteptări, armata lui Bazaine se găsea încă lângă Metz și aproape concentrată; prin urmare, cele două corpuri de armată, precedate de două diviziuni de cavalerie (a 5-a și 6-a) trebuiau să se izbească de grosul armatei franceze.

Această întâlnire are loc chiar dimineața, lângă Rezonville. Generalul Alvensleben, comandantul corpului al III de armată, care se pusese în capul unei recunoașteri, constată că Rezonville și Vionville erau tare

¹⁾ A se vede: *Essais sur la doctrine: les exercices des armes combinées*, par le général Cardot (Paris, 1905).

ocupate și deduce că se află în fața arier-gardei armatei lui Bazaine. Urmând instrucțiunile ce primise, se hotărî să o atace. Hotărîrea lui dă loc la bătălia dela Vionville-Mars la Tour. Până la ora 2 p. m. o diviziune, pe urmă două, susțin o luptă inegală în contra armatei întregi franceze, și generalul german tot crede că are a face numai cu arier-garda franceză: până acum el și-a îndeplinit cu stricteță sarcina ce i se încredințase. Dar la ora 2, el vede limpede că are a face cu întreaga armată dușmană. Situațiunea eră dar schimbată. Trebuiă să rupă lupta, sau să o continue cu orice preț?

El știă că nu putea să-i vină răpede ajutoare, că Francezii aveau o superioritate numerică covârșitoare și că continuând lupta se expunea la o înfrîngere sigură. Dar, mai știă că situațiunea pe întregul teatru de operațiuni nu se schimbase. Ideea domnitoare a operațiunii — tăierea drumului spre Meusa — rămânea întregă. Eră ceva modificat, dar tocmăi aceasta ușură armatei a II-a îndeplinirea sarcinei sale, îngreunând în același timp și făcând foarte periculoasă misiunea corpurilor III și IX. După ce cumpăni bine toate aceste considerațiuni, generalul Anvelsleben se decise a continua lupta, chial dacă corpul său de armată ar trebui să fie cu desăvârșire sfărîmat.

Inițiativa generalului german a obligat două corpuri de armată germane să lupte într'o situațiune strategică și tactică neprielnică cu întreaga armată franceză. Dar rezultatul acestei inițiative este de cel mai mare folos pentru operațiunile armatei germane; corpurile germane sunt bătute în parte, dar îndârjirea și încă-

pățânarea lor în luptă ușurează foarte mult executarea planului general al înaltului comandament. Generalul Alvensleben hotărîndu-se din însăși inițiativa lui să continue lupta cu orice preț după ora 2 p. m., servește ideea fundamentală a planului generalului de căpetenie, fără să aducă cea mai mică turburare mersului operațiunilor ce se executau împrejurul Metzului¹⁾.

Și ca să ilustrez cu colori mai vii scurta analiză a zilei de 16 August, voi reproduce câteva rânduri scrise de însuși eroul zilei.

„Scoborînd înălțimea mă duceam încet în direcțiunea Tronvillei, adică în direcțiunea unde trămiseseam diviziunea a 6^a, spre Jarny.

„La picioarele înălțimei, între statuia Stei Maria și Tronville, s'a hotărît soarta zilei. Acolo am găsit pe generalul Rheinbaben, comandantul diviziunii a 5^a de cavalerie, care-mi spuse:

„Nu știu dacă sunt mai prost decât alții, dar am susținut neconținut ca armata franceză e acolo, întregă; acum sunt convins“.

„Gîndul merge răpede în asemeni împrejurări. Chiar dacă nu eră întreaga armată, totuși trebuia să fie în fața mea un mare pachet de trupe; impresiunile lui Rheinbaben și intensitatea crescîndă a tunării pe toată linia o probau.

„Ca și în ziua de 15, tabla strategică se înfățișă din nou înaintea ochilor mei și aveam încrederea că situațiunea reclamă intrarea în linie a corpului meu de

¹⁾ De l'initiative des chefs en sous-ordre par le Colonel Zaiontchovski, de l'état-major général russe (Paris).

armată. Cât pentru corpul al X^{lea} de armată (care venia dela Pont-à-Mousson), nu mă gândeam la el decât atât că puteam să mă retrag spre dânsul, dacă riscam o bătălie cu front răsturnat în contra unui dușman atât de superior în număr. Nu știam dacă corpul al X^{lea} va pute, va trebui, va ști să mă ajute, știam însă că, din punctul de vedere al scopului ce trebuia atins și după direcțiunea urmărită de armata franceză, nu însemnă nimic dacă acest scop ar fi fost atins la 2 mile mai aproape sau mai departe cătră vest, și apoi că orice pas înapoi mă făcea să câștig timp și puteri pe cari inimicul le perdeă

„Bine, rău, trebuia să întrebuițez terenul unde pătrusesem și să mă folosesc cât se poate mai bine de el. *Trebuia să împlinesc inferioritatea numerică prin puterea morală a atacului.* Trupele de cari dispuneam erau făcute pentru aceasta, și mai dispuneam de o cavalerie numeroasă, care-mi dădea o mare libertate de mișcare.

„Luaiu acum drumul Vionvillei.“

Generalul Alvensleben prevede totuși o catastrofă și se gândește că va trebui să se retragă spre Verdun :

„Francezii pot să mă bată, dar nu vor scăpa mult timp de mine. Dacă nu-mi vin ajutoare, păstrez drumul Verdunului, pe care-l țin și nădăjduese că corpul al X^{lea} mi va pute susține retragerea spre dreapta mea.“

Cătră ora 2 p. m., situațiunea devine întru câtva desnădăjduită. Dușmanul primește neconținut întăriri. Dar pozițiunea dela Vionville trebuie mântinută cu orice preț, diviziunea a 6^a trebuie degajată; pentru aceasta însă „trebuie a preveni dușmanul prin atacuri noi și

a-l împedecă de a-și da sama de superioritatea sa numerică“. Și, următor judecății ce face asupra situațiunii, trimite brigada Bredow să năvălească asupra bateriilor franceze.

„Pentru rezultatul zilei, pierderea ascendentului moral eră un rise dinaintea căruia toate celelalte riscuri se ștergeau. Am hotărît, dar, să previn inamicul printr'un nou atac dat de cavalerie, căci obosala oamenilor și pierderile însemnate nu mă îngăduiau să mă gândesc la diviziunea a 6^a)⁴.

Astfel folosindu-se în cel mai înalt grad de puterea inițiativă, judecății și hotărîrii, generalul Von Alvensleben a ținut lupta, apărându-se și atacând, cu întreaga armată franceză, până când i-au venit rând pe rând în ajutor corpurile al X^{lea} și al IX^{lea}. Armata franceză a câștigat de sigur teren cătră dreapta ei; dar armata germană s'a mănținut pe creasta pozițiunii sale, de unde amenință de aproape linia de marș franceză; ea nu a cedat creasta a cării pierdere ar fi adus un adevărat dezaztru armatei germane din cauza pantelor și strămtorilor în cari ar fi fost aruncată.

Câștigul real al zilei este în partea armatei germane: ziua de 16 August hotărăște soarta armatei lui Bazaine.

„Ziua de 16 August este un exemplu de ceea ce pot face doi subordonați cu dreapta judecată pentru a atinge limitele putinței. Și ceea ce ei au făcut e mult, în adevăr. Unul fu Von Alvensleben, celălalt locotenentul-

¹) Essais sur la doctrine, par le général Cardot (les leçons du 16 août). Paris, 1903.

colonel Von Caprivi, în calitate de șef de stat-major al corpului al X de armată. Cei cari au înțeles însemnătatea victoriei zilei de 16 August vor păstră și acestuia o amintire de recunoștință¹⁾“.

Am dat acest exemplu ca să arăt puterea inițiativei a șefilor în subordine, când e sprijinită pe o țapănă unitate de doctrină. Pentru a o scoate și mai mult în vază, o voi pune față în față cu operațiunile armatei a II^a rusă, comandată de generalul Grippenbergh, la Sandepu, dela 24—28 Ianuar 1905 (răsboiul ruso-japonez).

Generalisimul rus se hotărăște, cătră sfârșitul lui Ianuar să pună stăpânire pe localitățile Sandepu și Kokeutai pentru a-și sprijini aripa dreaptă în vederea unei ofensive ulterioare, și însăreinează cu această operațiune armata a II^a, constituită teoreticește din 3 corpuri de armată și din câteva detașamente mixte.

În ziua de 25 Ianuar, generalul Grippenbergh trimite corpurilor de armată și comandanților de detașamente ordinul său de operațiuni, prin care fixează rolul fiecăruia în cooperațiune. Acesta eră dreptul său: generalisimul hotărîse rolul armatei a II^a în cooperațiunea armatelor cari operau în Mandciuria sub ordinele sale. Scopul general fiind cunoscut și rolul atribuit armatei a II^a hotărît, comandantul acestei armate rămâne stăpân pe alegerea mijloacelor și pe împărțirea rolurilor în vederea cooperațiunilor. Dar doctrina rusă nu se potrivește cu cea germană. Abia acest ordin

¹⁾ Essais sur la doctrine (les leçons du 16 août), par le général Cardot (Paris).

fusese primit de corpuri, și eacă sosește un ordin al generalisimului, prin care prescrie că corpul de armată siberian să se mărginească a ocupa Kokeutai și interzice de a întrebuița, orice s'ar întâmplă, la nici o operațiune ofensivă a 15^a diviziune și al 10^{lea} corp de armată în timpul atacului dela Sandepu. Prin acest ordin se limitează cu desăvârșire mijloacele materiale de acțiune ale comandantului armatei a II^a și i să încătușază libertatea de acțiune. Dreptul de inițiativă devine o închipuire.

Operațiunile încep în ziua de 25 Ianuar, când între altele Rușii cuceresc Kokeutai. În ziua de 26, Generalul Grippenbergh, urmărindu-și planul primitiv, atacă Sandepu cu trupele destinate la început, trimite ajutoare peste ajutoare, dar nu-l poate cuceri; însă și situațiunea Japonezilor este deznădăjduită. Pentru a cuceri această pozițiune, Rușii se văd siliți să atace pozițiunea dela Sumapu, conjugată cu întâia, pe care Japonezii o apară cu înverșunare. În ambele pozițiuni, Rușii, cu toate atacurile înverșunate, nu pot decât să se mănțină pe pozițiunile lor respective. Generalul Grippenbergh se vede silit să ceară generalisimului ajutoare. Kuropatkin, însă deși dispunea de forțe superioare Japonezilor, îi răspunde că trebuie să se mărginească la ceea ce are. Aceasta e a doua greșală: întâia a fost mărginirea dreptului de inițiativă; a doua, refuzul ajutorului, negațiunea principiului de camaraderie în luptă.

În ziua de 28 Ianuar, Japonezii, cari primise ajutoare însemnate, iau ofensiva la Kokeutai și silesc pe Grippenbergh să întrebuițeze ultimele trupe ce avea în rezervă. El cere din nou ajutoare. Cu toate aceste, si-

tuățiunea nu erà disperatã, cãci, cu toate ordinele primite, comandantul corpului al X de armatã luase ofensivã și cucerise satele Siaotaitze și Labotai, pãtrunzând astfel la spatele apãrãtorilor dela Sandepu, care se gãsã aproape peste tot împresurat. In acel moment erà deajuns încã o sfortãre ca sã dee peste cap stânga armatelor japoneze și, poate, sã se decidã soarta campaniei. Pentru ca sã facã o asemenea sfortãre, generalisimul rus avea la îndemãnã rezerve puternice. In loc de aceasta, el rãspunde cererilor generalului Grippenbergh printr'un ordin de retragere. Armata rusascã pãrãsește noaptea terenul, pe care-l cucerise cu atãta sãnge și cu atãta sudoare, iar armata japonezã scapã astfel de cea mai grozavã crizã din cãte a suferit în acest rãsboiu. In curând îi va sosi și armata a III dela Port-Artur pentru a luã ofensivã și a începe pregãtirea sfârșitului unui rãsboiu glorios.

Comparând aceste doã episoade luate din doã mari rãsboaie, constatãm o mare potrivire: deoparte, între doctrina și procedeele comandamentului japonez și cel german; de altã parte, între procedeele comandamentului rus și cel francez. Din nenorocire, pe când armata francezã a reținut multe din învățãmintele rãsboiului din 1870—71, armata rusã, nu numai cã nu a învățat nimic din acel rãsboiu, dar încã a nescotit și învățãmintele trase din rãsboiul din 1877—78, de cari au profitat cu prisosință alte armate.

Terminând acest studiu, voi reproduce urmãtoarele rãnduri, scrise pentru armata francezã, dar pe cari le putem reține și pentru armata noastrã:

„Vecinii noștri de peste Vosgi au cultul inițiativei.

Am văzut că la dânșii, chiar ceice vor să-i pună frâu, sunt departe de a voi să o desființeze. În ea s'a găsit taina izbânderlor lor, pe când noi îi perdusem până și noțiunea. Ei aveau dar jocul ușor. Cu alt prilej acest joc are să fie egal, căci, de atunci, și noi ne am gândit mult, ne am chibzuit și am altoit bine spiritul inițiativei, care nu-i decât una din ramurile spiritului francez.

„Să udăm și să îngrijim cu dragoste tinerile noastre plantațiuni. Să le ferim de îngheț și de insecte rău făcătoare, cari le mănâncă foile, trunchiul și mai cu seamă rădăcina. Ele sunt de altfel pline de viață și cresc pe nesimțite; însă să nu uităm că cine se oprește astăzi, se dă înapoi mâni.

„Trebue dar ca lupta să fie necurmată, și să veghiem fără răgaz pe vrăjmașii inițiativei: sfiala, rutina, formalismul, lenea și *fantazia* ¹⁾“.

¹⁾ Initiative par le Commandant Leroux (Revue Militaire Générale, Mai 1907, Paris).

TABLA DE MATERII

	Pag.
<i>Introducere</i>	3

DISCIPLINA

<i>Infelesul cuvântului</i>	21
<i>Desvoltarea și întreținerea disciplinei</i>	23
Elementele disciplinei	27
1. <i>Ideile</i>	28
Ideea de patrie, de neam și de domnitor	29
Ideea de armată	34
Ideea de ierarhie	41
Ideea încrederii reciproce	45
2. <i>Deprinderile</i>	47
Deprinderea muncii	48
Curajul	54
Deprinderea supunerii (ascultarea)	60
Deprinderea inițiativei	66
Deprinderea igienei și a ordinii	"
3. <i>Sentimentele</i>	70
Credința	71
Speranța și frica sancțiunilor naturale	73
Sentimentele morale :	74
Voința de a învinge	"
Onoarea	"
<i>Incheere</i>	95

DOCTRINA

<i>Infelesul cuvântului</i>	99
Principiile pe cari se întemeiază doctrina militară	103

	Pag.
1-iul Principiu. <i>Arta războiului la o epocă dată atârnă de mijloacele de acțiune de cari dispune</i>	103
2-a Principiu. <i>Principiile și regulile artei războiului trebuiesc modificate potrivit cu progresele mijloacelor de luptă</i>	105
3-a Principiu. <i>Victoria se câștigă mai mult prin organizarea comandamentului de cât prin capacitatea generalului de căpetenie</i>	110
4-a Principiu. <i>Știința comandamentului se dobândește atât prin practica lui cât și prin cetirea și meditarea scrierilor de valoare</i>	115
5-a Principiu. <i>Metoda științifică trebuie introdusă în studiul factorilor morali ai luptei</i>	130
6-a Principiu. <i>Armata se compune din arme și servicii impuse de trebuințele războiului; dezvoltarea lor trebuie să fie proporționată cu lucrul ce le revin în cooperare</i>	134
Infanteria	135
Cavaleria	145
Artileria	147
Trupele de Geniu	153
Cum se creează și cum să păstrează doctrina	156
Elementele doctrinei	168
Incheiere	177

INIȚIATIVA

<i>Ințelesul cuvântului</i>	181
<i>Cauzele cari au dat naștere inițiativei în armată</i>	185
<i>Mijloacele prin cari se dezvoltă facultatea inițiativei</i>	194
1. <i>Inițiativa în actele de administrațiune a trupeii și în executarea serviciului zilnic</i>	195
<i>Inițiativa în conducerea și supravegherea serviciului zilnic</i>	201
2. <i>Inițiativa în conducerea serviciilor de comandament și administrative</i>	203
<i>Comandamentul Corpului de armată</i>	204
<i>Comandamentul Diviziunii</i>	207
<i>Comandamentul Brigadei</i>	211
<i>Comandamentul unui Corp de trupă</i>	213
3. <i>Inițiativa în conducerea instrucțiunii și educațiunii militare</i>	234
a) <i>Inițiativa în aplicarea regulamentelor tactice</i>	235
b) <i>Condițiunile pe cari trebuie să le satisfacă un comandant militar</i>	239
c) <i>Câteva cuvinte asupra regulamentelor noastre</i>	260

	<u>Pag.</u>
Regulamentele noastre tactice sunt în dezacord cu doctrina militară de astăzi	261
Principiile pe cari trebuie să se întemeieze regulamentele tactice	264
1. Regulamentele tactice nu formează știința militară însăși ci numai temelia pe care aceasta se așază	265
2. Regulamentele tactice trebuie să hotărască deslușit și exact rostul mijloacelor de acțiune	"
3. Regulamentele tactice trebuie să așeze regulile după cari se săvârșesc operațiunile de noapte	274
4. Regulamentele tactice trebuie să dea sfaturi și directive privitoare la folosința terenului	281
5. Prescripțiunile regulamentului privitoare la luptă trebuie să fie limpede și bine alcătuite	292
d) <i>Programele de instrucțiune trebuiesc alcătuite de cei chemați să supravegheze execuțiunea lor</i>	307
4. <i>Inițiativa în conducerea instrucțiunii pe câmpurile de instrucțiune și de manevre</i>	310
a) <i>Câmpurile de instrucțiune</i>	318
Cum sunt întrebuințate câmpurile de instrucțiune	319
Cum se cuvine a întrebuința câmpurile de instrucțiune	325
Amintiri din tabăra de la Hagieni	339
b) <i>Manevrele de toamnă</i>	347
Scopul și durata manevrelor	"
Cum am pute să ne folosim mai mult de timpul acordat manevrelor de toamnă	357
Cum ar trebui pregătite manevrele de toamnă	363
Cum ar trebui executate manevrele de toamnă	376
<i>Incheiere</i>	396

VERIFICAT
1987

VERIFICAT
2017

BIBLIOTECA
CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ "CAROL I"
BUCUREȘTI

VERIFICAT
2007